Institutiones medicinae legalis, vel forensis, in quibus praecipuae materiae civiles, criminales et consistoriales, secundum principia medicorum decidendae ... traduntur ... / [Hermann Friedrich Teichmeyer].

Contributors

Teichmeyer, Hermann Friedrich, 1685-1744

Publication/Creation

Jena : J.H. Schulz, 1751.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/epb7wayz

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

C. XVI.
18/t 50858/B

7 B (7) 18788

7/11 2
M. Paris
9/07

angefangen d. 5ten Mai 1751 bey H. Hofrath Kadrehnid
aufgehört d. 16ten Oct. 1751.
Collegium angefangen bey Hr. Dr. Schröder im Nov. 1752
aufgehört d. 26 Martij 1753.

J. J. Hartert
Jene compara
d. 3ten Mai 1751.
pro 14 Groschen

18788

HERM. FRIDERICI TEICHMEYERI,

HEREDITARII IN CAMSDORF ET WENIGENIENA
PHIL. ET MED. D. ANATOMIAE, CHIRVRCHIAE ET BOTANICES P. P. O.
SERENISS. SAXON. DVC. VINAR. ET ISENAC. CONSIL. AVLIC. ET
ARCHIATRI ACADEM. NATVR. CVRIOS. IMPERIAL. LEOPOLD.
CAROLINAE ET REG. S. S. BORVS. SODALIS

INSTITVTIONES MEDICINAE LEGALIS VEL FORENSIS,

IN QVIBVS
PRAECIPVAE MATERIAE CIVILES, CRIMINALES ET
CONSISTORIALES, SECVNDVM PRINCIPIA MEDICORVM
DECIDENDAE, EX RECENTISSIMIS ATQVE OPTIMIS
EORVM HYPOTHESIBVS ERVTAE,
TRADVNTVR,

IN VSVM AVDITORII SVI.

CVM INDICIBVS

EDITIO QVARTA, PRIORI MVLTO EMENDATIOR.

IENAE,
SVMTIBVS IOH. HENR. SCHVLZII.
M DCC LI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

Offero TIBI Honoratissime Lector, Institutiones meas Medicinæ Legalis, in usum auditorum ante elaboratas, &, prælectionibus, quibus eas illustravi, sæpius iteratis, ansam præbentibus, ad hanc, quæ publicum videre non veretur, formam tandem deductas. Præcipua in illis invenies argumenta, quorum in foro civili, criminali ecclesiasticoque occurrentium decisio a

Medi-

Medicorum pendet effatis. Quicquid etiam ad resolutionem casuum, huc spectantium, medicam pertinere videbatur, secundum principia physica speciatim physiologica, anatomica, pathologica, chirurgica & chymica, & ea quidem, quæ præ reliquis vera & tuta merito judicari persuasus sum, expositum est. Ea vero, quæ mere juridica sunt, ne in iis, qui nimis curiosi falcem in alienam immittunt messem, censerer, JCtis reliqui. Si in uno vel altero error forte irrepserit, cogites velim materiæ, in qua occupatus fui, indolem, ita nonnunquam comparatam, adeoque in profundum abstrusam, ut vel oculatissimus Argus in ea coecutire possit, lapsibusque commissis veniam impertiaris, quam eo certius abs TE mihi polliceor, quo pauciora hujus generis scripta a majoribus ad nos transmissa sunt. Vale.

CAP.

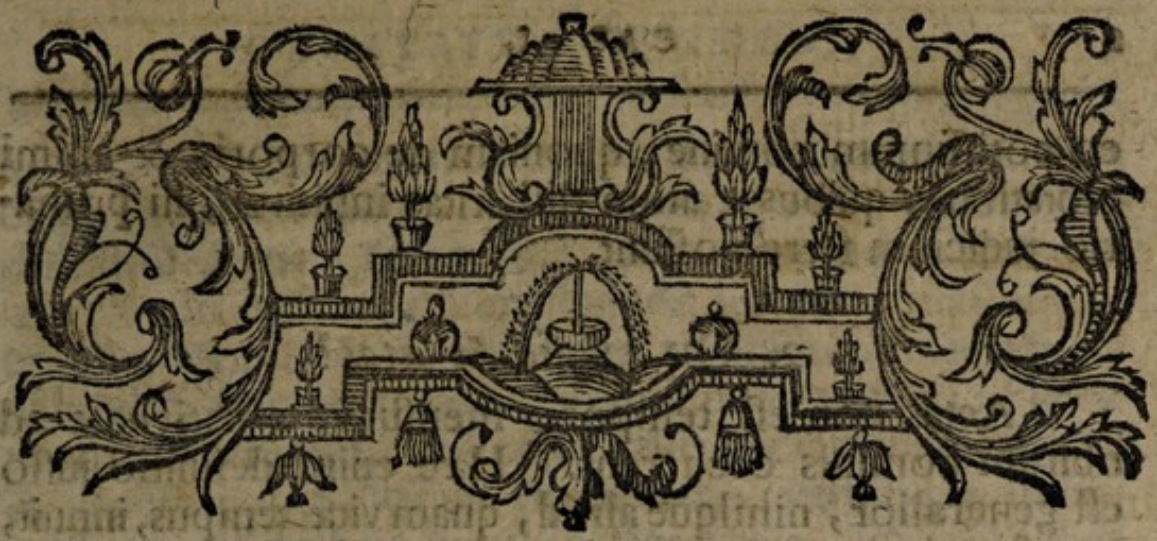

CAP. I.

DE AETATVM DIVISIONE.

1. Qu. *An doctrina de ætatibus in Medicina legali pertractanda sit, & quare?*

MVlta de ætate, ejusque divisione, apud Juris peritos, in distinctione ætatum humanarum rite constituenda sollicitos, in controversiam vocantur, sc. 1) ratione aptitudinis generandi & concipiendi. 2.) variorum actuum civilium sustinendorum, testamenti conficiendi, tutelæ cessationis, tormentorum sustinendorum. Vid. de hoc casum in *ff. Medico-legalibus* celeberrimi VALENTINI, *Sect. I. Casu III.* ubi de constitutione & viribus adolescentis, fidiculis subjiciendi, agitur, quo in casu *Timæus* a GVLDENKLEE respondet: si justam & sanam staturam possideat. Igitur ætatum cognitio JCtis est necessaria, eaque a physicis & Medicis petenda, idque

eo potissimum nomine, quoniam de corporis & animi mutatione, quibus ætatum disparitas innititur, hi primario judicium ferre possunt.

2. Qu. *Quid sit ætas?*

Aetas non est temporis mensura, a nativitate ad obitum hominis decurrens. Hæc enim definitio justo est generalior, nihilque aliud, quam vitæ tempus, innuit, nec singulares, vel particulares ætates determinat. Sed ætas potius est quævis vitæ periodus, sive spatium, quo corporis & animi vires per se suamque naturam evidenter mutantur. Hæc ætas septimo quovis anno aliud accipit nomen, quia tum sit temperamenti in nobis notabilis transmutatio. Ter septima enim hebdomade infantis motus in utero percipitur, in sexies septima hebdomade partus fit exclusio, septimo mense incipit infans dentire, septimo anno prima infantiæ ætas clauditur, dentesque decidunt, decimo quarto anno in sexu fœminino plerumque menses erumpunt &c. Hinc veteres ex hac observatione concludebant, numerum septenarium constituere climactericum fatalem, seu Decretorium.

3. Qu. *Quomodo ætates dividantur?*

Ratione divisionis scriptores in discernendis & determinandis hominum ætatibus in varias abeunt sententias. Alii enim duo, 4. 5. 6. vel septem, alii plures, alii pauciores articulos constituunt. Sed congrue, si mihi, quod sentio, dicendum, magis agere videntur, qui sex tantum sibi concipiunt. Tot enim mutationes sunt sensibiles animi & corporis, eorumque potentiarum. Istæ vero sunt I. *Infantia*, II. *Pueritia*, III. *Adolescentia*, IV. *Juventus*, f. *virilis ætas*, V. *Senectus*, VI. *Aetas decrepita*.

Vulgo quidem annorum dimensione ac enumeratione

tione apud JCtos ætatum limites determinantur, in quo etiam acquiescendum, ut Imperator *Inst. Quibus modis tutela finitur. Tit* 22. *lib.* 1. sancit, hanc tamen cum cautela, ut in ætatibus disterminandis semper mutationum, constitutionum & functionum naturalium magis ratio habeatur. Quotidiana enim id ipsum demonstrat ac comprobat observatio, aliis citius, aliis tardius pubescentibus & senescentibus, citius sapientibus, iterumque desipientibus. Hinc & in numero septenario, supra allegato, non est absoluta semper & necessaria fatalitas. Vide Celeb. HOFFMANNI *Dissert. de annorum climacterricorum rationali & medica applicatione*, §. 12.

4. Qu. *Quid sit Infantia?*

Infantia est ætas illa tenerior, a prima hominis, in lucem nati, origine ad tempus illud se protrahens, quo promte homo & expedite loqui discit, vel incipit, unde infans dicitur, qui fari nondum potest, linguave uti tantum quodammodo didicit. Unde ætati huic proprium & naturale est balbutire. *L. mulier ff. de verborum obligation. § Pupillus vers. Quod diximus Institut. de inutil. stipulat. L. fin ff. rem pupill. sal. for.* BALD. *in L. donatarum C. de acquirend. & retinend. Possess.* ALBERIC. *in Diction. in voc. infans.* Vel qui minor est septem annis. *L.* 18. *C. de jur. de lib. L.* 14. *ff. de Sponsal. L.* 1. §. 2. *ff. de administr. tut.* Infantes itaque cum fari non possint, vel expedite loqui, intellectus etiam non sunt capaces. Si etiam quidam infantes expedita loquela non destituantur, quia tamen negotia, præsertim civilia, eorumque vim non perspiciunt, hinc loqui non censentur. Nemo enim dicere existimandus est, qui quod dicit, non sentit, nec mente agitat. *L.* 7. §. 2. *ff. de supellect. legat.* In juris igitur negotiis gerendis infans

furioso comparatur, quanquam utriusque judicium multum a se invicem differat. Infantis quippe ratio quidem immatura est, sed sana adhuc, vitioque nondum corrupta, cum vitium non sit, quod ex communi lege naturæ proficiscitur. At furiosi ratio matura quidem est, sed vitiosa, & non sana. Hinc, etsi infans quoque negotium gerere nullum possit, nonnullas tamen præ furioso præcipuas in jure prærogativas habet. Vid. ZACCHIAS, *Quæst. Med. Legal. lib. I. Tit. I. Qu. III. n. 16. v. 9.* ubi singula sunt recensita.

5. Qu. *Quid sit Pueritia?*

Pueritia, seu pupillaris, ut vocatur *L. fin. §. 2. ff. de verb. oblig.* aut impuberum ætas, est tempus illud, a prima hominis nativitate in masculis ad annum usque 14. in femellis vero ad annum 12. sese extendens. Distinguitur hæc ætas in duo spatia æqualia, duove septennia, quorum prius infantia dicitur, posterius in duas rursus partes æquales dividitur, in duo scilicet 3½ s. tripartialia cum dimidio, quorum prius infantiæ, posterius pubertati proximum appellatur.

Pueri æque ac infantes a JCtis furiosis æquiparantur, i. e. quicquid boni agunt, casu tantum agunt. *L. ultima in fin. ff. de administrat. tut.* MENOCHIVS, *Consult.* 82 *n.* 207. *vol. I.* Unde actus, ab ipsis editi, non sunt validi. Quamobrem nec testamentum eis condere licet. DEC. *in l. si frater C. qui testam. fac. poss. n.* 3. nec testimonium commode dicere possunt. *arg. §.* 10. *Inst. ne inutil. Stip.* WESENBEC. *ad tit. ff. de testib. n.* 3.

Hæc tamen, comparatio non est adæquata. Nam obtinet tantum, quando sola voluntate pupilli actus geritur, vel quando agitur de eo obligando. Ubi enim alius se pupillo obligat, valet, lege, & alterius voluntate, pupilli pefectum supplente. *pr. Inst. de auct. tut.*

6. Qu.

6. Qu. *Quid sit Pubertas?*

pubertas est vitæ illud spatium, in quo primum pube in pudendis, & lanugine in mento erumpente, ad generandum homo aptus evadit. Dicitur etiam hæc ætas Adolescentia (quæ quidem strictiori in significatu incipit anno 18. duratque ad annum usque 25.) vel Aetas potius discretionis, quia pueri rationis & judicii videntur redditi participes. Ut plurimum hæc ætas, secundum JCtorum & LL. harumque moderatorum sententiam, in masculis decimo quarto anno, in femellis vero XIImo incipit, juxta *Instit. Tit* 22. *lib. I.* Sed profecto ætas hæcce in femellis nimis præcox videtur. Nam puella concipere nequit prius, quam menstrua patiatur. Experientia vero docet, femellarum vix centesimam anno XIV. purgationem sustinere, teste HIPPOCRATE, *de Genitura* §. 4. MERCVRIALI, *de morbis mulierum lib.* 4. *c.* 1. LAVRENTIO, *in Anatomia lib. I. qu.* 8. BOHNIO, *in Circul. Anatom. Progymnas. XVI. p.* 242. *& seq.* ORTLOBIO. *in Historia partium dissertat.* 19. §. 9. 10.

Pati ratione de pubertate masculorum dubitare vel inde licet, quod Medici anno jam decimo quarto puberes masculos absolute pronunciare haud possunt. Sunt enim, si qui sunt, pauci, qui anno hocce pubescunt; plures, qui sexto demum ac decimo anno, immo etiam paulo nonnunquam tardius ad pubertatem maturiores evadunt.

Verum, ut cuncta ita se habeant, dubium hinc tamen JCtis relinquitur, quibus signis potissimum dignosci pubertas possit. Argumenta enim, quæ HOSTIENSIS, *lib. IV. de desponsatione impuberum. n.* 5. & 7. affert, ætate scil. XIV. aut XV. pilos, in pudendis erumpentes, coëundi posse potentiam indicare, dubia profecto

ſunt, & falſa partim, partim inhoneſta etiam cenſenda. Fallit enim 1) ætas, ſi ad individuum reſpiciamus, 2) pubis eruptio. Quemadmodum vero hæc ſine pubis inſpectione probari nequit: ita peccaremus contra honeſtatem, illam admittentes, contradicentibus inprimis LL. Vid. §. 1. *Inſtit. Quibus modis tutela finitur*: ibi, quod in feminis antiquis impudicum viſum, hoc etiam ut ad maſculos extendatur, Imperator jubet. Celeb. STRYKIVS, *de Jure ſenſuum, diſſ.* 1. *cap.* 1. *N.* 56. & 57. ad probandam dijudicandamque ætatem Calendaria requirit eccleſiaſtica. *Kirchen Bücher*, quæ probanda annorum numero inſerviant. His autem deficientibus & amiſſis, ad ocularem confugiendum inſpectionem, quam Saxones etiam approbarunt *Landr. lib.* 1. *art.* 42. cit. PETR. HEIGIO, *Comm. Inſt. ad pr. Quibus modis tutela fin.* Non tamen partium ſecretiorum inſpectio hac ratione probatur; quæ an apud Romanos unquam obtinuerit, non immerito alii dubitant, ſed & vultus & corporis vigor potius hoc caſu judicium ſuppeditabunt. Denique 3) coeundi potentia fallax pariter eſt, atque ejus probatio minus honeſta & caſta eſſe videtur. HOSTIENSIS enim *l. c.* ad coeundum illum potentem judicat, *qui actu coit, ſemenque emittit.* Hinc pubertas jure civili ex annis, jure Canonico ex poteſtate generandi æſtimatur.

Prudentius itaque, ſimulque caſtius agunt, qui, præter ætatem, ad inſignem illam corporis mutationem reſpiciunt, cum corpora ad evidentem illam proceritatem & magnitudinem evehuntur, membra ad ſoliditatem craſſitiemque perveniunt, vox acuta in graviorem abit, tandemque, cum mores ſimul hominum mutantur, ut prudentiæ aliquid videantur præ ſe ferre.

7. Qu.

7. Qu. *Quid sit Juventus?*

Juventus, seu virilis ætas dicitur, quando post annum XXI. jure Saxonico, (civili vero XXV.) corpus sibi debitum incrementum cepit, vigorque adeo virilis completur, i. e. non corporis solum, sed & animi vires augentur. Unde etiam firma, integra, robusta, aut plena & adulta ætas vocatur. In hac ætate homo omnia rite & recte agere potest, & publica administrare negotia, rerumque gerendarum curam suscipere, tueri ac persequi.

Nonnullis quidem Philosophorum pariter ac Medicorum juventus & virilis ætas distinctæ sunt ætates: At, quoniam leges inter unam alteramque non distinguunt, sed utramque inter se confundunt, Medicorum hæc distinctio hic non est attendenda. Neque enim apud JCtos quicquam est, quod juventuti cum virili ætate commune non sit. Aetas autem juvenilis Medicis antiquis, ratione temperamenti, vocatur calidissima. Calidissimi enim sunt juvenes, secundum GALENVM, *comment. 2. de morbis vulg. tex* 78. Virilis ætas, summo vigori succedens, etiam consistens dicitur, quia calor in eodem statu, in quo constitutus in juventute erat, permanere & consistere videtur, ita, ut homo in priori pulchritudine, ac prioribus corporis viribus conspiciatur. Interim tamen vires coporis in consistente ætate revera imminuuntur, sed non adeo notabili discrimine, & sine sensu. Hinc juventutem cum æstate, consistentem autem ætatem cum autumno comparare solent.

8. Qu. *Quid sit Senectus?*

Ætatem virilem & consistentem necessario excipit senectus, utpote quæ ætas illa est, in qua vires magis magisque in dies imminuuntur. Manifesta enim

virium

virium declinatio & roboris degeneratio in ſenectute incipit; cui diverſa juris contingunt beneficia, v. g. 1) ſenioribus magis confidendum teſtibus, quam junioribus, 2) nulli tormentorum generi ſubjiciuntur; & ſi ſubjiciuntur, illorum tamen confeſſio, in tortura facta, illis non præjudicat. V. MASCARD. *concluſ.* 1285. Et FARINACIVS, *in quæſtion. Criminal. qu.* 41. *n.* 25. inquit: *non poſſe torqueri, nec terreri etiam*, quamvis LAVTEZB. *ad tit. ff. de quæſt. in* S. ſtatuat, *etiam decrepitos terreri poſſe, arg. L.* 1. §. 33. *ad SCtum Sil.* 3.) in delictis mitius puniuntur, notante FARINACIO, *in praxi Crimin. lib. I. tom. I. parte II. concl.* 25. 4.) ab oneribus perſonalibus excuſantur, v. g. tutela, ſic major ſeptuaginta annis a tutela & cura ſe poteſt excuſare; *Inſtit. lib. I. Tit. XXV. de excuſat. tut. vel curat.* §. 13. 5 in dignitatibus conferendis ſeniores ſemper præferuntur.

Eſt autem hæc ætas media intra annum L. & LXX. ubi vires hominis manifeſte imminuuntur. Sed & termini ætatis hujus variare poſſunt. Nam ſenectus a morbis, curis, diæta ac laboribus evidentiſſime acceleratur & retardatur, adeo ut etiam difficillimum ſit, terminum vitæ ultimum præſcribere. MENOCHIVS, *l. c.* Nihilominus, cum *ſenectutis formalitas* ſit *vicium defectus*, &, qui vires habet integras, ſenex dici nequeat, judicis arbitrio de ſenectute judicare relinquitur, ſecundum MENOCHIVM & MASCARDVM, *lo. cit.* Circumſtantiæ igitur & hic jus variant, vel potius applicationem juris V. g. Sexagenarius, corporis & animi viribus perfecte inſtructus, ſenex dici non poteſt, & vice verſa vir quinquaginta annis minor, qui defectum virium tam corporis, quam animi, ſentit, ſenex pronunciandus. Juvenes enim maturis ſeneſcere poſſe, experientia conſtat. Unde recte CARPZ. q. 118. ſtatuit,

tuit, in tortura dictanda non tam annos, quam coporis vigorem ſpectandum. Hinc, quando quæritur; an ſenes generare, & concipere valeant? Reſp. marem ultra annum ſexageſimum ad generandum, feminam vero ultra 50 ad concipiendum inhabilem fieri, & exempla illa, quæ a variis allegantur,, (v.g. a CODRONCHIO, in *Methodo teſtificandi, theſ.* 16. & SCHENCKIO, in *Obſervat. p.* 558. VALERIOLA, in *Locis Commun. lib. I. c.* 18. & FELICEPLATERO, in *Quæſtion. paradoxis. n.* 38.) marium ac fœminarum, tardius adhuc generantium ac parientium, rariora tamen ſunt, & LL. ſeſe non adplicant. Vnde etiam Imperator, *L. ſi major quinquagenaria Cod. de legitimis hæredibus*, partum quinquagenarium quidem legitimum, ſed mirabilem, appellat. Et quamvis pro feminis vetulis adduci queat, quod, præter menſium per ætatem ceſſationem, non neceſſario ad concipiendum inhabiles ſint; cum exerientia teſte, plurimæ, quæ non menſtruantur, conceperint, vt ex SENNERTO, in *Praxi lib. IV. ſect. II. c.* 1. & a GVLDENKLEE, *lib. IV. c.* 7. videre eſt: Regeri tamen hiſce debet, quod, quando fœminæ, ad concipiendum inhabiles alioquin, concipiunt, (deficientibus nimirum menſibus,) hoc aliter fieri non poſſit, quam per miraculum, uti de Sara & Eliſabeth ſacræ teſtantur literæ.

Quod ſi proinde ex GALENO, *lib. I. de Sanitate tuenda, c.* 8. ſenectutem in tres, aut ſecundum alios, v.g. eundem GALENVM, & HIPPOCRATEM, *Sect. I. Aphor.* 13. in duas partes dividamus: Priorem ad generandum & concipiendum habilem, alteram, binasvt reliquas, ſecundum ordinarium naturæ curſum, functionibus hiſce inhabiles & minus adæquatas cenſemus. FORT. FIDELIS, *de Relation. Medicis, Lib.* 3. *c.* 9.

Hæc senectutis divisio quæstionem movet: *an senes inter infirmos censendi sint?* cum senectus adjunctum naturale corporis sit, infirmitas vero præter naturam existat. Negat hoc, inter alios, MENOCHIVS, *Casu* 60. adstipulante ipsi HIPPOCRATE, *Sect. I. Aphor.* 39. Nam affectus illi, aliis ætatibus præternaturales dicti, senibus sunt naturales, v. g. 1) dentium adfectus. 2) pituitæ abundantia. 3) appetitus imminutus. 4) somnus & parvus & turbulentus 5) rubor oculorum. 6) pruritus in superficie corporis. 7) obstructio, vel incontinentia urinæ. Alii affirmant, quorum argumenta ZACCHIAS affert, *lib. I. tit. I. qu.* 10. Legi meretur B. SCHELHAMMERI *Dissertat. de Morbis ætatum.* Si itaque dicendum, quod res est, in senio constituti quidem sint infirmi quoad corpus; sed non statim quoad rationis usum. Quando vero sensibus internis destituuntur, ad actus etiam civiles inhabiles redduntur. Vnde WESENBECIVS, *ad Inst. de donat. inter vivos* ait: ob senectutem senem res suas donare non prohiberi, nisi talis sit senectus, quæ sensum aufert.

9. Qu. *Quid sit ætas decrepita?*

Ex his adeo patet, quod ætas decrepita, quam ab anno 70. usque ad vitæ terminum extendunt, & quæ tertiam quasi partem senectutis constituit, ea tantum vitæ pars sit, ubi non solum corporis vires cessant, sed & animus vigorem suum amittit.

CAP.

CAP. II.

DE PRIMOGENITIS.

1. Qu. *Quis dicatur primogenitus?*

Primogeniti nomen medice magis referri ad eum potest, qui primum concipitur, quam ad eum, qui primum nascitur. Nam genitus dicitur fœtus, cum in utero conceptus est. Apud JCtos vero Primogenitus dicitur is, qui primum natus est, vel utero exclusus.

2. Qu. *An possibile sit, posterius conceptum prius nasci, & contra?*

Vtique hoc rationi non refragatur, ex gemellis, quem mater primo conceperat, posterius nasci potuisse, & contra. Idque variis ex causis potest contingere, nimirum 1) ex situ in utero. 2) ex priori ad partum adaptatione *wenn der eine für dem andern sich zu erst wendet.* 3) ex majori, vel minori robore, dum unus gemellorum præ altero semper robustior deprehenditur. Vid. MAVRICEAV, *des fammes grosses, livre 2. Chapit. 24.* 4) unus gemellorum in utero perfecte sanus est, alter, v. g. primum conceptus, in utero a morbo afficitur, adeoque debilitatur. Fœtus enim in utero materno non minus, quam extra uterum morbis est obnoxius, unde & partus ejus necessario retardatur. At unius gemellorum ægritudo non necessario alteri communicatur, quemadmodum nonnulli Medicorum arbitrantur. Nam duplici gaudent utplurimum gemelli Placenta uterina, rarius, imo rarissime una. Vid. D. a DEVENTER, in libro *Neues Hebammen-Licht, Cap.* 44. MAVRICEAV, *l. c.* & alios. Primogenitus

porro dicitur, qui primum perfecte & totus natus est, non qui hanc illamve tantum corporis partem ex utero protrusit, ut brachium, aut crus. TIRAQVELLVS, *de Jure primogenituræ*, *Q.* 1. *n.* 8. Et adducitur huc sacer textus *Genes. c.* 38. de gemellis, quos Thamar, Judæ nurus, edidit, quorum is, qui Sera vocatus est, prior manum protulit, posterior vero natus est. Unde non ille, sed Phares, prior natus, primogenituram est consecutus. Prior enim natus jura primogenituræ consequitur, non prior conceptus TIRAQ. *l. c. num.* 9.

Prior natus a Jureconsultis ex hac ratione pro Primogenito habetur, quoniam, (teste HIPPOCRATE, *lib. de natura pueror. num.* 38. & MASCARDO, *de probation. concl.* 1146. *num.* 31. *Vol.* 3.) conceptionis dies incerta, momentumque incertum sit, nec medicorum ullus determinare queat, quisnam ex duobus gemellis, ex uno coitu conceptis, prior sit conceptus. Cum ergo de prioritate conceptionis in dubio res ipsa remaneat; contra vero de prioritate nativitatis euidens certitudo appareat: Dicendum omnino, instituentis primogenituram mentem fuisse, ut, qui primo nascitur, pro Primogenito habeatur.

3. Qu. *Quis ex gemellis in statu dubio prior natus præsumendus?*

Quæstio nulla est, in cujus decisione magis varient Doctores, quam hæc; quis nempe gemellorum prior natus haberi debeat, si forte obstetricum incuria, aliove simili casu, ignoretur? Alii utrumque, alii neutrum, alii præstantiorem admittunt, alii electoni parentum, alii procerum decisioni in successione imperii hujus dubii resolutionem committunt, alii ad sortem confugiunt. Plurimi, ex coniecturis decidi rem posse,

posse arbitrantur, eumque esse Primogenitum præsumunt, qui robustior, formosiorve est. TIRAQVELL. *l. c.* ZACCHIAS, in *Quæstian. medico-legal. lib. IX. Tit. XII. Qu. 5, p. 822. & seq.* Id quod ratione roboris concedi potest, pulchritudinis autem nulla hic ratio haberi potest. Pulchritudo enim vel ex diversa vi formatrice; vel ex structura fœtus, in ovulo delitescentis; vel ex imaginatione; vel alia quoque causa evenire potest. Robur vero non tantum de membrorum mole, sed & habitudine ad actiones, inprimis mentis, perficiendas est intelligendum. De robore corporis judicare potest & debet Medicus; de mentis autem, quibus quis instructus sit, viribus & apitudine ad imperium, in arduo hoc maxime negotio, alii; inprimis, ubi de principibus gemellis sermo est, quam doctrinam egregie pertractavit celeb. COCCEIVS, in *Commentario ad ZACCIAM, pagina citata*, quæ in casu necessitatis rationes decidendi quam sufficientissimas suppeditabit.

4. Qu. *Uter gemellorum, ex matris utero exsectorum, prior natus præsumendus?*

De gemellis hujusmodi dubitare nonnulli volunt, an pro natis habendi sint, cum certum sit, eos non nasci. Nasci enim ex ipsa fœtus & matris virtute contingit, matris quidem expellentis id, quod sibi oneri est, tanquam aliud ejusmodi, quod suo tempore vitam & sanitatem matris conturbat; fœtus vero exitum ex utero quærentis, ut liberiori ad vivendum aura fruatur. At hi neque matris, neque propria virtute urgente, sed per vim, & aliena manu Chirurgi quippe, ex utero materno excisi, in lucem prodeunt. Sed hæ difficultates diluuntur per ea, quæ adducit ALPHONS. de CARANZA, *lib. de partu naturali & legitimo, cap. 6. Sect. I.*

num. 12. ubi fœtus, ex matris utero exſectos, non minus, quam qui natutaliter naſcantur, pro natis habendos eſſe, affirmatur.

Quando vero gemelli ſectione chirurgica, inprimis in matre mortua inſtituta, extrahuntur, is a Chirurgo primum extrahitur, qui primum in manus incidit. Hic vero primum natus dici ideo non poteſt, ſiquidem extractio hæc ſoli debetur voluntati, Chirurgi ſcilicet, adeoque eſt arbitraria. Gemellorum igitur is primo dicendus eſt genitus, non qui primum utero exſectus fuit, ſed qui naſci primum debuerat, ſi nati naturaliter fuiſſent, id eſt, ex collatione & comparatione virium vivacitatis, ſtructuræ corporis majoris & melioris utriusque, controverſia decidenda. Is enim, qui vivacior eſt altero, non primum tantum conceptus præſumitur, ſed, ob vim majorem, ſibi etiam primum ex utero materno viam paraſſe, non eſt incredibile.

CAP. III.

DE NECESSARIA FOETVS EX VTERO MATRIS, IN PARTV MORTVAE, EXSECTIONE.

Cum in priori capite de Primogenitura gemellorum, utero exſectorum, egerimus, haud ſupervacaneum eſſe duxi, hancce quoque materiam, Theologis pariter ac JCtis ſcitu neceſſariam, inſimul pertractare. Quotidiana enim experientia, triſtiſſimis ſane exemplis, docet, quod ſingulis fere annis, omnibus in locis, parturientes pereant, antequam fœtum in lucem ediderint, neque vero ſemper conſtet, an fœtus in utero matris mortuæ adhuc in

vita

vita ſuperſtes ſit, id quod tamen interdum per ſigna evidentiſſima, motum v. g. fœtus, confirmatur. Vid. DOLAEVM *Encyclopæd. chirurg. lib.* 4. *C. V.* qui in gravida, apoplexia mortua, ſe altero die motum fœtus percepiſſe teſtatur. Sed & adſunt exempla ubi matre mortua, fœtus, propriis ſuis viribus, ſe ex ergaſtulo ſuo & mortis faucibus liberavit, & ex utero exivit. Vid. Cel. VATERI, Witteb. *Diſſ. de Partu hominis poſt mortem matris.* Ideo plerumque contingit, quod fœtus vivus in utero matris mortuæ, per negligentiam adſtantium, ſepeliatur. Ne itaque hoc fiat, ad fœtum ſervandum, abſolute ſectio matris poſt mortem requiritur.

I. Qu. *An in corpore Juris lex reperiatur de hac materia?*

Utique, & quidem *Lib. XI. Dig. Tit.* 8. *L.* 2. ubi lex regia, a Numa, Rege religioſiſſimo, data, expreſſe præcepit, quod mulier prægnans mortua prius, quam partus ei excidatur, non ſit ſepelienda, qui contra fecerit, ſpem animantis cum gravida peremiſſe videtur. Hoc pium, juſtum & utile præceptum legislatoris hactenus plane, tam a Theologis, quam JCtis, imo tandem Medicis ipſis, neglectum fuit, & dolendum, quod lex illa ſaluberrima, humana pariter ac divina, non ſanctius hodie colatur, & in praxi obſervatur. Cum vero Magiſtratus ſevere puniat meretrices, quæ, ob negligentiam & concomitantem anxietatem, funiculum umbilicalem infantis debita ligatura non conſtringunt, & ita infantem interficiunt: Non video quare non puniat & illos, qui ex intermiſſa matris mortuæ ſectione fœtum, adhuc vivum, in utero materno interficiunt.

Præſens quidem tempus hancce ſectionem, olim neglectam,

glectam, restituere videtur, dum legum interpretes & DD. sint in ea opinione, quod illi, qui fœtum, ex matre mortua exscindendum, neglexerint, eadem pœna sint puniendi, quam qui alio modo ei damnum intulerint. Vid. Ill. quondam, nunc B. WILDVOGEL. noster. *Diss. de Jure empryon.*

2. Qu. *An sectio illa semper sit necessaria, & effectus optatus sperandus?*

Utique. Si enim non semper, tamen sæpe servatur ita fœtus. Et quamvis motus fœtus non amplius percipiatur, tamen non absolute concludi potest, quod sit mortuus. Debilitatur enim a partus molestiis, & ideo motum manifestum exercere non potest fœtus. Quando vero per analeptica reficitur, facta sectione, non tantum ad se redire, sed & vivus permanere valet. Dantur quidem Medici, qui, ex falsa opinione persuasi, putarunt, sectionem ejusmodi semper esse frustraneam, quoniam vita fœtus in utero a vita matris absolute dependeat, hincque matre mortua, actum quoque sit de vita fœtus. Sed hi non sunt audiendi: Cum certum sit, vitam fœtus quidem a matre in tantum dependere, sed non in totum. Corculum enim fœtus proprio suo motu gaudet, & ideo circulationem sanguinis & fluidorum, per consequens quoque vitam, ac tempus post mortem matris continuare potest, quamvis cum aliqua debilitate. Est ideo & ipse deficiens motus fœtus, in utero matris mortuæ inclusi, non stringens argumentum, quod hancce sectionem plane interdicere possit. Fœtus enim quiescit interdum, absque ullo motu, per aliquot dies, adeo ut ipsæ gravidæ & peritissimi Chirurgi ac Medici, expertissimæque obstetrices illum pro mortuo habeant, quemadmodum hoc confirmant obser-

observationes, & inter alias illa notabilis, quam DEVENTER, in scripto, cui tit. *Neues Hebammen-Licht; C.* 38. refert.

Et posito, quod effectus & exitus dubius sit, tamen, juxta NYMANNVM, in *Tr. de vita fœtus in utero, p.* 57. præstat, centum prægnantia cadavera frustra incidere, quam semel permittere, ut fœtus vivus in utero matris misere pereat, & suffocetur. Præterea dantur exempla, quæ felicem fœtus viventis ex utero matris mortuæ exsectionem confirmant. Vid varia talia collecta non tantum in SCHENCKII *Observationibus Med. Lib.* 4. *p.* 664. sed & in Cel. HEISTERI *Diss. de Ruptura uteri in partu.*

3. Qu. *An certa dentur signa, quæ confirmant, gravidam revera esse mortuam?*

Signa illa non quidem absolute certa sunt: interim tamen expulsus, caloris naturalis, respirationis, motus & sensus absentia desumuntur, quando enim tales circumstantiæ adsunt, Medicus & Chirurgus, salva conscientia, operationem suscipere potest.

Objiciunt quidem & hic contradicentes, & sectionem ejusmodi dissuadentes, quod dentur exempla parturientium, quæ exantlatis gravissimis partus laboribus in suffocationes hystericas & lipothymias inciderint, hinc- p. e. ofumoft.
que, pro mortuis habitæ, sepultæ fuerint. Vid. SCHENK. *l. c. obs. de uteri suffocationibus*, quo pertinet omnibus notum illud exemplum feminæ *Coloniensis*, ex tumulo resurgentis, de qua historia, ob rituculas circumstantias, plerique dubitant. Sic de Vesalio Bruxellensi, Anatomico & Chirurgo Cel. refert ADAMI, in *Vita VESALII*, quod hic Medicus feminam, ab utero strangulatam & suffocatam, hinc pro mortuo habitam, tertio post mortem

die cultro anatomico subjecerit, post ea vero illam viventem deprehenderit.

Ex his allatis vero non sequitur, nullam prorsus gravidam esse mortuam, & posito, quod interdum parturiens adhuc vivens, & ex supra allatis signis pro mortua habita, aperiatur: Tamen illa a manu Chirurgi non interficitur; instituitur enim ita sectio cæsarea primi generis, nempe matre & fœtu vivente, quæ operatio, etiam quando fœtus vivus per vias ordinarias exitum invenire haut potest, ad fœtum servandum absolute suspicienda, vi conscientiæ.

Talis sectio quidem a nonnullis Chirurgis, v. g. PETR. DIONISIO, in sua *Chirurgia*, absolute lethalis habetur: sed hoc falsum esse, ratio & experientia confirmat; instituit enim hancce operationem ante aliquot annos Dn. D. FROBENIVS, Medicus Kœnigseensis, amicus noster honoratissimus, felicissimo cum successu, fœtumque extraxit vivum, postea vulnus abdominis & uteri consolidavit, matremque ita & fœtum ex mortis faucibus eripuit. Vid. plura in Cel. VATERI & SLEVOGTII *Diss. de Sectione cæsar.* item ROVSETTI, & aliorum tractatus de hac materia. Probabile enim est, quod vasa uteri, hac operatione dissecta, brevi tempore, dum uterus in pristinum situm properat, coarctentur, coeantque, & sic amplius sanguinis effluxum non permittant. Inprimis vero talis hæmorrhagia lethalis declinatur per convenientem stypticorum applicationem.

4. Qu. *Quasnam præstet utilitates hæc sectio?*

Varias. 1) Conservatur integritas reipubl. & futuri cives. Melius enim est, secundum effatum sapientissimi impe-

rato-

ratoris, ANTONINI PII, unum ſervare civem, quam mille occidere hoſtes. 2) Ita conſervantur Principum legitimi ſucceſſores, & ſic tranquillitas publica. 3) Conſervantur familiæ privatæ. 4) Maritus ita fieri poteſt hæres bonorum uxoris.

5. Qu. *An fœtus, qui ſeptimum menſem in utero nondum ſuperavit, quoque matre mortua ſit exſcindendus?*

Certum quidem, & per experientiam confirmatum eſt, quod tales fœtus nunquam ſint vivaces & vitales; hincque in vita conſervari non poſſint; Aſt quoniam pleræque tempus imprægnationis & geſtationis ignorant, & ſæpe diutius ſunt gravidæ, quam ipſæ ſciant; ideo talis ſectio & hic non negligenda. Ad minimum duplex ex tali inciſione fluere poteſt utilitas, 1) baptiſmus, 2) ſuceſſio legitima in bona matris.

6. Qu. *An Chirurgus & Medicus, qui eiusmodi ſectionem inſtituit, non vero omnes ceremonias, alias in hac operatione uſitatas, obſervat, de crimine quodam ſit accuſandus?*

Veteres quidem hancce operationem ſuſcipientes, ſtatim os matris mortuæ aperiebant, & interjectio dentibus ligno, illud apertum ſervabant, imo plane pudenda dilatabant mortuæ per digitos obſtetricum. Putarunt enim, per ejusmodi remedia conſervari poſſe reſpirationem fœtus in utero. Sed eiusmodi actus plane ſunt inutiles. Fœtum enim, tunicis incluſum, non poſſe reſpirare, cer-

eſt, & a nemine amplius in dubium vocatur. Sufficit ideo ad hancce operationem, ut Chirurgus quam citiſſime abdomen gravidæ longa inciſione aperiat, eo quidem in loco, in quo alias cæſarea ſectio inſtituitur. Sunt quidem qui cruciatam commendant: Quoniam vero illa adſtantibus hororem excitare poteſt; ideo ſupro allegata methodus magis præferenda. Poſtea uterum ſimili inciſione, provida tamen aperire, decet, ne fœtus lædatur. Fœtus, per aperturam uteri extracti, funiculus umbilicalis ſtatim ligandus, & abſcindendus, &, ſi debilis eſt, analepticis & ſpirituoſis aquis, ut cinnamomi, embryonum balſamo, &c. confortandus. Vid. plura in CAROL. STEPHANI *Lib. de Diſſectione corporis humani*, in ſpecie *de ſectione uteri*.

CAP. IV.

DE VIRGINITATE.

De virginitate femellarum integra & violata apud JCtos & Medicos eſt quæſtio. Vide HEINRIC. KORNMANN, *de Jure virginum*, quando ſcilicet aliqua virginem ſe jactat, coitumque hinc admiſſum negat, aut ſtupro ſe vitiatam profitetur, judicis hinc opem atque arbitrium implorans. Quamobrem virginitatem pertractare etiam hic neceſſum, operæque pretium ducimus, nec a noſtro alienum inſtituto exiſtimamus.

I. Qu. *Quid, & quotuplex ſit virginitas?*

Duplex datur virginitas, moralis altera, altera phyſica, ſeu materialis. *Moralis* quidem dicitur, ubi puella nondum

nondum cum viro rem habuit, ne ipsis digitis, nec alio quoque petulanti instrumento, nec casu, aut saltu, claustra virginalia destruxit: Tamen quamdiu amoris compressione immunis fuit, virgo dici meretur.

Corporalis, physica, seu materialis autem virginitas illa dicitur, quæ per signa materialia, ex constitutione & integritate naturali organorum desumenda, dignoscitur.

2. Qu. *An ex certis quibusdam cognosci possit virginitas?*

Insignis, tam JCtorum, quam Medicorum, est numerus, qui solliciti hactenus, fuerunt de virginitate, tum absente, tum præsente. Unde quæritur: An certa quædam, quibus dignosci possit, virginitatis integræ, aut læsæ corruptæve signa dentur? Plerique equidem JCtorum a Medicis persuasi fuere, certissima & infallibilia virginitatis integræ ac læsæ signa & criteria constare. CVJACIVS nihilominus, *lib. XVII. observat. c.* 20. & SANCHEZ, *lib. VI. de Matrimonio Disput.* 113. *num.* 10. certa ac infallibilia virginitatis signa dari, negant ac pernegant, quibus ex Medicis adstipulantur quam plurimi, ut HORATIVS AVGENIVS, in *Epistolis ad Olivarium, lib. I. Tom. II.* PINÆVS, *de Notis virginitatis.* CAPIVAC. *in tract. de Signis Virginitatis.* CODRONCHIVS, in *Methodo testificandi, Cap. II.* PARÆVS *de Renunciationibus.* JOVBERTVS, *lib. V. c.* 4. *errorum popularium.* IO. BAPT. SYLVATICVS, *de iis, qui morbum simulant, C.* 9. RIOLANVS, *lib. II. Anthropographiæ, cap.* 38. FORTVNATVS FIDELIS, *de Relat. Medicis l.* 3. *c.* 1. RANCHINVS, *de morbis virginum, Sect. C.* 4. GVILLEMAV, *l' abuse sur le procedure de l' impuissance.* MAVRICEAV, *de morbis mulierum gravidarum,*

& parturientium, lib. I. c. 6. BOHNIVS, *de Officio Medici, Part. II. c. 6. de Renunciationum difficultate, p. 636.*

Hinc non immerito de notis veris ac infallibilibus virginitatis dubitare volunt. At auctorum hac de re dissensus rei ipsius veritatem non tollit, aut destruit. Vel enim certis quibusdam signis fundatam constare virginitatem & posse existere, in sequentibus spe freti videbimus.

3. Qu. *Quibus signis dignoscitur virginitas?*

Variis; quorum primum est *hymen*, seu pellicula aliqua, vel carnea, vel membranacea, cervice uterino, vel hujus orificio annexa, in medio ut plurimum quo ad longitudinem perforata; quæ quamdiu extensa manet, tam diu viri accessum quodammodo difficilem reddit. Hujus hymenis existentiam nonnulli negant, alii affirmant, alii diversimode id sibi concipiunt, alii pro præternaturali plane ac monstroso id habent, V. g. RIOLANVS protensionem carneam vocat; FALLOPIVS nerveam, ex ligamentis & vinculis retiformibus congestam; BERENGARIVS, & MERCATVS, ac olim AVICENNA congestionem caruncularum dicunt myrtiformium, id quod & BARTHOLINVS, aliique Anatomici affirmant. Ast carunculæ myrtiformes in virginibus intactis non reperiuntur, sed tantum in defloratis: quoniam sunt dilacerati hymenis reliquiæ & vestigia; id quod, cum RIOLANO & MVNNICKIO, existimat Celeb. MORGAGNI, *Adverf. anat.* I. Inter recentiores Anatomicos est ille Chirurgus Parisinus, PETRVS DIONYSIVS, qui in *Anatomia sua, sect. II. p. m.* 243. 1. 2. 3. existentiam hymenis negat, imo & in *Chrurgia* sua, 1712, epita Germ. *p.* 273.

Omnibus

Omnibus vero qui hymenis existentiam negant, auctoritatem & αὐτοψίαν oppono excellentissimorum seculi nostri Anatomicorum, e. g. RUYSCHII, in *Observ. Anatom. Chirurg. n.* 22. 23. REGNERI de GRAFF, in tract. *de mulierum organis, generationi inservientibus*, SWAMMERDAMMII, in tract. *de uteri muliebris fabrica.* VERHEYNII, In *Anatomia, p.* 84. & eandem HEISTERI, in *Anatomico Compendio, p.* 81. & 207. Hi omnes uno ore hymenis existentiam affirmant, figuris æneis depingunt, atque in liquoribus adhuc balsamicis conservant, & desiderantibus ostendunt. Inprimis autem jam laudatus Clarissim. HEISTERUS in puella 14. annorum hancce pelliculam invenit, atque in *Ephemerid. Natur. Curiosor. Cent. VII. anni* 1717. describit, & celeberrimus Patavinus Anatomicus, Joh. Baptista MORGAGNI, in Adversariis anatom. p. 1. p. m. 39. edit. Patav. fuse de hymenis existentia egit, & affirmat, a celeb. Anatomico Bononiensi, VALSALVA, intra annum bis hoc organum desideratissimum ostensum fuisse publice in Theatro anatomico.

Ex his adeo luculenter apparet, de hymenis existentia non esse dubitandum. An vero semper inveniatur, ego quidem non asseram. Ejusmodi enim membrana abesse potest, salva virginitate mentali, & hoc quidem 1) ob conformationem partium irregularem, a primo nativitatis puncto. 2) Ob membranæ hujusmodi exiguitatem, ut ideo neque a marito, neque ab Anatomico attendi valeat. 3) Interdum casu, aut libidine destruitur. Quod vero ejusmodi membrana ab Anatomicis nonnullis haud observata sit, illud ab incuria eorum, & in convenienti administratione provenit.

Secundum signum est *rugositas & arctitudo vaginæ*, quæ ex eo se fundamento exserit, quoniam fibræ

a men-

a mentula nunquam expansæ fuerint. Sed & hæc arctitudo variat, 1) ratione ætatis, 2) ratione temperamenti humidioris, siccioris & libidinosioris, 3) ratione conformationis, juxta quam sic etiam hac inter se magnitudine & amplitudine differunt, secundum tritum illud: noscitur ex labiis, quantum sit virginis antrum, 4) ratione fluxus menstrui antecedanei, 5) ratione morborum, v. g quando fluore laborant albo, vel in statu cachectico & cacochymico constitutæ, aut chlorosi afficiuntur. Vid. RANCHINVS. *de Morb. Virgin. c.* 5. ZACHIAS, *L IV. Tit.* 2. PINAEVS, *de Not. Virgin. c.* 5. 6.

Notandum vero, hancce arctitudinem ad maris cujusvis mentulam eadem ratione sese non habere. Mentularum enim crassities, forma & longitudo mirifice differt, luditque hic in specie natura. Unde adeo videre est, hancce arctitudenem 1) non semper destrui evidenter uno alteroque congressu, 2) ad pristinum redire posse tonum, fibris nempe per diutinam a venere abstinentiam restitutis, imo, id natura non ferente, fieri hoc potest per remedia, quæ vocant, adstringentia; de quibus ex instituto etiam agit laudatus RANCHINVS, ubi in corruptæ virginitatis recuperatione alchimillam commendat, in balneo, & fotu ad mammas, item bellidem, &c. quo pertinent acida, aluminosa & vitriolica constringentia. Unde adeo nonnulli auctores, signum hoc debile & insufficiens esse, existimarunt; v. g. CODRONCHIVS. *l. c.* RODERICVS a CASTRO, in *Medico politico, L. IV. c. XI.* PINAEVS, *l. c.* FORT. FIDELIS, *de Ration. Med. c. IV. L. II.*

Tertium signum est *caruncularum myrtiformium magnitudo, color & connexio*, quod signum ZACCHIAS, egregie commendat. Illæ enim carunculæ, secundum hunc auctorem, in virginibus primo tument, & quasi inflatæ

flatæ ſunt, in corruptis vero exiles & flaccescentes. 2) in virginibus rubent; in defloratis vero pallent, atque livore corripiuntur, 3) in virginibus, intercedentibus vinculis, colligantur; in defloratis vero, ſeu corruptis, diſtractæ & deſtructæ conſpiciuntur. Sed quoniam 1) eorum connexio & colligatio integra manere ſub uno alteroque congreſſu poteſt, a minori inprimis mentula inſtituto: v. PINAEVS *cap.* 5. 6 & 2) color atque magnitudo a morbis turbari & mutari poteſt: Ideo ſignum hoc auctores omnes non admittunt.

Quartum, quod ex hactenus allatis fluit, ſignum eſt *doloroſa admiſſio*, in primo congreſſu frequentiſſima & ſolennis, quæ a dilaceratione partim hymenis & vinculorum, carunculas myrtiformes connectentium, provenit.

Hinc, quando quæritur: An virgo dormiens inſcia corrumpi poſſit atque impregnari? Reſpondendum, cum Facult. Med. Lipſienſi, in ZITTMANNI *Med. Forenſi*, *Centurio V. caſ.* 21. *& Centuria VI. caſ.* 77. credibile vix eſſe, virginem illibatam ſine ſenſu in ſomno viri ſuſtinere compreſſionem poſſe. *Novell. M. L.* VALENTINI, *Caſ. I.* Facultas quidem Jurid. Jenenſis poſſibilitatem rei affirmare haud dubitat, certis tamen conditionibus adjectis, nempe in virgine, quæ 1) ad affectus ſoporoſos inclinat, 2) vel inſigniter delaſſata, 3) vel ex ebrietate in ſomnum profundum delapſa; quæ conditiones quidem probe ſemper, ne injuria cuiquam inferatur, ſunt examinandæ.

Quintum ſignum eſt *ſanguinis profuſio*, ſeu cruentatio in primo ſtatim congreſſu, a dilaceratione vaſorum hymenis proveniens. Nec temere profecto in ſacris ſancitum eſt literis, *Deuteronom. cap. XXII.* ut virginitas veſtimentorum pannorumque ſanguinolentia

probetur. Hoc vero signo, tanquam certo, non apparente, lapitare eas sacra lex jubebat, utpote jam defloratas, seu corruptas.

Neque vero & hic desunt contradicentes, qui & signum hoc non perpetuum, nec universale pronunciant, quoniam non in omnibus puellis observetur, 1) quidem in illis, quarum genitalia laxa aliquo modo existunt; 2) in iis, quæ, salacitate pruriente affectæ, digitis, aut alio petulanti instrumento, sese sæpius fricando angustias hasce perrumpunt. 3) Si etiam observetur sanguinis hoc profluvium in coitu: Hoc tamen signum non plane infallibile suppeditat; femellæ enim dantur, quæ non in primo tantum, sed secundo, tertio, imo sexto coitu sanguinem profundunt, natura arcte nimis nempe se contrahente, aut imminentibus mensibus nuptias celebrant, ut taceam, quæ fraudibus effusionem sanguinis simulant. Utcunque tamen ista se habeant, ex Canonistis TORREBLANCA, *lib. 2. de Delictis, cap. 19. num.* 3. & 4. & FARINACIVS, in *Praxi Crimin. Qu.* 14. *num.* 148. cruentationem hanc pro signo præcipuo virginitatis agnoverunt. Et quoniam hoc signum in sacris fundamentum est litteris, omnesque femellæ ab Eva originem ducunt, non video, quomodo virgo Germ. ab Ebraica differre possit. De cruentatione vid. JO. BENED. SINIBALDVS, in *Geneanthropia*, *L. IV. tr.* 2. CASP. a REYES, in *Campo Elisæo quæstion. curios. n.* 39. MELCH. SEPIZII, *de not. virgin.* LANGII, *Opera Med. part. physiolog.*

Sequentia signa revera dubia esse possunt, & dici debent, quæ desumuntur v. g. 1) *ab urina*, quæ in virginibus tenuis esse debeat, & cum sibilo excernatur, in defloratis vero crassa & turbida. 2) *color papillarum* mammarum vividus in virginibus, post coitum vero mutatus.

tus. Nam urinæ color & ſubſtantia hic nihil certi ad probandum facit; quoniam ille mirifice, pro ſubjectorum varietate & ad morbos inclinatione, differt. Sibilus urinæ in defloratis & integris, ſecundum F. FIDELEM & RANCHINVM; ll. cc. quoque nihil certi probat. Nam elater Sphincteris veſicæ a coitu, qua tali, non deſtruitur, ſed tamen, quoniam hiatus meatus urinarii cum hymene cohæret, ſequitur, quod hoc dilacerato, ſuo modo quoque foramen meatus urinarii amplietur, ut majori impetu & ſtrepitu urina tranſire valeat; modus autem virginitatem per mictionem probandi dudum jam non amplius in uſu fuit. Rubedo roſea papillarum in mammis, item mammarum ſoliditas ab uno alterove coitu laſcivisque atque voluptuoſis titillationibus tam manifeſte etiam defœdari non poteſt. Certum quidem, & rationibus anatomicis confirmatum eſt, quod detur uteri mammarumque commercium; Sed quomodo ex coitu, etiam aliquoties iterato, ſtatim color papillarum mutetur, nemo Anatomicorum & Phyſiologorum rationibus explicare poteſt ſufficientibus. Sunt etiam nonnulli, qui a vocis mutatione argumentari ſtudent, quando nempe vox clara in graviorem mutatur; Sed, debile hoc quoque eſt argumentum.

Virginitatis itaque examen ſi inſtituendum ſit, ad ſequentia probe attendendum; 1) an inſpectio hæc poſt congreſſum ſtatim, an vero aliquandiu poſt illum inſtituatur, ubi virgo a conſortio viri abſtinuerit. 2) An una tantum vice, an multoties inſultus viri ſuſtinuerit. Quod ſi igitur puella, recens violata, & quæ plures paſſa ſit congreſſus, conſpicienda, luſtranda & examinanda venit, hæcce violatio facile patebit ex partium genitalium tumore, inflammatione ac cruentatione. Hæc vero, ut ex ſupra dictis conſtat, ſigna quidem ſun

virgnitatis violatæ : Non tamen ſemper & ubique apdicanda: quemadmodum ex *caſu XX. ff. Medico Legal.* Cl. VALENTINI, *Part. I. Sect. I.* hoc ſatis liquet, ubi virgo 17. annorum ſtupratam ſe fatetur, & ſimul affirmat, intentato ſtuprato ſanguinis nonnihil per pudenda muliebria effluxiſſe. Cauſidicus, qui tuendam in ſe rei cauſam ſuſceperat, duas movet quæſtiones, 1) an ſanguinis profluvium legitimum ſit atque adæquatum ſignum ſtupri violenti? 3) an maſculus unicus, ſine adjumento alterius intervenientis, virginem 17. annorum ſine voluntate & permiſſione ejus violenter ſtuprare poſſit? *Facultas medicorum Lipſienſis* ad primam quidem quæſtionem reſpondet, ſanguinis proſtuvium per loca muliebria, in coitu vel ſtatim poſt coitum in nonnullis, potiſſimum tamen in virginibus contingens, oriri quidem a cauſa violenta, ab impetuoſa nempe penis rigidi in loca anguſtiora intruſione, minime tamen pro ſtupri violenti, ſed pro læſæ potius virginitatis ſigno habendum eſſe. Ad ſecundam vero quæſtionem ita comparata eorundem erat reſponſio, ut ex circumſtantiis, quæ in actu coeundi ſolent concurrere, minus credibile eſſe, ſtatuerent, maſculum aliquem nubilem virginem (excepta impube, tenera, delicata, aut ebria ſimul puella, CARPZOV. *l. 2 Conſiſtor. d.* 238. AMMANN. *ſeſp. ult.*) absque ipſius conſenſu, permiſſione ac voluntate vitiare, aut violento ſtuprare modo poſſe, dum feminæ cuique facilius ſit, ſi velit, penis immiſſionem recuſare, aliisque multis modis impedire, quam viro, eidem invitæ plane intrudere.

Cruentatio, ſatis notabilis inflammatio, tumorque item, & prorſus genitalium exulceratio a ſtupro, maxime impuberum, contingit, eoque violento, ſiquidem hujusmodi vel duo mihi nota ſunt exempla puellarum ſtupratarum, 5. circiter annorum, quarum in una, ab intruſio-

ne

ne violenta mentulæ, non tantum sequebantur inflammationes enormes, sed exulcerationes etiam; in altera, præter modo recensita symptomata, pedum plane paralysis, fere incurabilis, superveniebat.

Si vero septimanæ jam aliquot elapsæ fuerint, dubia hinc illa erit lustratio. Ubi scilicet jam tumor subsiderit, partesque dilatatæ denuo coaluerint. Major adhuc difficultas erit, stuprum unius tantum congressus cognoscendi, mentula exigua perpetratum; sive illud recens, sive post elapsum temporis spatium commissum sit, ubi rarius fortassis partium illarum laxitas, & coloris mutatio quam ZACCHIAS innuit, comparuerit, imo ipsum temporis spatium hoc vitium quodammodo emendare posse, incredibile non est.

4. Qu. *An, ubi de virginitate quæritur, obstetricibus solis inspectio ventris sit committenda, an vero Medici ad ejusmodi investigationem præcipue sint admittendi?*

Romani negotium ventrem inspiciendi obstetricibus committebant, juxta *tit. ff. de ventre inspiciendo*, item *Constitutio criminalis Caroli V. art. V.* &, juxta hunc, plures etiam JCti & LL. interpretes, ut CARPZOV. *Prax. Crim. Part. III. qu.* 112. *num.* 19. *seqq.* MATTH. STEPHANI, in *Not. ad d. artic.* 35 *l. c.* obstetrices quoque, vel matronas requirunt prudentes & expertas. At hæc vix idoneæ sunt, nostrates inprimis. Nihil enim amplius sciunt, quam puerum nascentem gremio recipere, umbilicum rescindere, obligare, in balneo a sordibus abstergere, ac fasciis tandem involuere. Cum vero de structura genitalium

anotomica, earumque constitutione, vel naturali, vel præternaturali, judicium ferre debent, enormiter hallucinantur. Perita olim credita, & jam defuncta quædam obstetrix hic aliquot abhinc annis suspectæ virginis organa lustrabat, atque coram magistratu oppidano illibatam illam atque integram pronunciabat, præterlapsis autem aliquot deinceps mensibus in musæo studiosi patris pariebat. En ergo egregiam scientiam & experientiam obstetricum: De qua dubia obstetricum scientia plura legi possunt testimonia in Celeb. BOHNII *Officio Medici p.* 560. *& seqq.* Medici proinde ad examen virginitatis primario sunt requirendi, vel soli, vel cum obstetricibus. Obstetricum enim judicium fallax admodum ab ipsa *Rota Romano*, in TAVRIN. *Dissolut. matrim.* 1590. *coram Platta, num.* 10. pronunciatur, & ZACCH. *Q. M. L. lib. IV. Tit.* 2. *qu.* 1. Praxis etiam ostendit hodierna, quod Medici primario ad examen virginitatis sint admittendi; id quod GEORG. BEYERVS, JCtus, & PP. Witteb. *Delineat. Juris Crimin. p.* 595. *XVII.* confirmat, & cum primis casus, ex ZITTMANNI *Medicina Forensi. p.* 747. & 797. desumtus, testatur, quem, utpote notatu dignum, omnibus perlegendum commendo.

5. Qu. *Quomodo inspectio ventris in virginitate sit suscipienda?*

Personæ deponentes, ut rite suo munere fungantur, quando de puellæ alicujus virginitate agitur, affirmantis, integram adhuc se esse, atque incorruptæ & illibatæ prorsus virginitatis, ante omnia fraudes detegant oportet fictæ, sive simulatæ virginitatis, quæ aquæ frigidæ applicatione, & adstringentium inprimis usu facile alias promovetur. Unde ante, quam inspectioni subjiciantur,

geni-

genitalia puellæ aqua tepida sunt abluenda; hinc non oculis tantum (Vid. HERTIVM, in *Dissert. de inspectione oculari)* sed & manibus genitalium habitudo accuratius explicanda & examinanda (jubente sic PACIANO, *de Probation. Lib. II. c. 2. n.* 17. & ANGELLO ARETINO, *I. Consil.* 142. *num.* 20.) Obstare quidem videtur *Tit. ff. de ventre inspiciendo, L.* 1. *§.* 10. ubi dicitur, inspicere saltim, non invita vero muliere ventrem tangere, examinanti licitum est. Alia tamen probatio est impræ̃gnationis suspectæ, de qua L. loquitur; alia virginitatis, quæ non aspectu tantum, sed & tactu dignosci debet, PACIANO observante, *l. c.* adeoque lex minime huc quadrat: ut taceam, in delinquentis non esse arbitrio, tactum corporis recusare, cum judex omnibus sensibus veritatem inquirere teneatur; Vid. STRYK, *de Jure sensuum, Dissert. I. cap.* 1.

6. Qu. *Quænam signa sint pueri stuprati?*

Stuprum non modo in puellas, virgines & viduas committitur, sed a scelestissimis hominibus, natura abutentibus, etiam in masculos patratur; FARINAC. *de Delictis carnis, Qu.* 148. quod delictum quidem, cum gravissimum sit inter omnia, jure merito condignas pœnas exposcit, ut per legem *cum vir C. de adulter.* CLAR. *lib.* 5. *sent. §. Sodomia, num.* 1. BOS. in *Prax. crim. tit. de stupro detestando in masc.* D.D. SIMON, *cap.* 2. *de Impotentia Conjug. §.* 1. 2. 3. 4. ubi prolixe de sodomia agitur. In ejus autem delicti examine ut de veritate judices certiores fiant, per Medicos & Chirurgos ipsos pueros conspiciendos curant. Stuprum in puello quinquenni a puella libidinosa XIII. annorum

norum, mentulam cunno intrudente, commissum. Vid. VALENTINI, in *Novell. M. L. Cas. IX. p.* 235.

Facta autem ani stupratione, qualis in Italia proh dolor! aliisque regionibus calidioribus solennis est, intertrigines sequuntur, vel excoriationes ani, ejusque inflammationes & notabiles exulcerationes, fissuræ, Rhagadiæ dictæ, laxitas quoque & procidentia ani, item excrescentiæ, verrucosæ cristæ, ficus, mariscæ, de quibus Poetæ jam pridem cecinerunt, ut JUVENALIS, *Satyra* 2.

* * * Sed podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariscæ.

MARTIALIS, *Epigr. lib.* 1.

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci;
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Hi morbi in Nosocomiis Incurabilium (a l' incurabile) variorum Italiæ locorum in podicibus utriusque sexus ab ani stupratione orti annotantur, exscinduntur, ferroque candente aduruntur; id quod & PETR. DIONYSIVS, in *Chirurgia* sua, testatur. Unde dubium non est, quin signa sint ejusmodi congressus Sodomitici; quamvis non inficiandum, ab aliis etiam causis ejusmodi quid trahere originem posse. Unde in dignoscendis ejusmodi morbis maxima cautela utendum.

7. Qu. *Quo tempore virgo fit nubilis?*

Cum semen aliqua ferre potest. Non autem ferre hoc potest, antequam menstrua patiatur. Hæc enim ambo uno eodemque tempore evenire solent, quia tam semen, quam menstruum, ad generationem destinavit natura, mensesque fluentes indicium praebent, 1) mulierem tanta sanguinis copia abundare, ut & suo ipsius corpori alendo, & fœtui nutriendo sufficiat; 2) Ovula, seu semen

ad

ad debitam ſui perveniſſe maturitatem. Menſium vero fluxus, ut alibi jam diximus, communiſſime decimo quarto, vel quinto anno contingit, quo tempore virgo quoque nubilis evadit. At, quæ, ſecundum PLATONIS conſilium, *lib. 5. de Republ.* vigeſimo, vel decimo octavo nubit, onera conjugii majori cum ſecuritate & felicitate perferre poterit, ob uteri, imo totius corporis conformationem meliorem; & fœtus quoque poſtea excludit robuſtiores. De conjugio inſtituendo ita verba fecit HESIODVS:

Junge tibi uxorem, dum firmus adhuc vigor adſit:
Annos cum numeras ter denos, plusve minusve,
Aptum eſt conjugium; decimo ſed femina quarto,
Anno pubescit, nubat mox deinde ſequenti.

8. Q. *Quo tempore nuptiæ ſint inſtituendæ;*

Præterlapſis, poſt fluxum menſium, quatuordecim diebus: Cum enim, BOHNIO in primis, & BERGERO obſervantibus, certum ſit exploratumque, fluxum menſium primario fieri ex vagina vteri; Inde per ſe patet, poſt fluxum ſtatim menſium vias paululum eſſe dilatatas, adeoque ut omnis ſuſpicio declinetur, expectandum, donec ad priſtinam coarctationem partes revertantur.

CAP. V.

DE IMPRAEGNATIONE OCCVLTA.

Duo inprimis caſus emergunt, ubi feminæ imprægnationem diffitentur; 1) ubi uxor, poſt divortium, ex vi-

ro se prægnantem negat, *L. I. §. 4. ff. de ventre inspic.* 2) cum meretrices de fœtus abolitione & infanticidio cogitant. De singulis igitur ejusmodi indiciis, quibus mediantibus feminæ ejusmodi nefariæ convinci queant, Medicus rogatur interrogaturque.

1. Qu. *An prægnantiæ signa dentur certa & infallibilia?*

JCti pariter ac Medici hac de re dubitant, an scilicet prægnantia cognosci queat per signa quædam certa, infallibilia & evidentia; ut HIPPOCRATES, *lib. de Natura puerór.* fatetur: SYLVATICVS, *de iis, qui morbum simulant, cap.* 18. CODRONCHVS, in *Methodo testificandi, cap.* 12. FORT. FIDELIS, *de Renunciat. medicis, lib. III. Sect.* 4. *c.* 1. ZACCHIAS, *l. c. L. I. Tit.* 3. BOHNIVS, in *Officio Medici, part.* 2. *c.* 6. idque ob hanc rationem: Quoniam conceptionis signa, & signa mensium deficientium interdum sunt eadem; v. g. in appetentia, nausea, vomitus maturinus, ephelides faciei, lac in mammis. Quo etiam alia huc facientia signa, ex ipsa relatione mulierum cognoscenda, pertinent, quæ tamen ab ejusmodi suspecta plerumque supprimuntur, aut silentio prætereuntur. Utut tamen res se habeat, si imprægnatio infallibiliter non omni ex parte cognoscitur, cognosci tamen potest vel probabiliter per signa inprimis sequentia, collective sumta. Certum enim est, quod in omni gravida tota œconomia viscerum, inprimis abdominis, turbetur, quod RODERICVS a CASTRO, SENNERTVS, & alii, immo omnes, qui de morbis mulierum egerunt, & gestantium symptomata tractarunt, profitentur. Ergo ex hoc statu mutato fluunt quoque certa & specifica symptomata.

2. Qu. *Quænam signa sunt impræ-gnantiæ?*

Inter signa illa, a Medicis & JCtis inprimis, v. c CAGNOLO in *L. si quis prægnantem. ff. de reg. jur. Tom* 3. allegata, primum locum occupat *intumescentia ventris* (nam congressum prævium suppono, sine quo nemo imprægnatur) de qua tamen nonnulli dubitant, quia ex hydrope, tympanitide, scirrho hepatis & lienis, mesenterii ac uteri pariter evenire illa potest. Vid. HIPPOCR. *de Morbis Mulier. Lib. II. textu* 4. MASCARD. *Concl.* 1147. *num.* 16. *Vol.* 3. Ventris tamen ejusmodi tumores, qui a morbo producuntur, facile ab eis, qui imprægnationem testantur, dignosci possunt. Nam. 1) tumor, qui ab imprægnatione enascitur, fit successive, ubi venter, inprimis circa umbilicum, in regione hypogastrica, in dies augetur atque increscit, absque manifesta feminæ alteratione, seu sanitatis, actionumque vitalium mutatione & turbatione: In morbis vero sine ordine ejusmodi intumescentia observatur, cum variis sanitatis injuriis conjuncta. 2) In gravidis tumor observatur neque durus, neque inæqualis, ut hoc fieri solet v. g. in scirrhis. 3) Si tumor ejusmodi mollis nimis est, cum sono & fluctuatione conjunctus, uti v. c. in hydrope & tympanitide, ubi etiam alia simul symptomata sunt conjuncta. 4) Si tumor ejusmodi a mensium obstructione præternaturali, seu morbosa enascitur, facies simul pallet, tumetque aliquo modo, imo alia symptomata sunt conjuncta, ut lassitudines, pedumque œdemata. 5) Si a mola, circa pubem magis, uterus increscit.

Secundum signum a CAGNOLO & MASCARDO, *l. c. concl.* 1208. *num.* 10. *vol.* 3. allegatum, est *lac in mammis*, earumque tumefactio. In his enim si lac reperitur, hoc

pro signo graviditatis a compluribus habetur. Vid. MENOCH. *de Præsumt. lib.* 1. *qu.* 1. & BALD. *in rub. C. de probation.* POCER. & ZANGER, *de Inq. & Tort.* cum quibus consentit *Constitut. criminalis Car. V. art.* 35. & 36. Sed de hac quoque nonnulli dubitant, cum aliis etiam ex causis ducere hæc possit originem, v. g. secundum HIPPOCRATEM, *Sect. V. Aphor.* 39. a mensium defectu & suppressione; item, secundum eundem, *lib.* 2. *de morbis mul. textu* 59. tale quid contingere ab uteri hydrope potest. Imo virginum castrarum observationes prostant, quarum mammæ lactæ turgescebant Vid. RODER. a CASTRO, *lib. de Natur. mulierum, lib. IV. c.* 10. JVBERTVS, *de Erroribus populorum, lib. V. c.* 3. DEVSINGIVS, *de Lacte*; RANCHINVS, *de Morb. virg. sect.* 1. *cap.* 16. TH. BARTHOLINVS, in *Cista Med. p.* 254 HAGENDORN, *anno* 3. *Ephem. Germ. Cur. observat.* 136. & LAVRENTIVS, in *Anatomia, lib. IV. qu.* 2. ut taceam, maribus aliquando lactis proventum contigisse; quale exemplum in juvene studioso mihi compertum est, Vid. etiam SCHENCK. *Obs. de lacte.* Sed res summe suspecta est, consentientibus in primis signis reliquis: Colostrum enim in mammis ordinarie ante partum, lac vero genuinum post partum ordinarie observatur. Interim tamen notandum, turgescentiam mammarum a colostro ultimis tantum gestationis mensibus; mammarum vero increscentiam, absque lacte licet & colostro, primis quoque mensibus esse conspiciendam, ob uteri & mammarum consensum, a Deo ita constitutum. Vasa enim hypogastrica uteri cum mammariis ideo habent commercium, ut æqualis in utrisque fieri possit dilatatio & mammaria vasa durante gestatione præparentur insimul ad lactis elaborationem atque secretionem.

Tertium, secundum HIPPOCRAT. *Sect. V. Aphor.* 61. signum est *mensium emansio.* Sed & hoc a nonnullis

in

in dubium vocatur, nec id quidem ſine cauſa. Non omnes enim, quibus menſes non fluunt, ſemper ſunt gravidæ: Obſtructio enim etiam ab alia cauſa provenit; ut toto quoque die praxis docet, & experientia confirmat, feminas interdum gravidas per integrum geſtationis tempus tributum lunare perſolvere valere, ſalva ſanitate, & fœtus vita. Vid. inter alia Celeb. SLEVOGTII noſtri, *Diſſert. de Menſibus gravidarum*; & LOTICH. *l. 5. obſ.* SCHENCK. *l. 1. Obſ. de Gravidis.* Interim tamen non negandum, feminam, virginemque, fluxu menſium deſtitutam, revera ſuſpectam eſſe, ſecundum HIPPOCR. *ll. cc.* inprimis, ubi ſana ceteroquin eſt, beneque valet, & neque horror, neque febris, neque laſſitudo, neque pallor faciei ſuperveniunt.

Quartum ſignum *Ephelides* conſtituunt, ſive maculæ faciei, ſecundum HIPPOCRATEM, *de ſterilitate, textu 6.* Sed hoc ſignum fallax admodum eſt: Quoniam gravidæ quam plurimæ his maculis deſtituuntur, imo ipſe HIPPOCR. *l. c. t. 7.* his abſentibus, feminam geſtare poſſe affirmat.

Sed nec quinto certi quidquam judicare poſſumus de *faſtidio ciborum, rerumque inſuetarum appetitu*, qui alias Pica dicitur. Nam 1) ejusmodi ſymptoma gravidis non omnibus ineſt. 2) Primis utplurimum menſibus obſervatur. 3) Hoc contingere etiam ſolet ſuppreſſione menſium laborantibus. Sed conſentientibus ſignis reliquis, hoc quoque locum invenine poteſt, & debet.

Pertinet huc ſexto & *vomitus matutinus*, qui quidem in gravidis plerumque ſolennis eſt. At, quoniam hic in aliis quoque obſervatur, quæ vitio quodam ventriculi laborant, ideo quoque ad minus tuta referri debet ſigna, Vid Exc. CAMERARII, *de Vomitu gravidarum*; it. Ill.

WE-

WEDELII Differt. *de Notis gravidarum*, in qua omnia signorum genera ubertime pertractantur.

Septimo *motus fœtus*, quam gravidæ circa quintum ut plurimum mensem sentiunt, signum est, inprimis adnotandum. Et quamvis sint Medici, qui docent a ventositate, vel mola provenire hoc posse, ut v. g. FORESTVS, in *Observat.* Medicus tamen dogmaticus & eruditus facile motum fœtus a flatibus distinguere potest; molum enim ad instar fœtus movere se neutiquam posse, exinde patet, quoniam massa informis est, minusque vitalis & mobilis.

Interim, cum Medico judicandum sic hac ratione non de feminis honestis, sed de iis, quæ utero se concepisse & gestare audacter negant; ideo ejusmodi examen a Medico cum prudentia suscipiendum, ne fallatur. Nam possunt etiam motum fœtus occultare, possunt abdomen comprimendo tumorem ejus imminuere, possunt lassitudines, & alia obvenientia, quæ in laudata WEDELII dissertatione exstant, signa prorsus negare, adeoque JCtum pariter ac Medicum decipere. Dantur & allegantur quoque alia signorum genera, ex urina & conniventia orificii uteri interni desumenda. Qua pertinet experimentum illud, ab HIPPOCRATE allegatum, ubi nempe aquam mulsam mixturamve mellis cum vino, vel aqua, ejusmodi personæ suspectæ propinare jubet.

De urina prægnantis notandum, quod Medici in ejus descriptione admodum sint dissentientes. Alii enim claram illam, alii subcitinam cum nubecula albicante, alii crassam eandem ac turbidam, ac cum sedimento farinaceo mixtam, describunt, quod postremum praxi confirmatur. Cumque urinæ ejusmodi ab aliis etiam corporis mutationibus evenire possint, teste ipsius rei experien-

perientia: Urinæ propterea inſpectionem in hoc caſu merito, cum SENNERTO, *Inſtit. Med. L. III. Sect. 3. part. I. cap. 5. & Praxi Lib. IV.* fallacem pronunciamus. FORT. FIDELIS, *l. c. c. 5.* de *Relat. Med.* hanc quidem ſuadet inſpectionem, ſed ex hac tantum ratione, quia vulgo creditur, haberi ſignum aliquod poſſe ex urina impræagnationis occultæ. Hinc ſi perſona ſuſpecta inſpiciendam Medico tradere recuſat urinam ſuſpicionem auget.

Orificii uteri interni conniventiam innuit HIPPOCRATES, *Sect. V. aphor.* 51. his verbis: Quæ ventrem ferunt, iis uteri os connivet. Hoc tamen ſignum plane infallibile non eſt, idque ob ſequentes maxime rationes; 1) idem HIPPOCRATES, *L. I. de Morbis mulier. text.* 14. 25 ac *lib.* 11. *tit.* 57. & 59. idem uteri oſtium non raro ab aliis cauſſis occluſum exiſtere poſſe, perhibet. 2) Primis tantum diebus conniventia hæc tangi poteſt. Utero enim ſurſum poſtea moto, oſtium illud, hectenus prominens, ſurſum retrahitur, ut digito attingi nequeat. 3) Colli uterini longitudo plerumque longitudinem digitorum ſuperat, adeo ut orificium hoc tam in vacuis, quam recenter impræagnatis contingere digito haud vere liceat.

Aquam mulſam propinare idem jubet HIPPOCRATES, *Sect. V. aphor.* 41. ubi ab hac mixtura tormina excitari affirmat. Aliud experimentum idem ſuppeditat HIPPOCRATES, ibidem, *Aphoriſmo* 59. & AVIGENNA, ut nimirum aromatibus mulier ſuffumigetur, corpore probe tecto, ubi ſi odorem naribus & ore percipiat, vacuam illam eſſe aſſerunt. Verum 1) periculoſa ejusmodi ſunt experimenta, quoniam vel feminas, vel fœtum lædunt. 2) In aſſuetis aqua multa, aliaque dulcia omnia non excitant tormina. 3) Ejusmodi ſymptomata in illis etiam ſubjectis excitantur, quæ menſium obſtructione,

vel

vel vitiato & cruditatibus repleto ventriculo laborant. 4) nulla horum dari potest experimentorum, item & aliorum, in ZACCHIA, *Q. M. LL. lib. I Tit. III & IV.* citatorum, vera ratio, unde ab illis minus licet concludere.

Ex his igitur, quæ modo diximus, luculenter satis meo quidem apparet judicio, prægnantiam primis gestationis mensibus vix, ultmis vero certius paulo cognosci posse.

CAP. VI.

DE IMPRAEGNATIONE AFFECTATA ET SIMVLATA.

Feminæ diversis ex causis utero se gerere nonnunquam fingunt, 1) ut supposito postmodum infante, partum mentiantur. 2) ut sterilitatem dissimulent. 3) quandoque hoc fit spe successionis, inprimis quando maritus subito apoplexia, vel alio acutissimo morbo mortuus est. 4) cum ad hereditatem proximi admitti cupiunt. Nam si prægnans deprehenditur, hereditas ad ipsum uterum pertinet. *L. 30. ff. cum quidam, §. 3.* de *acquir. heredit.* CAGNOLVS, in *L. si quis prægnantem ff. de reg. Juris.* Aut alia ex causa id fit; v. g. ut 5) tormenta, & pœnas corporis adflictivas, ultimum inprimis supplicium, subterfugiant. vel 6) ut, post divortium, se ex marito prægnantes adfirment. *L. I. §. 4.* de *ventr. inspic. L. 1. §. 12. de agnoscendis & alendis liberis. L. cum quidam cit. L. prægnantis ff. de pœnis.* MENOCH *de Arbitr. Judicis. L. 1. qu. 86. n. 10. seq.*

Cum itaque delictum hoc a JCtis falsi criminibus annumeretur, & capitale dicatur; imo cum præsumtioni-

bus

bus ſolis fidendem non ſit: Medicorum idcirco iudicia in auxilium vocant. Argumenta vero atque ſigna in hoc negotio ſunt ſequentia.

1. Qu. *Quanam ſigna potiſſimum ſint, quibus dignoſci impraegnatio poſſit affectata?*

1) Aetas incongrua, ratione cujus mares intra 14. & ultra 60. annos vix generant, cum femellae ante 12. & poſt 50. vix concipiant, inprimis ſi conjugium antecedaneum non adeo fœcundum fuerit. Vid. ex JCtis ALPH. de CARANZA, de *partu c.* 5. *ſect.* 2. *n.* 60. FARINACIVM, de *falſis & ſimulatione*, *qu.* 151. ZACCH, *lib. III. & II. qu.* 8.

2) Antecedanea ſterilitas utriusque vel alterutrius conjugis. Arg. eorum, quae habet GAIL. *lib.* 2. *c.* 97. *n.* 16. MASCARD. de *Probat. concl.* 1147.

3) Huc ſpectat impotentia generandi & concipiendi notoria ob vitia organorum.

4) In femina defectus menſium praeternaturalis, & quidem in aetate congrua. Unde rarius conceptio in ſtatu hoc contingit, quo ſuo etiam modo Fluor albus pertinet.

5) Pertinet huc ipſa ventris inſpectio & contactus, ad motum fœtus explorandum. MASCARDVS, de *Probat. vol.* 3. *Concl.* 1147. *Tit. ff. de ventre inſpic.*

6) Dantur nonnulli, v. g. ALPH. de CARANZA, qui a non ſupervenientia lactis praeſumtionem praegnantiae fictae petunt: cujusmodi ſignum tamen cautius paulo eſt adplicandum. Nam verum eſt, utplurimum transacto tertio, vel quarto geſtationis menſe mammae a coloſtro turgeſcere incipiunt: At lactis ille proventus ab alia cauſſa, vel naturali, vel praeternaturali, ut

alias diximus, originem ducere potest; imo dantur exempla, ubi existente licet impraegnatione, mammæ tamen non turgent, v. g. in subjectis siccioribus, quæ humido non abundant. Interim tamen, cum in ejusmodi subjecto (ceteroquin sano, & quod praegnantiam adfectat, signum hoc non apparet, dubitare quodammodo licet, tutiusque est, expectare illa phœnomena, quæ circa medium gestationis tempus adparent, quale v. c. ipse est motus fœtus.

De inspectione ventris hoc amplius monendum, illam alias institutam fuisse certis solennitatibus, ut ex *ff. l. c.* adparet. Sed praxis hodierna ceremonias hasce sustulit. In præsenti nempe instituitur ab obstetricibus, vel solis, vel Medicis associatis, atque ad actum hunc juramento confirmatis.

Ubi tamen subjectum plane denudandum, ne sub vestimentis ventrem fingant tumidum, quo facto videndum, tangendumque simul, an signis reliquis consentientibus intumescentia ventris, qualis esse in gravidis solet, appareat; cumque denudationem renuit, suspicionem simul auget, atque a Magistratu deinceps est adstringenda.

In statu vero ambiguo, quando ventris inspectio suscipitur, primis nempe mensibus, ubi fœtus motus nondum appareat, applicandum illud consilium, & responsum Facult. Med. Lips. quod in VALENTINI *ff. Medico-Legalib. part. I. Sect. I. c.* 17. habetur, ubi suadet, inquisitam tamdiu in custodia tenere, donec motus fœtus in utero appareat: Hoc autem fieri debet in fundamentali & rationali præsumtione consentientibus reliquis nonnullis signis, collective sumtis, ne fama subjecti ejusmodi periclitetur.

CAP.

CAP. VII.

DE PARTV SVPPOSITO, NATORVM ITEM SIMILITVDINE ET DISSIMILITVDINE.

Iisdem plane de causis, quibus prægnantia fingitur, partus supponitur, quod a JCtis ad crimen falsi refertur. D. PETR. MVLLERVS, diss. *de Jure prægnant. Cap.* 7. §. 3. & 6.

1. Qu. *Quibus signis partus dignoscatur suppositus?*

Partum suppositum dignoscere, adeoque filiationem probare, idsi JCti pro re habent si non plane impossibili, admodum tamen difficili; consentiente *L. quia semper ff. de in jus vocand. l.* 38. *ff. de condit. & demonstr.* quam difficultatem cognovisse etiam antiquiores vel Telemachi testari potest dictum, apud HOMERVM, Odyss. 1. dicentis:

Mater quidem me dicit hujus esse, sed ego
Nescio. Nondum enim aliquis suum genitorem novit.

Interim a MASCARDO & FARINACIO ut signum primarium commendatur partus suppositi vel ficti cum patre dissimilitudo; quod argumentum quidem notatu dignum est, non tamen plane infallibile. Nam similitudo quidem filiationem probat verisimiliter, sed dissimilitudo filiationem plane non negat.

2. Qu. *Quid sit causa similitudinis natorum?*

De causa similitudinis natorum variæ autorum

proſtant opiniones atque ſententiæ, quarum prima eſt HIPPOCR. *lib. de genitura, item de diæta*, ſtatuentis, non ſexum tantum, ſed & ipſam natorum ſimilitudinem multitudine ſeminis axſuperantis fere provenire: Sed, cum unica ſeminis virilis guttula ſufficiens ſit ad integrum impregnationis opus abſolvendum; ideo non in quantitate ſeminis hæc vis determinans deliteſcit, ſed in qualitate potius, inprimis elaſticitate, qua partes & ſtamina fœtus, in ovulo exiſtentia, ſimiliter extenduntur, adeoque ad formæ ſuæ perfectionem perducuntur.

Secunda eſt GALENI, *lib. 2. de ſemine, cap. 2.* arbitrantis, ibi major vis ſeminis ſit maſculini, fœtum naſci patri ſimilem, & contra. Sed dubia & hæc eſt ſententia, cum ita nullo modo poſſet contingere, ut natus alii perſonæ, quam uni parentum, aſſimilaretur; quod tamen ipſa experientia, ut falſum, refellitur. Interdum enim natus avo ſimilis deprehenditur, avunculo quandoque, aut patruo, &c. immo ignotæ nonnunquam perſonæ: Vid. VOIGTS *Phyſicaliſchen Zeitvertreiber, Cent. I. Qu.* 18. HARSDORFERS *Schau Platz hiſtor.* 98. REIES, in *Campo Eliſ. Quæſtion. jucundarum* 54. *p.* 670. Unde credibile potius ac concludendum videtur, ſimilitudinem & diſſimilitudinem ex matris imaginatione, phantaſia, aut impreſſione præcipue dependere ac proficiſci, quibus & ſiderum influxus, ſoli & poli conſtitutio addenda, juxta tritum illud; Sol & homo hominem progenerat, quibus cum utriusque etiam parentis diſpoſitio conſpirat. Cæterum omni tempore gravidatis agere poteſt imaginatio, nunquam quieſcens: Primario vero tempore conceptionis, vel proximis ab alia diebus, antequam partium ſtamina a ſeminis virilis vi & efficacia fortius jam ſunt explicata, agit quam efficaciſſime. Ita etiam D. D. a GVLDENKLEE, ad quæſtionem: an partus, patri diſſimilis, alii vero ſimilis, imo

ſimil-

simillimus, pro adulterino habendus sit? respondit. Vid. VALENTINI *ff. M. L. P. I. Sect. I. Cas.* 38.

3. Qu. *An imaginatio potentiam seminis, effigiemque conceptus mutare valeat?*

Utique. Hoc enim variis probari argumentis potest. V. g. 1) in posthumis major semper similitudo observatur, quam aliis liberis, ob continuo ante oculos versantem patris defuncti ideam. 2) Nævi etiam materni, *Mutter-Mæhler*, ab impressione ideali, vel objecto quodam terrificio pedentes, id ipsum probant 3) Imaginationis vis, etiam in brutis, probari potest ex ovibus JACOBI in sacris. 4) Mira & fere incredibilis imaginationis gravidarum potentia elucet ex historia quadam, ab illustri quondam, nunc beato WEDELIO, in *Pathologia dogmatico, Sect. II. c.* 9. notata, ubi mater a visa decollatione paullo post partum edidit capite truncatum. De gravidarum imaginatione plura legi possunt in CASP. a REIES *Campo Elysæo jucundar. quæstion. qu.* 54. Similitudo magis intrinseca, oculorum hic attendenda: Quæ tamen non in recens natis, sed adultioribus demum conspicitur, secundum motum illud: Simile generatur a simili; & HORATIVM, *lib.* 4. *oda* 4. fortes creantur fortibus ac bonis.

CAP. VIII.

DE TEMPORE ANIMATIONIS FOETVS.

Qui conceptum, per abortum, data opera interimunt, jure merito a legibus puniuntur, ut in *L. Divus ff. de*

raris & extraord. criminibus, & L. Cicero ff. de pœnis, L. si mulier ff. ad L. Cornel. de sicar. L. si quis necandi C. de Sicar. & Const. Crim. C. V. art. 133. Apud JCtos vero cum de crimine abortus sermo est, quæstio oritur de tempore animationis fœtus. Recepta enim in jure divisio est inter fœtum animatum & non animatum.

1. Qu. *Quid fœtus dicitur animatus?*

Fœtus animatus apud JCtos dicitur, cum motus ejus in utero percipitur, id quod fieri solet circa medium gestationis tempus. Vid. D. LVDOVICI, in *Not. ad Caroli V. Constit. Crimin. ad* 133. JCti enim hanc rem magis æstimare solent ex tempore operationum vitalium MENOCH. 2. *de arbitrio Judicis, Cas.* 357. FARINACIVS, 5. *Criminal. qu.* 122. WESENBECIVS, *in par. ff. ad L. Corn. de sicar. n.* 7. CARANZA, *de Partu nat. & legit. c.* 16. §. *pecul. de abortu procurato, & ejus pœnis, p.* 606. HARPRECHT & LVDWEL, apud DIETHER. ad BESOLD. *Thes. pract.* Cum itaque abortus promovetur inanimatus, pœna arbitraria, vel extraordinaria dictatur: Fœtus vero animatus cum expellitur per medicamenta, abortum promoventia, pœna capitalis est, ut in præsenti hoc observatur, ad normam Jur. Sax. ut ex CARPZOVII *Iure Crim. P.* 1. *q.* 11. *n.* 12. eluet. Sic & *Gloss. in cit. L. divus ff. de extraordinariis criminibus,* quam plures etiam DD. sequuntur. FARINACIVS, *de Homicidio, qu.* 122, *num.* 131.

2. Qu. *An distinctio inter fœtum animatum & non animatum sit admittenda?*

DD. quidem, & ipsa C. C. C. V. Art. 133. illam admittunt, ut ex antecedentibus apparuit. Illa enim disertis verbis inquit: *So aber ein Kind, das noch nicht lebendig wære,*

von

von einem Weibes-Bilde getrieben würde, &c. Sed medice & physice illa distinctio nullius est momenti. Animam enim in semine esse, praclare demonstravit NYSSEN, *de Opific. hominis cap.* 28 & 29. Eum plerique hodie sequuntur, imo omnes, qui animas per traducem propagari statunt, ex quorum sententia anima illico adest, simulatque conceptio facta est. Vid. LVDOVIC. in *Not. cit.* vtrobique ergo homicidium committitur, sive embryonem quis interfecerit, sive fœtum, hominis figuram jam habentem, ideoque pœna utrobique est decernenda. Sed JCti, eandem utrobique pœnam decernendam necesse non esse, arbitrantur, cum gravius peccare videatur, qui hominem jam formatum & ubique perfectum, *ein lebendig gliedmæssig Kind*, ut C. C. C. V. loquitur, occidit, quam qui formandum enecat. Vid. *Constit.* 4. *part.* 4. *Juris. Elect. Saxon.*

3. Qu. *Quid ansam dederit distinguendi inter fœtum animatum & inanimatum?*

Hæc distinctio inter fœtum animatum & inanimatum originem duxit ex imperitia Physicorum & Medicorum, ac incertitudine hypothesium de generatione humana, & animæ in primis cum corpore conjunctione: Sic JCti, a Medicis & Physicis seducti, in hunc usque diem distinctionem hancce retinuerunt. Interim vero licitum erit, magis sobrie philosophari sententiasque ridiculas modeste examinare ARISTOTELES, *II. de anima, Cap. I. tex.* 6 animam vocat ἐντελέχειαν. Quid illud sit, ignorarunt Philosophi, & ipse fortassis ARISTOTELES ignoravit, HERMOLAVS BARBARVS ita vertit, ut sic rectihabia, vel perfecti habia, cui consentiunt SENNERTVS, *Phys. l.* 1. *cap.* 8. CASP. POSNERVS qui duas quidem amplas, re ipsa vero parum, minusve utilitatis habentes,

quam

quam quae omnium desideriis satisfaciant, dissertationes conscripsit, alteram *de animæ cum corpore conjunctione*, alteram *de ordine partium in generatione humana*) & SPERLINGVS, *Instit.. Phys.* MAGIRVS, *Phys. l. 6. c. 2.* animam per formam definit, quæ quidem rectius sese habet. Revera enim est forma hominis RENAT. des CARTES *lib. de affectibus*, alibique, cogitantem illam vocat substantiam, id quod claram omnibus perspicuamque animæ ideam suppeditat. Alii substantiam illam immaterialem atque immortalem vocant, naturæ cœlestis imperceptibilis, vel igneæ, ut ISAAC. VOSSIVS, in *appendice de natura lucis*; adeoque haud obscure materialem eandem pronunciare contendit.

De loco animæ, diversæ itidem & discrepantes doctorum sunt sententiæ. Vid. HOBOKENJVM & WINSLOVIVM, *de Sede animæ*. HIPPOCRATES & HEROPHILVS in cerebri ventriculis animam collocant; DEMOCRITVS in toto corpore; ERASISTRATVS circa membranam epicranidem; STRABO in superciliorum interstitio: EPICVRVS in toto pectore; DIOGENES in cordis arteriato ventriculo; STOICI, cum CHRYSIPPO, in toto corde, ac spiritu, circa cor versante EMPEDOCLES in sanguine. GALENVS in quavis corporis particula suam esse animam putat. HELMONTIVS animam inventriculi pyloro; CARTESIVS autem in glandula pineali illam quærit, cum tamen sæpe in hominibus eadem vel aqua repleta, vel in calculum mutata, vel ulcere consumta, post mortem, fuerit deprehensa, Illustris & Celeb. Romanus Medicus, & Pontificis Archiater atque Cubicularis, LANCISIVS, rectissime illam in septo pellucido existere demonstrat, in Epistola ad Celeb. FANTONIVM scripta, quæ exstat in Cl. MANGETTI *Theat. anat. Lib. 4. C. 2. p. 321.*

De

De animae cum corpore coniunctione differentes etiam doctorum virorum extant sententiæ. V. g. HIPPOCRATES primus fuit, qui, in libro de *natura puerorum.* textu 10. & 11. alibique, statuit, in masculis 30. in puellis 40. aut 42. die animae fieri accessionem & cum corpore conjunctionem, cui assentit GALENVS, *L.* 15. *de usu partium, c.* 5. imo FIENVS, *de Formatione fœtus, quæst.* 10. *concl.* 11. MERCVRIALIS autem, *de Morbis mulierum, lib. I. c.* 2. septimo coniunctionem hancce die fieri, contendit, quia homo septem dierum spatio perficiatur. Sunt et alii ex JCtorum ordine, imo ipse ZACCH. *L.* 1. *Tit.* 11. *qu.* 9. *th.* 24. qui ante 60. dies animatum fœtum non pronunciant, & quidem ex debili hac & infirma admodum ratione, quoniam constare non possit, an masculus quis sit, nec ne?

Fundamenta harum opinionum sunt varia. 1) Credebant olim, certum quendam ordinem productionis partium in generatione statuentes, primo hepar fieri, deinde cor, spinam dorsi porro, tandem caput & reliqua. Sed ridiculam hanc esse opinionem, tum sana ratio dictitat, (quæ harmonicam ejusmodi vasorum mirabilemque organorum connexionem successive fieri, sibi persuadere nunquam potest) tum adcuratior in rebus physicis inquisitio experimentalis ad oculum id ostendit. Physici enim per Microscopia observant integram plantæ delineationem in semine plantarum, v. g. in faba: Vid. du HAMEL, in *Physica*; VALENTINI, in *Armamentario Naturæ & Artis p.* 161. ubi de natura vegetabilium; LEEWENHOEK, in *Arcanis naturæ*, & alii. Nos pariter per Microscopia in ovulis insectorum perfectæ elaboratam & exstructam insecti machinam vidimus. Ex qua demonstratione liquido adparet veritas Davidis, in Psalterio dicentis: *Du hast mich gebildet ehe denn ich war.* Et ipsae etiam sacræ literæ hypothesin recen-

tiorum Medicorum alias confirmant, qui de generatione ſtatuunt, hominem in ovulo delineatum, quoad omnes partes, in exiguis ſtaminibus ante conceptionem. Vid. BRENDELII diſſert. *de embryon. in ovulo ante conceptionem præexiſtente*, Witteb. 1703. Reſpond. Hannekenio.

Secundum fundamentum erat incertitudo de origine animæ, hujusque ſede, & cum corpore conjunctione. Credebant enim, ut hodienum, Theologorum quamplurimi, animæ creationem & infuſionem, & eo quidem hanc fieri tempore, quo omnes partes, in ſpecie ſexum notantes, perfecte formatæ fuerint, ne error in animæ conjunctione committatur.

Sed hæc hypotheſis 1) militat contra principia philoſophica. Omnes enim Philoſophi in eo conſentiunt, quod ubi materia ſit, ibi forma etiam eſſe debeat, ac forma ſine materia, & materia ſine forma conſiſtere unquam nequit. Unde eo momento, quo corpus exiſtit, & anima exiſtat oportet. Anima eſt forma hominis, cum qua theſi leges ipſæ conſentiunt, in *L. Julianus §. ſed ſi quis ff. ad exhibendum.* 2) Cum homo generatur, perfecte generatur, non quoad partes, ſed quoad totum, cumque hominis materia in parentum ſita ſit ſemine, quare non formam etiam in ſemine ſimul admittamus? 3) Quid in Theologia hinc ſequatur, facile fortaſſe patet. Nam anima, quæ creatur atque infunditur, aut pura eſſe debet, aut impura. Abſurdiſſimum profecto illud hinc ſequeretur principium: Deum auctorem eſſe peccati. Melius itaque ac ſanæ rationi convenientius eſt, credere, animam a parentibus, conjunctim ſumtis, proficiſci, animæque conjunctionem ipſo conceptionis tempore fieri. Quin & divinum illud: MVLTIPLICAMINI! ad animas ſeſe extendere, credibile eſt. Si enim falſum hoc eſſet,

quo

quoad corpus filii essemus parentum, & quoad animam filii Dei. Cum itaque homo hominem generat, aura seminalis, in partis semine delitescens, ovulum maternum irradiat, idque vel in ovario antiquo, vel novo, h. e. in ipso utero constitutum, eoque momento conceptio contingit, atque ab aura seminali plastica, vel elastica, motus instituitur, vitæque principium nascitur, hinc et anima, modo licet incomprehensibili, quam communicationem tamen per traducem explicamus, ut cum B. Luthero & Wittebergensibus vulgo consuevimus. Nostrum tamen nunc est, in tam ardua & admodum subtili dubiorumque plena hac re JCtis suam distinctionem adamatam relinquere, eruntque fortassis in posterum, qui rectius edocti, corrigendas hasce ac emendandas suscipiant opiniones suas, operamque hanc nostram omnem perditam frustrave collocatam censeant.

CAP. IX.

DE PARTV PERFECTO ET LEGITIMO.

In hac vero doctrina, ubi de nascendi temporibus actum fuit, JCti, fatente ipso COCCEJO, in *Comment.* ZACCHIAE, *Qu. M. L. lib.* 1. *Tit.* 2. *Qu.* 1. errores commiserunt quam maximos, tum partus legitimi tempus confundunt cum tempore partus perfecti. Ne adeo idem nos error implicet, veram prius, quam rem aggrediamur, terminorum significationem explicabimus. Cæterum summe hæc necessaria est doctrina de partu, in foro quippe tam Medico, quam Juridico, in hoc autem quam maxime, inprimis ubi quæstio agitur de hæreditatibus & successionibus.

1. Qu. *Quid intelligatur per partum?*

Per partum in ſenſu medico intelligimus non fœtum, utero materno adhuc incluſum, ſed infantem potius, mutuis iſtis matrisque parturientis & fœtus maxime ipſius moliminibus ex utero excluſum, vel etiam Chirurgia per partum Cæſareum ex eodem exſectum.

2. Qu. *Quid partus ſit vivus?*

Vivus partus dicitur, qui vivus excluditur, & excluſus per aliquot momenta diesve in vita poteſt ſubſiſtere, ob immaturitatem tamen diu vivere vitamque continuare haud valet. Hic alias dicitur debilis, immaturus, præternaturalis, abortivus. Abortus enim fœtus eſt immature editus, vel ante menſem ſeptimum natus, qui a plerisque JCtorum neque legitimus, neque vitalis pronunciatur. LL. enim, auctoritate HIPPOCRATIS fultae, partum vocant legitimum, qui ſeptimo menſe contingit. *L. ſeptimo ff. de ſtatu hominum.*

3. Qu. *Quid partus ſit vitalis?*

Vitalis ille dicendus eſt, qui non vivus tantum editur, ſed ob majorem etiam integritatem virium, organorum, membrorumque perfectionem & ſoliditatem in vita perfecte poteſt ſubſiſtere, ut ſeptimeſtris & octimeſtris.

4. Qu. *Quid ſit partus legitimus?*

Partus legitimus, juridice ſumtus, eſt, qui ex juſto matrimonio, vel juſtis nuptiis, tempore ad vivendum apto, quo hæreditatem adire poteſt, atque in alios transferre, monſtri abortionisque expers, perfecte in lucem eſt editus *pr. Inſt. de Patr. Pot. L. 12. in fin. ff. de ſtatu hom. l. 3. L. 6. ff. de his, qui ſui & alieni juris ſunt L. 5. ff. de in jus vocando. Tit. Cod. de Nat. Liberis.*

5. Qu.

5. Qu. *Quid partus sit perfectus?*

Qui justo & ordinario sit tempore, a natura destinato, finitis nempe 40. septimanis, vel 280. diebus, vel novem mensibus solaribus, decemve lunaribus. Vid. VALENT. *ff. Med. L. part.* 1. *sect.* 1. *cas.* 24. Hinc naturalis quoque dictus.

6. Qu. *An natura terminum eundem constitutum semper observet?*

Negandum non est, naturam in partu statum plerumque terminum temporis observare, atque ordinarie finitis 280. diebus generationis opus absolvere, quem quippe terminum & Salvator noster, tanquam homo perfectissimus, observare, adeoque ita nasci etiam voluit. Interim causæ sunt variæ, quæ terminum illum naturalem vel ante vel postponunt.

7. Qu. *An homo, ut cetera animalia, certum aliquod tempus habeat nascendi?*

Alii hoc affirmant, alii negant. Qui affirmantem amplectuntur sententiam, dicunt: Integrum formationis fœtus negotium, in homine non minus, ac in brutis, absolvi, secundum regulas proportionum, temporis atque mensuræ. Durante enim gestatione, omni temporis momento, certa quantitas materiæ fœtus corpusculo, vi circulationis liquidorum, affertur, & cum illo conjungitur, ita, ut spatio 280. dierum summa totius incrementi & extensionis perfectæ ad finem perducatur. Hinc theoria de incerto partus tempore tantummodo fluxit ex falsa

calculatione et erronea computatione credularum mulierularum. Deus enim Deus ordinis est, qui in corpore humano, eiusque incrementis, haud secus ac in reliquis creaturis, ordinem, mensuram, numerum, temporaque certa constituit. Negantes autem certum partus tempus, regerunt: Non adeo probabile hoc esse ob sequentes potissimum rationes: 1) Quoniam homini a Deo concessum sit indeterminatum congressus tempus; unde concludere liceat, ei non esse partus tempus determinatum. 2) Quia in hominibus mira quædam temperamentorum præ reliquis animantibus diversitas deprehenditur, ideoque calida et sanguinea temperamenta non plus tantum generant, sed suo etiam modo plus nutriunt, adeoque fœtus ipse citius paulo perficitur. 3) Quoniam seminis ἐνέργεια, vel efficacia, mirifice in subjectis differt, pro diversitate habitus corporis. Unde liquet, semen spirituosius in ovulo humano motum instituere vehementiorem, adeoque & citiora fœtus incrementa posse efficere. 4) Quoniam diversitas staturæ in sexu fœmineo etiam observatur, vbi uterus, ob angustiam, qua clauditur, naturalem, per decem menses fœtui augescendo spatii præbere haud satis potest. 5) Quoniam sanitas etiam in subjectis, non in patre tantum, sed in matre etiam, imo & in fœtu differt; ex quo liquet, fœtum vel citius, vel tardius interdum excludi posse. Atque hæ quidem rationes sunt fundamentales dubitandi, absolute nempe certum homini nascendi tempus datum non esse, in quo etiam consentiunt ARISTOTELES *lib. VII. Histor. animal. c.* 4. PLINIVS *lib. VII. Hist. Nat. c.* 5. speciatim vero HIPPOCRATES, qui libro de *Partu septimestri*, item *lib.* 2. *de Diæta, text.* 19. inquit: *Fœtum interdum serius, interdum maturius nasci posse.* Hinc ARNISAEVS lib. *de Partus humani legitimo termino*, §. 9. inquit: Præcise autem diem, aut mensem, inde præfinire, non licet: Quia proportio

portio illa, ut & mixtio, soli naturæ constet; & quicquid hujus cognitum exploratumque habemus, a posteriori dicimus. Hinc HIPPOCR. *de Partu septim.* ad observationes obstetricum provocat. Conf. insimul. FORT. FIDEL. *de Relat. Med. lib.* 3. *sect.* 7. JOH. PEYSSONEL. lib. *de Temporibus humani partus*; ALFONS. de CARANZA, lib. *de Partu natural. & legit.* ANDR. SPIGELIVS, Tr. *de Infante in utero*; BESOLD. in *Thesaur. Pract.* voc. *Geburts-Zeit*; CARZOVIVS in *Praxi forensi c.* 27. ubi integrorum Collegiorum sententiæ reperiuntur.

8. Qu. *Quid de partu ante mensem septimum sit statuendum.*

Sciendum, quod sub eo partus ejusmodi contineatur, qui 3. 4. 5. vel sexto mense editur. Hic jure civili non pro homine perfecto, sed pro abortu tantum, immo pro mortuo plane agnoscitur: Quia naturaliter vivere non possit, teste HIPPOCRATE, qui, lib. *de partu septimestri*, ita præcepit. *L.* 12. *ff. de Statu hom. L. intestato* 3. §. 12. *ff. de suis & Legitim. hæredit.* Sunt quidem JCti ævi nostri, æquitatis amantes, qui partum ejusmodi, v. g. quintimestrem & sextimestrem, si vivus & organis integris instructus deprehendatur, non pro abortu, sed pro vero atque legitimo agnoscunt partu, eique jura omnia, privilegia & effectus tribuere contendunt, ut fecit ALPHONS. a CARANZA, de *Partu naturali atque legitimo*, *cap.* 9. quem plerique etiam sequuntur JCti, prout videre licet ex RENATO CHOPPIN. *de privilegiis rusticis, lib.* 3. *Cap.* 8. *num.* 8. qui arbitrantur, quod *l.* 3. *C. de posth. hæred. leges ff.* emendet, vel corrigat CARPZOV. in *Jurispr. Eccles. lib.* 2. *definit.* 22. COCCEJVS in *Comment. ad ZACCH. lib.* I. *Tit.* 27.

27. *qu.* 2. *p.* 51. STRYCK. de *Jure sens. diss.* 1. *Cap.* 1. *num*, 40. & 41 ubi ait, semestrem partum regulariter pro immaturo reputandum. Sed addit: Quia vivit & perfectus est, secundum *L.* 3. *C. de posthumis*, juris beneficiis non privabitur, licet non sit integer. Integrum enim esse & perfectum, differunt. Ejusque filius, in *Controversiis Juris selectis ad Instituta, disp.* 2. *thes.* 16. & ex Medicis SPERLINGIVS, *de Formatione in utero, cap.* 9. THEOD. CRAANEN, Tr. *de Homine, p.* 758. HARVEVS, *de Partu*; ANDR. SPIGELIVS, *de incerto partus tempore*. Facultas Erfurtensis, in *Quæst. de partu trimestri*; VALENTINI, *ff. Medico-legal. part.* 1 *Sect.* 1. *c.* 23. partum ejusmodi pro vivo atque legitimo pronuntiant; ac Facultas Lipsiensis in partu quinquemestri simile quid fecit, de quo vid. AMMANVM *in Med. Crit. Reip.* 68. Plura ad ejusmodi quæstionem responsa videre licet in ZITMANNI *Medicina Forensi Lips. Cent. I. cas.* 15. 17. & alibi. Nonnulli tamen reperiuntur strictiores legum interpretes, qui rejecta nostræ ætatis JCtorum sententia, in juris tantum civilis decreto acquiescunt, & partum illum, qui 180. vel 182. die ex utero vivus egressus est, licet illico, postquam in lucem editus fuerit, animam dimittat, etiam in manibus obstetricis, pro vero & legitimo agnoscunt, secundum *L.* 12. *ff. de Statu Hom. L.* 3. §. *fin. ff. de suis & legitimis hæred. L.* 3. *C. de Posthum.* In casu vero, quo IV. V. VIto mense partus nascitur, ille, secundum commemoratum modo ICtorum rigorem, tamdiu immaturus abortivusque manet, donec 180. dierum terminum attigerit, quo ipso omnium statim jurium compos fit, quando vero ante illud temporis spatium spiritum reddit, nec successionis jus ei competit, nec testamentum is rumpit.

9. *Qu. De partu septimestri quid statuendum?*

De partu septimestri, sive illo, qui 180. vel 182. die post

post celebratum connubium nuptiasve in lucem hanc editur, non amplius est dubitandum. Nam medice quidem non vivus tantum, sed & vitalis utique esse potest, quamvis raro in vita longiorem annorum seriem persequatur. Sed & juridice, juxta LL. civiles, pro legitimo agnoscitur. Ex Medicorum hinc ordine vitalem illum pronunciavit HIPPOCRATES, *libro de partu septimestri*, Item *lib. de Carne*, ubi tamen simul plurimos horum periisse commemorat, paucos vero superstites evasisse, id quod Medicorum hodienum experientia confirmat. Plerumque enim immaturi sunt, raroque ad perfectionis illud punctum, quo natura constituit, pervenerunt. Unde nec aerem liberiorem, nec alimenta perferre possunt, ob integumentorum communium subtilitatem, pulmonis, ventriculi, aliorumque organorum imbecillitatem, imo caloris etiam proprii defectum. Interim tamen fœtus mense septimo naturæ intentione non nascitur, ut multis id argumentis probatum ivit ZACCHIAS, *Lib. I. Tit. II. Qu. III.*

10. Qu. *De partu octimestri quid statuendum?*

De partu octimestri, an legitimus sit & vitalis, dubitant nonnulli JCti & Medici, & quidem his maxime rationibus inducti: 1) auctoritate nixi HIPPOCRATIS, qui ll. cc. fœtum illum, ob exeundi conatum, mense septimo adhibitum, postea, octavo scilicet, labefactatum pronunciat, adeo, ut non satis robore præditum ad sustinendos partus labores se sentiat. 2) Arbitrantur Astrologi superstitiosi, Saturnum, ut planetam frigidum, octavo gestationis mense imperium tenere in fœtum, qui, nimis eum refrigerando, ad motum minus reddat idoneum. Prioris argumenti imbecillitas ac

levitas ex hoc adparet, quoniam haud impossibile, fœtus vires, in 7mi mensis principio imminutas, per mensem denuo restitui, & ipse etiam SENNERTVS, Medicus olim felicissimus, jam demonstravit, in *institut. Med. lib.* 1. *c.* 20. & in *Praxi sua, lib. IV. part.* 2. *Sect.* 6. *c.* 1. motum illum, mense septimo fœtui ab HIPPOCRATE adsignatum, utique in dubium vocandum esse, quoniam motus ille reliquis motibus ordinariis haud major, neque partus conatibus similis sit & appareat. Posterioris ratio a GODOFREDO, ad *L.* 3. *§. fin. lit. K. ff. de suis & legitimis hæred.* refutatur, dum sententiam hanc de Saturno nugas vocat astronomicas. Unde adeo adparet, dogma de debilitate partus octimestris debilibus superstructum esse argumentis, id quod, præter Sennertum, fusius docuit BONAVENTVRA, de *Partu octimestri*, inprimis *l.* 9. 10. ubi ostendit, meri o ab HIPPOCRATE esse recedendum. Hoc plures simul fecerunt Philosophi & Medici nostri ævi, v. g. celeb. WEDELIVS noster, in sua *Physiol. sect.* 2. *c.* 31. & VALENTINI, in *ff. Med. L. Part.* 1. *sect.* 1. *casu* 33. ubi integrorum collegiorum responsa reperiuntur. Si enim septimestres sunt vitales, tanquam minus maturi, cur non octimestres, qui prorsus maturiores illis sunt, magisque formati, & calore ac robore vegetiori præditi? Adversus JCros, qui partum octimestrem non legitimum, alias crediderunt, disputavit DOMINICVS ARVMAEVS, noster, *lib.* 2. *decis. ult. num.* 50 *seq.* & FRID. BONAVENTVRA, l. c. qui partus octimestris legitimationem prolixissime deducit. Nec desunt alii, qui partum octimestrem pro justo atque legitimo pronunciant, ut HAHNIVS ad WESENBEC. de *Statu hominum, num.* 3. *verb. postquam nati, p.* 165. ubi plures DD. allegat. CARPZOV. *Jurisprud. forens. P.* 4. *Const.* 27. *Def.* 14. & *lib.* 2.

Juris-

Jurisprud. Consist. tit. 13. *def.* 226. ZIEGLERVS in *Not. ad ZACCHIAM*, observantiam in Consistoriis quoque allegat. Interim, cum naturalis terminus sit finis noni, & principium decimi mensis, sequitur, quod fœtus sine dubio, quo longius ab hoc recedat, tanto minus robustus atque perfectus sit; quo magis vero illum terminum attigerit, eo perfectior fuerit, ob soliditatem & incrementum membrorum & partium, ut hinc eo melius certiusque in vita valeat persistere. Hæc quoque ratio perspecta fuit HAHNIO ad WESENBECIVM, de *statu hominum*, & CARPZOVIO, in *Praxi forensi*. Cum itaque adpareat, quod partus præcox atque immaturus raro quoad corporis habitum perfectus sit, adeoque etiam vitalis: Ideo in his dijudicandis decernendisque cautus sit medicus & JCtus; Id quod fieri potest accurata lustratione & in vestigatione non circumstantiarum tantum, sed & subjectorum, partum aliquem semestrem atque octimestrem venditantium.

II Qu. *Unde partus maturitas, ejusque perfectio noscenda?*

Quemadmodum, cum de virginitate, prægnantia, abortu, vulnerum lethalitate quæritur, nemo judicat, nisi lustratis, perinspectionem, et contrectationem, distinctis inter se circumstantiis in subjecto illo, vel individuo, de quo depositio & renuntiatio postulatur: Ita vix paradoxon videtur, si Medicus, antequam præsumtionem de partu hoc vel illo, vitalisne ac legitimus sit; perfectusne ac maturus; an secus? deponat, subjectorum examen adcuratius præmittat. Ideo hoc in casu inspectio utique requiritur, in qua ad sequentia attendendum.

1) Ad magnitudinem, an justa scilicet & adæquata illius sit proportio: *ob nemlich das Kind so groß sey, als ein Kind von solchem Alter (Monaten) zu seyn pfleget.*

2) Ad conformationem. V. g. in immaturiori, 1) Sutura Coronalis, vel potius Hiatus Rhomboides, verbo Fontanella infantium, plus hiat. Vid. KERCKRINGIVS; in *Osteogenia & ἀνθρωπογενία.* 2) Auriculæ minus patent, & extrinsecus minus prominent. 3) Os & nares quoque veluti occlusæ sunt, minusque prominent. 4) Labia cum auriculis instar carnis cruentæ, ac cute minus perfectæ tectæ deprehenduntur. 5) Palpebræ arctius connivent, & quasi conglutinantur. 6) Digiti manuum pedumque indistincti quodammodo, & sine unguibus conspiciuntur. Quod signum quidem ab HIPPOCRATE, lib. de *superfœtatione*, proponitur. Sed hoc intelligendum tantum de embryonibus admodum exiguis, unius, vel duorum mensium. In embryonibus vero trium mensium ungues adsunt, id quod desiderantibus ad oculum exemplis ostendere possumus. 7) Tota cutis rubet, pilisque destituitur.

3) Ad vocem, num qua adsit, nec ne? præsertim, cum vox vivum vitalemque omnino fœtum designat. Unde dicitur: *Das Kind hat die vier Wænde beschryen. Jus Saxon.* im *Lehnrecht art.* 20.

4) An perfectus membrorum motus sit, an vero imperfectus?

Ex quibus signis adeo elucet, an fœtus vivus sit, debilis licet; an vitalis.

12. Qu. *Quænam causæ sint fœtum debilitantes?*

Variæ eorum quidem dantur, quæ tamen omnes probe sunt detegendæ, examinandæ, annotandæ & cum ratio-

rationibus decidendi annectendæ. Hoc vero ut fiat, consideranda sunt 1) Antecedentia partus; 2) Partus ipse; 3) Consequentia partus.

Quæ partum antecedunt, signa desumi plerumque solent v. g. 1) a dispositione mariti. Pater enim genitorque morbosus, v. g. phthisicus, hecticus, hypochondriacus, alioque notabili valetudinis vitio affectus, succos in corpore suo non præparat convenientes ad sui, multo minus ad generis sui conservationem. Ergo semen iners habet, minusque activum.

2. Matris quoque constitutio naturalis & præternaturalis examinanda. Hinc mater exigua, gibbosa, ob uterum exiguum, valdeque compressum abdomen, excludere vix potest fœtus perfectos, vitales, sanosque, cujusmodi, vel simile quid sentiendum etiam de matre hectica, tabida. Dum enim quantitas liquidorum ad proprium ipsius corpus alendum non sufficit, sufficere illa multo minus potest ad incrementa fœtus præstanda, modo convenienti. Ad matris in hoc negotio habitum ipse respicit HIPPOCRATES, *lib. de Superfœtatione text.* 8. ubi inquit: *Si qua partui vicina sit, & oculos cavos habeat, & facies intumescat, & ipsa tota, itemque pedes tument, ut veluti pituita alba apprehensa appareat, & habet aures albas, & summum nasi album, & labia livida, ea ipsa mortuos gestat quos pariet, aut vivos prave, & non vitales, & exsangues, utpote morbosos, aut prius peperit non vitales. Sic & quæ mammas habet graciles & flaccidas, aut si multum ex iis lactis effluat, fœtus male sanos & difficulter vitales gerit,* teste eodem HIPPOCR. *aphor.* 5. *num.* 52. *& seqq.* id quod confirmat CELSVS, *lib.* 2. *cap.* 6. Hæc enim omnia œconomiam fœtus, in utero materno turbatam, arguunt.

3. Morbi matris antecedanei huc pertinent, ut fluxus menſium extraordinarius, caſus ex alto, affectus animi, quæ cauſæ omnes partum intempeſtive ab utero ſeparare, adeoque excluſionem immaturam promovere valent; qui partus tamen, ut fructus immaturi, minus durabiles exiſtunt.

In partu illa inprimis obſervanda ſunt ſymptomata, quæ in partu immaturo & intempeſtivo ſatis eſſe ſolent atrocia.

Poſt partum varia itidem incommoda ſe offerunt, v. g. nimia ſanguinis profuſio, ſumma debilitas, dolores poſt partum exquiſitiſſimi ac vehementiſſimi, quæ accidentia preſſo invicem ſe pede proſequuntur, cum partus ejusmodi ſit intempeſtivus.

11 Qu. *Quid ſentiemdum de partu decimeſtri, undecimeſtri & duodecimeſtri?*

Dictum a nobis ſuperius, terminum partus naturalem eſſe poſt 9. menſes ſolares, unde quæſtio de partu decimeſtri, undecimeſtri & duodecimeſtri incidit. De decimeſtri revera dubium non eſt, quin fieri poſſit: De undecimeſtri vere merito quodammodo dubitatur, inprimis cum HIPPOCRATES, *lib. de Natura puerorum*, *Text.* 38. & 40. contendat, nullam fœminam ultra 10. menſem uterum geſtare poſſe.

Interim ejusmodi nonnulli caſus dantur extraordinarii, ac revera natura ſuo modo terminum naturalem retardare poteſt. V. g 1) ejusmodi partus retardatio fit ob energiam ſeminis deficientem, morboſam partis conſtitutionem debilemve, ut fieri in ſenectute ſolet. 2) Partus retardatur ob matris diſpoſitionem phthiſicam, hecticam, ubi fœtus ſufficienti alimento deſtituitur. 3) Ob ſtatum etiam matris cachecticum. 4) Ob fluxum menſium

ſium, tempore geſtationis contingentem. 5) Ob diarrhoeam, aliumve fluxum & morbum. 6) Hoc fit ob nimiam uteri amplitudinem. Vid. Caſ. in VALENTINI *ff. Medico-Legal. n.* 36. 7) Fieri hoc poteſt ob affectum matris extraordinarium, triſtitiam, qua tota matris maſſa ſanguinea turbatur, adeoque & fœtus ipſius nutritio. 8) Ob diætam matris extraordinariam, imo inediam. 9) Ob fœtus debilitatem & diſpoſitionem morboſam. 10) Quando plures fœtus in utero detinentur.

Patet itaque ex his, jam allatis, argumentis, partum undecimeſtrem & duodecimeſtrem ex principiis medicis legitimum pronunciari poſſe, certis poſitis circumſtantiis, quamvis Jus Civile ejusmodi partum pro legitimo agnoſcere haud velit. Recentiores quidem LL. interpretes ſecundum pronunciata Medicorum tutius paulo judicare ſolent. Vid. *ff. Med. Legal. Cel.* VALENTINI, *Part. I. Sect. I. Caſ.* 35. 36. 37. in quibus undecimeſtris partus a Facultatibus medicis legitimus pronunciatur. Apud AMANNVM, in *Medicina critica, Reſp.* 44 quoque reperitur caſus, ubi Lipſienſis Facultas partum duodecimeſtrem, *und noch* 13. *Tage drüber, Marthæ Blattin, deren Hauswirth vor einem Jahre geſtorben, als er noch des Tages zuvor mit ihr am Tiſche geſeſſen* pro legitimo pronunciavit, ex ea ratione, quia mulier per trimeſtre ſpatium dolores parturientium continuos, absque jactura virium, pertulerat. AMANNVS inſimul, in diſcurſu ad eundem caſum, plures dubitandi rationes quidem ſuppeditat, & reſponſionem illam in favorem matrimonii datam ſuſpicatur. Reperiuntur quoque apud SCHENCKVIM, *Lib. IV. obſ. n.* 156. *usque ad* 160. it. in comment. ad ZACCHIÆ *Queſt. Med. Leg. Lib. I. Tit.* 2. *qu.* 6. caſus de partu 13. 14. menſium, imo aliquot annorum. Sed quid de ejusmodi partu ſtatuendum ſit, nemo non novit, qui leges œconomiæ animalis quodammodo didicit. Ejusmodi nempe exempla plane impos-

impossibila sunt, & contra omnem rationem militant, ac vel ad fabulas, vel ad portenta potius pertinent.

Hoc quidem verum, & rationibus atque experientiis medicis contrarium non est, *fœtum, præternaturaliter conceptum, vel etiam in utero per certas causas obvenientes præternaturales læsum, & sic extinctum, ac e vita ereptum, absque detrimento vitæ matris per aliquot dierum, mensium, immo annorum spatia, in utero delitescere posse, non vivum inquam sed mortuum.* Tale exemplum contigit anno 1720. mense Martio, in pago Suevico, prope Gemundam, ubi fœmina 46. annos fœtum, osseis tunicis inclusum, utero gestavit, de quo casu, sub Cel. CAMERARII, *Prof. Tubing.* præsidio, eruditam inauguralem suam conscripsit dissertationem Dominus D. ORTH.

B. Parens meus simile quid fere observavit in fœmina militis, quæ in tuba uteri dextra conceperat, & sic tumorem sibi contraxerat, in hypochondrio illo eminentem. Hunc tumorem, finitis 20. mensibus, aperiebat laudatus Parens meus, Medicus in praxi felicissimus, & in observationibus curiosissimus, & extrahebat corruptum fœtum exiguum, tunicis tamen firmioribus inclusum, cujus sceleton, jussu SERENISSIMI DUCIS BRUNSVICENSIS, IOHANNIS FRIDERICI gloriosæ memoriæ, Romam transmissum, ubi asservatur.

Similes historiæ continentur in ELSHOLZII, Medici Berolinensis, *Obs. de conceptione turbarum*, it. in domini ABRAH. CYPRIANI, *Londinensis, Medici & Professor. Anatom. ac Chirurg. in Academ. Franckeriana, Epistola ad Domin. MELLINGTON*, Præsidem Medicorum Londinensium, de conceptione tubarum. Quo pertinet tandem D. D. MONTAGNIERE. Massiliensis, *de Formatione fœtus in loco insolito*, it. ea, quæ in MANGETTI

Theatr.

Theatr. Anatom. Lib. 2. *P.* 2. *Cap.* 3. reperiuntur de embryonibus, extra uterum constitutis.

Sed de eiusmodi conceptione & partu in foro medico juridico sermo non est, quoniam JCti pro objecto habent fœtum vivum vitalem, & in loco convenienti conceptum.

CAP. X.

DE ABORTV.

1. Qu. *Quid sit partus, quid abortus?*

Partus est actio naturalis, satis tamen molesta & periculosa, quæ justo tempore circa finem noni mensis fœtus vivus & perfectus excluditur.

Abortus vero vocabulum multis modis accipitur. 1) Sub abortu continetur *effluxus*, Græcis ἔκρυσις, & est conceptus ejectio, quæ intra septimum diem fit.

2) Ἐκτρωσμὸς, qui intra quadragesimum contingit. Distingunt nonnulli, e. g. NONIVS MARCELLVS, inter aborsum & abortum: *Aborsumque* hic dicit esse, qui primis fit mensibus, ubi conceptui factum est exordium; *abortum* vero, qui prope tempus pariendi obvenit.

3) *Abortus* dicitur fœtus præternaturalis exclusio, quæ ante diem, sibi a natura destinatum, non sponte, sed ex aliqua vi, contingit, qualem abortum promovent illæ, quæ ita infamiam suam, aut impudicitiam, impio conatu tegere volunt.

4) *Abortum fecisse mulierem*, dicunt ICti, quæ ante septimum mensem peperit. Hinc ZACCHIAS, *Lib. I. Tit. 2. qu. 10. n. 19.* inquit: Non obstaret, quod quis sexto mense nasceretur, & per aliquot horas, aut etiam dies, viveret, ut fieri posse non est ita impossibile: Tamen quia hic partus habet cum vita talem repugnantiam, ut vivere nullo modo possit, nisi ex miraculo, idcirco abortivus dici debet, neque testamentum, neque donationem rumpere, neque aliud quicquam illi prodesse, quod vero ac naturali partui prodesse solet; sic & mulieri, talem fœtum parienti, nihil quicquam prodesse debet, ita, ut ex ea causa parientium, privilegiis gaudere debeat, nisi iis, quæ corporis valetudinem respiciunt. Ast, an in tali casu non sit mitior sententia ferenda, judicent alii ex supra dictis, in capite præcedente.

5) *Abortus* etiam dicitur fœtus, in utero mortuus. Abortus enim nomen idem importat, ac si diceres non ortus, vel frustra ortus, ac idcirco abortus parificatur ei, qui nunquam natus est. TIRAQ. in *L. si unquam.*

2. Qu. *An dentur signa partus & abortus?*

Dantur utique, & ipsa C. C. C. V. art 35. de illis quoque inter alia loquitur. Ast hæc quæstio semper tripliciter dividenda: Nam vel quæritur, an mulier abortum procuraverit? vel quæritur, an pepererit? idque rursus dupliciter; vel enim quæritur, an unquam pepererit, & mater fuerit facta? vel an pepererit de recenti?

Signa mulieris recenter enixæ plura, & minus fallacia observantur: 1) Ventris flacciditas & rugositas, admodum conspicua. 2) Cruoris, vel sanguinis, per pudenda muliebria effluxus. 3) Dilatatio vaginæ uteri extraordinaria.

naria. 4) Regionis pubis intumescentia. 5) Animadvertente PINÆO, *de Notis Virginitat. L. I.* C. 7. tumor pudendorum œdematosus. 6) Lactis in mammis præsentia. 7) Durities mammarum, a tactu dolorosa. Quæ signa, simul obvenientia, satis probant, mulierem peperisse, separatim vero sumta fallere possunt. Ne tamen id fiat, accuratam dabimus horum signorum perlustrationem.

Fluxus sanguinis post puerperium non confundendus cum fluxu mensium. Ne itaque hoc fiat, probe observanda est 1) quantitas sanguinis, quæ in fluxu mensium parcior & brevior est, ad tres, vel quatuor tantum dies durans. Post partum vero lochia fluunt copiosa, imo ad instar grumorum & fragmentorum, *stückweise*, fluxusque durat 6. vel 7. dies. 2) Qualitas, ubi observamus, sanguinem lochiorum 6to, 8voque die post partum fluere cum aliquo fœtore ac purulentia, ac tandem desinit circa 9. & 10. diem; id quod in fluxu mensium nunquam observatur. Nam mensium fluxus oritur tantum a sanguinis abundantia naturali, quæ vasa uteri lateralia successive dilatat, a qua dilatatione illa quoque apperiuntur, & ita sanguis superfluus ex illis exstillat. In fine fluxus mensium serositas aliqua tantum, nunquam vero purulentia observatur. In partu vero & abortu res longe aliter sese habet. Nam hic sanguis, post partum per pudenda muliebria exstillans, oritur a vulneratione vasorum, & placentæ uterinæ ab utero separatione. Ergo in fine fluxus lochiorum partim aliqualis purulentia, partim fœtor contingere debet.

Dilatio partium genitalium, imo *rugositas abdominis*, dependet a mole fœtus, hasce partes mirum quantum dilatante, in primis vero ligamentorum substantia in parte postica sinus pudoris circa perinæum, quæ furca dicitur,

notabiliter dilatatur, id quod examinanti facile patebit.

Tumor œdematosus pudendorum contigit plerumque a partium compressione, & simultanea forti extentione, quando fœtus exitum suum affectat, ubi laxatis, & quasi contusis hisce partibus, inprimis in regione pubis, sanguis & lympha postea stagnant, & cumulantur, adeoque tumorem mollem & magis aquosum ibi producunt.

Lactis proventus in puerperis etiam facili negotio distingui potest a Medico erudito ab illo lactis proventu, qui supervenire solet, secundum HIPPOCRATEM *Sect. V. aph.* 39. mensium obstructionibus. Hoc fieri potest, quando attendimus ad quantitatem & qualitatem lactis. Nam 1) in mensibus obstructis parva quantitas liquoris mammarum observatur, maxima vero in puerperis, primis præcipue post partum diebus, ubi ab ejus luxuria mammæ non tantummodo insigniter tument, sed & dolore tensivo insimul afficiuntur, imo lac abundans sponte quoque in plerisque ex mammis exstillat. 2) In mensibus obstructis raro lac albidum & perfectum deprehenditur, sed potius liquor serosus & aquosus, in puerperis vero lac debitam suam consistentiam acquisivit. Ideo hoc signum prope attendendum est, monente in specie *Constit. Crimin. art.* 36. *welcher denn in denen Brüsten NB. recht vollkommene Milch erfunden wird*, &c. An olim vero aliqua pepererit dignoscere, res maioris momenti ac difficultatis est. Nam hic præsumtiones illæ, iam allegatæ, locum non inveniunt, & ideo concludere minus licet a ventris flacciditate & rugositate, partiumque genitalium amplitudine ad partum occultatum, 1) in illis, de quibus certi sumus, jam antea peperisse, v. g. viduis, ubi dubius manet Medicus pariter & ICtus, an a pristino, an a postremo partu illa epigastrii flacciditas & rugosi-

tas,

tas, ac pudendorum dilatatio fit. 2) In virginibus etiam hoc non quadrat. Nam diſtenſio illa abdominis etiam ab alia cauſa provenire ſolet, v.g. hydrope, fluxu menſium retento, colica, ad quam ſexus fœmineus in ſpecie inclinat. 3) Etiam illa rugoſitas, adhibito debito regimine, in primi-paris inprimis, facile invaneſcit, adeo, ut attendi haud valeat, inprimis vero quando præterlapſo aliquo temporis ſpatio partes ſubſederint. 4) Semel, vel bis puerperæ, quando obeſiores ſunt, parum, aut nihil rugoſitatis in abdomine experiuntur, inprimis, ſi fœtus minor fuerit. 5) Norunt etiam ſubligaculis, de collo ſuſpenſis, ventrem tumidum ſuſtinere, & diſtenſionem violentam reprimere. 6) Partium genitalium laxitas quoque nihil certi probat. Nam illa naturalis eſſe poteſt, uti ſupra monuimus de virginitate. Natura enim ludit in hiſce partibus. Immo tractu temporis ſponte ceſſat interdum hæc laxitas præprimis, quando diu a coitu & partu abſtinuerint fœminæ.

Ex his jam allatis, facile patebit, quod ejusmodi examen ſumma cum prudentia & circumſpectione ſit ſcipiendum. Nam hæc inveſtigatio, interdum adeo diffi-ſucilis eſt, ut vix, vel plane non cognoſci poſſit abortus. Fit enim interdum abortus prompte, ut fœminæ ipſæ vix illius plus, quam eruptionis menſium, rationem habere poſſint, & excernuntur ejusmodi fœtus interdum ſine ullo doloris ſenſu. Aſt ad meliorem hujus rei notitiam acquirendam, probe attendendum, an abortus ſit provocatus primis menſibus. Quando primis menſibus provocatur, ubi fœtus ejusque placenta, non adeo firmiter cum matre cohaerent, fieri hoc poteſt ſine evidenti matris alteratione; h. e. ſine vehementi ſanguinis profuſione; (nam vaſa adeo majora non exiſtunt;) ſine partium genitalium præternaturali amplitudine; (nam corpus exiguum fœtus facile per aperturas tranſit;) ſine febri; (nam maſſa ſanguinea &

uterus a leviſſimo remedio exagitari poſſunt, & fœtus ſeparationem promovere.) Ex quibus patet, abortus ſigna primis menſibus admodum eſſe difficilia. Quando vero abortus fit ultimis geſtationis menſibus, aliter fieri non poteſt, quin ſuperveniant graviſſima ſymptomata. Nam fœtus aliquo modo firmiori nexu cum matre cohæret, & ab irritante remedio non tam facile movetur.

3. Qu. *Quænam ſint remedia, abortum promoventia, & quomodo agant?*

Ad abortum excitandum remedia varia pertinent, primario fortiſſima purgantia, vomitoria, ſternutatoria, diuretica, emmenagoga, mercurialis ſalivatio, & ipſa venæ ſectio, quæ omnia maſſam ſanguineam partium caliditate, volatilitate, & elaſticitate ſua fortiter commovent, & expandunt; partim ſalibus acrioribus ſanguinis fluxum per muliebria promovent; partim uteri & viſcerum abdominis nervoſas partes enormiter irritant ac ſtimulant, & ſic convulſiones doloresque notabiles harum partium præſtant, quibus mediantibus fœtus vel expellitur, vel debilitatur enormiter, aut in utero extinguitur. Huc pertinent porro ipſa venena, de quibus vero alibi: Item violentiæ externæ, curſus, ſaltationes, præcipitationes, abdominis compreſſiones, fuſtigationes, uno verbo, omne id, quod uterum quaſſare & ſanguinis fluxus commovere poteſt. Ergo ut plurimum in ejusmodi ſtatu, fœtu nempe majori per pellentia expulſo, ſuccedunt & cumulantur graviſſima ſymptomata, ſanguinis nempe profuſio maxima per pudenda muliebria, dolores intolerabiles, & interdum lethales abdominis, uteri, partium genitalium, renum, veſicæ urinariæ inflammationes, febres, & ex

his

his lassitudo, pallor faciei, inquietudo, appetitus prostratus, deliria, convulsiones, &c. quæ omnia a violenta illa separatione placentæ uterinæ, & vasorum uteri vehementi dilaceratione, massæque sanguineæ & nervorum exagitatione dependent.

Quando itaque ejusmodi symptomata in suspecta quadam persona annotantur, tunc revera suspitio mirum quantum augetur.

4. Qu. *An maturus fœtus, servandæ matris caussa, occidendus? Et an abortus provocandus sit, ut mater gravida a magno morbo morteque liberetur?*

Hæ quæstiones dudum a priscis Medicis jam sunt motæ ac ventilatæ. Cum vero varia vulgi judicia, de Medicorum actionibus, & gravidarum methodo medendi lata, sermoni huic ansam præbuerint, ideo, in fine hujus capitis, quoque eas annectere ex re esse duxi. Ad primam autem quæstionis partem respondet RIOLANVS in *Enchiridio*, *p.* 2. *C.* 28. notabili tamen cum audacia: Si mulier, inquit, exegerit duos, tresve dies in tormentis partus; si moribunda & exanimis; si gangrænæ, in partibus pudendis, indicia compareant: Etiamsi certo non constet de morte infantis, unco extrahatur, ut conservetur mater. Præstat, unum interire, quam duos: Vita matris præferenda infanti. Non debet mater mori, ut salvetur infans. Hæc RIOLANI verba sane nimis dura, & obstetricandi artis regulis minus convenientia esse videntur. Ipse enim Chirurgus & Medicus non semper certus esse potest, an ita salvetur mater, dum non sufficit, extractionem fœtus interdum satis horrendam, uncis, aliisque in

Chirur-

Chirurgia usitatis instrumentis, suscipere, fœtumque in frusta discindere, sed conscientiam suam servare potius debet Medicus, ac ideo caute atque circumspecte in ardua hac operatione procedere, secundum regulas eorum, qui fœtum extrahere docent sine instrumentorum secantium adjumento.

Ad alteram quæstionem quod attinet, casus interdum emergunt, in quibus metuendum, ne gravida, natura tenera, in quibus oneribus succumbat, inprimis si uterus & vesica a magno morbo afficitur, ex quo in partu mortaliter lædi possit, aut affligatur aliter, a morbis nempe acutis, febribusque malignis, hæmorrhagiis uteri (in hoc casu DIONISIVS, in *Chirurgia* sua, audacter quoque abortus promotionem suadet,) diarrhoeis, in quo casu Medicus, quid agat, sane interdum nescit. ZACHIAS, *L. 6. Tit. 1. qu. 7.* varios ex JCtis pariter ac Medicis, citat auctores, qui talem abortus promotionem suadent, atque commendant, quo mater a morte vindicetur, ne simul cum infante pereat. Consentit quoque AMMANNVS, in *Med. crit. cas. 6.* ubi ad quæstionem, an Medico abortum provocare liceat, ita respondet: Ego, inquit, didistinguo 1) inter personas suspectas & non suspectas. 2) Inter morbos acutos, gravidas infestantes, in quo casu præstat, matrem servare, quam concedere, ut mater & fœtus intereat. Medico tamen hic semper cautione opus est. Et quemadmodum, pro conservanda arbore, rami abscinduntur; aut navis, nimis onerata, oborta tempestate, evacuatur: Ita vita matris interdum per jacturam fœtus conservatur. Vid. Celeb. BOHNII, *Dissert. de Abortu salutari.* Quid enim agendum in gravida, quæ v. g. venenum assumpsit, an non statim

pro-

propinandum vomitorium, quod tamen ad abortum provocandum insimul aptissimum est remedium, quid agendum in febribus gravidarum, tum continuis, tum intermittentibus, nonne venæsectio, purgans, vomitorium, generosumque bezoardicum concedendum, quæ omnia insimul abortum promoventia suo modo dici possunt remedia, quid faciendum in gravida, lue venerea laborante, nonne hic præbenda mercurialia, utpote quoque fœtum pellentia remedia. Necessitas durum telum quoque in praxi medica est, ubi sane interdum non cunctandum, sed aliquid agendum & suscipiendum potius, aut moriendum. Distingunt ideo Medici inter abortum directe & indirecte provocatum. Illum vocant, quando dolo malo spes prolis exstirpatur; indirectum autem, quando remedia, in morbum quidem matris competentia, sed simul ita comparata adhibentur, ut tenello nocere possint. Huncce posteriorem modum inter licitos, priorem inter illicitos numerant.

CAP. XI.

DE SVPERFOETATIONE.

I. Qu. *Quid superfœtatio sit?*

Superfœtatio, sive superimprægnatio, Germanice *Uberschwängerung*, est conceptio, supra conceptionem facta, cum scilicet mulier, jam gravida, iterum ex novo coitu, & novo semine alium insimul fœtum concipit.

Vid. COSMI VIARDEL *Hebammen-Buch*, *lib. I. cap. 6.* Quæstio ideo oritur apud JCtos & Medicos, an talis detur superfœtatio, in casu nempe, si vidua, prægnans a marito relicta, justo tempore fœtum pariens, post plures dies, septimanas, & menses alium fœtum excludit, qui ratione temporis non a marito generatus, sed superfœtatus esse videtur, & dubitatur simul de matris castitate, & nati posterioris legitimatione.

2. Qu. *An detur superfœtatio, sive, an post priorem conceptionem alia alio tempore fieri queat, ita, ut simul gestentur duo fœtus, distincta tamen ætatis, hinc diverso partus tempore excludendi?*

Dubitant quidem Medici de superfœtatione, inter quos primas tenet VALVERDA, Hisp. *in Anatomia sua Lib. 3. Cap.* 14 qui hanc rem risu dignam pronuntiat, & BLASIVS in *Not. ad* VESLINGII *Syntag. anatom. Cap.* 7. inquit: Nihil tam rarum, quam vera superfœtatio, quam neque unquam vidi, neque possibilem judico. Negantes vero nullo satis ponderoso argumento negativam suam communiunt assertionem, sed tantum plerumque vulgatissimum illud fundamentum, ex HIPPOCRATE, *Aphor. 5. n.* 51. desumtum, allegant, ubi dicitur. Os uteri internum post conceptionem clausum esse, & quidem adeo, ut neque tenuissimi styli mucronem admittat, cui alii porro addunt, quod uterus semen conceptum arcte & sollicite in sua cavitate complectatur, ita, ut nullum in eo spatium relinquatur pro nova, vel alia conceptione. ANDR. LAVRENTIVS, in *Anatom. Lib.* 8. *qu.* 22. superfœtationem quidem non negat, ast insimul

mul fatetur, rationem hujus rei multis difficultatibus implicitam esse. Inter illos, qui partes affirmantium tuentur, & existentiam superfœtationis admittunt, est HIPPOCRATES, *Lib. de superfœtatione*; it. ARISTOTELES, *Lib.* 4. *de generatione animalium*, *Cap.* 5. & 7. PLINIVS, *histor. natural. Lib.* 7. *Cap.* 11. FERNELIVS, in *Physiologia Lib.* 7. *Cap.* 12. SYLVATICVS, in *Controversiis medicis*, *n.* 81. ROVSETVS, *de partu cæsareo.* PARAEVS, in *Obs. Lib.* 23. *Cas.* 52. FONTANVS, in *Epistol. ad Vesalium*; SALMVTHVS, *Cent.* 3. *Obs.* 33. PLATERVS, in *Praxi*, *Tom.* 3. *p.* 514, HARVAEVS, *de generatione animalium*; KERCKRINGIVS, in *Spicilegio anatomico*; ut alios taceam, allegatos a *L. B. de Franckenau*, in sua *Dissertatione de superfœt. §.* 5. Et si placet, evolvantur SCHENKII *Obs. Lib.* 4. *p.* 560. ubi reperitur stupendum superfœtationis exemplum, quod contigit in Ducatus Würtembergici urbe Binnicheim: Plura exempla, non ab antiquis, sed recentioribus observata, v. g. BLANCKARDO, BARTHOLINO, RVYSCHIO, reperiuntur in FRANCKENAVII cit. *Dissert.* §. 8.

3. Qu. *Quomodo fieri possit superfœtatio?*

Modum, sive rationem superfœtationis, tradere, res admodum difficilis est. Nam non negari potest absolute, quod uterus post primam conceptionem arctissime claudatur atque contrahatur, ita, ut nullum plane spatium pro alio ovulo relinquatur. Porro ipsa superfœtationis exempla rara, imo rarissima sunt, etiam in illis subjectis, quæ inextinguibili amoris ardore flagrant. Unde apparet, quod nemo absurde dubitet de superfœtatione. Ast HIPPOCRATES noster revera rem acu tetigisse videtur, quando, *Lib. de superfœtatione*, inquit, superfœtationem fieri in illis tantum

ſubjectis, quorum uteri oſculum poſt conceptionem priorem aliquo modo apertum manet. Quod fit in ſubjectis, quorum muſculi ſphincteres uteri natura ſunt relaxati. In his nempe ſeminis virilis aura, per orificium tale apertum, tranſitum invenire poteſt, atque ulterius moveri ad ipſum ovarium, ovulumque ibi exiſtens maturum irradiare, ſtaminaque, in illo contenta, commovere, ac vivificare, & ſic ſuperfœtationem præſtare.

4. Qu. *Quo tempore plerumque fieri ſoleat ſuperfœtatio?*

Plerique Medici, v. g. SPERLINGIVS, *de formatione fœtus p.* 79. BAVHINVS, *ad Rouſettum*, ſuperfœtationem fieri poſſe ſtatuunt intra 30. primos conceptionis dies, licet PAVLVS, JCtus, *L.* 3. *ff. ſi pars hæreditatis petatur*, ſuperfœtatum fœtum, poſt diem 40. editum, admittat, & GLOSSA, ſupra *L. cum quidam ſuum hæredem ff. de acquirenda hæreditate*, ſuperfœtationem ſine certo dierum numero fieri poſſe ſtatuat, ideoque terminus ſuperfœtationis hic ad 60. usque dies prorogetur. Quibus adſtipulantur & Medici, inter quos eſt KERCKRINGIVS, *l. c.* qui fœtum unum 8. alterum, ſive ſuperfœtatum, 4. menſium annotavit. Apud LAVRENTIVM, BAVHINVM HERCVLEM SAXON. & THOM. BARTHOLINVM, *Cent.* 4 *Hiſt.* 14. varia quoque ſimilia exempla reperiuntur, ne dicam de illa SCHENCKII ſupra citata obſervatione, in Ducatu Würtembergico, quæ ſane varia ſuperfœtationis tempora innuit. Ejusmodi obſervationes ideo confirmant, naturam in opere eiusmodi extraordinario non attendere, vel obſervare ſtatum dierum numerum, ſed interdum anteponere, vel poſtponere illum poſſe. Interim tamen

mem prioribus ſeptimanis, ubi fœtus prior admodum exiguus adhuc eſt, ſuperfœtationem promptius fieri poſſe, ratio docet.

Gloſſa, ſupra allegata, monet ſimul, quod attenda ſit temporis diſtantia intra partum priorem & poſteriorem, & ex hac diſtantia, vel temporis intervallo, computare vult tempus ſuperfœtationis, ſicuti v. g. ex partu contemporaneo concluditur plerumque gemellos ſimul conceptos eſſe. Aſt hic concludendi modus fallax eſſe videtur, 1) quoniam, ſecundum LAVRENTIVM, *l. c.* ſecundi conceptus raro ſint vitales. Nam locum ſuum non ſatis amplum in utero inveniunt, nec debitum ac ſufficiens nutrimentum ſuperfœtati capiunt. Quod confirmat etiam exemplum Montbelgardenſe, ubi ſcriniarii uxor fœtum vivum & incolumem primum edidit, verum, quatuor inde ſeptimanas poſt, alium, ſed mortuum, enixa eſt. Vid FRANCII *Comment in Zacch. Lib. I. Tit.* 3. *qu.* 3. *p.* 100. Rariſſime partu tempeſtivo, vel naturali, excluduntur, ſed plerumque ſub forma abortus abeunt, ſecundum LAVRENTII & BARTHOLINI obſervationes. 3) Ut plurimum eodem die cum fœtu priori excluduntur, teſtante KERCKRINGIO.

5. Qu. *An dentur ſigna ſuperfœtationis certa?*

An in hoc vel illo ſubjecto ſuperfœtatio contigerit, difficillime, vel plane non dijudicatur, teſte MAVRICEO, egregio de morbis parturientium & gravidarum ſcriptore, *l. I. C.* 9. Et argumenta, quæ ad demonſtrandam ſuperfœtationem ab aliis proponuntur, ſane non ſufficiunt. Nam 1) inferre volunt ex utriusque

que partus diverso tempore: Quod tamen argumentum non stringit, vi supra allegatorum. 2) Si fœtus superfœtatus cum priori simul excluditur, ex discrepantia magnitudinis superfœtatum dignoscere volunt: Ast magnitudo & perfectio diversa etiam hic nihil probat. Nam unus fœtus in utero materno a morbo debilitatus & labefactatus, ob deficientem nutritionem, exiguus manere potest. 3) Rationes decidendi desumunt quoque ex secundinis, & arbitrantur, quod gemelli uno involucro contineantur, superfœtati vero distinctis gaudeant secundinis. Ast hocce argumentum quoque per observationes refutatur. Nam gemelli rarissime in una delitescunt secundina, sed plerumque duplici, confirmante hoc experientia quotidiana scriptorum de partu, *oder der so genannten Hebammen-Bücher.*

CAP. XII.

DE

MOLA.

Duplici de casu in foro judicio & medico de mola quæstio oritur. 1) Si mulier de mola suspecta redditur, cui tamen cum viro coire non licitum fuit, & ideo de ejus pudicitia & castitate dubitatur. 2) Quæritur. An mulier, molam gerens, privilegiis prægnantium gaudeat?

1. Qu. *Quid sit mola?*

Mola est vitium conceptionis, sive falsa & depravata conceptio, ubi loco fœtus veri massa informis concipitur & excluditur, & quidem modo sola, modo cum fœtu conjuncta, modo mola ipsum fœtum includit, & in centro

suo

ſuo fovet, quod quamvis rariſſime contingat, obſervatum tamen fuit a KERCKRINGIO, in *Spicileg. anatom. Obſ.* 95.

2. Qu. *Quid ſit cauſa molæ?*

Hæc quæſtio ſane primaria eſt. Nam ita reſpondendum ſimul ad illam quæſtionem, an nempe virgines & viduæ caſtæ, ſine viri cohabitatione, in utero molam formare valeant? Quod vero attinet cauſam molæ efficientem, non errabimus ſane, ſi, omiſſis & neglectis veterum nugis, et ventoſis theoriis, triplicem molæ admittamus materiam: 1) Sanguinem uterinum. 2) Semen muliebre ſolum, & ſibi relictum, ſive, quod idem eſt, ovulum. 3) Ovulum, ab aura ſeminali ſeminis virilis actuatum.

Sanguis quomodo ſine ovulo, vel ſemine muliebri, in molam abire poſſit, explicare quidem difficile, ſed non plane impoſſibile eſt. Ponamus enim, quod a ſemine maſculino non tantum ovulum fœcundetur, ſed & uterus modo ſingulari ad fœtus nutritionem præparetur, id quod extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, & ex ſingulari uteri ſenſu poſt coitum confirmatur. Poſſumus itaque ſtatuere, quod in congreſſu ſemen emiſſum intacto ovario agat tantummodo in uterum, eumque eo usque fœcundet, ut ſanguis ejus, nutritioni fœtus alias deſtinatus in molem indigeſtam coaguletur & coeat.

Porro ſanguis ipſe, in utero contentus, & forte ad cavitatem uteri exſtillans, ſine omni concurſu ſeminis virilis, in talem maſſam informem concreſcere poteſt. Talis mola e. g. generatur in caſtis, virginibus & viduis. Sanguis enim omnis, inprimis uteri, fluidum eſt facile coagulabile, & natura fibroſum, atque facile grumeſcens, & quemadmodum in aliis partibus ſanguis extravaſatus mutatur in tumores duros & chronicos, polypum, ſarcoma, ſchirrhum, ſteatoma, ita multo magis in utero talis

con-

concretio ſanguinis poſſibilis atque probabilis eſt, inprimis cum ſanguis menſtruus quam frequentiſſime fruſtulatim in plerisque ſubjectis evacuetur, quo diſpoſitio ad coagulationem prona indicatur.

Semen muliebre, ſibi relictum, an unquam in molam commutari queat, dubitant auctores diverſi. Interim de La COVRVE, *Libr. de Nutritione fœtus*, *P. III. C.* 4. & L'AMSWERDIVS, *Tr. de Molis*, *Cap. X.* hoc non abſolute negant, dum aliquam activitatem, quamvis inſufficientem, ſeminini fœminino concedunt. Et cum obſervemus in pennatis, inprimis gallinis, quod ova excludant ſine galli concurſu, quæ tamen in pullos nunquam mutantur, quare dubitamus, quod in mulieribus virginibus atque viduis ſanis, atque ſuo modo voluptuoſis, ovulum, ad maturitatem evectum, poſſit ab ovario ſeparari, a tubis Fallopianis exceptum ad uteri cavitatem duci, ibique maturari, mutarique, non quidem in fœtum, ſed in maſſam informem, hoc eſt, molam.

Ovulum, ſive genituram, aut ſemen muliebre, a virili ſemine impræ̃gnatum, multo frequentius in molam verti poſſe, vix probatione indiget. Fieri tamen hoc videtur 1) a defectu ſtaminum ovuli, hoc eſt, particularum minimarum, machinam corpoream conſtituentium. 2) A defectu & inertia particularum activarum ſeminis virilis, quas ſive ſalutes partes organiſantes, ſive digerentes, perinde mihi eſt. Nam ſtamina, ovulo inſita, non convenienter ad ordinem legum œconomiæ animalis activantur, vivificantur, commoventur & expanduntur. Ergo non diſtincta organiſatio, ſed magis maſſa informis oritur. 3) Mola oritur, quando ſtamina viſcerum, eorumque membranulæ, ab impetu auræ ſeminalis dilacerantur, vel a calore exceſſivo uteri, nimiumque fovente, deſtruuntur. Hujus theoriæ veritatem probant obſerva-

tio-

tiones in ovis gallinarum, in quibus utpote suppono, quod haud alia sit organisatio, partiumque conformatio, quam in ovis humanis imprægnatis. Quando vero ovorum gallinæ stamina invisibilia, membranæque subtiles & pellucidæ, vel a calore æstivo excessivo, vel a cœlo tonante, vel ab alio motu & agitatione extrinseca, rumpuntur, tunc mutantur ova in liquamen putridum, massamque informem. Simili itaque modo rumpuntur stamine, ovuli humani, vel a causis supra dictis, vel ab affluxu humorum acriorum, qui cum liquoribus ovuli miscentur, vel ab alia causa conceptionem turbante, quæ revera variæ sunt, & hic enumerari vix possunt.

Hisce præmissis apparet, molam quidem generari posse absque viri cohabitatione, in viduis & virginibus castris, rarissime tamen, & si generatur, generatur informis, immo absque omni vitalitatis signo. Hoc probant monumenta diversorum scriptorum. Sic in viduis 60. & 70. annorum (in quarum amplexus viri non facile feruntur, quoniam vix amplius amabiles sunt) observavit molas RHODIVS, *Cent.* 3. *Obs.* 53. quarum una jurejurando confirmavit, octo & decem annis nulla se viri consuetudine usam fuisse. Similes historiæ prostant in MARCELL. DONAT. *Histor. mirabil. L.* 4. *C.* 25. DODONÆI *Obs. C.* 49. In virginibus molas observavit HORSTIVS, *L.* 5. *Obs.* 39. STALPARD van der WIEL, *Cent. I. Obs. rarior.* 32.

3. Qu. *An dentur differentiæ molarum?*

Utique, & sane non exiguæ, sed multifariæ, quæ etiam in foro juridico probe sunt attendendæ. Et quidem 1) dantur *molæ aquosæ*, ad instar vesicæ aqua repletæ, quæ revera speciem hydropis, & quidem uteri, constituunt. 2) Dantur *molæ vesiculares*, quales in tribus per-

ſonis obſervavi. Nempe mulieres ſe gravidas eſſe putarunt, verum tertio, vel quarto geſtationis menſe cum doloribus partus, & ſanguinis enormi profuſione, excluſerunt molam pugnæ magnitudinis, & ultra, cujus ſubſtantia extus & intus placentulam uteri referebat, hoc eſt, vaſculoſa, carnoſa & tunicata erat, hac diſſecta, aqua mundificata & elutriata, in conſpectum veniebant hydatides, ſive veſiculæ aquoſæ diverſæ mangnitudinis, aliæ ad inſtar granorum milii, aliæ lenticulares, aut piſiformes, aliæ oblongæ, ovulis formicarum ſimiles. Ejusmodi molas obſervavit quondam TVLPIVS, *L.* 3. *Obſ.* 32. LOSSIVS, *L.* 4. *Obſ.* 16. STALPART, van der WIEL, *Cent. I. Obſ.* 70. BIDLOOVS, in *Exercitationibus Anatomico-Chirurg.* 3.) Dantur *molæ carnoſæ & vaſculoſæ*, veræ dictæ, vel ſolidioris vel laxioris ſubſtantiæ ad inſtar ſanguinis congrumati, & membrana involuti. KERCKRINGIVS, in *Spicilegio anatomico*, & RVYCHIVS, in *Obſ.* putant, ejusmodi molas eſſe placentas, aut earum partes, quæ vel poſt abortum, vel partum legitimum in utero relictae, a compreſſione uteri ſubſidentis, ejusmodi faciem acquirant 4) Reperiuntur *molæ diſſimilares*, ex membranis, pinguedine, glandulis, vaſculisque ſanguiferis, veſiculis aqueis, compoſitæ. 6) Obſervantur interdum *molæ* carnoſo-membranoſæ, *ſtatu turgidæ*, ſive *ventoſæ*, qualem in virgine, caſu ab alto læſa, obſervavit TH. BARTHOLINVS, *Cent. I. Obſ.* 97. It. BOHNIVS, tales bis obſervavit, quemadmodum teſtatur in *Colleg. M. S. de morbis mulierum.* 7) Dantur carnoſæ *figuratæ*, certam figuram determinatam alicujus rei repræſentantes, v. g apud PLATERVM, in *Praxi*, *T.* 3. *p.* 898. ſtellæ marinæ, vel, annotante BARTHOLINO, *Cent.* 4. *hiſt.* 84. capitis ovilli, dentibus, pilis, ac oculis inſtructi, vel, ſecundum FORESTVM, *L.* 28. *Obſ.* 62. & 68. capitis accipitris roſtrati, vel, ſecundum HORSTIVM, *L.* 5. *Obſ.* 39. mola murem referens, vel, ſecundum SALMVTHI obſervationem,

Cent.

Cent. 3. *Obſ.* 98. mola, piſcem referens viventem. Quæ hiſtoria, utpote notabilis, ita ſeſe habet: Civis Serveſtini uxor die 29. Mart. abortum fecit, hinc tertio die molam excluſit, & rurſus die 5. April noctu maſſam carneam palmæ longitudinis & latitudinis, viventem, prodidit. Os larum erat ad inſtar piſcis absque cavitate, aderant duo nigra puncta ad inſtar oculorum, hæc maſſa, in terram prolapſa, palpitavit, ad inſtar piſcis, ſpatio vero trium horarum motus ceſſavit. Plures ejusmodi obſervationes apud auctores reperiuntur. Quemadmodum itaque non credendum, ejusmodi molam animatam eſſe: Ita conſideratur a Phyſicis & Medicis ut ZOOPHYTON, quod haud diu in tali ſtatu permanere poteſt, ſed brevi tempore perit. Ex his, jam dictis, concludere licet, quod figuratæ molæ præſupponant certe praevium congreſſum; non figuratæ vero, informes, & motu non præditæ, generari poſſint absque omni inprægnatione, a ſolo vitio & præternaturali ſtatu uteri, in viduis atque virginibus.

4. Qu. *Quænam ſint ſigna, quæ molæ præſentiam indicant?*

Signa molæ diagnoſtica vix primis menſibus differunt a ſignis imprægnationis veræ, ideoque hoc in paſſu falluntur interdum peritiſſimi Medici. Id quod confirmat hiſtoria GRADI, in propria uxore decepti. Vid FOREST. *Lib.* 28. *Obſ.* 62. In primis non differunt ſigna, quando mola conjuncta cum fœtu exiſtit. Quando vero ſola adeſt, tumor ventris, admodum durus, reperitur, & minus tractabilis, abdominis tenſio major adeſt, quam in revera gravidis, & in pubis regione pondus immobile obſervatur, moles uteri quoque de latere in latus volvitur. Circa dimidium geſtationis tempus nullus motus, motibus fœtus ſimilis,

percipitur. Mater molam geſtans, languida redditur, & vel in cachexiam, vel in tabem incidit, ac demum vix ſigna partus naturalis ſeſe manifeſtant tempore, ex natura deſtinato.

5. Qu. *An mulier, molam gerens, privilegiis gaudeat prægnantium?*

Quod hanc quæſtionem attinet, ZACCHIAS, in *Q. M L. lib. I. tit. 3 Qu. 7. n. 7.* &, cum eo Cel. PETR. MVLLERVS, *JCtus noſter. Diſſ. de Jur. prægnant. Cap. 4. th. ult.* diſtinguit inter molam ſolam, & inter molam cum fœtu junctam. Si mulier ſolam molam, absque fœtu, in utero gerit, non gaudet illis privilegiis. Nam leges non reſpiciunt ad moleſtias, quas ſentiunt gravidæ durante geſtatione, ſed fœtus magis miſerationem habent. Cum vero arduum ſit in abſtruſo generationis negotio determinare, an mola ſola adſit, an cum fœtu conjuncta, ideo tutius, noſtro judicio, JCti molaticis tribuunt privilegia prægnantium, dum fœtum, pro mola habitum, juribus ſuis ita non privant, inprimis cum fœtus aliquando in centro molæ deliteſcat, ſicuti hoc obſervavit KERCKRINGIVS, *Spicileg. anatom. Obſ. 95.* Quid denique ſtatuendum ſit de baptiſmo molarum, illud ſequentia docebunt. Si ſcilicet hocce ſacramentum monſtris non applicatur, multo minus molis concedi debet, utpote rebus, a ſpecie humana maxime alienis.

CAP.

CAP. XIII.

DE MONSTRIS.

Non uno ex capite de monstris agitur in foro juridico & theologico, & quidem 1) quando quæritur de hæreditate, an monstrum rumpat testamentum? An filius, aut filia dici mereatur? An gaudeat privilegiis, quæ alias ex filiatione fluunt? secundum legem: *quod certatum est, in fin. C. de Posthum. hæred. instituend. L. 14. ff. de statu hominum L. 135. ff. de Verborum significatione.* 2) Ubi de redhibitionibus agitur, & quidem ob monstrositatem, in *ff. de ædilitio edicto.* 3) Quando de sodomitico hominis cum bruto congressu quæstio est. 4) Quando a Theologis quæritur, an monstrum sit baptismi capax? 5) An fœtus talis monstrosus pro mari, aut fœmella baptizari debeat? 6) An bicorporea monstra duo sint homines, adeoque semel, vel bis baptizanda? 7) Quando a Jureconsultis quæritur, an, ut duo, in hæreditate succedant? 8) An monstrum sit interficiendum? secundum *L. 18. a Romulo datum*, non obstante *L. Cornelia*, immo, an monstra in flumina sint demergenda? secundum *Commentar. GODOFRED. ad L. 135. ff. de Verborum significatione; WEINREICHIUM, de monstris, Cap. 14. ALPHONS. DE CARANZA, de Partu naturali & legitimo.* 9) An alimenta a patre monstris debeantur? ex Tit. *ff. de alendis & agnoscendis liberis.*

1. Qu. *Quid sit monstrum, quid portentum, vel ostentum?*

Monstri, ostenti portenti & prodigii variæ quidem prostant apud auctores definitiones, de quibus legi meretur

ZACCHIAS, *Lib.* 7. *Tit. I. qu.* 1. Interim tamen nobis placent Cel. LVDOVICI. Hall. in *Usu Practico distinction. Juris p.* 23. verba, quæ ita sese habent: *Monstrum* dicitur, cui caput humanum deest. Nam intellectus in capite esse præsumitur. Hæc sententia ab omnibus, ut vera, agnoscitur. Anima enim in cerebro operationes suas exercet, & a cerebri læsione rationis usus turbatur, id quod deliria confirmant. Est itaque monstrum, cui caput humanum deest. Hic defectus duplici modo a nonnullis sumitur, 1) quando excluduntur, sive nascuntur monstra sine capite, qualia exempla prostant in JOH. HELLWIG. *M. D. Observ. Phys. Med.* cum *Scholiis Cel.* LVC. SCHROECKII, *Jun. Obs.* 1. ubi Celeb. auctor scite judicat, non probabile esse, cerebrum in pectore extare, & ideo merito deprehendit illos, qui tale monstrum, ab aliis minus recte *infantem acephalum* dictum, ac in apice trunci per foramen quoddam spirans, baptizarunt. Sacramentum enim hocce solis hominibus tribuendum, non vero monstris, & inprimis sine capite natis, quod sane sine scandalo fieri non potest. Porro monstrum acephalum dici potest suo modo, cujus caput belluinam, vel bestialem faciem repræsentat. Nam a facie humana concludere licet ad statum cerebri, homini proprium, vel improprium; ergo ad præsentiam, vel absentiam animæ rationalis. Sed quoniam existentia animæ rationalis, quæ humanam formam dat, ex actionibus recens natorum haberi non potest: Ideo ejusmodi monstrum quidem non interficiendum, nec tamen nostro judicio statim baptizandum. Dubia enim hic res manet tam diu, donec tractu temporis per signa evidentia humanitas magis appareat. Nam in monstrorum conformatione non errat anima rationalis, sed anima brutorum potius, sensitiva dicta, sive, quod idem est, principium vitæ. Monstra enim in brutis etiam formantur, teste quotidiana experientia.

Osten-

Oſtentum, portentumque dicitur, ſecundum ſupra citatum LVDOVICI, illud, in quo natura membra humana mutavit, ampliavit, vel imminuit, vel cujus membra, capite excepto, a forma debita & congrua recedunt, v. g. quando digiti, manus & pedes, vel deficiunt, vel brutorum membra repræſentant. Sic conſervo monſtrum exiguum humanum digiti longitudinis, quod caput quidem humanum gerit, inteſtina vero non in abdomine, ſed extra illud in tenui pellucidaque veſica continentur, ſexum habet indiſtinctum, brachia deficiunt, & eorum locum organa, alias deplumatas (*einem abgerauſſten Tauben-flügel gleich*) repræſentantia ſupplent, pedes irregulariter contorquentur, uno verbo, totum corpus irregulare eſt, capite tantummodo excepto.

2. Qu. *Quomodo dividuntur monſtra?*

Diviſiones monſtrorum variæ dantur ab auctoribus, v. g. a RODERICO a CASTRO, *de Morbis mulierum, P. I. L. 3. cap.* I. BAVHINO, *de Hermaphrodit. Lib. I. Cap.* 15. LICETO, *de monſtris, Lib. I.* WEINREICHIO, &c. ubi diſtinguntur monſtra 1) in illa, quæ totum corpus mutant, 2) in illa, quæ unam alteramve partem tantummodo mutatam habent.

Monſtra, totam ſpeciem mutantia, ac bruta repræſentantia, an unquam extiterint, merito dubitamus, & magis hiſtorias illas ad fabulas & figmenta referre volumus, ubi aſſeritur, quod homines ex brutis, bruta & beſtiæ integræ, ut canes, vituli, &c. ex hominibus nati fuerint. Extant tales hiſtoriolæ inter alia in Cel. SCHVRIGII, M.D. nuper edita *Spermatologia, p. m.* 209. *usque ad* 215. Verum *p.* 219. eruditus auctor proprium ſuum annectit judicium, quod nempe hactenus a

ſe

ſe recenſita exempla fidem vix mereantur, & potius pro fictis habenda ſint. Nam cum ovum, docente HARVÆO, non aliunde procedat, quam a fœmina, ac in illo totius corporis humani compendium jam ante conceptionem contineatur, non poteſt aliud animal ex illo ovo produci, quam quod in eo delineatum eſt, etiamſi (poſito, non conceſſo) aſperſione peregrini ſeminis maſculini irroretur & vivificetur, quis ſeminis maſculini particulæ ſpirituoſæ, ſecundum communem ſapientiorum Philoſophorum, & ipſius HARVÆI, ſententiam ſolummodo ſtamina ovi rore fœcunditatis imbuunt, eaque primum actuando, primitivum vitæ motum afferunt, & non de novo particulas, in ovo delineatas, peregrinis figuris deſcribunt. Hinc generationes hominum ex vaccis, aut equabus, vel aſinabus, item generationis canis & vituli ex hominibus, &c. fabulas ſane ſapiunt.

Secundum partes monſtra humana ſpeciem mutant, quando gerunt v. g caput bovis, vituli, canis elephantis, qualia exempla in ſuperſtitioſi patris SCHOTTI *Phyſica Curioſa*, ære expreſſa, repræſentantur. Vel quando faciem repræſentant ranæ, ſimiæ, ſuis. Vel quando cornua gerunt, aut vittas, *Fontangues.*) Vel quando loco naſi proboſcis elephantis adeſt, Vel quando adſunt aures aſininæ, oculi item diverſimode deformati, qualia exempla apud jam citatum SCHOTTVM, *Lib.* 5. proſtant. Vel quando caput humanum adeſt, reliquum vero corpus totum monſtroſum. Vid. SCHOTT. *loc. cit.* & PARÆVM, *Lib.* 24. *obſ.* Vel ſi homo bubulis, equinis, anſerinis, raninis, aliisve pedibus, vel ungulis animalium volatilium deformatus. SCHOTT. Et poſterioris conditionis mihi exemplum notum eſt.

Mon-

Monſtra ſine ſpeciei mutatione ſunt, quorum membrorum conformatio turbatur vel ſecundum ſitum, vel quantitatem, vel numerum, vel figuram. Quoad *ſitum* monſtrum eſt, quando v. g. oculi in pectore deprehenduntur, vel brachium in cervice, aut circa coſtas ſpurias, qualia exempla SCHOTTVS, *l. c.* recenſet. Secundum *quantitatem* aberrat natura, quando manus, aut pedes, aut caput, & organa in capite vel nimium ſunt exigua, vel nimium excedunt. Secundum *numerum* error committitur, quando omnes digiti in unum coaleſcunt, vel augmentantur, h. e. quando ſex, vel plures digiti in una manu conſpiciuntur, quo pertinent & monorchides, & triorchides, item huc referri debent monſtra bicorporea, (Legi meretur Cel. ETMVLLERI, Fil. *Diſſ. de Monſtro Hungarico bicorporeo*,) vel quando in uno fœtus corpore quatuor brachia, vel quatuor pedes deprehenduntur, vel quando duo capita, vel plura obſervantur. Vid. SCHOTT. *l. c.* ubi monſtrum biceps & ſepticeps reperitur, aere expreſſum, item HELVVIG. *Obſ. num.* 16. WELSCHIVM, *Obſ. phyſico-medic. num* 46. aliosve.

Secundum *figuram* monſtrum dicitur, quando organon, alias rectum, incurvatum deprehenditur, vel quando organon, quod alias ſitum perpendicularem naturaliter poſſidet, horizontaliter, vel plane inverſo modo poſitum reperitur. Vid. FRID. HOFFMANN. Hallenſ. patris, Cel. ibi viventis Prof. & Conſil. Aulici, Tractatum *de cordis inverſione.*

3. Qu. *Quid ſit cauſſa monſtrorum?*

Cauſſa monſtrorum, ſecundum auctores, varia eſſe ſolet. Primo tribuuntur *imaginationi*, impreſſioni & phantaſiæ perverſæ ac forti, vel in vigiliis, vel in ſomno

parentum, præsertim autem tempore veneris conceptusque contingenti. Quantas enim planthasia prægnantium in peregrinis fætui imprimendis formis obtineat vires, millenis observationibus fere physicis & medicis innotuit, ita, ut omnium monstrosorum fœtuum effectricem caussam nominare aliqui non dubitaverint. Sic ab intuitu leporis excoriati talem infantem peperit *Kunigunda* apud HELLVVIGIVM, *Obs.* 5. item ab intuitu imaginis JOH. BAPTISTÆ fœmina exclusit filium hirsutum. Vid. MARCELL. DONATVM, *Hist. mirabil. Lib.* 2. *Cap.* 1. Similis historia etiam reperitur apud BARTHOLINVM, in *Obs. lib.* 5. *hist.* 28. ubi ab intuitu ursu fœmina etiam exclusit infantem hirsutum. Infantes vero, labiis leporinis defœdati, vim imaginationis in gravidis toto die confirmant, quam ipse FORTVNATVS LICETVS, *de Monstris Lib.* 2. *Cap* 42. pro vera monstrorum agnoscit caussa. Quomodo vero agat vis imaginationis matris in fœtum, ita nobis concipimus. Nempe in omni perceptione fieri debet compulsio nervorum ab objecto, ex qua in nervis motus tremulus oritur, qui fortissimus est, in terribili insoliraque idea, percepta a fœmina inprimis debilioris judicii. Hic motus nervorum vehemens, per nervos placentæ uteri ac funiculi umbilicalis fœtus, continuatus ad fœtum usqua, in molli ejus corpore, aut plane tubulorum præstat dilaceratione, aut indecentem dispositionem & locationem partium formandarum, & ita inconveniens, irregularis & monstrosa oritur partium corporis increscentia. Vim imaginationis prægnantium confirmant porro observationes HORSTII, *tom.* 1. *de Similitudine & Dissimilitudinum.tom.* 2. *de Morbis muli*; MARCELL. DORATII *Histor. mirab.* DEVSINGII, *de Fœtu Musipontan.* DIGBEI, *de pulv. symp.* HILDANI, *Obs. Cent.* 3.

n. 56.

n. 56. *& Cent.* 5. *n.* 5. SCHOOKII, *de Signaturis fœtus.* SACHSII, *Ampelograph. Lib.* 2. *sect.* 5. *Cap.* 1. REIES in *Camp. Elys. quæst. curios.* 45. *&* 50. Pro secunda caussa originis monstrorum, secundum nonnullorum placita, *Diabolus* venditatur. Statuunt enim, Diabolum, ut incubum, posse generare monstra. Ad confirmandam assertionem hancce præsupponunt 1) Diabolum, ut spiritum, habere absolutam potentiam in corpora, sive in materiam passivam, quod tamen falsum est, quemadmodum hoc demonstravit Cel. HOFFMANN, in sua egregia *Diss. de Potentia Diaboli in corpora.* 2) Ex aere & reliquis elementis Diabolum posse formare corpus humano simile, vel 3) posse corpora mortuorum utriusque sexus recipere, putredinem in illis extinguere, ea calore fovere, & vel in incubos, vel succubos transmutare. 4) Putant, posse Diabolum semen masculinum, succubis immissum, recipere, celeri motu, eodem tempore per aerem transferre, atque per incubos iterum adplicare, ex quo semine quidem fieri possit imprægnatio, quæ non a Diabolo, sed tantum modo per Diabolum contingat, ex qua generatione difformes, monstrosi, & horrendi partus oriantur, vulgo *Elben*, *gute Kinder*, & Vagiones, *Wechsel-Bælge &c.* Vid. D. D. SIMON, quondam Jenens. postea Hallens. Prof. *Tract. de Impotentia conjugali*, *Cap.* 5. *Th.* 2. & qui plura desiderat, evolvat DELRIO, *Disquisit. magic.* TORREBLANC. de *Magia*, WIERUM, *de Præstigiis Dæmonum.* WESTPHAL. *Patholog. dæmonicam*, BODINI *Dæmonomaniam*, aliosque. Sed argumenta supra dicta debili stant fundamento, dum varia præsupponunt, quæ tamen contra omnem rationem militant. Et posito, quod possit applicare Diabolus semen, succubis immissum, (si modo existant,) tamen ejus energia, quæ in sale volatili, facile evaporai-

bili, consistit, in momento exspirat, hincque ad generationem tale semen plane inutile est. Recentiores ideo Philosophi dudum pleraque, & nimis superstitiosa absurdaque placita veterum de magia deridere & rationibus destruere inceperunt, quo pertinet BECKER, in seiner *Bezauberten Welt*, Celeb. THOMAS *de crimin. Magiæ*, KLEINS, *Untersuchung des Bekæntnüsses der Hexen von dem Beyschlaf des Teuffels*, WEBSTERS, *Untersuchung der vermeinten und sogenannten Hexerey, nebst einer Vorrede des vortrefflichen* Hn. THOMASII, Abbatis BOVRDELOTS Medici primar Reg. Galliæ, *Abentheuerliche Einbildung des* Mons. Ousle, vel Le Fou, cujus Frater, Mons. Non Credo, quam plurima placita veterum de magia deridet, & solide refutat.

Tertiam monstrorum caussam statuunt congressus sodomiticos hominum cum brutis, qualia exempla varia ab auctoribus adducuntur. Sed & talis congressus valde dubius videtur ex hac ratione 1) quia animalia, ob differentem ab homine conformationem, sese ad congressum haud facile applicant, & 2) ex ejusmodi congressu posse fieri generationem, credibile vix est, cum vis activa seminis masculini non deprehendat aptam materiam passivam, in quam agere possit.

Quartam monstrorum caussam, secundum ZACCHIAM, *Lib. 7. Tit. I. qu. 1. num.* 5. item & alios, Deum esse aliquando, non vero semper, defendunt. Ast tutius est, hoc negare, & potius affirmare, quod omnis monstrorum proventus casu tantummodo fiat. Deus enim, ut ens perfectissimum, omnia quoque in summa perfectione creavit, hincque stamina monstrosa nunquam in ovulo existunt, sed post conceptionem casu ita formantur. Huc pertinent illi, qui ex præstabilita harmonia, vel

a si-

a ſiderum quoque influxu monſtrorum originem deri vant. Non videò enim rationes, quibus mediantibus ejusmodi theorias adſtruere & ſtabilire poſſint.

Nec 5) cum veteribus ad ſeminis virilis ubertatem refugiendum eſt. Nititur enim hæc ſententia falſa PARACELSISTICORVM hypotheſi, quaſi a membris ſingulis patris, quicquid a nutritione ſuperfluum eſt, ad ſemen conſtituendum confluat, adeoque ſimul, dum confluat, monſtra generentur, membrorum pluralitate inſignia. Qui vermiculos in ſemine virili, cum LEEWENHOEKIO, defendunt, inſimul ſtatuere debent eorum monſtroſitatem ante conceptionem, & ita tacite Deum pro cauſſa monſtrorum quoque admittere.

6) Majori jure ſemen maternum accuſandum. Hoc enim ovulum eſt, & ſtamica ac rudimenta omnia futuri fœtus delineata in ſe continet. Haec ſtamina, in ſe inertia, ſpiritu ſeminis virilis plaſtico actuantur & commoventur, & ita ipſa vita inchoatur. Quando vero motus auræ ſeminalis inconveniens eſt, fit, ut organa vel non convenienter expandantur, vel a motu irregulari auræ ſeminalis dislocentur, vel plane dilacerentur, & ſic annihilentur, qualia exempla de brachiis dislocatis reperiuntur in SCHOTTI *PHYSICA Lib. 5. cap. 7.* quam & theoriam confirmat Hiſtrio, ſine manibus ac pedibus natus, qui præſtigias ſuas in variis Europæ urbibus, magna cum ſpectantium, & noſtra propria admiratione, perfecit.

7) In monſtri generatione concurrere videtur ipſe uterus, qui vel nimium natura anguſtatur, & ita in convenientes dimenſiones durante geſtatione non extenditur, vel nimium ampliatur, & ita irregularem conformationem increſcenti fœtui inprimit, quo perti-

net suo modo ipsa uteri scirrhositas, aliaque vitia similia.

4. Qu. *An monstra sint vitalia?*

Plerumque monstra, inprimis difformia, per abortum excluduntur. Ob organorum enim pravam conformationem diu œconomiam propriam in utero sartam tectam conservare haud possunt, id quod confirmat propria nostra observatio fœtus monstrosi trium circiter mensium, quem adhuc conservo. Porro, propter irregularem fœtus monstrosi conformationem, partus fit difficilis, & ideo tale monstrum neque vires suas debitas in partu exercere potest, neque per pudenda muliebria matris viam sibi parare & invenire, unde plerumque ante partum pereunt. Interim tamen dantur monstra vitalia, ut homo monstrosus Italus 27. annorum, qui fratrem suum, sub sterno ex corpore suo pendentem, in fascia gestabat. Vide HELLVVIGII *Obs. num.* 16. & Cel. ETMVLERI, filii, *Dissertationem de Monstro Hungarico bicorporeo*, quod per 6. annos vixit, in qua dissertatione plures aliæ historiæ hujus commatis reperiuntur.

5. Qu. *Quænam monstra anima rationali prædita sint dicenda, quae vero non?*

Hæc quæstio maximi est momenti, & sub se comprehendit alias quæstiones, nempe an tale monstrum sit baptizandum, nec ne? an rumpat testamentum? an occidendum, & in sterquilinia abjiciendum, vel in flumina demergendum? Res vero decidenda ex sententia Physicorum de sede animæ. Veteres cor, utpote fontem & principium nativi caloris, pro animæ sede & officina agnoscebant. Ast recentiores omnes cere-

brum

brum metropolim animæ esse statuunt. Et merito quidem. Nam a cerebro, & hujus fluido nervoso dependent omnes actiones, imo ipse cordis motus, dum cor suas operationes absque fluido nervoso perficere non potest, vi experimenti LOWERIANI, in *Tract. de Corde*, ubi abscissis, vel ligatis nervis cordis statim interit omnis cordis operatio, & quod maximum, omnis affectuum sedes in capite existit, omniumque operationum mentis ibi est habitatio. Ergo caput sedes animæ habetur, consentiente etiam ZACCHIA, *l. c. qu.* 5. & FORTVNATO FIDELI, in primis vero CARTESIO, *Lib. de Passion. animæ.* Hisce itaque præsuppositis sequitur, quod 1) monstrum acephalon neque sit baptizandum, neque pro infante in testamento & successione admittendum. 2) Monstrum, quod figuram humanam non retinet, animam rationalem habere non præsumitur, ut BALDVS, *JCtus, in L. 2. in princ. C. de posth. hæred. instituend.* CARANZA, *de Partu humano, Cap.* 17. *n.* 25. Humanitas vero sive τὸ humanum esse maxime desumitur a facie, consentientibus JCtis, jam allegatis, & ipso ZACCHIA, item a voce humana, ubi videndum, an vocem humanam tale monstrum ediderit. Quis ideo tam absurdus est, qui fœtum humanum, belluino capite instructum ranino scilicet, leporino, elephantino, suillo, canino, &c. pro homine agnoscere velit, qualia exempla in SCHOTTI, *Physica, Lib.* 5. c. 6. reperiuntur. Quando vero caput humanum adest, in reliquis autem partibus aliqua belluina monstrositas sese manifestat, tunc nihilominus humanitas adesse præsumitur, cum qua thesi consentit ecclesia catholica Romana referente FORTVNAT. FIDEL. & ZACCHIA, ideoque etiam sacra ac vitali baptismatis aqua caput respergit, non vero pectus, in capite animam esse existimans. Quando vero vera animalia bruta, ut ranæ, bufo-

nes

nes, vermes, &c. ab hominibus excluduntur, illa absque omni dubio occidi posse, ZACCHIAS statuit.

6. Qu. *Quid statuendum sit de monstro bicorporeo, an pro duobus, an vero uno homine baptizandum & an, ut duplex homo, succedat in hæreditate?*

In hoc casu attendendum, an corpus duplex duplici regatur anima, an vero simplici id quod ex actionibus apparet, inprimis capitis. Nam quia cerebrum est organon animae principale, etiam in capite differentes actiones apparere solent. Credendum ideo, quod corpus simplex monstrosum, duplici capite instructum, duplex etiam sit homo, et corpus duplex, hoc est, quatuor brachiis, totidemque pedibus instructum, simplici vero capite ornatum, sit simplex homo. Magis vero probatur, quod monstrum, duplici capite formatum, duplex homo sit, si in duplici capite duplex affectus annotatus, in uno nempe tristitia, in altero lætitia, item si duplex sonus editur, ac unum caput dormit, altero adhuc vigilante, unum caput ridet, altero ejulante, &c.

CAP. XIV.

DE HERMAPHRODITIS.

1. Qu. *Quid sit hermaphroditus?*

Vox hermaphroditi significat subjectum, cui vitiosa est organorum generationis conformatio, ita, ut utriusque

que ſexus, maris & fœminæ, genitalia adſint, vel adeſſe videantur.

2. Qu. *Quomodo diſtinguntur hermaphroditi?*

Diſtinguntur hermaphroditi commodiſſime 1) in illos, in quibus neuter ſexus perfectus eſt, h. e. qui neque ad generandum, neque ad concipiendum apti ſunt. De his AVSONIVS cecinit, *Epigrammate* 98.

Concretus ſexus, ſed non perfectus utroque
Ambiguæ veneris neutro potiundus amore.

2. In illos, qui alterutrum tantum ſexum, rite conformatum, poſſident. Talis hermaphroditus maſculus, ſive androgynus, maſcula generationis organa, perfecte conformata, oſtendit, in perinæo tamen, vel etiam in pube rimam quandam, minime perviam, ad formam vulvæ efformatam, poſſidet, per quam neque ſemen, neque lotium emittit. Ejusmodi hermaphroditum obſervavit anno 1676. in caſtris Brandenburgicis, ad Anclam locatis, Cel. CHRIST. MENZELIVS. Vid. *Miſc. N. C. Dec. I. anno* 8. *obſ.* 8. Hermaphroditus fœmina vero, ſive androgyna, præter vulvam, naturaliter & recte conſtitutam, per quam quoque ſemen, ſive potius glutinoſus liquor ex lacunis, urina, item & menſes excernuntur, adhuc, vel circa os pectinis, carneam quandam & cutaneam, ſed imperforatam, habet ſubſtantiam, ad membri virilis ſimilitudinem, erectionis tamen, & profuſionis ſeminis impotentem, ſcrotoque & teſtibus carentem. Vel *clitoris*, in vulva exiſtens, ita increſcit, inprimis in ſalacioribus, ut mentulam virilem repræſentet, imperforatam tamen. Hinc

mulieres, tali clitoride enormi instructæ, viri mentulam admittere haud possunt, nec volunt interdum, sed potius cum aliis coire tentant. Clitoris enim suo modo cum mentula virili in structura anatomica convenit. Adsunt puippe & hic bina corpora nervosa; sensibus voluptatis destinata, adest glans, corona, atque præputium. Hæc organa tamen natura admodum exigua sunt, in salacioribus vero ad digiti longitudinem interdum extenduntur, cum notabili insimul crassitie, qui morbus *cercosis* dicitur. Nymphæ quoque in ejusmodi salacioribus increscentes, dum ad latera clitoridis constitutæ sunt, testes quasi repræsentant. Hinc decipiuntur interdum optimi Medici, qui exactam partium harum structuram ex anatomia non didicerunt.

Tertium hermaphroditorum genus constituunt illi, qui utroque sexu valent, marisque & fœminæ munere potenter obeunt, hincque utriusque sexus genitalia, omnibus numeris atque conditionibus ad perfectum usum & generationem necessariis completa & perfecta, gerunt, immo, secundum auctores, mammam dextram, mammæ maris, sinistram, mammæ fœminæ similem, gestant. Vid. REIES, in *Camp. Esys. jucund. quæst.* 48. BAVHINVM, *de Hermaphroditis*, *L. I. Cap.* 4. PARAEVM, in *Oper. Lib.* 24. *Cap.* 4. RODERIC. a CASTRO, *Natura mulierum*, *Lib.* 3. *Cap.* 12. De ejusmodi hermaphroditi existentia plures dubitant, & nunquam in rerum natura tales exstitisse, sed mera figmenta esse arbitrantur. Interim tamen notabilis de tali hermaphrodito anno 1686. historia reperitur in JAC. MOLLERI *Tr. de Hermaphroditis. Cap.* 2. *p.* 151. quæ ita sese habet. *Zu Leyden hat sich ein seltsamer und wunderlicher Casus zugetragen: Nemlich eine Frau, die vor diesem einen Mann, und zwey, oder drey Kinder dabey gehabt, und selbst mit ihren Brüsten auch gesauget hat, nach der Hand, da ihr Mann nach Ost-Indien gefahren, ist diese*

Frau

Frau ins Waisen-Haus zu Leyden, als eine Zucht-Meisterin über die Waisen-Mägdgens, bestellet worden, da hat man man wahrgenommen, dass von denen grœsten und ältesten Waisen-Mägdgens, von 16. 17. biss 18. Jahren alt, einige zeithero, wohl drey, vier, oder mehr seyn schwanger worden. Die Mägdgens, nach gehaltener Examination, *haben alle einmüthig bekannt, dass diese Zuchmeisterin der Vater davon sey. Die Frau, welche man* examiniret *und* visitiret, *hat man befunden, dass sie ein* Hermaphrodit, *oder halb Mann und halb Frau ist; welche auch bekannt, dass sie solches gethan, ist darauf ins Spinn-Haus zu Leyden gesetzt, und ist ihr der* Processs *gemacht worden.* Sequentem observationem de hermaphrodito, liberos pariente, insuperque ancillam imprægnante, recenset BLANCARDVS, *Collectan. med. phys. Cent. 3. observ. 80. p. m. 461.* sequentibus verbis: *Mir ist von O. B. und einem andern Frauenzimmer A. M. erzehlet worden, dass zu Lœwarden ein Zwitter, oder* Hermaphrodit *sey, welche bey denen Reformirten œffentlich mit einem Manne getrauet worden, und auch von demselben etliche Kinder gehabt hatte; doch wäre sie nicht zufrieden gewesen, sondern hatte sich zu ihrer Magd geleget, und diselbe, wie ein Mann seine Frau, bedienet. Als die Magd darauf schwanger worden, hat sie vor dem Richter œffentlich bekennet, dass sie niemand, als ihre Frau, geschwängert.* Vide plura ejusmodi exempla, ex variis scriptoribus collecta, in Cel. D. D. SCHVRIGII *Spermatologia, Cap. 13.*

3. Qu. *An dentur tales hermaphroditi perfecti?*

Jam allegatæ observationes eorum existentiam quidem confirmare videntur, sed, an semper veræ sint historiæ, nos valde dubitamus. Ham fere videtur impossibile, quod in uno eodemque subjecto organa utriusque sexus deprehendantur perfecte formata. Alias enim

ſequeretur, talem hermaphroditum ſine alterius acceſſu intra ſe generare poſſe, quia ibi & maſculinum ſemen, perfecte elaboratum, & vaſorum uterique conveniens ſtructura, adeoque ad fœtum producendum & alendum ſufficiens locus atque materia præſto eſſet, quare nihil obſtaret, quo minus absque alterius coitu gravidaretur hermaphroditus, quod tamen magnopere rectæ rationi repugnat. Divinum Numen enim ex ſingulari providentia creavit ſexum diſtinctum, in Adamo atque Eva, cujus organa ſtatim in principio adfuerunt, non vero, ſecundum HELMONTIVM, poſt lapſum demum formata ſunt. Porro impoſſibile videtur, quod in uno eodemque ſubjecto poſſit duplex præparari ſemen, quoniam natura interdum vix ſufficit ad ſemen unius ſexus perficiendum, id quod impotentiæ conjugalis millena fere exempla confirmant.

4. Qu. *Quid ſit cauſa hermaphroditorum?*

Variæ ab auctoribus allegantur originis hermaphroditorum cauſæ, & arbitrantur 1. Aſtrologi, quod certa Veneris & Mercurii conjunctio tempore impregnationis hermaphroditos efficiat. Vocabulum enim hocce compoſitum eſt ex græco vocabulo ἑρμῆς, quod ſignificat Mercurium, & ἀφροδίτη, quod ſignificat Venerem. Alii, cum LEVINO LEMNIO, *Lib. I. de occultis naturæ miracul. Cap. 9.* cauſam in certis a menſtruatione diebus quærunt, ſtatuentes ſcilicet, a primo poſt menſium fluxum die usque ad quintum ex congreſſu fœcundo, maſculo; procreari, deinde ad octavum fœminas, poſtmodum ad duodecimum rurſus mares, poſt hunc vero dierum numerum hermaphroditos. Alii hermaphroditos oriri credunt, quando congreſſus tempore menſtruationis &

fluen-

fluentibus adhuc menſibus celebratur. Quem actum tamen omnes fere omnino homines, ſane propter nauſeam, deteſtantur.

Veteres, propter ignorantiam anatomicam, uteri cavitatem in tres cellulas dividebant, & ſtatuebant, ſi ſemen virile in dextram incideret, mares; ſi in ſiniſtram, fœminas oriri, ſi vero in mediam injiceretur, androgynos naſci. Alii a ſeminis utriusque ſexus conditione originem hermaphroditorum derivant, & arbitrantur, quod ex ſuperabundante ſemine maſculino procreetur maſculus, ex prævalente vero muliebri ſemine fœmina, quod ſi denique contingat, unum ſemen alteri non prævalere, ex æquali tali virtutum pondere fieri hermaphroditum opinantur.

Quemadmodum autem Aſtrologorum ſententiæ dudum, tanquam ſomnia & nugæ, ſunt rejectæ, ita quoque reliquæ adductæ hermaphroditorum cauſæ recentioribus Phyſicis & Medicis ſuſpectæ evadunt: Cum pleræque falſa hypotheſi, utriusque ſcilicet ſeminis, virilis atque muliebris, commiſcela, nitantur. Quæ tamen plurimis rationibus a recentioribus refutatur, ſiquidem ſecundum horum fundamenta, ſemen virile in coitu raro uteri cavitatem ingreditur, & nunquam ad ipſum ovarium fœmineum materialiter penetrat. Deinde ſemen muliebre non in liquore iſto, qui in congreſſu per lacunas fœminarum, durante titillatione venerea prorumpit, conſiſtit, nec per hujus liquoris & ſeminis virilis miſcelam imprægnatio fit. Excernitur enim talis liquor in voluptuoſiſſimis, ſterilitate tamen inſimul laborantibus mulierculis. Sed omnis generatio ab ovulo, quod a ſemine virili imprægnatur, & in ovario ſucceſſive ad maturitatem increſcit, dependet. Unde ſequitur, materiam hermaphroditorum, æque ac naturaliter conſtitutorum fœtuum, non in ſeminibus commixtis,

neque in mensibus, neque in media uteri cavitate, sed nice in ovulo muliebri quærendam esse. Unde porro, circa hanc satis obscuram hermaphroditorum originem, suspicari mihi liceat, in ejusmodi ovulo muliebri, statim a prima formatione, dispositionem quandam peculiarem, & fortasse gemellis aptam, casu tamen aliquo modo turbatam, extitisse, ex qua fœtus, duobus genitalibus fere instructus, formatur, pariter uti in monstris, ubi natura fortassis gemellos intendit, casu vero, & stamium confluxu bina capita, vel quatuor brachia, formantur, qualem sententiam nobiscum fovet de origine monstrorum Cel. Lips. Medicus, MICH. ERNEST. ETTMVLLERVS, in sua *Dissertatione*, jam in priori capite citata, *de Monstro Hungarico Th. 5. p. 9. & 10.*

5. Qu. *An. hermaphroditi sint monstra?*

Veteres hermaphroditos utique ad monstra referebant, & tamquam prodigii, atque sinistri omnis aliquid significantes interficiebant, vel in flumina projiciebant, teste SCHENCKIO, *Lib. 4. Obs. Medic. p. 519.* BAVHINO, *de Hermaphroditis*, *Lib. 1. Cap. 35.* ZAVNSCHLEIFFER, *Oper. Jurid. Tract. de Jure monstrorum*, MOLLERO, *de Hermaphroditis*, *Cap. 5. & 6.* ubi hujus acerbitatis originem refert ad *Legem 18. Romuli*, cujus legis exsecutores severissimi hermaphroditos in mare abjici curabant.

Constantinus Imperator etiam, lege lata, hoc tertium genus hominum e vita tolli & auferri constituit, ut ex EVSEBIO PAMPHILIO, *Lib. 4. de vitae Constantina*, refert EBERHARDVS SPECKHAN. *Quaest. Jurid. Cent. I. num. 77.*

Talis

Talis autem mos præsenti tempore amplius non observatur, sed potius hermaphroditi, quoniam formam humanam possident, hominibus perfectis annumerantur. Et Hermaphroditos monstra non esse, nec pro monstris a legibus haberi, sed in virorum, vel mulierum censu reputari, clarum est *L. quæritur ff. de Statu hominum. L. Repetundarum §. hermaphroditus. ff. de test. L. Sed est quæstium, in fin. ff. de lib. & Posth.* Ergo potius ostenta, non vero monstra dicenda sunt, quia & hic natura membra ampliavit.

6. Qu. *Quomodo sexus prævalentia in hermaphroditis sit dignoscenda?*

Hoc fieri potest reflectendo ad subsequentes circumstantias, & quidem 1) ad organorum molem. Membrum enim genitale illud, quod magis conspicuum est, etiam sexus perfectionem necessario indicat. 2) Et præcipue ad eorum conformationem. Quo magis enim illa ad naturalem accedit, eo perfectior quoque est sexus. Medico autem ex anatomia innotuit, quænam partes forment sexum masculinum, quænam vero fœmininum. In masculino nempe adesse debet glans, eaque perforata, & præputio mobili tecta; corona glandem sperare & distinguere debet partim a præputio, partim a corporibus nervosis; in inferiori vero glandis parte adesse debet frenum; testiculi in scroto debent continere cum suis epididymidibus; per scroti denique mediam partem linea ducta esse debet, quæ futuram scroti constituit, & hæc per perinæum ad annum usque protendi. In pudendis muliebribus, rite conformatis, adesse debent labia, clitoris, nymphæ carunculæque myrtiformes, inter se vinculis quibusdam connexæ. 3) Ad situm. Quo magis enim

sexus

ſexus organa occupant ſitum naturalem, eo potior quoque creditur ſexus, & ad officium, ſuo tempore præſtandum, aptior. ZACCHIAS, *lib.* 7. *Tit.* 1. *Qu.* 8. quidem tradit, prævalentiam deſumendam eſſe a ſitu vel ſuperiori, vel inferiori. Aſt hæc ratio non ſufficit; nam exiſtere poteſt hermaphroditus maſculus, qui ſupra pubem in regione hypogaſtrica hiatum quendam exiguum, vulvulam repræſentantem, poſſidet, interim tamen non ſequitur ſtatim, quod ſit fœmina. 4) Ad meatus. Nam ubi meatus patent, ibi ſexus quoque datur prævalentia, inprimis, quando etiam per ejusmodi meatum urina exercitur. Si vero organa imperforata ſunt, inprimis maſculina, tunc ea ad ſeminis ejectionem natura non deſtinavit. Ejusmodi conditiones in recens natis inprimis ſunt attendendæ, in adultis vero, quando organa generationis luſtrantur. 5) Conſiderari debent pili. Quemadmodum enim hi pubertatem notant, ita ſexus quoque præſtantiam indicant. Hinc in ſexu valentiori copioſiores & rigidiores, in imperfectiori vero nulli, pauci, & molliores, ad inſtar lanuginis tantum reperiuntur. 6) Eruptio pilorum in mento & perinæo probe eſt obſervanda, nec minus capillorum rigiditas, exiguitas, criſpatura, quæ ſuo modo etiam notabilem dant ſexus diſtinctionem. 7) Nec minus negligendus hic eſt habitus corporis. Corpus enim oblongum, robuſtum, carnoſum, & muſculoſum, magis virilitatem, contra vero ſtaturæ exiguitas, & corpus molle, fœminei quid indicat. 8) Huc pertinet cutis color & craſſities. Cutis enim in ſexu maſculino ſolidior, in fœminino vero ordinarie tenerior quodammodo deprehenditur, id quod etiam ſpeciem pulchritudinis efficit. 9) Pectus excarne virilem, mammoſum vero, in quo inprimis notabilis, & crinibus minus cincta papilla prominet,

minet, fæmininum sexum indicat. 10.) Nec vox negligenda, quæ quo magis gravior, eo magis virili sexui conveniens est.

Quando vero signa distinctiora in structura genitalium non apparent, quid nunc agendum sit, nesciunt sane auctores, v. g. quando testes tantummodo adsunt, rite conformati, mentula autem deficit. Secundum nostram sententiam, mentula deficiente virilitas deest. Mentula enim absolute necessarium instrumentum est ad coitum, ergo quoque ad virilitatem. ZACCHIAS, *l. c.* it. & ROLFINCIVS, *Lib. de partibus genital.* a testium præsentia ad virilitatem valere consequentiam arbitrantur. Ast hisce non suscribo; testes enim, in ejusmodi partu monstroso deficientes, & extra non conspicui, interdum delitescunt in corpore, id quod observationes Anatomicorum confirmarunt. Ergo in tali subjecto potentia generandi non deficit. Quando quoque in hermaphroditico subjecto per organon illud, quod pudenda muliebria constituit, menses erumpunt, & quamvis excretio talis fiat in exigua quantitate, modo cum periodico recursu, tunc signum hocce utique notat sexus fœminei prævalentiam: Quale exemplum prostat apud ZACCHIAM, *l. c.*

7. Qu. *Quid sit statuendum de matrimonio hermaphroditorum?*

Illi, in quibus nulla sexus vera distinctio apparet, nec perfectio; (qualia exempla annotavit COLVMBVS, in *Anatom. sua, Lib.* 15. SCHENKIVS, in *Obs. L.* 4. ZACCHIAS, *l. c.*) ad matrimonium ineundum inhabiles judicantur: Quoniam nec maris, nec fœminæ munere fungi queunt. Ubi vero aut sexus masculinus,

aut fœmininus manifeste prævalet, vel, uti leges loquuntur, ubi major deprehenditur incalescentia, ibi conjugium permittitur. STRUV, *Syntagmate Jur. Civil. Exercit.* 3. SIMON, *de Impotentia conjugal. c.* 4. *thes.* 2. *p.* 86 VALENTINI, *Nov. M. L. Cas.* 10. *p.* 244. GARPZOVII, *Consistor. L.* 2. *def.* 16. SCHVRIGII, *Spermatolog.* p. 661. ubi integrorum collegiorum responsa reperiuntur. Cavendum vero, ne mas mare, fœmina cum fœmina combinetur, id quod accuratior inspectio Medicorum, non vero obstetricum (vid BOHN. in *Offic. Med. P.* 2. *c.* 3. *p.* 569. & SCHVRIGII *Spermatologiam, C.* 13. *p.* 641.) determinat. In casu vero dubio, secundum nonnullorum JCtorum sententiam, ut BALDI, in *Legem quæritur ff. de Statu hominum*, hermaphrodito electio conceditur, modo juramento promiserit, quod altero sexu uti nolit. Ast quoniam hoc fine scandalo fieri non potest, hæc sententia merito rejicitur. STRYK. in *Jur. sensuum, disp. I. C.* 1. *thes.* 62.

8. Qu. *An hermaphrodito, utroque organo ad generandum perfecto, concessum sit, utroque modo coire, & quando hoc fecit, an sit puniendus?*

1.) Uterque congressus nec sine scandalo, nec sine adulterio fit, immo consultius est, omnibus omnio hermaphroditis matrimonium plane interdicere. Quando vero matrimonium iniit, juramentumque, quod altero organo uti non velit, præstitit, & tamen durante matrimonio utroque organo utitur, tunc hoc crimen, secundum nonnullorum sententiam, pœna capitali punitur. Vid. argumenta, tum affirmativa, tum negativa, de hac re in SCHVRIGII *Spermatologia, p.* 667. *& sqq.*

9. Qu.

9. Qu. *An hermaphroditus in foro testari queat?*

Respondeo, quod non. Dicunt quidem nonnulli, quod hermaproditus, qui sexum virilem elegit, pro viro in republica sit habendus, & ad res, atque officia, viris concessa, admittendus. Ast, quoniam ad sexum fœmininum insimul inclinat, ideo vir pefectus revera non existit. Quemadmodum enim, secundum communem Doctorum consensum, eunuchi, quia fœmineæ naturæ propinquiores sunt, fœminis accensentur, & ideo omnium illorum jurium, ac privilegiorum, quæ viris attribuuntur, indigni judicantur, contra fœminis favorabiles leges illis applicantur: Ita etiam res sese habet in hoc passu, quare ad testificandum merito inepti judicantur hermaphroditi.

10. *Qu. An muneribus publicis, civilibus, atque ecclesiasticis fungi queat, & an succedat in feudum?*

Ad primam quæstionis partem quod attinet, certum est, quod hermaphroditus muneribus publicis sine scandalo præesse non valeat, pariter quoque vix in feudum succedere, in primis ille, in quo sexus masculini prævalentia & exacta perfectio non reperitur. Nam, secundum RITTERSHVSIVM & LVDWELL, *Sinopsi Feudal. C. 6.* ROSENTHAL, *de Feudis, C. 7.* soli masculini sexus in feudis admittuntur, adeoque hermaphroditi, in quibus aut sexus parilitas, aut masculini imperfectio, aut fœminini prævalentia, observatur, feudi capaces haud sunt. In statu vero dubio nonnulli respicere volunt ad actio-

nes ejusmodi subjecti, & virtutum ac virium eminentiam. Ast hæc regula mihi non videtur esse universalis, nec ubique applicari potest, cum in successione feudi non semper de adulto quæratur, sed etiam de recens noto.

11. Qu. *Quid sit statuendum de baptismo hermaphroditorum?*

Cum certum sit, quod hermaphroditi non sint monstra, sed fœtus, humanam formam habentes, ideo, ut alii homines rationales atque Christiani, merito baptismo abluendi, & nomine donandi veniunt. Antequam vero talis fœtus baptizetur, organa probe inspicienda, quænam nempe magis formata & perfecta sint, hoc facto, aut masculinum, aut fœmininum nomen etiam illis tribuendum. Quando vero in tali infante, recens nato, uterque sexus perfecte effigiatus est, vel quando sexus dubius est, arbitratur MOLLERVS, *de Hermaphroditis, C.* 5. quod eo in casu viri nomen eligendum, ex hac ratione, quoniam natura, omnium veluti rerum magistra, & opifex, semper ad meliora, & perfectiora inclinet. Quando vero hermaphroditus fœmina pro masculo rite baptizatur, vel, vice versa, masculus pro fœmina, baptismus ideo non reiteratur, sed tantummodo nomen mutatur. Actus enim ille sacer vitiosus minime est, quia hic substantialia baptismi observantur, sacrosancta quippe Trinitas invocatur, atque in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti aqua effunditur. B. GERHARD. in *Loc. theolog. Tom.* 4. *de sancto baptismo sect.* 3. *cap.* 3. *num.* 26.

12. Qu. *An detur sexus mutatio?*

Affines hermaphroditis censentur personæ, quæ sexum mutant, de qua sexus mutatione varia hinc inde

apud

apud auctores reperiuntur exempla. V. g. apud PARÆVM, in *Chirurg. L.* 24. *Cap.* 5. extat historia de virgine quadam Lusitanica nobili, quæ, cum ad ætatem pervenisset illam, in qua mulieres primum lunare tributum persolvunt, ecce! vice mensium priapum, usque ad id tempus intus latitantem, protrusit, & sic ex fœmina facta est masculus, qui postea uxorem dixit, sed an libros procreaverit, non satis compertum est, inquit auctor, interim tamen, virum hunc imberbem, semper mansisse, ab auctore affirmatur. Aliam quoque sibi relatam ibi habet historiam de persona, quæ usque ad 14. annum fœmina fuerit, in fine autem subsequentis, cum ancilla quadam in lecto decumbens, atque lasciviens, latens virile membrum ex improviso cum impetu emiserit. Idem auctor refert aliam historiam de virgine 15. annorum, quæ cum saltu impetuoso subito vincula pudendorum disruperit, ut penis, in corpore delitescens, cum notabili dolore prosiliret. Illam, ait, domum reversam matri maxima cum lacrymarum effusione intestinorum suorum, ex abdomine pendentium, jacturam ostendisse, Medicos vero vocatos pronunciasse, filiam ita in filium mutatam esse. Quid vero statuendum sit de hacce sexus mutatione, disputent alii, nos illam aut negamus, aut cercosin fuisse, affirmamus. Ipse enim PINÆVS, *de Not. virgin.* quoque non credit ejusmodi sexus mutationem, seu filiæ in filium conversionem, &, cum de mutatione masculi sexus in fœmininum omnes fere auctores sileant, inde nostra theoria magis roboratur & confirmatur.

CAP. XV.

DE IMPOTENTIA CONIVGALI, INPRIMIS IN SEXV VIRILI.

Ex mente Canonum, duplex est conjugii affectus, seu finis: Alter speciei humanæ propagatio, per procreationem partus; alter mutuum rei domesticæ, vitæque subsidium, quæ ratio quoque in sacris traditur, tanquam causa & occasio condendæ mulieris. *Gen.* 2. *v.* 18. & 20. Et quamvis duplex hic matrimonii finis ad validitatem matrimonii requiratur, tamen matrimonium præcipue causa procreandi liberos contrahitur. Ideo & ille ad conjugium primario ineptus existit, qui debitum conjugale reddere non potest, h. e. cui deficit coeundi, & seminis ejaculandi potentia ZACCHIAS, *L.* 3. *tit.* 1. *qu.* 1. Sine qua nunquam fœmina a viro imprægnatur. Fœmina enim tantum per membra generationis, secundum naturæ institutum, cum viro copulatur, & sane fabulæ, somnia, meraque mendacia sunt, & dici merentur, quæcunque jactantur de conceptione, facta ex semine virili in balneo rejecto, vel ex ejus effusione extra, licet prope vasa muliebria, aliæque nugæ, his non absimiles, ab AVERRHOE, JOH. BAPT. SYLVATICO, ALBERTO MAGNO, aliisque traditæ. Copula hic carnalis requiritur, h. e. organorum generationis ad se invicem conveniens adplicatio. Et cum in foro ecclesiastica multoties quæstio oriatur de coeundi & generandi sufficientia, sive potentia, ideo, illam quoque hic pertractemus, rei necessitas exposcit.

1. Qu. *Quid sit impotentia coeundi? quid generandi?*

Coeundi impotentia est vitium vel naturale, vel accidentale, sive quod idem est, præternaturale, quo quis impeditur alteri carnaliter commisceri. HORSTIENSIS, in *Summ. Lib.* 4. *Tit. de frigid. & malef.* JOH. BRVNELL. *de spons. & matrimonio*, *concl.* 28. *n.* 2. Coitus enim est adplicatio maris & fœminæ in membris generationis, qua semen ad speciei propagationem & individuorum conservationem expellitur. Impotentia autem *generandi* quoque est vitium naturale, vel præternaturale, sive accidentale, quo quis, legitimo, vel naturali coitu utens, inhabilis est ad sui similis generationem.

2. Qu. *Quænam sint causæ impotentiæ conjugalis?*

Tam coitus, quam generationis impotentia, plures habere potest causas, modo ex parte viri, modo ex parte mulieris provenientes, quæ dividuntur commode in externas & internas. Externæ causæ illæ sunt, quæ a Medicis alias non naturales dicuntur. Quo pertinet 1) aer, cujus efficacia in corpus humanum maxima sane est. Frigidus enim homines ad veneris lusus torpidos reddit. Calidus contra viros quidem interdum debilitat, fœminas contra salaciores reddit, &, si, secundum HIPPOCRATEM, *Lib. de Aere aquis, locis, Text*, 48. Scythis endemia est impotentia, illa magis ab aero frigido, quam ab equitatione ac venarum post aures sectione oritur. Huc pertinent quoque victus ratio & alimentorum, medicamentorumque nonnullorum indecens usus. Sic ex alimentis sterilitatem fœminis afferre potest

abusus

abusus asparagi, qui contra viros confortat, atque salaciores reddit. Huc pertinent & medicamenta venenosa, quæ impotentiam præstant, qualia sunt inprimis saturnina, de quibus tamen alibi. Primario autem venerem excitant, vel supprimunt animi affectus & vitia. Sic discordia inter conjuges, morositas atque contemtus, ira ac tristitia venerem restringunt. Gaudium conta, atque vera amorum testimonia, blanditiesque & formositas veneris sensum atque stimulum notabiliter augent. Hinc, secundum TIRAQVELLVM, *de lege connubiorum, p. 2. lege 2.* gravius peccatum est, coire cum difformi, quam cum formosa. Insuper omnis odor fœtens, corporisque immunditiesque, libidinem suffocat, animumque avertit.

Causæ internæ dividuntur in universales atque particulares. Ad universales pertinet ætas, quæ naturalem impotentiam præstat. Non potest quidem certo annorum numero coeundi potentia circumscribi (nam de coitus potentia primario sermo est, cum generandi spes ex coitu habeatur; *Leg. final. C. de sponsal.*) interim tamen juvenes ante XVI. vel XVIII. annum vix libidinis stimulum sentiunt, atque ad coeundum potentes sunt, hinc eo tempore hircire & catulire, secundum ZACCHIAM, *Lib. 3. Tit. I. qu. 2.* incipiunt, h. e. in venerem accendentur. Senes quoque 70mo anno ordinarie impotentes sunt & aculeos amiserunt. Qui vero serius coire incipiunt, in illis serius quoque coeundi potentia recedit, & contra qui libidinosam exercent juventutem, effætum possident corpus in senectute, secundum SENECAM.

3. Qu. *Quaenam sint causæ præternaturales universales, impotentiam coeundi & generandi producentes?*

Sunt morbi omnes, hominem debilitant ac vi-

res

res tum ſolidorum, tum fluidorum infringunt. Morbum enim hominem ad generationem impotentem reddere poſſe, per *L. filium eum definimus ff. de his, qui ſui vel alieni juris ſunt. L. ſi pater §. final. ff. de adopt. & arrogationibus* confirmatur. Qui morbi omnes, quando ope medica reparari poſſunt, matrimonium non dirimunt; ſi vero ſint irreparabiles, matrimonium diſſolvunt, *ſecundum L. C. de frigid. & maleſic.* BRVNELL, *de ſponſal. & matrimon. concl.* 28. *n.* 18. Diſtinguunt quidem JCti inter vitia naturalia, & inter morbos, ZACCHIAS, *lib.* 3. *tit. I. qu.* 3. Aſt hæc diſtinctio nullius eſt momenti & fluit ex hypotheſi veterum, qui tres hominis ſtatus admittebant, nempe 1) ſtatum ſecundum naturam, ſeu ſanitatem, 2) ſtatum præter naturam, ſeu morbum, & 3) ſtatum neutrum. Si vero ſanitas potentia eſt exercendi actiones, homini competentes ſecundum ſexum atque ætatem, ſequitur, quod omnis impotentia actionum etiam ſit morbus. In hoc conſentiunt omnes, etiam ſcriptores inſtitutionum medicarum. Interim vitio naturali ex hypotheſi illi laborant, qui nunquam ſtimulo venereo agitantur, & genitalia torpida gerunt, ac in quibus mentula nunquam erigitur, nec glans rubet atque ſenſu prædita eſt. Tales perſonæ ſane effœminatæ ſunt, hincque pallidam faciem habent, & plerumque imberbes ſunt.

Morbi univerſales, hominem impotentem reddentes, ſunt, v. g. omnes evacuationes enormes, ut diarrhœa colliquativa, ſudor colliquativus, hæmorrhagiæ, ſive ſponteneæ, ſive ex vulnere. Hæc enim fluida vitalia notabiliter imminuunt, &, quoniam ab illis vires ſolidorum dependent, ideo torpidi, frigidi atque languidi homines reddunturipſaque in illis venus extinguitur, qui morbis dictis laborant. Huc pertinent porro vulnera capitis, ex obſervatione MARCELL. DONAT. *Hiſt. mirab. L.* 4. *C.* 13. & AMATI

LVSITANI, *Cent.* 6. *n.* 95. item capitis percussiones enormes, ex observatione HILDANI. Læduntur nempe ita nervi, a quorum integritate potentia generationis promovetur. Simili modo hydropici, herniosi, hectici & paralytici, dum corpus vix commovere possunt, dici merentur impotentes. Tandem huc referri debet incantatio & fascinatio. Hanc quidem non nulli pro imaginaria habent, BORELL. *Cent.* 4. *obs.* 68. sed experientia ejus existentiam probat. Modum vero hujus fascinationis exponere non possumus, dum certo modo hyperphysicus est, quatenus scilicet operandi modus nobis est occultus. Probabiliter tamen partim debilitantur spiritus, partim nervi obstruuntur, ac ita paralysis penis oritur; (nam masculi erectores penis neque mentulam erigere, neque semen, in vesiculis seminalibus contentum, exprimere possunt?) Aut ipsa vasa spermatica, testes, epidydimides & vesiculæ seminales in tali fascinatione constringuntur, quo perit omnis seminis elaboratio, secretio, atque stimulus venereus, a præsentia seminis copiosi, in vesiculis seminalibus existentis, dependens. Ac sane in frigidis, quos vocant, sive illis, qui in ætate habili ad venerem tamen neque inclinant, neque ullum sensum libidinis percipiunt omnia jam dicta contingunt.

4. Qu. *Quænam vitia particularia impotentiam coeundi & generandi præstant in sexu masculino?*

Omnia illa, quæ organa generationis lædunt, inprimis vitia mentulæ & testiculorum, de quibus fusissime egit Celeb. SCHVRIGIVS, in sua *Spermatologia*, C. 10.

5. Qu. *Quænam sint vitia mentulæ?*

Ad vitia mentulæ pertinet 1) mentulæ defectus, sive

ve a nativitate, qualia exempla in SCHENCKII *Obſ. Med. L.* 4. extant, ſive ab extirpatione, ubi a gangræna, ſphacelo, & cancro morbisque venereis vel afficitur & corrumpitur, vel plane conſumitur, & Medicum ita ad abſciſſionem hujus membri neceſſitat, aut quando juvenes, cuſtodiæ gynæceorum deſtinati in regionibus orientalibus ita impotentes redduntur. 2) Penis retractio, ubi membrum virile corrugatur, abbreviatur, & in abdomen aſconditur, ſive hoc fiat a ſpaſmo, ut in ſenili ætate, vel in calculoſis, ſive a veneficio, qualia exempla reperiuntur in SCHVRIGII *Spermatologia, Cap.* 3. 3) Penis paralyſis, ſive erectio deficiens, quæ erectio ad generationem abſolute neceſſaria eſt. Dum enim penis erigitur, & rigiditatem acquirit, in antliam commutatur, qua mediante pudenda muliebria dilatantur, ſemenque virile in arvum muliebre infunditur. Hinc recte judicat ZACCHIAS, *L.* 3. *Tit. I. qu.* 8. quod absque penis rigiditate mulier a viro cum effectu non cognoſcatur. 4) Penis ſitus in loco inſolito, v. g. in fronte, BORELII Obſ. 74. in facie, loco naſi, LICETVS *de Monſt. Lib.* 2. *cap.* 30. in occipite, *M. N. C. dec.* 1. *anno* 3. *Obſ.* 42. in mamma, *M. N. C. dec.* 2. *anno* 7. *obſ.* 123. vel etiam in perinæo, aut ſupra pubem. 5) Huc referri debet phimoſis, ſive impedita glandis denutatio, quæ diverſi eſt generis. 1) Contingit a præputii clauſura fere omnimoda. Hunc ROLFINCIVS *de Partibus genitalibus P. I. c.* 50. inquit, ubi præputium adeo anguſti orificii eſt, ut glans illud nequeat perforare, ſumma in coitu oritur difficultas: Neque enim urina, neque ſemen liberum exitum inveniunt. Novi exemplum tantæ anguſtiæ præputii in juvene ſtudioſo, qui ipſam urinam ſemper maximis cum difficultatibus & revera guttatim emittebat, dum illa effluebat per foramen præputii vix notabile. Talis præputii clauſura a nonnullis inter ſigna virginitatis juvenum refertur.

2) Ex angustia præputii paulo tamen angustioris, quam ubi fere omnimode clausum est, oritur *capistratio.* In hoc malo glans tumens & rigida in coitu ad dimidiam tantummodo sui partem denudatur, & insimul cum dolore & molestia comprimitur, quare non tantum extinguitur voluptatis sensus, sed & seminis ejaculatio impeditur. 3) Phymosis species est, qua coitus læditur, quando præputium, sive in totum, sive in tantum, cum glande cohæret. Ita enim convenienti modo erectio mentulæ & ingressus ad pudenda muliebria fieri haud potest. Cujus rei exemplum extat in VALENT. *ff. Med. Legal. P. I. S. I. Cas.* 9. 6) Mentulæ vitium est curvatura & tortuositas penis, sive a spasmo, sive a læsione penis a morbis inprimis venereis. Quando enim ita penis, falciformis redditur, vel ad alterutrum latus incurvatur, etiam ineptus est ad coitum & generationem. 7) Penis inconveniens perforatio, sive hypospadia. In tali enim morbo penis non in loco ordinario, seu anteriore glandis parte, sed in inferiori loco, circa glandis frenum vel in media urethræ parte, vel circa radicem prope scrotum perforatur, urinam & semen emittit. In tali morbo coitus quidem perficitur, ast an ejusmodi vir coitum fœcundum exercere atque adeo ad matrimonium admitti possit, disputant auctores. Vid ZACCHIAM, *Lib.* 9. *Tit.* 3. *qu* 6. ubi inquit: Conveniunt Doctores, quod quandocunque foramen virgæ in suo naturali loco non adpareat, impediatur omnis generatio, quia semen recta ad uteri internum osculum pervenire non potest, sed ad latera, vel ad posteriorem partem, effunditur. Et pergit auctor, quod glans impedimento sit, ac, etiamsi uterus, seminis virilis avidissimus, illud a sollicite excipere vellet, tamen, ob impedimentum glandis, hocce fieri non possit, evanescatque hinc spiritus, semen infœcundum evadat. Hæc

sterilitas

ſterilitas in imperforatis experientia confirmatur. Vid. *Miſcell. N. C. Dec. I. ao. 9. & 10. obſ. 105.* SCHENCKII *Obſ. med. Lib. 3. 8.*) Mentulæ nimia proceritas. Vulgo mentula, ſolito major, minori præfertur, quoniam in ſenſu voluptatis acceptior, & ad generationem utilior judicatur. Quam ſententiam vulgi Medici non ſemper amplectuntur, dum membrum virile nimis longum uteri orificium contuſione moleſtare, & ideo generationem magis impedire, quam promovere, immo plane diverſorum periculoſorum ſymptomatum cauſa exiſtere ſolet, confirmante hoc ZACCHIA, *Lib. 7. Tit. 3. qu. 5. & 7.* ubi exemplum ANGELÆ adducitur, meretricis Romanæ, quæ, dum cum viro, probe mentulato, congrediebatur, in ſincopen incidebat, nil dicam de aliis morbis, qui ab uteri, per mentulam majorem facta, contuſione producuntur, dolore, inflammatione, hæmorrhagiis, &c. quæ veneris jucunditatem omnem adimunt, & conceptionem impediunt. Vid. pluua in SCHVRIGII *Spermatologia, Cap. 10. p. 496. & ſequ.* Similia incommoda ex penis nimia craſſitie fluunt. Hinc conjugium tale ſterile merito judicatur, conſentiente Facultate Medica Lipſienſi, in ZITTMANNI *Medicina Forenſ. Cent. 2. caſ. 85.* & ideo, prævia habita inſpectione divortium quoque permittendum. Celeb. VALENTINI, in *Novell. Med. Legal. Caſ. 5.* ex judicio D. Dœbelii, ſequentem curioſam allegat obſervationem, quod in nonnullis Conſiſtoriis Daniæ aſſerventur penes, ex lapide ficti, vel ex ligno formati, ad quos in rebus dubiis, ceu ad regulam, menſurationis ergo, confugere ſoleant. 9) Quæſtio oritur, an etiam vir, nimis parvo virili membro dotatus, ad liberorum procreationem & matrimonium ineundum habilis ſit? Ad hancce quæſtionem reſpondit ZACCHIAS, *Lib. 3. Tit. 1. qu. 6.* Si mulier hian-

tem admodum uterum habet, & virile membrum nimis exiguum existit, congressus inter ipsos vix sequi potest: Nam uterus, nimis patens, virile membrum ita amplecti non valet, ut inde delectatio, membrique intensior erectio, ac seminis conveniens ejaculatio sequatur. Hanc sententiam alii negant, & defendunt potius, quod penis brevis impraegnationem non impediat, 1) quoniam ad prolis generationem non seminum commiscela, sed tantummodo ovuli per aram seminis virilis fœcundatio requiratur. 2) Quod seminis virilis ad orificium uterinum internum projectio & effusio ideo non semper sit necessaria. Hinc Facultas Lipsiensis apud ZITTMANNVM, *Cent.* 6. *Cas.* 77. inquit: *Daß ein unvollkommener* Congressus, *da* Mentula vaginæ uteri orificio *nur einiger maßen* applicirt, *diese aber* a semine virili aspergiret *worden, zur Schwängerung einer Weibes-Person zuweilen zulänglich befunden werde.* Et VALENTINI, in *Nov. Med. Legal. Cas.* 1. 33. & *Cas.* 5. *p.* 60. quæstionem movet, an mentula, justo brevior, conceptionem & impraegnationem impediat, ibidemque negative respondet, quoniam, ratione viri, ad procreationem sobolis sola seminis prolifici ejaculatio non in uteri cavitatem internam, sed tantum in vaginam sufficiat.

Hac occasione, ubi de mentulæ statu sermo est, quædam simul dicenda veniunt de *circumcisis*, *recutitis*, & *infibulatis*, eorumque potentia. Quid circumcisio sit, nemo sane ignorat, & quod illa potentiam conjugalem non impediat, sed potius augeat, confirmant Judæorum, Turcarum, atque Persarum, conjugia. Nec minus de recutitorum, sive illorum, qui arte defectum præputii redintegrarunt, potentia dubitandum. Infibulati vero tam diu impotentes sunt, quam diu a fibula non liberantur. Erat vero infibulatio clausura, vel ligatura

præpu-

præputii, filo vel fibula metallica facta, quæ congressum impediebat.

Ejusmodi operationes olim erant in usu, in præsenti autem rarissime, vel nunquam contingunt. Nihilominus in Medicina Legali interdum de recutitione quæstio oritur, v. g. quando Judæus, mulierem christianam in conjugem desiderans, judaismum pernegat, vel, quando, perpetrato delicto, aut scelere, quodam, se Christianum simulat, & minime, se judæum, seu circumcisum esse, fatetur & quidem ex eo fundamento, quia glandem, præputio tectam, habeat, in quo casu de recutitionis possibilitate quæritur, & an ex certo aliquo signo, tam præcedanea circumcisio, quam subsequens recutitio, in Judæis, vel ejusmodi nationibus circumcisis, dignosci valeat? Si ad primum respondere volumus, fatendum, recutitionem utique esse operationem possibilem, testante CELSO, *Liq. 7. C. 25.* DION. in *Chirurgia de operationibus mentulæ.* AMMANNO, in *Med. Crit. Cas. 39.* A. WEDELIO, *Exerc. Med. Philolog. Decad. 5. Exerc. 1.* JOSEPHO, *de Antiquitat. Judaic. L. 12. c. 6.* ubi inquit: *Judæos sibi præputia adduxisse, ut in gymnasio nudi quoque non essent Græcis dissimiles.* Et olim apud Judæos in usu fuisse, testatur PAVLVS, *Epist. 1. ad Corinth. C. 7. v. 18.* ubi Judæis, christianismum amplexantibus, prohibet, ne signa circumcisionis obtegant, *ist jemand beschnitten beruffen, der zeuge keine Vorhaut.* Immo talem operationem hodienum Judæis adhuc notam esse, confirmat AMMANNVS, *l. supra cit.*

Recutitionem autem, sive præputii restitutionem, dignoscere, res est, quæ maximam circumspectionem exposit. Nam instituebatur olim 1) ad modum CELSI, per incisionem circa radicem penis, qua oriebatur notabilis & lata cicatrix, & cutis mobilis mentulæ prolongaba-

gabatur. 2) Restituebant præputium absque incisione certo instrumento attractorio, seu spatisterio, itaque febris successive axtensis, defectum præputii relarciebant. Primus modus facile ex cicatrice, posterior vero difficulter dignoscitur a Medico & Chirurgo peritissimo, nisi cicatrix in extremitate præputii, a circumcisione relicta, fraudulentiam hancce insimul revelet.

6. Qu. *Quænam sint vitia testium?*

Ad vitia testium, quæ impotentiam generandi, (non vero coeundi) præstant, pertinet partim eorum læsio, sive illa consistat in scirrhositate, facta a contritione, contusione, vel morbo quodam interno, inprimis venereo, v. g. hernia venerea, ubi inprimis epiditymides afficiuntur & obstruuntur. Cum vero certum sit, quod testes, utpote partes nobiles, constituant promptuarium generis humani, in quibus liquidum genitale, sive semen virile, elaboratur, separatur, & conservatur, ideo per se clarum est, quod per vitia testium turbetur genuina seminis elaboratio, & ita generandi potentia. Personæ, vitiis ejusmodi testium laborantes, salutantur vel *Castrati*, vel *Eunuchii*, vel *Spadones*, vel *Ectomiæ*, vel *Thlibiæ*, *Thlastaeque*. Hæc vocabula apud Medicos & JCtos promiscue plerumque sumuntur, immo pro synonymis interdum habentur, nihilominus autem a se invicem distinguenda veniunt.

Eunuchi sunt vel a natura, vel casu, vel ex instituto. Eunuchi a natura sunt, ~~qui~~ qui sine testibus nascuntur, & postea, crescentibus annis, in eodem statu permanent. Quod de DOROTHEO, *Antiocheno Episcopo*, narratur. SCENCKIVS, *Lib. 4. Obs. Tit. de testicul.* Porro Eunuchi dicuntur natura tales, qui neque ~~illa~~ tione, neque ostentatione corporis nudi formosæ puellæ,

ellæ, neque ullo alio modo ad prælium in castris venereis accendi possunt, licet in illis penis debita magnitudine conformatus sit, & testibus, magnitudinem ovi columbini æquantibus, instructi deprehendantur. Vid. ejusmodi casum in MISCELL. N. C. *Decad.* 3. *anno* 4. *obs.* 32.

Eunuchi per artem, secundum AEGINETAM, *Lib.* 6. *cap.* 68. & BONETVM, *Polyalthes Tom.* 2. *L.* 4. *C.* 17. sunt, quorum testiculi vel sunt contusi, & sic ad generationem inutiles redditi, vel excisi plane. Olim autem eunuchismi, seu eunuchos faciendi modus, duplex erat. Primus contusione absolvebatur, ubi puerorum, vel infantium, in aquam calidam collocatorum, testiculos digitis, vel ferulis fissis, contundebant, comprimebant, & constringebant paulatim, usque ad eorum abolitionem & evanescentiam. Quod genus eunuchorum *Thlibiæ*, & *Thlasiæ*, sive *Thladiæ* salutantur. Secundus modus fiebat excisione, hincque dicebantur *Ectomiæ*, *excisi*, *exsecti*, *semiviri*, *castrati*. Hæc castratio est vel 1) *inconsulta*, v. g. ex morsu animalium, vel jactu globorum ex tormentis bellicis, aut denique conquassatione inflammatoria &c. vel 2) *consulta*, sive ex consilio medico suscepta, in hernia affectis, maniacis, podagricis, leprosis, schirrho testiculorum venereo, aliove non maligno, item lucri aut quæstus iniqui causa. LANGIVS, *lib.* 1. *Epist.* 69. annotat castrationem, improprie dictam, ubi Ægyptiorum sacerdotes modica cicutæ sorbitione sese impune castrare consueverunt, id quod alio quoque veneno fieri potest, inprimis sacchari saturni usu. *Spado* quid sit, auctores valde inter se disputant. Spado enim dicitur 1) ab urbe Spada Persiæ, ubi castrationis mos primum invaluit & floruit. Semiramis enim, Regina Babyloniæ, prima eunuchos, sive spadones, præparari curavit. 2) Spado dicitur a σπάω, quod denotat convello. Hinc spa-

dones proprie a Medicis dicuntur, quorum nervi, qui membra genitalia, & horum musculos commovere debent, a quacunque causa, vel morbo, convulsi sunt. In tali statu quoniam testes non omnimode deficiunt, ideo spado semen, in minori tamen quantitate, præparat. 3) Spado dicitur vir unius testiculi, sive, quod idem est, monorchis. *L. si serva §. si Spaduni ff. de jur. dot.* 4) Spadones a Medicis neotericis frigidorum præcipue, sic dictorum, hominum classi annumerantur, quod scilicet materiali quidem præditi sint, ast in efficiente causa ac formali utique læsi deprehendantur. Vid D. D. EWALDI, Med. P. P. Regiomont. Diss. *de Eunuchis & Spadonibus.* Vel, secundum HANIVM, *Wesenbecium, tit. de ritibus nuptiar. verb. Impotentes*, spadones sunt frigidioris constitutionis, vel talismodi morbo sontico impliciti, ut generatio inhibeatur. Quod tamen naturæ vitium adhuc ope Medicorum tolli & curari possibile est, adeoque nec dirimit matrimonium contractum, nec impedit contrahendum, argumento eorum, quæ proferuntur a D. SIMONE, Tract. *Impotent. conjugal. Cap. VI. §. 2. p. 109.*

7. Qu. *An illi, qui aut natura, aut alia vi externa castrati, seu penitus exsecti sunt, ita, ut ambobus destituantur testiculis, cum fœminis coire, semen effundere, atque generare valeant, hincque ad matrimonium sint admittendi?*

Ad hanc quæstionem ut respondeamus, singula ejusdem membra consideranda nobis erunt. Ad primum ergo, an scilicet eunuchi coire, & actum venereum

reum exercere possint, respondemus affirmative. Eunuchus enim pene gaudet, qui in sensu voluptatis erigitur. Sunt enim omnia organa ibi, quæ hancce erectionem & rigiditatem præstare possunt, adsunt nervi pro sensu voluptatis, corpora nervosa pro penis intumescentia, ac tandem musculi pro erectione. Id JUVENALIS olim observavit, dum Satyra sexta cecinit:

Sunt, quas eunuchi imbelles ac mollia semper
Oscula delectant & desperatio barbæ,
Et quod abortivo non est opus, illa voluptas
Summa tamen, &c.

Hi satyrici versus indicant, ipsos eunuchos arrigere penem, & incumbere, sed non implere mulieres, aut gravidas reddere valere. Nam, propter defectum seminis, congressus talis non est fœcundus. Et quamvis in coitu liquorem quendam protrudant, tamen ille liquor prostatarum est, non vero testiculorum. In testibus enim unice, utpote in γονηποιήσεως vera officina, semen elaboratur.

An castratis, eunuchis, spadonibus, & toto patrimonio privatis, matrimonium sit concedendum, in præsenti non determinare volo, quoniam fusissime de conjugio eunuchi agat Celeb. VALENTINI, in *Novell. Med. Legal. Cas. 6. a p. 62. nempe usque ad* 222. Et quamvis ibi varia, pro sententia affirmativa roboranda, reperiantur, nihilominus tamen, cum post gloriam divinam ultimus matrimonii finis sit sobolis procreatio, eunuchi vero, ob defectum testium, semen prolificum atque generationi aptum minime contineant, ideo merito a matrimonio excluduntur. Dum de eunuchis hic agitur, etiam quæstio oritur, an eunuchi ab ecclesia sint excludendi. Respondendum affirmative. Extat enim *Deuteronom. C. 26. v. 1.* non intrabit eunuchus, attritis,

vel ambutatis testiculis, ecclesiam Domini, immo, secundum *Levit. C.* 21. *v.* 20. nullum animal, quod vel contritis, vel tusis, vel sectis testiculis erat, offerre licebat, & in ecclesia Romana receptum est, ac Jure Pontificum confirmatum, quod eunuchus neque Papa esse possit, neque sacerdos.

8. Qu. *An monorchides, vel natura tales, vel quibus alter testiculus exsectus, aut alio infortunio ablatus est, ad generandum æque habiles sint ac alii, duobus aut tribus testiculis, vel pluribus dotati, vel an potius steriles atque ad matrimonium inepti?*

SCVLTETVS, in *Armamentario chirurgico, part.* 2. *observat.* 64. de his inquit: Quamvis multi post alterius testiculi excisionem aliquot procrearint liberos, non pauci tamen antea fœcundi, licet in uno saltim latere excisi fuerint, steriles facti sunt. Et, secundum WILH. ten RHYNE *de Promontorio bonae spei Cap.* 22. *in*colæ hujus promontorii, Hottentottorum nomine venientes, omnes, quotquot nascuntur, masculos alterutro testiculo statim a nativitate castrant, & quidem ideo, ne infrugifera terra plures, quam alere possit, incolas recipiat. Hæc demonstrant per experientiam, quod monorchides ad generationem non sint inepti. Nam sanguis per arterias spermaticas, & spiritus, per nervos libere circulantes, in altero testiculo sufficientem materiam seminis ad generationem suppeditant, & sane in nullo scriptore medicinæ forensis monorchis propter impotentiam accusatus reperitur. Potentiam generandi

di insuper in monorchide confirmavit exemplis REGNERVS de GRAAF, Tract. *de virorum organis generationis, p.* 7. B. WEDELIVS, *Miscell. naturæ curiosorum. anno* 2. *observat.* 256. & in hisce collectionibus alia plura exempla reperiuntur v. g. anno 4. & 5. observat. 13. anno 3. observat. 66. item in VALENTINI *Novell. medic. legalibus, casu quarto.*

9. Qu. *An triorchides, tetrorchides, pentorchides, sive, qui tribus, quatuor, quinque armati sunt testiculis, alios potentia coeundi & generandi superent?*

De existentia ejusmodi subjectorum nemo dubitare debet, quod statim in limine monendum. Nam observationibus illa confirmatur. Sic de triorchide reperiuntur exempla apud FORESTVM, in *Observationibus medicis, Lib.* 27. *observat* 15. BORELLVM, *Centur.* 2. *observ.* 60. de GRAAF, *l. c. pag.* 8. SCHVRIGIVM, *Spermatologia, C.* 2. *thesi* 23. ROLFINCK. *de Partibus genitalibus, part.* 1. *Cap.* 11. tetrorchidum & pentorchidum exempla prostant apud BARTHOLINVM, in *Anatom. Lib.* 1. *Cap.* 22. BLEGNY, *Zodiaco medico-Gallico, anno* 2. *febr. observat.* 2. *M. N. C. anno* 5. *&* 6. *observ.* 89. De his omnibus vero Celeb. LANGIVS, in *Physiolog. thes.* 36. ita judicat? Quibus plures quam duos testes concessit natura, illi ordinarie laborant copia seminis, hincque vix coitu multiplici exhauriuntur. Idem testatur LEALIS, *exercit. part. semen conficientibus*, quod nempe sint fervidæ & indomitæ libidinis. Attamen nec hanc regulam perpetuæ veritatis esse, & ratio docet. & experientia confirmat. Sic juvenis bonæ valetudinis 25. annorum, triorchis, B. MERCKLINO ultro fassus est, se per omnem

vitæ decurſum neque membri virilis erectionem ſenſiſſe, neque unquam venerei amplexus expertum eſſe ſtimulum. Vid. *M. N. C. anno* 7. & 8. *obſervat.* 211. Nam cum ſemen a ſanguine dependeat, ideo non ſemper ſeminis elaboratio in ſolo teſtium habitu & multitudine, ſed potius in reliqua corporis conſtitutione quærenda, id quod VENETTE, in *Tabula amorum, part.* 1. *cap.* 2. inſimul confirmat.

10. Qu. *An κρυπτόρχιδες, ſive illi, quibus teſticuli, vacuo ſcroto, vel in inguine, vel in abdomine latent, ad generationem apti & ad matrimonium admittendi ſint?*

ZACCHIAS, *Q. M. L. lib.* 9. *tit.* 3. *qu.* 6. & RIOLANVS, in *Enchirid. Anat. lib.* 2. *c.* 35. putat, quod teſtes, dum in ſitu peccant, hominem ſterilem, & ad matrimonium validum minus aptum reddere ſoleant. Aſt teſtes, in inguine ſiti, non ſemper ita comprimuntur, coarctantur, & conſtanter flaccidi, atque admodum parvi manent, ut ſemen in illis minus prolificum præparetur. Hoc enim inter alia cofirmat hiſtoria a ROLFINCK. Tract. *de Partibus genitalibus, part.* 1. *cap.* 5. relata: Scilicet vir quidam in magno honore habebatur a mulieribus, quoniam in venereo duello ſe ſtrenuum exhibere poterat militem, & tamen teſtes nullos habere videbatur. Spem quoque concipiebant ancillæ, non conjugatæ, illum ſic fore ſterilem, neque ſe impræ̃gnatum iri. Cum vero ad ſupplicium tandem propter varia crimina ductus, & decollatus eſſet, proſector, teſtes in inguine reconditos, obſervavit. Argumento hoc eſt, addit dictus auctor, *teſticondos* ſalaciores eſſe reliquis, quibus teſtes ſesquipede longius extra

abdomen

abdomen propendent. Item BARTHOLOMÆVS CABROLIVS, Monspeliensis academiæ Anatomicus, in suis historiis recenset observationem de juvene 22. annorum, de quo parentes, quoniam natura testiculi in illo deficiebant, dubitarunt, an ad matrimonium, an ad munus ecclesiasticum aptus sit. Medicus vero matrimonium commendavit, in quo complures quoque genuit filios. B. MOEBIVS, qui hanece allegat quoque historiam, in *Fundamentis medico-Physiologicis, p.* 464. addit, quod hic juvenis dubio procul testes, in abdomine latentes, habuerit. Certum ideo est, testicondos coire & generare posse. Hinc, quando talis testicondus a virgine, vel meretrice de crimine stupri & imprægnationis accusatur, atque vel ad matrimonium, vel ad infantis sustentationem condemnari debet, semper videndum, an, pro excusatione & defensione sua, sufficienti argumento generandi impotentiam ex vacuo scroto, & plenario testiculorum defectu probare possit. Si enim non est castratus, id quod cicatrix in inguine & scroto comprobabit, tunc testicondus esse dicendus est, hincque ad generationem aptus præsumitur.

CAP. XVI.

DE IMPEDIMENTIS COEVNDI ET GENERANDI EX PARTE MVLIERIS.

Qu. *Quomodo potentia coeundi turbetur in sexu sequiori?*

Debitum conjugale, vel coitus, turbatur & impeditur etiam culpa fœminarum variis modis. 1) Quando tanta

tanta corporis infirmitate correptae sunt, ut debitum conjugale præstare nequeant, vel propter latentem ægritudinem cognosci non possint. D SIMON, *de Impotentia Coniug. Cap. VI.* §. 6 Quando prolapsus uteri & vaginæ adest. ZACCHIAS, *L.* 3. *Tit.* 1. *Qu.* 2. & HEMMING. *de divortii caus.* Nam uterus, ita laxatus, & in situ suo mutatus, mentulam commode recipere non potest. Obex enim illi ponitur insuper vel globulis, vel annulis, vel pessariis, pyri formam habentibus, vel unculis, quibus machinis uterus intus in corpore sustinetur. 2) Ob matricem penitus destructam, vel deficientem. 3) Huc pertinet fluor albus, ac fluxus mensium nimius & continuus. Ita enim non tantum gratia coitus & appetitus venereus extinguitur, sed etiam mariti corpus variis obnoxium morbis redditur, Vid. *Casum* 36. *Centur.* 2. *Medicin. forens.* ZITTMANN. Accedunt 4) ulcera sordida, fœtida, concrosa, maligna, uteri, vaginæ & pudendorum, quæ non tantum voluptatem fœminæ tollunt, sed in marito nauseam ad exhibendum debitum conjugale creant, coitumque insimul ipsum dolorosum & periculosum reddunt. Hinc non sine ratione a nonnullis Canonistis coitus cum tali impura pro peccato habetur. 5) Huc pertinet conformatio hermaphroditica, sive clitoridis nimia prolongatio, vel præternaturalis hujus organi increscentia. ZACCHIAS, *L.* 7. *tit.* 1. *Q.* 9. & *tit.* 1. it. D. SIMON, *Cap. VI* §. 6. *n.* 3. 6) Impotentiam conciliat, si propter naturalium nimiam latitudinem mulier cognosci minime potest. SANCHEZ *de matrimon. Tom.*2. *lib.*7. *Disp.*92. Quo suo modo pertinet ruptura perinæi, a partu difficili facta, & male curata. Secus vero est, si fœmina semen recipere potest, sed non continere, quia tunc consummatur matrimonium, & conjuges una caro efficiuntur, fœmina autem modo sterilis est. 7) Quando fœmina clausa & imperforata existit, aut nimis

arcta

arcta est, ita, ut nec mulier fieri, nec aliqua arte juvari possit, notante ULPIANO, *lege* 14. §. 7. *ff. de Ædilit. edicto*, & ZACCHIA, *Lib.* 2. *tit.* 3. *Qu.* 13. *n.* 23.

Consistunt vero ejusmodi vitia 1) in labiorum vulvæ coalitu. 2) In connexione nympharum. 3) In connexione Caruncularum myrtiformium firmiori, vel nimia hymenis solidiitate, ubi Caruncularæ myrtiformes fortioribus atque solidioribus inter se invicem conjunguntur ligamentis, qualia exempla occurrunt varia apud chirurgiæ scriptores. In ejusmodi statu probe attendendum, an malum sit sanabile, an vero non: Si est sanabile, tunc matrimonium non dissolvitur; Si non est sanabile, matrimonium utique dissolvendum. Minus sanabile malum autem est, quando vagina uteri in superiori parte circa orificium uteri internum clausa existit, vel quando orificium vaginae clauditur crassa quadam carnosa substantia. Nam ejusmodi mala manu Chirurgi haud tractari possunt. Quando vero arctitudo dependet a membrana quadam tenui, tunc sectio concedenda. Ejusmodi enim operatio & sectio in malo exiguo neque inflammationes, neque exulcerationes periculosas atque lethales efficere potest. In casu autem, ubi fœmina ejusmodi operationem & sectionem permittere non vult, matrimonium utique dissolvendum.

Hic non movebimus quæstionem, an mulier arcta incisionem pati respectu mariti obstringatur? SANCHEZ, *de Matrim.* 7. *Diss.* 93. & alii, hoc affirmant, ex hac ratione, quoniam in matrimonio uxor jus sui corporis transtulit in virum. Interim probe semper distinguendum inter clausuram plenariam & arctitudinem. Clausura enim fit, uti dictum fuit, vel quando latera vaginæ cohærent plane, vel quando aditus ad vaginam per membranam solidam car-

nosam, in medio tantum exiguo hiatu perforatam, clauditur.

Arctitudines vero non uno sese habent modo ad omnes mentulas. Sic v. g. mentula, nimis crassa, non intrare potest in antrum virginis, natura arctum, & mentula debilis ac minus robusta vincula virginalia quoque dissolvere non potest. Hoc confirmat exemplum *Medicinæ forensis Lipsiensium. Cent. 6. cas. 29.* ubi mulier, aliquo modo arcta, a marito debili non poterat cognosci, Medicus, & juratæ obstetrices, innocentem hancce pro clausa habebant, Consistorium, nixum hoc fundamento, matrimonii rescissionem suscipit, mulier autem a marito relicta, admittit alium, qui eam uno coitu sine molestia impregnat. Fœmina, a judicibus quæsita, cur alii corpus subjecerit, respondebat, quod hoc fecerit ideo, quoniam inhabilis ad matrimonium fuerit declarata. Commendo hac occasione monitum CI. STRYKII, *de Jure sensuum, dissert. 1. Cap. 1. thes. 55.* quod nempe in casu dubio, ne fallatur magistratus, uterque sexus sit inspiciendus, ut proportio appareat.

An denique, propter sterilitatem conjugum, aliosve casus fortuitos, matrimonium sit dissolvendum, fuse pertractavit D. SIMON, *l. c. Cap. 7.* ad quem benevolum lectorem remitto.

CAP. XVII.

DE MORBIS FICTIS, SIVE SIMVLATIS.

1. Qu. *An, & quare detur morborum simulatio?*

VArii dantur casus, in quibus homines malitiosi certos morbos simulant, ac variæ hujus simulationis

sunt

ſunt cauſæ, quæ a JO. BAPTISTA SYLVATIC. in *Lib. de his, qui morbum ſimulant, Cap.* 2. ad tria potiſſimum capita reducuntur. Nempe alii ſimulant morbos propter timorem, alii propter verecundiam, alii propter lucrum. Hiſce accedit quartum hominum ſceleſtiſſimorum genus, qui propter ſanctimoniæ opinionem morbos fingunt ecſtaticos, aliosve convulſivos, dum nempe pietate prophetica ſe celebres reddere conantur, quo pertinet enthuſiasmus, vel Chorea S. Viti.

Qui ex timore fingunt morbos, vel tormenta declinare vel pœnas corporis afflictivas evitare ſtudent. Hinc ſe mente captos, aut inſanos fingunt, argum: *L. congruit. §. furioſi & L. ſeq. ff. de off. Præſid.* Alii ad onera effugienda furentes ſe ſimulant, ut notatur *per L. obſervare ff. de curat. furioſ.* Alii ad immunitates obtinendas, aut ad coadjutores ſibi in curis animarum adſciſcendos morbos fingunt. Alii hoc faciunt, ut in judicio comparere non cogantur, aut ut a carceribus liberentur. Sunt & alii, qui propter ignaviam, mendicare, quam laborare malunt, & aliorum miſericordiam ſibi concilare; hinc varios morbos fingunt, de quibus vero deinceps. Huc pertinet tandem ficta impotentia, virginitas, imprægnatio & partus.

2. Qu. *An, & quomodo morbus fictus a vero ſit deſtinguendus?*

Sicuti omnes morbi ex certis ſignis apparent: Ita fere impoſſibile eſt, morbum diu ſimulare, inprimis illum, qui in ſenſum incurrit, & ſigna habet evidentiora, & illum, qui febrim conjunctam habet, & acutus eſt atque periculoſus. Plerique morbi ficti ſunt interni, rariſſime finguntur externi, exceptis paralyſi membro-

rum, & ulceribus chronicis articulorum. Quoniam vero ejusmodi hominum nefandorum malitia reprimenda est, ideo Jurisconsulti Medicorum implorant judicium, ad quos hocce negotium quoque primario pertinet.

Artificium autem simulatos morbos manifestandi sequentibus comprehenditur. 1) Probe annatotanda est personæ conditio, status & mores, an v. g. de ignavia sit suspecta, an in judicium trahenda, an tormentis subjicienda, &c. 2) Morbi ficti historia conferenda est cum historia morbi veri, dispiciendum nempe, an omnia signa pathognomonica insimul adsint. 3) Examinandæ sunt causæ, habitus corporis, ætas congrua, dispositio hæreditaria, vita ante acta, morbi antecedanei, morbi duratio, tempus, quantitas, modus, subjectum, in quo morbus primario existit. 4) Conclusio formanda ex symptomatibus adjunctis & supervenientibus. Nam omnis morbus sicuti dependet a certis causis: Ita etiam certis concomitatur symptomatibus. 5) Concludendum ex difficiliori, vel faciliori medicamentorum admissione atque effectu. 6) Ad detegendas imposturas multum quoque confert exploratio pulsus, & urinæ inspectio. Pulsus enim signum est motus cordis, hincque statum & motum sanguinis manifestat. A sagacioribus quidem ipse pulsus potest mutari atque turbari per vincula & ligaturas, quibus membra, brachia & pedes constringuntur. Hinc pulsus non tangendus tantum in loco ordinario, hoc est, in carpo, sed & circa tempora, alibique. Porro pulsus mutatur per affectus, item usu remediorum volatilium, quae massam sanguineam exagitant atque rarefaciunt. Ast ejusmodi pulsus diu non durat, quoniam ipsa causa mox cessat. Videndum quoque, an in pulsu vehementi, duro & celeri insimul sint signa alia febrium, v. g. calor excessivus totius corporis, rubor faciei, somnus

denega-

denegatur, appetitus prostratus, lingua arida, sitis, &c. ex quibus indiciis, collective sumptis, facile morbus verus a ficto distinguitur. Tandem urina quando examinanda venit, in præsentia Medici erit emingenda, ne additamentis adulteretur. In inspectione vero ejusmodi urinæ, secundum communem methodum, reflectendum partim ad quantitatem, partim ad consistentiam, partim ad colores, odores ac denique ad contenta. Sic interdum, teste ZACCHIA, *Q. M. L. lib.* 3. *tit.* 1. *Q.* 2. loco urinæ ostenditur vinum, hydromel, vel urina sanguinolenda redditur, usu ficus indicæ & cantharidum, vel assumptorum, vel extus applicatorum, quod tamen sine vitæ periculo interdum vix fieri potest.

3. Qu. *Quinam morbi in specie per fraudem simulantur?*

Varii, & nominatim *febris, ulcera, cachexia, stultitia, dolor, syncope, apoplexia, epilepsia, ecstasis, obsessio.* Nemo vero malitiosus tanta temeritate est, ut eos simulare audeat morbos, qui cum vitæ periculo conjunguntur. Et hæc est ratio, quare rarissime simuletur. 1 *febris.* Quicquid tamen sit, febris interdum saltem fingitur, teste ZACCHIA, *L.* 3. *tit quæst.* 3. quæ promovetur *torpedine & cantharidibus.* Est enim torpedo piscis insulæ Zeilan, qui, manu apprehensus, in illo febrim accendit, qui eum tetigit. Huc pertinet, secundum RVELLVM, *de Natura stirpium L.* 3. *C.* 107. & MATTHIOLVM, in *Dioscoridem L.* 4. *Cap.* 64. semen *Alterci* (est species Hyoscyami) quod epotum non tantummodo febrim commovet, sed & mentem turbat, & quasi phreneticos homines facit. Secundum SYLVATICVM, *l. c.* febri corripiuntur illi, qui *cornuti scarabæi oleum coctum* pulsibus, vel *allium* in

ano applicant. Huc pertinent omnia rarefactiva remedia calida ignea, aromatica, quæ maſſam ſanguineam expandunt & eommovent, eamque calore ſuo accendunt. FORTVNATVS FIDELIS, *lib. 2. de relationibus medic. Cap.* 2. huc refert decoctum *Mandragoræ* cum vino, quod tamen tantummodo narcoticum eſt & ſtuporem, immo & delirium præſtat, quo pertinet & ſemen *Daturæ veræ Indicæ*, item *opium*, ac omne genus *ſolani*, quæ ſtupefacientia & narcotica ſunt remedia, de quibus vero alibi. Notandum vero, quod ejusmodi ſimulata febris minime conſtans ſit, & ſe habeat, ut ephemera, hoc eſt, ſpatio 24. horarum, vel, ſecundum nonnullos, trium dierum ad ſummum finiatur. Quæ vero febris altius radices egit, diutius durat, & non facile cedit remediis adhibitis, illa ſimulata vix dici poteſt. Commendandum ideo examen omnium circumſtantiarum, quæ partim in ſenſus incurrunt, partim ſollicita indagatione eruuntur.

Finguntur 2) *ulcera*, quæ corroſivis & urentibus remediis producuntur, quo pertinent & tumores, inprimis inflammatorii. Sic v. g. GALENVS, *Lib. de Morbis fictis*, hiſtoriam refert de ſervo quodam, qui, cum domino ſuo longum iter facere noluerit, per *Thapſiæ* applicationem tumorem pedis excitavit. Item hiſtoriam narrat PARÆVS, *L.* 24. *Cap.* 18. de cancro mammarum, ſingulari artificio ſimulato, ſplenis vaccæ fruſto nempe mammis perbelle adaptato & agglutinato, quod, dum ex fuſco rubram & fungoſam refert ſubſtantiam, cancrum verum æmulatur. In ejusmodi ulceribus fictis conſideranda & lynceis oculis perluſtranda eſt eorum natura, & materiæ exſtillantis conditio, an pus, an ichor, an ſanies ſit. Conſiderari porro oportet totam corporis diſpoſitionem, an cachectica, an cacochymica ſit. Oriuntur enim plerumque ejusmodi ulcera ex ſanguinis impuritate. Tentanda

tanda quoque ſunt debita medicamenta. Si enim ulcera a læſione externa dependent, non vero ab impuritate ſanguinis, facile ſanantur. Ulcera contra maligna, & ex ſanguinis vappeſcentia atque corruptione orta, difficillime conſolidantur.

3) Simulatur interdum *cachexia*, ubi color faciei vividus mutatur in lividum, albidum pallidumve. Quando vero faciei color malitioſe adulteratur, videndum, an reliqua quoque ſigna hujus morbi conſentiant, qualia ſunt appetitus proſtratus, ventriculi dolor, tumor pedum, obſtructiones atque dolores hypochondriorum, &c. Fingitur autem & pingitur facies fuco ex pigmento terreo, umbra dicto, item radice curcumæ, quo modo mentiuntur inprimis cachexiam ictericam. Porro hoc ſuſcipitur ſuffitibus ex ſulphura atque cumino, cujus decoctum etiam hauſtum idem præſtat, teſtante DIOSCORIDE, *L.* 3. *Cap.* 60. Talis vero fucus, externe applicatus, lotione, aqua hordei cum aceto, aliisve lixiviis abſtergentibus facta, facile tollitur.

4) Simulatur quam frequentiſſime *inſania*, & virorum ſapientum quoque præſtant exempla, qui hoc fecerunt, ob laudabilem finem, uti Davidis inſania ſimulata in ſacris, & Ulyſſis in profanis hiſtoriis memoriæ prodita eſt. Quando vero ejusmodi morbus fictus examinatur, inveſtiganda eſt ejus eſſentia. Eſt enim duplex genus deliriorum: Unum acutum, cum febri & inflammatione conjunctum, quo pertinet *phrenitis*, *paraphrenitis*, *cynantropia*, *ſive rabies canina*, vel *hydrophobia*, aut *lycanthropia*, & in Apulia contingens *tarantiſmus*, alterum chronicum, *mania* & *melancholia*. Primum genus vix ſimulatur ob multarum circumſtantiarum concurſum, quo facile ipſa vita periclitatur, ſecundum vero frequentius. Eſt vero melancholia delirium, cum tri-

ſtitia

ſtitia & metu conjunctum, in quo ægroti hominum, præcipue gaudentium & lætantium, conſortia fugiunt, intra ſe loquuntur, ſuſpirant, & lacrymas fundunt ſine cauſa manifeſta, dubitant de vita æterna, vix dormiunt, & alimenta deſiderant. Maniaci contra ſunt furioſi, & in perpetua actione conſtituti, fortes inſimul aut potius audaces, cum iracundia alios lædunt. Melancholici vero ſibimet ipſis manus violentas applicant. CELSVS, a MENOCHIO, *Lib. 6 præf. 45 n. 3.* citatus, ita maniacos & melancholicos deſcribit: Ex Phreniticis, inquit, alii hilares, alii triſtes ſunt, alii intra verba deſipiunt, alii violenti ſunt. Datur inſuper tertium ſtultorum genus, quod conſtituunt *amentes*. Hi tolerabiles ſunt, neminem lædunt, interdum clamant, mox corpus inepte commovent, variis cum geſticulationibus ſaltant, confuſe loquuntur, & verum ac perfectum rationis uſum non poſſident. Horum, jam recenſitorum, morborum cauſæ ſollicite quoque conſideranda ſunt, videndumq; an malum ſit hæreditarium, an productum a febribus intermittentibus diuturnis, aliave viſcerum chronica & prava diſpoſitione, ut cachexia, obſtructione hypochondriorum hepatis atque lienis. Omnis enim melancholia & mania morbus eſt, qui non ex improviſo oritur, ſed ſucceſſive, intra notabile temporis ſpatium. Nec minus ſigna ſunt luſtranda. In omni enim delirio chronico facies pallet & livet, oculi ſunt excavati, retracti, fixati, ac circulo fuſco circumducti, omnesque moleſtias perferre poſſunt delirantes. In ſpecie autem maniaci nudo corpore injurias aeris frigidioris non ſentiunt, omnia inſuper veſtimenta dilacerant. Sic & ex inſaniendi modo veritas apparet. Qui enim revera delirant, utplurimum circa unum objectum ſemper ſunt occupati, & de hoc loquuntur, v. g. ſe mortuos eſſe putant, vel paſſeres in

cere-

cerebro ſibi fingunt, ſe principes eſſe, affirmant. Delirantes vero ficti varia confuſe miſcent. Tandem vires medicamentorum in tali ſubjecto ſunt tentandæ. Nam veri maniaci & melancholici a purgantibus & vomitoriis fortioribus, in notabili doſi exhibitis, vix moventur: Quando vero minor doſis medicamentorum leniorum exoptatum præſtat effectum, tunc merito ejusmodi inſania pro ficta erit habenda. De inſania plura in egregia Celeb. THOMASII, *Diſſert. de præſumtione furoris atque dementiæ, Reſp. Sperlette*, legi merentur, quam JCtis pariter ac Medicis perlegendam commendo.

5) *Dolor* fingitur frequentiſſime ab iis, qui fraudulenter, ſe ægrotare, ſimulant, quod figmentum etiam quam optime ſuccedit, cum nemo de dolore judicare valeat, niſi is, qui dolorem ſentit. Ne ergo Medicus prudens, ad examinandum vocatus, decipiatur, ſequentia conſideranda ei incumbunt. 1) Pars, quæ dolet. 2) Cauſa doloris. 3) Doloris ſpecies & duratio. 4) Symptomata & effectus doloris. 5) Remedia adhibita, vel adhibenda. Partes enim, quæ dolere ſimulantur ſunt vel caput vel thorax, vel abdomen, & in illo ventriculus, inteſtina, renes, veſica, &c. Partium enim externarum dolores rariſſime finguntur, partim quoniam judices ejusmodi dolores non curant, partim quoniam, utpote ab obſtructione vaſorum ſanguiferorum & lymphaticorum dependentes, vel ex tumore rubente & calente, vel tumore aquoſo & pallente, facili negotio dijudicantur.

Partium, ſupra recenſitarum, dolores inſuper ſpecialibus concomitantur ſemper ſymptomatibus. v. g. in capitis doloribus adſunt vigiliæ, inquietudo, triſtitia, vertigo, febris, imo interdum delirium. In doloribus pectoris obſervatur tuſſis, reſpiratio difficilis, ſputum cruentum & purulentum, &c. In dolore ventriculi

adeſt appetitus proſtratus, ructus, vomitus, lipothymia. In dolore inteſtinorum ſeſe manifeſtat flatulentia, ſtrepitus in abdomine, diarrhœa, aut interdum alvi extraordinaria obſtructio. Dolentibus renibus & veſica, præter jam recenſita ſymptomata, ut ſunt vomitus & nauſea, jungitur ardor, rubor & ſedimentum turbidum atque cruentum urinæ, aut urina plane non evacuatur, aut tantum guttatim ſummis cum conatibus excernitur. Omnes hi, jam recenſiti, dolores inſuper plerumque non ſunt periodici, hoc eſt, certo tempore recurrentes, ſed conſtantes potius, & nocturno tempore maxime exacerbantur.

Dolorum ſpecies variæ ſunt. Etenim ratione gradus ſunt dolores vel vehementes, vel mediocres, vel leves. Hæc diſtinctio in medicina legali primario locum habet, quando v. g. homo propter dolores ex carceribus eſt eximendus, vel ab oneribus liberandus, vel quando ei concedendæ ſunt certæ immunitates. Levis enim morbus non impedit hominem, quin actiones ſuas exercere poſſit, *per L. quæſitum ff. de re jud.* & levis morbus non eſt dignus nomine morbi, argumento *L.* 1. §. *ſed ſciendum ff. de ædilitio edicto.* Porro doloris duratio eſt vel longa, vel brevis. Raro vero dolores, exceptis doloribus maximorum & evidentiſſimorum morborum, diu durant. Hinc ſi quis de dolore quodam conqueratur, & jam per aliquot dies eos ſe toleraſſe affirmat, nullo apparente evidente ſymptomate, huic fides non habenda, monente ZACCHIA, *L.* 3. *tit.* 3. *Qu.* 4. Diu autem durantes dolores alios morbos producunt periculoſus atque lethales, ut inflammationes, ſuppurationes, paraliſes, apoplexias, contracturas, &c. Sic porro videndum, an dolor ſit gravans, pungens, pulſans, rodens, tendens, & an talis dolor, in hac vel

illa

illa parte, ab hac vel illa causa ortus, sit possibilis. Insuper attendendum, an adsint etiam necessaria symptomata v. g. ubi dolor, ibi imbecillitas & virium lapsus, vel excessivus calor vel extremorum frigus, pulsus irregularis, sitis aucta appetitus & somni defectus, urina turbata. Quando hæc non adsunt dolorem vehementem non adesse, concludendum. Tandem proponenda sunt & applicanda remedia. In doloribus enim vehementioribus aut larga venæ sectio instituenda, aut cauteria, vesicatoria, scarificationes applicantur. Si egrotus talia admittere non vult, de existentia dolorum dubitandum. Tentanda quoque sunt alia mitiora, qualia sunt bezoardica, cephalica, pectoralia, stomachica & carminativa, uterina quoque. Si post applicationem horum, cum anodynis mixtorum, remediorum status morbi non mutatur, hoc est, vel imminuitur, vel gravior redditur, etiam de morbi veritate dubitandum.

6.) Simulantur morbi sensuum & motuum, quo pertinet simulata *syncope*, *apoplexia*, *epilepsia*, *ecstasis*.

Syncope gravior est lipothymia, *eine starke Ohnmacht*, in qua subito motus & sensus cessant, facies pallet pulsus quoque, tum cordis, tum arteriarum, immo & respiratio, vix percipitur. Nam cessat in hoc morbo circulatio sanguinis. Quoniam vero hæc signa essentialia vix simulantur, ideo talis morbus fictus statim a medico dignoscitur. *Apoplexia* cum syncope quoad signa fere convenit. Nam sensus & motus cessant, facies rubet interdum, nec pulsus, nec respiratio plene extinguuntur. Ast quoniam apoplexia vel in mortem, vel in perpetuam paralysin hujus vel illius partis, vel in hemiplexiam, vel in mutitatem, surditatem, cœcitatem, aut mentis stupiditatem, resolvitur, ideo in ipso eventu veritas, aut falsitas, apparebit

bit. Nil dicam de remediis, in ſyncope & apoplexia applicandis, qualia ſunt venæ ſectiones, cauteria ignea, ſive inuſtiones partium, vellicationes, verbera & urticationes, ſternutatoria, errhina volatilia, quæ quando in ficta applicantur ſyncope & apoplexia, immo ipſa *paſſione hyſterica mulierum*, facile ejusmodi malitioſum hominem excitare poſſunt. Impoſſibile enim fere eſt, horum vim arte reprimere, & corpus inſenſile reddere.

Fingitur *epilepſia* interdum, quæ probe examinanda, inprimis in motibus ipſis, videndumque, an convulſio talis ſit tantummodo an trorſum, an retrorſum, uti in opiſthotano & emproſthotano, an adſit talis membrorum rigiditas & motus vehementia atque conſtantia, qualis in epilepſia vera adeſſe ſolet, an os ſpumeſcens cum ejulatu adſit, an medicamenta errhina fortiora applicata morbum mutent, an etiam cauſa adſit adæquata hujus morbi, immo an reliqua ſigna conſentiant, v. g. an adſit tumor faciei durante paroxyſmo, item & pulſus mutatio.

Ecſtaſis ab hypocritis fingitur ad homines decipiendos, & ſanctitatem nominis ſibi conciliandum. Vulgus enim fraudis neſcius, raptum illum, non adeo viſui frequentem, tanquam rem ſupernaturalem & miraculoſam, admirans, eos veneratione dignos judicat. Huc pertinet ſuo modo *die Mucker Kranckheit*. Notabile eſt ZACCHIAM, ut pote Romano catholicum, deridere ejusmodi homines credulos, qui ita decipiuntur. Inquit enim, *L.* 3. *tit.* 2 *Qu.* 7. *num.* 8. Vidi ego mulierem, mihi ſatis notam, quæ ſe, ubi frequens hominum cœtus in templis ſacrisque locis conveniſſet, raptam in ecſtaſin effingebat, omnium cum admiratione. Stabat extenſis brachiis, in crucis modum, palpebris immobilibus, oculis fixis, & per horæ ſpatium ac ultra eo in actu perſeverabat. Interdum veluti ad cœlum volatura,

tura, & in aerem se elevatura, corpus attollebat, illud mirum in modum extendens. Sed admirationem omnem superare mihi visum est, quod vultum in mille colores vel ictu oculi commutaret: Nam modo rubescebat, & quasi ardore quodam incendi videbatur, modo adeo pallescebat, ut quasi emortua langueret, denuo, ac dicto citius, rubore perfundebatur, ac denique, veluti animo deficiens, ad seipsam redire simulabat, ita, ut circumstantes omnes eam, divino raptu prehensam, pro sancta venerarentur, & ad illius vestimenta, devotionis ergo tangenda, quæcunque mulierculæ & homunciones aderant, turmatim accurrerent, non sine mei ipsius risu, & multo majori, ut credo ipsiusmet fœminæ derisu, quam ego quidem intus & in cute agnoscebam. Erat autem Sicula.

Ante sexennium fere etiam in litteris publicis curiose exstabat observatio duorum sacerdotum in Gallia, qui in massa, & inprimis in ipsa elevatione, ambo cataleptici redditi sint. Præsentes omnes dicebant, hoc esse miraculum, Medici vero vocati contrarium demonstrabant.

Fingitur interdum *obsessio*, vel per malitiam, vel per simplicitatem & morbum. Sic Romæ quotannis, die viridium, dieque parasceves, tales obsessi a sacerdotibus Carthusianis, aliisve, publice magna in copia curantur, ubi Diaboli, reliquis, aliisve consecratis rebus, expelluntur. Ast talis obsessio fingitur, & per hancce simulationem superstitio conservatur & propagatur, malitiosi vero ejusmodi homines eleemosynas magna in copia ita colligunt. Qui autem veram obsessionem a falsa distinguere cupit, ille ad sequentia respicere debet. 1.) Obsessi veri non solum per os, sed & per aliam partem voce articulata & distincta sermonem proferre possunt

(2.) Colloquia instituunt lingua exotica, quam tamen nunquam didicerunt. Hoc signum, utpote præcipuum & pathognomicum, non sine ratione indicat beatus noster WEDELIVS, in *Pathol.* sua *dogmatica*, *Sect. II. Cap.* 7. *p.* 269. (3) Cogitationes aliorum hominum interdum manifestare possunt. (4) Sciunt ea, quæ extus aguntur. (5.) Varia extraordinaria suscipiunt, quae contra leges sunt naturæ. Quod vero blasphemias attinet, notandum, eas non esse signa genuina obsessi. Omnes etenim delirantes, quales sunt phrenitici, melancholici, inprimis vero maniaci, hocce vitio plerumque laborant.

CAP. XVIII.

DE

MORBIS DISSIMVLATIS, SIVE CELATIS.

CElantur, sive dissimulantur morbi aut ad commodum impetrandum, aut ad damnum avertendum: Alii enim dissimulant morbos, qui, quando apparent, matrimonium impediunt, quo pertinent impotentia coeundi & generandi virginitas destructa & amissa, vel cum imprægnatione conjuncta; Alii dissimulant morbos, ne removeantur a muneribus publicis, vel a societate quoque humana excludantur, quo pertinent inprimis morbi contagiosi. De impotentia conjugali, virginitate, imprægnatione, immo partu ipso dissimulato egimus jam alibi: In præsenti primario examinandi veniunt morbi contagiosi, qui per certa signa a Medicis dignoscuntur.

I. Qu.

1. Qu. *Quid contagium sit, & quinam morbi contagiosi sint dicendi?*

Contagium est venenum quoddam destructivum, quod, ab uno homine in alium translatum, similes ibi morbos præstat. Communicatur autem vel per immediatum contactum, vel aerem, vel per vestimenta, vel per supellectilia, vel per mercimonia, aut res promerciales. Omne ejusmodi contagium virulentæ est naturæ, vimque habet agendi in corpus humanum, & ejus pates destruendi. Agit nempe contagium in spiritus, sive fluidum nerveum, quod ita suffocatur, extinguitur & motum suum naturalem amittit; agit in humores, qui ita corrumpuntur & putredine afficiuntur; agit in partes solidas, quæ contabescunt, corroduntur, inflammantur exulcerantur ac sphacelo enecantur. Huc pertinent pestis, & morbi, pestilentiales dicti, ut variolæ, morbilli, dysenteria, febris Hungarica atque petechialis, purpura. Nec minus contagiosi morbi sunt scorbutus, rabies phthisis & febris hectica, lepra, elephantiasis, scabies omnis generis, lues venerea. Omnes hi morbi recensiti, cum suis speciebus, sunt contagiosi, aliosque inficiunt. Et sane non sine ratione *Levitic. Cap.* 13. *v.* 14. 15. ubi de contagio agitur, Divinum Numen varia præcepit, quæ, ad adhibendam cautionem atque diligentiam, illis necessaria sunt, qui in societate cum infectis vivunt. Nam ita sonant verba de lebrosis: *Alles Lager, darauf er liegt und alles darauf er sizet, der Sattel darauf er reitet,* item *worauf er seinen Speichel wirfft, die irdene und hœlzerne Gefæse, die er anrühret, werden unrein seyn. Wer was anrühret, das ein solcher Unreiner gehabt, oder getragen hat wird unrein seyn.* Commendantur simul lotiones & balnea, *daß sie die Hænde, Kleider und die*

Gerä-

Geraethe waſchen ſollen. Per lotiones enim ſalia maligna (contagium enim, vel malignitas, conſiſtit primario in ſalino deſtructivo principio, conſentiente celeberrimo J. A. WEDELIO, in Diſſert. *de contagio,*) eluuntur, abſterguntur, extinguntur. Et porro Divinum Numen præcipit, *daß das Haus eines Ausſaetzigen ausgeraeumet werde, ehe der Prieſter hinein gehet, damit nicht alles unrein werde, was im Hauſe iſt, und wenn der Prieſter befindet die Merckmahle des Auſſatzes an denen Wænden, ſollen die Steine ausgebrochen, und der Leimen abgeſchabet werden.* Huc pertinet ea immunditiés, quæ ex contactu mortuorum oritur, de qua B. GACKENHOLTZIVS, Prof. olim in Acad. Helmſtad. eruditum ſchediaſma conſcripſit.

Omnes morbi contagioſi vel acuti ſunt vel chronici. Ad acutos pertinet 1) *Peſtis*, quæ febris eſt acutiſſima, ſumme maligna, atque contagioſa, ideoque breve tempore homines extinguit, dum ſal virulentum, ſumme volatile atque acerrimum, ſubito corpus penetrat, atque pervadit maſſam fluidorum, eorumque circulum deſtruit & ſpiritus ſuffocat. De hac vero deinceps agendum. Hæc peſtis in mitiori gradu generat morbos, vel febres alias malignas, quo pertinent

2) *Variolae*, peſtis illa infantium ſatis funeſta. Sunt vero exanthemata, ſive puſtulæ purulentæ, cutem profunde exedentes, cum febri continua acuta conjunctæ. Et quod ſint contagioſæ, non tantummodo omnibus notum eſt, ſed & confirmatur per illam, præſenti ſeculo inventam, inſitionem, *das Blatter-Beltzen*, de qua inter alia legi meretur tract. de hac doctrina editus celeberrimi VATERI, fil. Wittenbergenſ.

3.) *Morbilli, die Maſern*, qui maculæ ſunt rubicundæ plerumque ſiccæ, nonnihil tumidæ, per totam corporis ſu-

perfi-

perficiem citra ſuppurationem efflorescentes, cum febri acuta pruritu & ardore conjunctæ.

4) *Dyſenteria*, quae eſt febris admodum maligna, contagioſa, acuta & continua, cum inteſtinorum, inprimis tenuium, hinc & craſſorum, dolore intolerabili, inflammatione & exulceratione conjuncta, cui accedit inſuper diarrhœa torminoſa, teneſmus, crebrior evacuatio materiæ, vel cruentæ, ut in rubra, vel purulentæ, ut in alba.

5) *Febris Hungarica*, petechialis & anginoſa. Hæc a patria, Hungaria, ita dicitur, item et caſtrenſis, quoniam inter milites inprimis graſſatur. Eſt febris acutiſſima, in cujus principio ſtatim vehementiſſima apparent ſymptomata, qualia ſunt horror & ſubſequens æſtus ineffabilis, laſſitudo, anxietas præcordiorum, inquietudo, intolerabilis capitis dolor, item & dorſi, unde *die Haupt-Kranckheit* dicitur, tertio, vel quarto die accedit delirium phreniticum, inflammatio colli, in plerisque maculæ apparent rubicundæ purpureæ, interdum lividæ & nigræ, parvae & magnæ, quæ nihil aliud ſunt, quam carbunculi peſtilentiales minores, accedit interdum etiam perpetuus ſudor, ſive calidus, ſive frigidus, & tunc hæc febris vocatur ſudor Anglicus. Vid celeberr. ZWING. *Theatr. praxeos medicae, pag.* 323.

9) *Purpura*, ſive febris miliaris. Vid. D. HAMILTON, Angl. tract. *de Febr. miliar.* Germ. *das Frieſel.* Eſt febris maligna, puerperis, primis poſt puerperium diebus maxime; immo & infantibus junioribus, exitioſa, quæ ſeſe manifeſtat maculis rubicundis, paulo poſt purulentam materiam contrahentibus, interim tamen circulo rubicundo conſtanter munitis, & grana milii magnitudine repræſentantibus. Quando vero nulla rubedo circa puſtulas miliares apparet, dicitur purpura alba, *das weiſe Frieſel*, in qua vehementia malignitatis aucta magis eſt. De

purpura ſcorbutica, utpote chronica, nihil hic dicendum.

7) *Rabies canina* etiam febris eſt maligna, acuta, cum angina, vel colli inflammatione, conjuncta. Nam ſaliva adeo corroſiva redditur, ut deglutitio absque ſumma moleſtia præſtari nequeat. Ideo nec edunt, nec bibunt hoc morbo affecti. Quarto, vel quinto die delirant, & ſeptimo plerumque moriuntur. Oritur hic morbus a morſu canis rabidi, hincque cynanthropia dicitur.

Omnes hi morbi febres ſunt acutæ & contagioſæ, a miasmate, vel, uti veteres Chimici locuti ſunt, a contagio mumiali, hoc eſt, animali ortæ, quarum ſigna ſunt horripilatio, æſtus, ſitis aucta, appetitus imminutus, laſſitudo, dolor capitis & dorſi, agrypina, ſive ſomnus denegatus, delirium, anxietas præcordiorum, convulſiones, exanthemata, quæ omnia ſpatio 5. 7. 9. 15. vel 21. dierum plerumque contingunt, & hoc temporis decurſu vel finem vitæ faciunt, vel ſucceſſive ceſſant, & morbo finem imponunt.

Ad morbos contagioſos chronicos referri poteſt & debet 1) *Scorbutus*, morbus, qui in Germania inferiori, Friſia, Holſatia, Pomerania, Hollandia, Dania, Suecia, Norvvegia, primario graſſatur, & in cacochymia, humorumque corruptione & putrilagine conſiſtit, ex qua millena alia mala oriuntur, uti ſunt ſtomacace, ſive ſcorbutus oris, fœtor & putrilago gingivæ, maculæ & exanthemata crurum, dorſi, pectoris, vel rubicunda, vel fuſca, vel purpureo-nigricantia, quo pertinent tubercula urentia, *die Neſſel-Sucht*, eryſipelas, ulcera pedum chronica fœtida, cum tumore oedematoſo duo renitente conjuncta, ut taceamus alia ſcorbuti diagnoſtica ſigna, ab illis, qui ſcorbuti hiſtoriam pertractarunt, allegata. Nam ſcorbutus plurium affectuum ſyndrome potius, vnam unus aliquis morbus dici meretur.

2) *Phthiſis*,

2) *Phthisis*, quæ exulceratio pulmonum est, conjuncta cum febri lenta hectica, & successiva totius corporis contabescentia, tussi purulenta, sputo cruento, respirationis difficultate, &c. Phthisin enim non tantum contagiosam, sed & hæreditariam esse, testatur quotidiana experientia.

3) *Scabies* est exulceratio cutis contagiosa. Species hujus morbi sunt *tinea*, *der Erbgrind*, scabies humida, ulcerosa, squamosa & crustosa, totam cutem capitis capillatam corrumpens atque corrodens, cum doloribus pungentibus atque rodentibus, capillorum fere plenario defluvio, qui morbus a notabili & eminenti humorum acrimonia & corruptione proficiscitur. Huc pertinet a ZACCHIA, *Lib.* 3. *tit.* 3. *Q.* 5. citata *alopecia*, quam particularem lepram vocat, item *ophiasis & achores*. Est vero alopecia affectus cutaneus, sive capillorum defluvium, non tantum in capite, absque manifesta exulceratione, sed & in barba, atque pudendis, dependens a corruptione humorum, & acredine succorum, glandulas subcutaneas, sive radicis & bulbos pilorum in cute corrodente. Ideo citatus auctor alopeciam carnis superficialis corruptionem vocat. Ophiasis etiam est ejumodi capillorum profluvium, quando capilli decidunt in linea, a temporibus per regionem occipitis ducta, quo pertinet & *area*, quando tale profluvium capillorum hinc inde, areatim quasi, in capite contingit. Non sine ratione ZACCH. *l. c.* ex sententia ibi allegatorum Medicorum, inquit, quod ejusmodi homines ad elephantiasin & lepram sint dispositi. Tale enim profluvium capillorum character est malignitatis, & contagii chronici. Hinc in hecticis, & venereis affectibus, item febribus malignis, leprosisque subjectis contingit. Achores sive crusta lactea, etiam a ZACCHIA citatur, sed fatetur insimul, quod sit morbus, manans ex lactis vitio nutricum. Con-

firmatur hoc quoque quotidiana experientia. Ergo morbus eſt non adeo malignus atque contagioſus, immo tantummodo infantibus, recens natis, proprius, ac facile curabilis. Hinc JCti huncce morbum non curant. Ad ſpecies ſcabiei inſuper referri debet *pſorophthalmia*, ſive ſcabies oculorum, quo pertinet *lippitudo* oculorum, ſive exulceratio palpebrarum in extremitatibus conſtans & chronica, item *pudendagra*, ſive ſcabies pudendorum. A ZACCHIA quidem non citatur hic *gutta roſacea* faciei, *der Kupffer im Geſicht*. Hæc enim exulceratio totam faciem inflammat, corrodit & turbat, hominemque omnibus nauſeoſum reddit, & revera quoque ſemina malignitatis in ſe continet, inprimis, quando componitur ex variis furunculoſis, calloſis atque confluentibus, quippe quibus profunde cutis corroditur, haud ſecus fere ac in *herpete*. Huc denique pertinet *ſerpigo Schwindflecken*, ſcabies ſicca farinacea, non adeo maligna, faciem circa mentum inprimis contaminans.

Datur & alia ſcabies furfuracea, aſpera, ac pruriginoſa, *pſora* dicta, quæ, quando in capite exiſtit, *porrigo* ſalutatur. Hujus oppoſitum eſt *ſcabies humida*, cruſtoſa, profunda & maligna, quæ conſiſtit in puſtulis majoribus, vulgo *Brand Blattern*, quæ, quando aperiuntur, copioſam materiam purulentam fundunt. *Lepra Græcorum*, ſive *elephantiaſis Arabum*, ab HAFENREFFERO, *lib.* I. *de morbis cutis*, *Cap.* 15. ad genera ſcabiei refertur, nec immerito. Eſt enim fœda ſcabies, in qua pedetentim corporis partes cum fœtore cada veroſo emoriuntur. Hinc a quibusdam dicitur morbus S. Lazari. Affectus hic, adſpectu horrendus, profunde cutem, & ſubjacentem carnem, diverſis in locis corrodit, depaſcit, findit atque ulceribus exaſperat, quæ ulcera non cutem furfuraceam reddunt, ut in pſora, nec ad inſtar granorum milii ſeſe habent, uti in herpete miliari, ſed

cruſtæ

cruſtae hæ ſe habent ad inſtar ſequamarum piſcium, pallidi, cinericii & ſub nigricantis coloris, quibus ablatis caro cruda & rubicunda conſpicitur. Interim hic morbus tanto pruritu ægrotantes moleſtat, ut vehementiſſima frictione non extinguatur, et quo magis ſcalpunt, eo magis exulceratur cutis, ungues ceterum ſumma aſpredine contaminantur, id quod extremam maſſæ ſanguineæ acredinem indicat. *Graecorum lepra*, vel *Arabum elephantiaſis*, Græce σατυριασμὸς dicitur, quoniam homines, hoc malo afflicti, Satyris ſimiles fiunt vultu. Ob rugarum frontis ſimilitudinem quoque vocatur *leontiaſis*, cum leones ſimiliter corrugatam frontem poſſideant. Eſt ſcabies vel totius corporis vel certæ ejus partis, maligna, ſicca, ſolida, ſquamoſa, vel alba, vel livens, conjuncta cum tumore partium cancroſo, breviter tota cutis pellem elephanti repræſentat. Hic morbus dum quoque in extrema ſanguinis dyſcraſia, & ſuccorum nutrititiorum, ad necroſin, diſpoſitorum, habitu conſiſtit eo tota machina deſtruitur & homo *inſenſilis* & ſtupidus quaſi redditur, adeo, ut vix puncturam acus ſentiat.

Lues venerea, cum his fere conveniens, a nonnullis dicitur ſcabies Gallica. Eſt morbus admodnm virulentus, qui, a pudendorum ulceribus initium ducens, brevi tempore per totum corpus diffuſus, omnes vere partes corrodit, ipſaque viſcera interna, totamque maſſam ſanguineam corrumpit.

Affectus venerei quidem omnes ſpecies ſunt luis venereæ, interim tamen nonnulli morbi venerei luem veneream preſtant tantum particularem, alii contra vero totalem.

Particulares venerei morbi, a congreſſu impuro orti, ſunt (1) *Gonorrhœa virulenta* utriusque ſexus, quæ eſt in ſexu maſculino urinarii ductus, caruncularum

ſeminalium & proſtatarum exulceratio, quæ interdum ſatis diu durat, & in fiſtulas quaſi commutatur. Hinc materia, quæ ita exſtillat, neutiquam pro ſemine habenda, ſed pus, vel ſanies eſt, prorumpens ex meatus urinarii glandulis, & ductibus minoribus. In ſequiori ſexu quando gonorrhoea contingit, exulceratur vagina uteri, corroduntur lacunæ, glandulæque, in plicis vaginæ deliteſcentes, & in nymphis exiſtentes. (2) *Caruncula urethrae*, ſive carnoſitas penis, ex gonorrhoea antiqua, neglecta & non recte curata, oritur, ac non tantum urinæ, ſed & ſeminis excluſionem impedire ſolet. (3) Contingunt *ulcera præputii, glandis atque freni*, vulgo *der Schancker*, quæ ulcera poſtea præſtant (4) *Phimoſin veneram*, ſive *veſiculam cryſtallinam*, vulgo *den Spaniſchen Kragen*. Intumeſcit enim præputium tumore quodam pellucido, in principio molli, quaſi oedematoſo, qui tractu temporis ſolideſcit, & calloſus redditur. (5) *Tumor teſtium*, ſive *teſticulus venereus*, aut *hernia venerea*, oritur quoque a congreſſu impuro, ubi ſal acidum, malignum, cauſticum, venereum, non tantummodo vaſa teſtium & epidydimidum corrodit, ſed & fluida, inibi exiſtentia, in ſpecie maſſam ſeminis, coagulat. Hic tumor in principio cum inflammatione conjungitur, & dolore interdum ſatis enormi homines excruciat, in aliis contra in ſcirrhum mutatur, irreſolubilem fere. (6) *Bubo venereus* eſt tumor glandularum inguinalium, qui, quando *verus* eſt, ad inflammationem & ſuppurationem inclinat, cum ſalutari tamen eventu. Virulentia enim ita educitur. *Spurius* autem id ſcirrhoſitate harum glandularum inguinalium magis conſiſtit.

Luem veneream totalem ſignant ſequentes morbi. Nempe conſurgunt 1) ulcera, per univerſam cutem erumpentia, cruſtoſa, nigricantia, quæ optimis quoque remediis, externis, & internis, exceptis mercurialibus, reſiſtunt,

ſtunt, & averuncari nequeunt, ſed potius cutem de die in diem ita profunde erodunt, ut, poſt eorum curationem, foveæ, in cute relictæ, obſerventur, haud ſecus, uti fieri ſolet poſt curationem variolarum infantium, unde quoque hic morbus *variola magna* dicitur.

2) Ulcera contingunt narium, ſive *ozæna*, quando nempe a ſale maligno corroduntur tubuli narium cartilaginoſi & oſſei a carie, & tunica narium pituitaria exulceratur. Sequitur ideo fœtidæ & ſanioſæ materiæ conſtans ſtillicidium, loquelæ turbatio, & in fine partis prominentis narium caſus atque turbatio.

3) Oriuntur in lue venerea totali *aphthæ* venereæ, ſive ulcera oris, gingivæ, palati, linguæ, tonſillarum, immo ipſius uvulæ. Hæc ulcera non tantum diu durant, ſed de die in diem majora capiunt incrementa, communi gargarismatum uſui reſiſtunt, in ſuperficie gryſeo & viridi colore notantur, ac tandem uvulam plane conſumunt palatumque hinc inde exedunt atque perforant.

4) Huc pertinet *alopecia*, *ophiaſis*, *areaque* venerea, quæ dum in elephantiaſi atque lepra affectis ſimul contingit, nobis indicat, quod lepra veterum & lues venerea recentiorum parum, vel nihil a ſe invicem differant.

5) In lue venerea totali porro contingunt *rhagades* labiorum, mammarum, ani, manuum atque pedum, quæ ulcera ſunt ſicca, interdum etiam humida, rimoſa, oblonga, pruriginoſa, odoris fœtidi, coloris ſubnigricantis, vel virideſcentis. Cinguntur quoque callo. Nam calloſitas in omni genere ulcerum venereorum admodum ſolennis eſt.

6) *Verrucæ* venereæ, vel humiles atque depreſſæ, vel pendentes, vel certam figuram repræſentantes quoque ſolennes ſunt, quales ſunt *ficus*, *mori*, *chriſtæ*. Harum excreſcentiarum venerearum ſedes partes inprimis ſunt genitales, perinæum & anus.

7) *Gum-*

7) *Gummata Gallica* nodi ſunt, circa tibiam, item in capite, aliisque partibus tendinoſis, ac carne denudatis, excreſcentes, hincque cum oſſibus firmiter plerumque cohærentes, et in fine cariem præſtantes. Continent in ſe craſſam quandam ſolidamque materiam, ac homines intolerabili dolore afficiunt. Interdum mutantur in ulcera ſordida, cum carie oſſium conjuncta.

8) *Tortura nocturna* ſunt dolores venerei nocturni ſæviſſimi, vel in capite, vel circa articulorum internodia exiſtentes, qui homines miſeros horrendo & ineffabili modo excruciant quam crudeliſſime. Hi dolores plerumque comites ſunt aliorum, ſupra jam recenſitorum, morborum, & tandem mutantur.

9) vel in *cariem*, ſive oſſium corroſionem, vel in tabem, & hecticam venerean.

10) Ad morbos venereos denique referri poteſt *aegilops*, ſive glandulæ lacrymalis minoris intumeſcentia & exulceratio, id quod propria mea obſervatio in praxi mihi confirmavit.

2. Qu. *An dentur morbi hæreditarii, & an illis qui tali morbo laborant, matrimonium ſit interdicendum?*

De exiſtentia morborum hæreditariorum dubitandum non eſt, & quod in ſemine parentum morboſa diſpoſitio deliteſcat, confirmant, inter alia, familiæ podagricæ, hecticæ phthiſicæ, calculoſæ, epilepticæ, melancholicæ, &c. An vero illis, qui ex tali familia originem ducunt, vel revera jam tali morbo laborant, matrimonium ſit interdicendum, quæſtio eſt, quae a nonnullis affirmatur, ab aliis contra negatur. Qui negativam amplectuntur ſententiam, ſtatuentes nempe, quod illis matrimonium con-

ceden-

cedendum, dicunt, (1.) quod rariſſime deſideretur perſona, vitio quodam evidenti laborans, & quod potius affectus amoris per repræſentationem eiusmodi vitii pereat, (2.) quod morbi hæreditarii non ſemper ex neceſſitate quadem phyſica propagentur in liberos, quoniam rariſſime perſonæ unius conſtitutionis & temperamenti per matrimonium uniantur, hincque morboſa diſpoſitio unius corrigatur & ſuperetur per proſperam valetudinem alterius conjugis, item, quod & circumſtantiæ educationis, alimenta, vitæ genus, &c. poſſit invertere & emendare leve ejusmodi vitium connatum. Sed reſpondemus ad primum, quod proh dolor! auri ſacra fames, dum mortalium poſſidet pectora, etiam gibboſam, claudicantem, epilepticam ac melancholicam, aliove morbo defœdatam, poſſit amabilem reddere, & cum in conjugium ducitur, & pro conjuge agnoſcitur, etiam alter conjux obſtringitur ad debitum conjugale, illi præſtandum. At ſecundum ſi reſpondere volumus, notandum, quod ſemel in ſemine latitans prava diſpoſitio incorrigibilis ſit per victum, loci & vitæ mutationem, medicamenta, educationem, &c. Et cum homines, morbo quodam deteſtabili, incurabili & hæreditario laborantes, vix in republica ſint tolerandi; item illi, in quibus ſana mens non exiſtit, vel illi, qui, ob morbum perpetuum, & vitia corporis, muneribus reipublicæ præeſſe vix poſſunt, onera reipublicæ fiant, quæ ab aliis panem & ſuſtentationem expectant: Ideo conſultius eſt, eiusmodi perſonis, in ſpecie ad melancholiam & maniam ex hæreditaris vitio diſpoſitis, matrimonium interdicere, quam permittere, ut ſtolidorum numerus in republica augeatur.

V CAP. XIX.

CAP. XIX.

DE PESTE.

AD morbos dissimulatos revera pertinet *pestis*, cujus exploratio admodum necessaria est, quoniam integra salus universæ reipublicæ facillime alias periclitatur. Invaluit vero mos, homines, peste suspectos, extra mœnia urbium per aliquod temporis spatium detinere; uti hoc communissime observatur apud Venetos, *die da alle aus der Türckey, Egypten und aus der Levande ankommende, entweder im Lazaret, oder auf ihren Schiffen, die* Quarantaine *halten lassen.*

1. *Qu. Quamdiu homines, de peste suspecti, e republica sint excludendi?*

Tempus ordinarium sunt 40. dies, quod tempus *Quadragena,* Italice *Quarantaine* dicitur. Hoc tempus a nonnullis ad plures quoque dies extenditur, sed præter necessitatem. Pestis enim est morbus acutissimus, ac extreme malignus, qui diu in corpore vivente non delitescit, sed brevi tempore vires suas exercet, seseque manifestat. Et, quoniam dies quadragesimus omnium morborum acutorum finis est, & contra omnium chronicorum morborum principium, secundum regulas Medicorum, ideo, pro pestis experientia, quadraginta dies in hominibus omnino sufficiunt.

2. *Qu. An semper tempus quadraginta dierum in suspectis hominibus accuratissime sit observandum?*

Respondendum negative. Nam venenum pestiferum (1.) possidet celerrimam activitatem & immensam penetrationem; ideo corpora infecta subito læduntur, & ab eo destruuntur. (2.) Sola exhalatione, dum corpora & vestimenta per aerem transferuntur, effluvia contagiosa extinguntur, difflantur & annihilantur, inprimis si (3) congrua diæta, & convenienti remediorum applicatione corpora mundificantur, quo pertinet pilorum derasio, suffitus, bezoardicorum & antiputredinosorum remediorum usus, &c. Ita apud Venetos tractati homines in nosocomiis veniam quadragenæ impetrare possunt, ne, justo diutius prolongato termino, in negotiis suis turbentur ac molestentur.

3. *Qu. Quid sit statuendum de rebus promercalibus, vel mercimoniis, vulgo* Kauffmanns-Gütern und Wahren, *qui ex locis ac regionibus, de peste suspectis, apportantur?*

Hæc quæstio altioris est indaginis. Venenum enim pestiferum, utpote salinum volatile, varia corpora intrare, cum illis coniungi, & satis diu in poris quiescere & detineri potest, teste experientia. Inprimis autem hocce venenum facillime recipitur & denitetur a corporibus villosis, ex lino, serico, lanugine, gossypio paratis, uti sunt suppellectilia, tegumenta, vestes, indusia, stragula ex plu-

mis, corium villosum, cannabis. Vid. *Leipziger Pest-Ordnung.* Huc pertinent chartacea, literæ, libri, inprimis ex antiquis & suspectis bibliothecis asportati. Quæ vero merces tuto admitti possunt, secundum ZACCHIAM, *Lib.* 3. *tit.* 3. *qu.* 4. *num.* 29. sunt frumenta omnis generis, aromata fructus, carnes recentes, vina, aceta, olea, quæ suspicionem nullam habent & contagium non suscipiunt. Ast an hæc omnia recte sese habeant, merito dubitamus. Si enim in consiliis pestis sebum interdictum est, etiam oleum & oleosa suo modo suspecta sunt. Ob viscositatem enim facile venenum pestiferum recipiunt. Fructus item & carnes sive recentes, sive muria conditæ, & fumo induratæ, dum ad fermentationem & putredinem inclinant, tutius non admittuntur, quod pertinent quoque dulcia & saccharata, utpote æque fermentifica. Metalla, secundum ZACCHIAM, & ex metallis paratæ monetæ non suspectæ habentur. Sunt enim metalla corpora solida densissima, quotum pori ad recipiendam virulentiam pestiferam minus apti existunt. Interim RANCHINVS, *de purg. rer. insect. sect.* 5. cum ZACCHIA non consentit, & sequentia experimenta in contrarium adducit, ubi æs, allio atque absinthio tritum, & ferrum, moscho tractatum, *die perfurmirten Degen-Klingen,* diu servant odorem. Hinc concludit, metalla quoque posse recipere venenum pestiferum, inprimis, cum monetæ plerumque undique a viscositate sudoris humani pesusæ atque tectæ deprehendantur. Tutius ideo mundificantur lotione, aceto facta, secundum leges consiliorum pestis, *nach denen Pest-Ordnungen,* vel, quod adhuc tutius est, igne depurantur, *indem sie ein wenig ausgeglüet werden.* Sacculi autem & funes, ex lino, cannabe, lana, bombace, &c. confecti, tutius comburuntur, quo pertinent & ex junco, stramine, arundine, & ex huius generis materiis composita corpora,

4. Qu.

4. *Qu. Quænam sint signa pestis?*

Non omnis morbus malignus, citissime homines ex vita eripiens, pro peste semper habendus, sed expectanda potius sunt in omni epidemico morbo signa pestis pathonognomica, quæ sunt *vibices*, *carbunculi*, atque *bubones*. Sunt vero vibices tumores oblongi, solidi, rubentes atque urentes in partibus musculosis, citissime ad necrosin inclinantes. His parum absimiles sunt carbunculi, sive tales tumores ardentes inflammatorii, lati & rotundi, quoque citissime ad necrosin tendentes. Dolor enim est ardens ad instar prunæ. Adest extrema rubedo. In hisce tumoribus insuper succedunt vesicæ plures, vel vna lata succrescit, & brevi post pars, a carbunculo affecta, sensum amittit, & cadaverosam nigredinem induit. Bubones plerumque glandulat inguinales & axillares occupant, quæ glandulæ, cum dolore, fere intolerabili, & tumore notabili, brevi temporis spatio purulentam præparant materiam, maxime corrosivam, citissime educendam. Non negandum vero, quod, proh dolor! durante pestilentia detur confluxus omnium morborum malignorum. Alii enim homines ex improviso interficiuntur, sine prævio alio morbo, *fallen auf der Gassen um*, alii dysenteria, alii petechiis nigricantibus corripiuntur, alii carbunculis externis, vel internis, bubonibus & vibicibus intereunt. Nam corripiuntur febri acutissima, coniuncta cum subitanea vigoris extinctione, accedunt capitis intolerabiles dolores, summus ardor, & delirium phreniticum.

5. *Qu. Quid sit agendum in peste, ad vehementiam huius mali vel declinandum, vel extinguendum?*

Ante omnia a Deo inchoandum, & ejus immensa

misericordia voce supplici veneranda, ut malum hocce futurum & instans vel declinetur, vel præsens imminuatur & extinguatur. Deinceps regulæ diæteticæ acurate observandæ. *Universa enim pestis cura præservativa consistit in convenienti usu sex rerum non naturalium*, inter quas primas obtinet *aer*. Per aerem enim, tanquam per vehiculum contagii, pestis affertur. Hinc aer purificatur duplici modo (1.) per motum, (2.) per destructionem inibi existentium effluviorum. Aer revera suo modo putrescit, quando non commovetur, sicuti hoc fit in angustis & angulosis locis atque plateis, inprimis illis, in quibus pauperes in copia habitant, qui regulas puritatis & decori in vita non observant. Vid. MERCVL. *de Pest. C.* 15. & DEVSINGIVM, *de Pest. part.* 4. *sect.* 1. *Cap.* 1. Huc pertinent loci, ad quos neque venti, neque radii solares pertingunt. Aer inquinatur a putredine fimi & stercoris, corruptioneque animalium mortuorum, quo multum conferunt fullones, *die Gerber*, qui per putredinem corium præparant, item effluvia cœmeteriorum, quæ ideo extra mœnia urbium constituta esse debent, adeo, ut magistratus sepulturam in templis, vel eorum peripheria, merito ubique interdicere deberet. Jure porro omnes cryptæ sub terra, *allerley Brunnen*, *Keller und Gewœlber*, *so verschlossen sind*, tempore pestis non aperiuntur. Nam a vaporibus malignis, inibi inclusis, virulentis, in momento homines suffocantur, teste experientia, quæ suffocatio quidem ab imperitis ab anhelitu basiliscorum, inibi existentium, derivatur, a prudentioribus tamen merito vaporibus malignis tribuitur. Vid. CONNOR *de Antris lethiferis*, item ALONSO BARBÆ *Beschreibung der Indianischen Bergwercke*. Aerem depurare tempore matutino, convenit. (Nam nocturnus semper maxima effluviorum copia repletus existit. Hoc fieri potest 1.) per ignem. Ignis enim comburit & destruit effluvia nociva.

Com-

Comburenda vero ſunt inprimis bituminoſa & fragrantia ligna, ut lignum juniperinum, cum fructibus, cuius locum ſupplere poteſt lignum pini & pinaſtri, abietis, aloes, roris marini, nerulinum, item cortex chaccarillæ, &c. quo pertinent ſuffitus ex gummi, animæ, tacamahaca, thure, &c. Multum quoque confert ad aeris depurationem tormentorum bellicorum crebrior exploſio. Per talem enim ſonum vehementem aer non tantum agitatur, ſed & per ignem & fumum effluvia deſtruuntur nociva, conſentiente ZACCHIA, *l. c.* qui inſimul varios ibi allegat huius ſententiæ auctores, & inprimis VNZERVM noſtrum, Hallenſem quondam Medicum percelebrem, in *Antidoto peſtis.* Denique per ſonum campanarum aer commouetur, & peſtilentialibus effluviis ita tantiſper purgatur. Non inane quoque conſilium eſt, quando commendantur amuleta, quæ per vim magneticam aerem particularem corpora humana ambientem, purificant, quo pertinet radix plantaginis atque colchicum, a B. noſtro WEDELIO iterum revelatum, magnes arſenicalis Chimicorum, bufones exſiccati, vel de collo geſtati, vel in ædibus ſuſpenſi, quæ corpora omnem virulentiam, per aerem circumfuſam, recipiunt. Laudandum quoque experimentum ſequens, a nonnullis Chimicis inventum: Recipitur nempe later, in igne candidus redditus, hic ſolutione vitrioli perfunditur, fumusque excitatur ita in ædibus, hoc facto later deportatur extra urbem, vel domum, & terra tegitur. Ita enim vel per fumum aer particularis depuratur, vel later magnetice recipit effluvia maligna. Quotidie vero hocce remedium reiterandum. Juvat denique, aquis odoriferis, atque deſtillatis, item aceto rutaceo roſaceoque pavimenta conſpergere, aeremque particularum depurare.

Durante peſte ſelectus quoque alimentorum faciendus & vitanda omnia, quæ facile in corpore noſtro putreſcunt,

ſcunt, cepæ vero & allium, tempore peſtis, laudantur. Inprimis autem commendandum vinum, ſale mixtum, *geſaltzener Wein.* Sal enim ſanguinem a corruptione præſervat. Et veſperi cum hoc vino tantum pulveris cretæ miſcendum, quantum cuſpide cultelli capi poteſt. Hoc experimentum in peſte Ratisbonenſi multos a peſte præſervavit.

In ſomno atque vigiliis, motu atque quiete moderatio certa ſervanda, ne corpus debilitetur, & ad ita concipiendum morbum aptius reddatur. Evacuationes vero naturales, alvi inprimis atque urinæ, liberæ ſunt ſervandæ. Coitus autem a ZACCHIA interdicitur, fortaſſis, quia debilitat, ſanguinemque exagitat *L. c.* enim, & quidem *num.* 15. inquit, quod ab eo, coitu nempe, non modo in tantum, ſed in totum plane abſtinendum ſit, & quod ideo arcendæ ſint, tempore peſtis, ex civitate omnes meretrices. (Loquitur de republica Romana, ubi alias publice tolerantur.) E re eſt inſuper, crebriorem ſalivæ excretionem promovere. Hinc laudanda ſunt maſticatoria, inprimis balſamica, ut zedoaria, cubebæ, myrrha, baccæ juniperi, cortices citri, &c. Saliva enim primario virulentiam facile recipit. Qui tempore peſtis fonticulos quoque gerunt, illos a peſte immunes manere, experientia confirmatur, purgantium vero & balneorum uſus non commendandus, quoniam maſſa ſanguinea inde exagitatur. In animi denique paſſionibus moderandis unusquisque diligens ſit oportet. Metus, præ omnibus, & triſtitia abdicanda. Meticuloſos enim, præ reliquis omnibus, peſtem incurrere, non tantummodo teſtantur PLATERVS atque FORESTVS, ſed & fuſiſſime demonſtravit celeberrimus RIVINVS, in *tractatu de peſte Lipſienſi.*

CAP.

CAP. XX.

DE VENENIS ET VENEFICIIS.

Venenandi crimen graviſſimum eſt, & gravius ſimplici homicidio; in quo nobilis deprehenſu ab ignobili non diſtinguitur, ſed a judicibus eadem pœna afficitur. ZACCHIAS, *L.2. tit.2. Qu.1.* Medici autem venenorum perfectam habere debent notitiam, dum ab eorum judicio dependet veneni inquiſitio, & quia determinare debent in foro, an quis ex veneno perierit, nec ne? Secundum CARPZ. enim *part.1. Qu.21. Praxeos criminalis*, non ſufficit veneficii confeſſio, ſed requiritur inſimul Medici judicium, an venenum ſat potens fuerit ad interficiendum aut ejusmodi damnum inferendum, item, an revera exhibitum ſit, ubi ideo ipſius rei confeſſio irrita evadit, quando Medici deponunt, veneni quantitatem & qualitatem non fuiſſe aptam ad occidendum.

1. Qu. *Quid ſit venenum?*

Venenum, late ſumtum, dicitur omne id, quod nocet quantitate & qualitate, ſive ſit corpus naturale, ſive artefactum, ſive applicatum extus, ſive intus datum, vel propinatum.

Venenum ex[illegible] quod per os in[illegible] wird

— externum, [illegible] so [illegible] pliciert wird?

Diſtingunt inter venena proprie & improprie talia, ſive, quod idem eſt, inter *mortalia & non mortalia*. Proprie talia, ſive mortifera, ſunt illa, quæ vim habent occidendi, ſive in momento, ſive per temporis certum intervallum; hinc actiones vitales deſtruunt, partes ſolidas inflammant, humores corrumpunt, eorum circulum ſiſtunt, &

curius currens.

ſpiritus in nervis ſuffocant. Improprie dicta venena, ſive non mortifera illa ſunt, quæ tantum inſignem læſionem corpori afferunt, morbos præſtant contagioſos, peſtem, dyſenteriam, phthiſin, lepram, item, quæ rationis uſum tollunt, qualia ſunt philtra, vel pocula amatoria, item pocula ſterilitatis, impotentiæ & abortionis.

2. Qu. *Quotuplex eſt modus applicandi venena?*

Modus applicandi venena duplex eſt: Primo enim vel cum cibo & potu, immo ipſis medicamentis, miſcentur; ſecundo extus explicantur per tela, unguenta, balſama, pulverem de cypro, ſternutatorium, ſuffitus, vel denique clyſteribus miſcentur.

3. Qu. *An venena, extus applicata, tanta celeritate agere valeant, quanta per os aſſumta?*

Nonnulli ſunt in ea opinione, quod exhauſta venena, dum a viſceribus reſolvuntur, citius agere valeant, quam extus applicata, hæcque multum de virtute ſua deponant, priusquam ad interiora penetrare valeant. Aſt, quod hæc regula de extus applicatis non ſit univerſalis, confirmatur (1) morſibus viperarum, canum rabidorum, ſcorpionum, & puncturis tarantularum. Hæc venena, extus illata, ſumma celeritate agunt, horrenda ſymptomata excitant, & hominem vel mox extinguunt, vel enormiter lædunt. (2) Mercurius currens, ſive argentum vivum, intus datum, venenum vix nominari poteſt. Propinatur enim ad libras aliquot in horrendo illo morbo, miſerere' mei dicto. Quando autem ad uncias duas tantum unguentis miſce-

tur,

tur, & ſine regimine, præviaque præparatione, extus applicatur, v. g. in morbis venereis, aliisque rebellibus, fere lethalem excitat oris & colli inflammationem, ac gangrænoſam exulcerationem, nec minus dolores capitis intolerabiles, convulſiones, ſuffocationes, dyſenterias, &c. (3) Succus hellebori, extus applicatus cum ſagitta, venenum eſt, teſte veterum experientia, intus vero dari poteſt majori in quantitate, ut medicamentum purgans. Nam extus applicata venena citius & immediate cum fluidis vitalibus miſcentur, lympha nempe, ſanguine & fluido nerveo; hinc non alterantur ita, quemadmodum alterari poſſunt deglutita venena, quæ, quando ad ventriculum deferuntur, interdum ibi deprehendunt tantam viſcoſarum cruditatum copiam, qua virulentia ſupprimitur, obvelatur & notabiliter imminuitur, immo plane extinguitur, hoc confirmantibus, inter alia, quartanariorum obſervationibus, qui a fortiſſimis vomitoriis non commoventur, immo granum unum alterumve arſenici crudi perferre poſſunt absque omni injuria, quod tamen in aliis lethalia præſtat ſymptomata.

Qu. 4. *Quænam ſint venena dicenda?*

Venena omnia deſumuntur ex triplici regno, & quidem (1) minerali. Venena vero omnia mineralium ſalia poſſident corroſiva; hinc eo momento, quando ad ventriculum & inteſtina deferuntur, aculeis ſuis acutiſſimis haſce partes corrodunt, atque inflammant. ſubtiliſſimis ſuis ſpiculis nervos penetrant, eosque convellunt, & dum ventriculus copioſiſſimos poſſidet nervos, qui cum toto genere nervoſo commercium exercent, ideo hoc ſal ſubtile, nervoſo fluido mixtum, ſubito per totum corpus diffunditur, convulſiones & ſpaſmos præſtat, totamque oeconomiam animalem turbat. Vid. Cel. HOFFMANN.

animalia qui ſanguinem vivunt et ſentiunt
vegetabili, qui crescunt et vivunt
animalia qui crescunt
minerali

Dissert. de Erroribus circa venena. Huc pertinent spiritus acidi, ut *aqua fortis*, *aqua Regis*, *spiritus solis*, *sulphuris*, *nitri & vitrioli*, *oleum vitrioli*: Hi spiritus acidi quidem, in se spectati, venena non sunt, sed potius medicamenta dici possunt, immo aliis medicamentis miscentur, quemadmodum hoc confirmat elixir. vitrioli Mynſ. elix, proprietatis cum acido, Tincturæ rosarum, & florum cordialium, vel cum spiritu salis, sulphuris, clysso antimonii, spiritu vitrioli philosophico paratæ, item dulcificantur, vel potius diluuntur, spiritu vini; *ast quando spiritus acidi uno præbio, sive una dosi & vice, assumuntur in notabili & excessiva quantitate, tunc corrodunt ventriculum, eumque cum cartialgia inflammant, item quando in excessiva dosi per temporis decursum continuantur, tunc visceribus nocere, & sanitatem invertere possunt.* Hoc probe notandum, quando de virulentia horum spirituum quæstio oritur, quale exemplum reperitur in Cel. VALENTINI *Novell. medico-legalibus, casu 29. a pag.* 588. *usque ad* 617. ubi judicia diversa, cum rationibus tum dubitandi tum decidendi, reperiuntur *de spiritus vitrioli*, mane & vesperi in cochleari spiritus vini propinati, *efficacia*, & an unciæ 2. hujus spiritus, intra 3. septimanas datæ, de die ad guttas 20. vel 25. causa fuerit mortis uxoris Meyeri inquisiti?

Huc pertinet *mercurius sublimatus* corrosivus, *mercurius præcipitatus* ruber non edulcoratus, qui spiritus acidissimos corrosivos, concentratosque in se continent; hinc data ad granum unum alterumve venena sunt mortifera, prae sertim in subjectis tenerioris texturæ, & debilioris ventriculi. Item *turpetha mineralia*, ut *album & flavum*, quæ quidem a nonnullis laudantur, ut vomitoria, ast non sunt tuta remedia & potius venena dicenda. Legi merentur hac occasione ea, quæ exstant in Celeb. HOFFMANN Dissertationibus *de Medicamentis insecuris*, item *de purgantibus minus usitatis. Mercurius dulcis, vel non rite præparatus, vel aucta dosi*

adhi-

adhibitus. Est quidem mercurius dulcis remedium notissimum, sed cum prudentia semper in praxi applicandum. De hoc sequens fert judicium BONTEKOE, *Fundamentorum medicorum pag. 64. der so genannte* Mercurius dulcis *ist so süsse nicht, wie man wohl meinet, weil er in allzu grosser* Quontitæt *eingenommen, sich gleichfalls in einen Gifft verändern kan.* Quo itaque sine metu noxaque assumi possit mercurius dulcis, necessarium est, ut debito modo non tantum præparetur, sed & caute & circumspecte adhibeatur in dosi, & forma inprimis pilulari, non vero pulverulenta. Mercurium enim dulcem, sub forma pulveris exhibitum ad grana XV. adolecentem XV. annorum, sexto post haustum die, necasse testatur Dn. D. WAGNITIVS, in *Meditatione medica curiosa de mercurio pulverato.* Quedlinburgi 1730.

Vitrum antimonii, flores antimonii, crocus metallorum sunt quidem remedia emetica, nunquam tamen in substantia danda, id quod quidem circumforanei & mulomedici proh dolor! non observant. Ex hisce parata infusa, vina emetica, oxysacchara, sapæ, syrupi emetici quoque a Medico rationali, quantum fieri potest, evitantur. Nam fortissime agunt, enormiter & excessive vomitum excitant, &, dum vomitus convulsio ventriculi est, facile in vomitu tali cholera jungitur cum convulsionibus, anxietatibus aliisque funestis symptomatibus, a quibus miseri ejusmodi homines vel intereunt, vel enormiter læduntur, & Medici tales imperiti fiunt veri artifices morborum, immo plane mortis, in republica non tolerandi.

Arsenicum album, flavum, rubrum, smalta item, *cobalthum & arsenicum fixum,* vera venena sunt.

Cobalthum enim officinarum nihil aliud est, quam fuscus pulvis, adeo venenosus & corrosivus, ut in nulla charta possit contineri, & quoniam muscas, aliaque insecta

enecat, ideo *Fliegen-Stein* appellatur, & ex Misnia inprimis, *aus Johann Georgen-Stadt*, affertur. De his vid. scriptores materiæ medicæ, SCHROEDERVM, HOFFMANN, in *Clave Schrœderi*, ETMVLLERI *Comment. in Schrœder.* VALENTINI, in *Museo & Aurifodina medica.*

Arsenicum est cobalthum sublimatum, sive flores cobalthi. Quando nempe minera cobalthi funditur, fumus candidus, pulverulentus, in camino colligitur; hic dicitur *Hütten-Rauch*, &, quoniam mures & glires enecat, etiam dicitur *Ratten-Pulver.* Pulvis talis candidus colligitur, & nova fusione mutatur in vitriformem substantiam, teste KVNKEL. *Glassmacher-Kunst.*

Arsenicum flavum & rubrum ex albo paratur, addendo certam quantitatem sulphuris. Vid. HOFFMANN. supra citatam Dissert. *de Erroribus circa venena.* Ideo quoque non adeo corrosiva sunt venena,, sicuti album.

Auripigmentum cum arsenico flavo a plerisque confunditur, sed male, teste HOFFMANN. *l. c.* Est enim minera nativa, pictoribus usitata, allata ex Austria, & meridionalibus regionibus, Corrosivitatem quidem possidet, ast non tantam, quantam arsenicum flavum.

Smalta, sive *blaue Stœrcke*, *Oel-Blau*, &c. dum paratur ex minera cobalthi, etiam virulentum est remedium. Extinguitur quidem sal corrosivum ab additamentis, arena nempe & sale alkali, sed ideo non in totum aufertur.

Arsenicum fixum, a nonnullis Chimicis laudatum, omnem suam virulentiam non deposuit, sive sit paratum nitro, sive antimonio. Hoc confirmat vis caustica, quam in ulceribus callosis exercet. Applicatum enim ibi callum destruit, haud secus, uti alia corrosiva, *Butyrum antimonii*, *Crystalli lunæ*, *Lapis infernalis*, quæ omnia ad venena corrodentia referri debent.

Anti-

Antimonium crudum a plerisque pro veneno habetur, ex hac ratione, quoniam multum de arsenicalibus particulis ramentisque sulphureis metallicis imperfectis comprehendat. Vid. Celeb. & Illustrem STAHLIVM, in *Observation. Mens. 6. cap.* 1. Et, quod etiam sal arsenicale volatile in antimonio sit contentum, ego in dubium non voco, quoniam hoc processus chimici confirmant & ad oculum ostendunt: Ast, quamvis ex antimonio parata nonnulla in censum venenorum subeant, tamen *ipsum antimonium venenum dici non meretur*, id quod dudum ostendit WILLIS, in *pharmacia rationali*, & KVNKELIVS, in *Laborat. chimic. Cap. de antimonio*, qui contracturam ipsam pulvere antimonii crudi, in substantia ad grana 25. dati, vel morsulis suis mixto, feliciſſime curavit, & vim medicinalem antimonii non tantum in aliis, sed & in proprio suo corpore tentavit & expertus est. Terra enim mercurialis, in antimonio crudo existens, extinguit corrosivitatem salium causticorum. Quando vero hæc destruitur, sive fusione, sive calcinatione, sive sublimatione, tunc hocce sal antimonii corrosivum & arsenicale, a vinculo suo mercuriali liberatum, vomitorium & venenum fieri potest, quo pertinent *reguli antimonii*, *vitra*, *flores*, *croci*, *cales*, ex antimonio parati, *mercurius* item *vitae* dictus, qui, quando non perfecte edulcoratur, mercurius mortis fieri solet, ac denique *bezoardica mineralia*, *antimonia diaphoretica*, sive cum, sive sine igne parata, & *sulphura*, sive *aurata* sive *cordialia* quæ omnia si non ab experto & exquisito Chimico physico elaborantur, veneni naturam non deponunt.

Saccharum saturni, sive ex lithargyrio, sive minio, sive ceruſſa, sive plumbo calcinato paratum, remedium quidem est adstringens, immo in inflammationibus & fluxioni-

xionibus proficuum: Interim tamen maxima cum cautione in usum vocandum. D. D. ERNDL. Ill. jam. Reg. Maj. Pol. Archiater, in sua *Dissertat.* pro loco habita Lipsiæ, cujus titulus est, *Diss. med. ex veneno salutem sistens*, inquit thes. 21. nullum est dubium, lenta illa Gallorum, Italorumque venena, quæ *la poudre de succession* communiter appellantur, saturninis ejusmodi concretis suam debere originem. Nam potentissime adstringunt, & obstructiones alvi pertinacissimas præstant, vasaque spermatica quoque constringendo impotentiam efficiunt. Et paulo post inquit: Novi quendam Chimicum, qui labores chimicos sumtu cujusdam magnatum dirigit, hic jussu patroni sui, (nescio an laudabili, an vero illaudabili ausu) multum in exantlandis & moderandis venenis sudoris profudit, temporisque consumsit, hic ipse fassus est, quod ex saccharo saturni, additione, volatilis cujusdam, corrosivi, possit parari lentissimum venenum, quod, canibus v. g. propinatum, eos insensibiliter, citra omnia violentiora symptomata, post decursum aliquot septimanarum, aut mensium, enecare soleat, contabescentibus animalibus successive, dum vasa viscerum constringuntur. Sic & vinum, lithargyrio adulteratum, virulentum redditur. Vid. Cel. ZELLER. Tubingensis *Docimasiam vini, lithargyrio adulterati*, item Dn. D GOEKELII *curiöse Beschreibung des durch Silberglett versüßten sauren Weins, und der davon entstandenen neuen, und vormahls unerhörten Wein-Kranckheit*, item STOKHUSII *de Lithargyrii fumo noxio*, & exinde nato morbo metallico, vulgo *die Hütten Katz* appellato. Hic auctor probare satagit, morbum hunc neque fieri a mercurio, neque ab arsenico, sed unice ab exhalationibus saturni, & fumo dulci, *von dem süssen Bleydampff, so auf den Capellen und Herden nicht alleine sichtlich ist, sondern auch bey der* Respiration *im Geschmack empfunden werden kan.*

Possem hisce, jam adductis, ex regno minerali desumtis

tii, & per artificia chimica paratis venenis alia addere; aſt, cum in inſtitutionibus omnia ſint in compendio tractanda, etiam hic ampliſſimam de venenis doctrinam integre exhaurire non poſſum. Fortasſis ſeſe offeret alia occaſio de his ex inſtituto agendi. Hoc modo addam in præſenti, quod varia dentur remedia, ex *antimonio*, *mercurio*, *vitriolo*, aliisque mineralibus parata, quæ quando non rite applicantur, ſive interius, ſive exterius, vel quando in malignorum hominum manus incidunt, vitæ læſiones præſtare poſſunt, quo pertinet *vitriolum album*, *Guilla Paracelſi*, *mercurius vitæ*, *bezoardicum minerale*, &c. Item *coſmetica*, v. g. *mercurius coſmeticus*, *magiſteriave* alia coſmetica, ex *marcaſita*, *talco*, &c. fabrefacta, & corroſivis ſpiritibus elaborata. Hæc in facie, collo, manibus, mammis, imo, ſecundum præſentem conſuetudinem, in dorſo, & ſcapulis denudatis, applicata, venena fieri poſſunt, quæ ſucceſſivam contabeſcentiam, cœcitatem, oris fœtorem, gingivæ putrilaginem, dentiumque nigredinem inducunt. Et dolendum, quod virgines & fœminæ, a ſuperbia & voluptate ſeductæ, ſibi ita manus violentas applicant, ſuamque vitam & ſanitatem lædunt. Dantur & ſubtiliſſima venena alia. Sic, teſte ZACCH. *L.* 2. *tit.* 2. *Q.* 2. Clemens ſeptimus, Pontifex maximus, toxico fumo facis venenatæ interiit, & ZIEGLERVS, in notis, refert; quod veſpilio per pulverem, in plateis diſperſum, peſtem excitaverit, quæ ultra mille homines ex numero viventium exturbavit. Hæc venena ſine dubio a Chimicis expertiſſimis ſunt parata.

Ex vegetabili regno deſumta *venena* partim ſunt corroſiva, partim vaporoſa atque narcotica, hoc eſt, talia, quæ particulis ſuis ſubtilioribus, ſtypticis, vaſa cerebri conſtringunt, & fluidorum, inibi contentorum, motum ſiſtunt; hinc ſtuporem & ſomnum profundiſſimum

atque lethalem inducunt, vel vomitum & choleram præstant. Huc pertinet, secundum auctores, *coronæ imperialis* copiosior vapor. *Solanum*, quoad omnes suas species, inprimis *solanum furiosum*, sive *bella donna*, *poma amoris*, *mandragora*, *semen daturæ*, *hyosciamus*, *crocus & opium*, largiori dosi data, non tantum vomitum excitant, sed & stuporem, ac somnum lethalem efficiunt. Item huc pertinent *fungi venenati*, qui subito, spatio unius horæ, intolerabiles abdominis cruciatus, vomitum, choleram, vertiginem & deliria excitant, quale quid ante sexennium in quinque personis, *so unter denen gelben* esculenten *Schwaemmichen einige giftige mit gekaufft und gegessen hatten*, observavi.

Cicuta & napellus veterum erant primaria venena. Hinc succus cicutæ inspissatus semper olim Athenis asservabatur in pœnam hominum. Venena vegetabilium hoc quoque præcipuum præ reliquis possident, quod quam commodissime dari valeant; nam eorum salia, in viscoso terreo principio involuta, delitescunt, hincque acredinem notabilem non possident & nauseam in organo gustus non excitant. Huc referri debent, ut insipida venena, *vina venenatu croco metallorum, vitro, floribus & regulo antimonii*, *item vina lithargyrio adulterata & dulcificata.* Non ita diu est, quod certum quoddam ex regno vegetabili innotuit exoticum sub nomine *ligni Panave*, quod, uti communis fert fabula, in morbis chronicis curandis, febribusque intermittentibus depellendis, magnæ esse solet efficaciæ. Hoc enim remedium largiter vomitum excitat, alvum evacuat, sudorem expellit, saporis est caustici, instar *granorum tilli.* Hæc sane, dum caustica sunt, remedia venena dici possunt, quando largiori dosi propinantur, haud secus, ac alia vomitoria & purgantia fortiora, ut *esula*, *helleborus albus*, *elatherium*, quorum usus inter Medicos recentiores jam cessavit fere penitus, quoniam facile hypercatar-

catarſin poſt ſe relinquunt. Hiſce jungitur merito *helleborus niger*, *aſarum*, *colocynthis*, *ſcammonium*, *gummi de Peru*, quæ ſane gradu tantum a venenis differunt. Et quamvis a nonnullis auctoribus talia, ut prorſus in ſe bona, incontaminata & innoxia ſalutantur; vid. Celeb. VATERI *Phyſiologiam experimentalem*, *pag.* 838. *Cap. de venenis*: Tamen ipſe autor fatetur, quod maxime activis qualitatibus, præ omnibus aliis corporibus, prædita ſint, quarum reſpectu etiam in minori quantitate brutis non minus ac homini, niſi rite & prudenter adhibeantur, noxam, imo mortem afferant.

Denique his addenda venena illa emmenagoga, ſive fœtum & menſes pellentia, quo pertinet *ſabina*, *artemiſia*, *euphorbium*, imo *ſagapenum*, & his ſimilia alia, ex quibus pocula partim impotentiæ, partim abortionis conficiuntur.

Animalium venena quoque in poteſtate hominum ſunt, & malitioſus illis pro lubitu uti & abuti poteſt. Exempli loco ſit pulvis cantharidum, bufonum. Sic, (quemadmodum relationes teſtantur Anglicanæ de jam ubique fere inter eruditos nota variolarum inſitione) quando purulenta materia variolarum, ab uno homine infecto collecta, per turundines naribus applicatur, excitatur hic morbus, quemadmodum ille quoque prævia vulneratione circa carpum, & applicatione hujus materiæ purulentæ inoculatur. Et credibile ſane eſt, quod applicata talis materia in ano atque pudendis ſimilem effectum præſtet. Si enim virulentia venerea per pudendorum applicationem in congreſſu, & per ſalivam in oſculis transplantatur, non video, quid impedire poſſit eo modo inſtitutam variolarum transplantationem. Salia enim virulenta peregrina, volatilia & corroſiva, etiam hic agunt, ſi modo immediate corpori applicantur, & cum ſanguine commiſcentur. Venena talia animalium, cum corpore

humano mixta, turbant motus ſanguinis naturales, humores vitales deſtruunt, & ad putredinem diſponunt, immo inflammationes lethales producunt, quo pertinent *araneæ* etiam noſtrates, quæ haud ſecus, ac illæ, quæ in regionibus calidioribus reperiuntur, quales ſunt *tarantulæ Apuliæ*, ſuccum virulentum, acrem, corroſivum atque volatilem poſſident. *Bufonum*, animalium illorum aſpectu horridorum, in locis ſubterraneis impuris, ſqualidis, nutritorum, pulvis teſte MONCONYS, in ſuo *Itinerar.* exterius in capite applicatus, non tantum veſicas, ſed & deliria infert. De canis rabidi veneno alibi jam dictum fuit. Hoc, ſolo morſu communicatum, interdum per aliquot annos in corpore deliteſcere poteſt, donec ex improviſo, ſolo motu corporis exceſſivo, agere incipit, quale quid in ruſtico pagi *Dorndorf* obſervavi.

Viperæ, ſerpentes, lacertæ, ſive *ſalamandræ, ſporpiones* morſibus atque puncturis homines lædunt, & virulentam ſalivam, vel venenoſa excrementa, ita humano corpori communicant.

Cantharides autem, ſcarabæi iſti ſplendentes, & quaſi deaurati, in Germania noſtra ubique communes, apprime continent ſal volatile acerrimum cauſticum. Si enim modo exterius cum emplaſtris applicantur, partes adurunt, & veſicam excitant, quando vero improvide dantur intus, ſive in pulvere, ſive in eſſentia, non tantum ventriculum & inteſtina inflammant, ſed & ardorem urinæ, mictum cruentum, & ſpaſmum penis, ſive doloroſam penis erectionem, producunt, inprimis, quando doſi aucta propinantur. Similis virulentus effectus exſpectandus a *ſtynco marino, pulvere millepedum & nucleis*, ſive fructus, *anacardinæ*, quæ alias, ut aphrodiſiaca laudantur.

ZACCHIAS denique ad venena refert animalia, venenoſis cibis nutrita, item animalia, venenoſis ſagittis vulnerata. De his poſterioribus ſuo modo aſſertio auctoris

con-

concedi poteſt. Venenum enim ante interitum circulatione ſanguinis per corpora animalium diffundi poteſt. Prior vero ſententia merito in dubium vocatur. Dum enim in omnibus animalibus alimenta invertuntur, & in forma deſtruuntur, ideo ipſa virulentia per vim ventriculi extinguitur, & ſi virulentia nutrimenti non agit in ventriculum, inteſtina & ſanguinem animalium, multo minus agere poteſt in carnem, & reliquam ſubſtantiam, poſtea comedendam. Et, quod maximum, quotidiana obſervatio contrarium docet. V.g. anas & trutta comedunt bufones, gallina araneas, & alia inſecta: Attamen carnes horum animalium nullam virulentiam poſſident, cum contra vegetabilia, ovulis & excrementis inſectorum contaminata, & ab hominibus deglutita, choleram lethalem excitare ſoleant.

5. *Qu. Quales ſint effectus venenorum?*

Omnia venenorum genera, ad ventriculum delata, in illo cardialgias, nauſeam & vomitus præſtant; ad inteſtina vero promota, ibi tormina atrociſſima, diarrhœas, vel etiam interdum alvi conſtipationes efficiunt. In thorace producunt ſpaſmos diaphragmatis, & muſculorum intercoſtalium, ſingultus, reſpirationes difficiles. Immo ipſum cor inſimul afficitur, ideoque ejus muſculi in ſyſtole cordis enormiter contorquentur. Hinc oriuntur in principio palpitationes cordis, anxietates præcordiales, ſyncope, ſudores frigidi, & in fine pulſus debilis, celer & intermittens. Facies denique vel extra ordinem pallet, vel interdum enormiter tumet, cum livore. Si vero venena ad cerebrum deferuntur, item ad nervos & membranas cerebri, tunc irregulariter fluidum nervoſum commovent, circulumque ſpirituum turbant. Inde ſequuntur inquietudines, deliria, convulſiones & epilepſiæ.

6. Qu. An effectus, jam recensiti, semper sint effectus veneni, an vero ejusmodi symptomata etiam sint aliis morbis, sponte in corpore natis, communia?

Operosum quidem, atque satis difficile est semper, absolute determinare, an hæc symptomata sint de veneno, an vero ex aliis morbis nata, id quod confirmat CONDRONCHIVS, in *Methodo testificandi, cap.* 6. SYLVATICVS, *de Morbis simulatis, cap.* 21. & FORT-FIDEL. *de Relation. medicis, Lib.* 4. *Sect.* 3. *cap.* 1. quo pertinet Celeberr. HOFFMANNI *Dissert. de Conversion. morbi benigni in malignum*, ubi de generatione veneni in corpore humano agitur. Et sane non sine ratione dubitant magnæ famæ & experientiæ Medici, an detur signa specialia veneni, quibus mediantibus venena ab aliis morbis distingui queant. Cacochymia enim & cachexia, sponte in corpore nata, vel ab erroribus diætæ promota, similes interdum effectus præstant, quemadmodum sunt v. g. erosiones, dolores, cardialgiæ, item inflammationes ventriculi, febres, deliria, &c.

7. Qu. Quomodo præsentia veneni in corpore humano possit dignosci?

Signa, quæ præsentiam veneni in corpore humano indicant, desumuntur ex circumstantiis, quæ ante assumptionem, in assumptione & post illam observantur. Sic v. g. quando homo, ceteroquin sanus, qui alias, secundum regulas diætæ, optime vixit, ex improviso in morbum incidit, quem concomitantur gravissima symptomata, immo, quando hoc fit eo tempore, quo morbi epidemici

demici maligni non graſſantur, tunc præſumitur, quod hi ſubitanei, extraordinarii & vehementiſſimi affectus etiam nati ſint a cauſa quadam extraordinaria; hæ ſunt circumſtantiæ, ante aſſumptionem veneni, non contemnendæ. In aſſumptione quoque nonnullæ circumſtantiæ contingunt, quales ſunt odores, colores & ſapores. Hinc quando odor alimentorum adſuit ingratus, ſaporque nauſeoſus, adeſſe ſuo modo poteſt præſumtio veneni, in ſpecie, quando, poſt deglutitionem talis virulentæ materiæ, fauces & organa deglutitionis moleſtantur, ac cum dolore afficiuntur, item, quando poſt aſſumtionem ſtatim nauſea oritur, vel ſequuntur cruciatus ventriculi & inteſtinorum, ructus ingrati, ſingultus, vomitus, diarrhœa doloroſa, renum & veſicæ dolores, urinæ odores, pallor faciei, intumeſcentia abdominis, & reliquarum partium, motus impotentia, oſcitationes & pandiculationes. In fine junguntur ſudores frigidi ſyncoptici, inflammationes, gangrænoſæ, & maxime doloroſæ, partium internarum, deliria, convulſiones, lypothymiæ, pallor faciei, labiorum & unguium livor, ac tandem mors.

Poſt mortem in cadaveribus varia extraordinaria apparent & inſolita, qualia ſunt tumor abdominis, ventriculi & inteſtinorum maxima inflatio. Maculæ etiam deprehenduntur lividæ in dorſo & pedibus. Aperto cadavere ſimiles maculæ cadaveroſæ conſpiciuntur in ventriculo & inteſtinis, item & in aliis viſceribus, v. g. pulmonibus, hepate, liene, renibus, &c. Ventriculus & inteſtina interdum perforata ſunt a veneno, inprimis corroſivo, item in plicis ventriculi, præter liquamen corruptum, fœtens, nigricans atque ſanguinolentum, reperiuntur interdum nonnulla ramenta de ſubſtantia veneni, quemadmodum hoc in duobus ſubjectis, ab arſenico interfectis, obſervare mihi licitum fuit. Cor deprehen-

ditur

ditur quoque flaccidum & corrugatum, ac notabilis in ventriculis cordis existit sanguinis congrumescentia. In capite, inprimis in arteriis carotidibus, venisque jugularibus, magna & extraordinaria sanguinis coagulati copia plerumque deprehenditur. Dum enim a venenis convellitur & constringitur cerebrum, sanguinis circulus per hæc vasa impeditur.

Non vero tantum de defunctis, & per venenum extinctis subjectis, sed & de illis simul, qui a venenis non perierunt, & tantum in morbos inciderunt chronicos, vel tales, per quos ad actiones humanas & civiles inhabiles redduntur, interdum quæstio oritur. In hac quæstione solvenda Medicus semper cautus esse solet. Arduum enim est, determinare, an quis a veneno ægrotet, an vero ex alia causa? Sic v.g. 1) impotentia & sterilitas a medicamentis, vel potius venenis, promovetur, id quod omnes concedunt, e.g. per saturnina, atque emmenagoga fortiora, aliaque similia. Interim tamen talis effectus ab alia causa quoque oritur, v.g. nimia voluptate, erroribus diætæ, item a morbis, in corpore sponte natis. 2) Ulcera in facie, & aliis cutis partibus, sordida & crustosa, maculæ item, cum ingenti capitis dolore, defluvio capillorum, artuum tumore, nodis, & tortura, non tantum a venenis, sed a lue venerea, scorbuto & arthritide quoque producuntur. Hinc in dijudicando cautus debet esse Medicus.

CAP.

CAP. XXI.

DE NECESSARIA CADAVERVM INSPECTIONE.

1. Qu. *An in genere necessaria sit inspectio cadaveris occisi?*

Vtique necessaria est, ut appareat, an quis ex percussione, vel vulnere, vel alia læsione, obierit, nec ne. Hancce inspectionem 1) S. Scriptura haud obscure praecipit, ne multus maneat sanguis, temerarie effusus. Extat enim Exod. 29. v. 12. Qui hominem percusserit, ut inde moriatur, morte morietur. Quod si enim INDE, sc. ex plaga, vel contusione, vel vulnere illo, mortuus non fuerit, consequentia e contrario petita, illum morte mori non debere, clarum est. Reperitur quidem particula INDE non in versionibus; Sensus tamen Textus hujus clarissime hancce connexionem exhibet. Id quod Celeb. STRYK. in *Programm.* 1691. edito, fusius exposuit. 2) LL. publicæ ad inspectionem cadaveris magistratum obligant, præcipue *Const Crim. Carol. V. Art.* 147. & 149. qui articuli fundamenta sunt legalis inspectionis. 3) Præcipiunt itidem LL. statutariæ omnes. Nam magistratus loci cadaver defuncti, vel occisi, vi officii sui, nemine etiam postulante, nulloque accusante, etiam si delinquens aufugerit, a Medicis, Chirurgis, & Scabinis, dilingenter inspici, & vulnerum quantitatem & qualitatem notari, curare debet. Inspectio ejusmodi cadaveris adeo necessaria est, ut, omissa ea, nihil certi de

reo statui possit, ob defectum certioris indicii, an occisus a vulnere mortuus sit, nec ne, & an tale vulnus simpliciter lethale fuerit. Innuit hoc CLASSEN. in *Comm. ad C. C.* ubi inquit: Si inspectio, quæ ad corpus delicti spectat, omittatur, ob defectum certæ scientiæ, an vulnus fuerit lethale, nec ne? pœna ordinaria statui nequit. Quippe quæ nunquam decerni potest, nisi facta prius diligenti cadaveris inspectione. Hinc etiam multi homicidæ ordinaria pœna non puniuntur, ob culpam, vel negligentiam judicis, qui vel plane omisit cadaveris inspectionem, vel non legitime, & legaliter, in isto actu processit. Ejusdem tenoris sunt, quæ CARPZ. in *Praxi Crim. P. I. Qu. 26 n. 30.* habet, ubi inspectionem cadaveris, partem necessariam Inquisitionis nominat.

2. Qu. *Si quis derepente, telo lethifero vulneratus, obierit, an & tunc ipsa sectio necessario ad vulneris lethalitatem determinandam requiratur?*

Verum quidem est, si quis percussus derepente moriatur, quod ibidem nec error diatæ nec imperitia, aut incuria Chirurgi accusari possit. Hinc JCti, inprimis STRYK *de J. S. diss. I. c. 3. n. 23.* cum aliis, ibi citatis, BRVNNEM. OLDEKOP. MENOCHIO, MASCARDO, inspectionem necessariam esse negant, cum, ex vulnere discessisse hunc, præsumatur. Verum salva tot viror. Celeb. auctoritate illis subscribere non possumus. Nam vulneratus ex inflicto vulnere solo interdum non moritur, sed ex alia causa simul, v. g. per morbum quendam latentem, & fieri potest, quod terminus fatalis, cum tempore illius vulneris, coincidat, aut hoc brevi post excipiat. Vid.

BOHN.

BOHN. *de Off. Med. P. 2. C. 4. p. 588.* Ejusdem sententiæ est. Cl. VALENTINI in *ff. Med. Legal. P. alt. Introd. Th. 8.* qui notabilem historiam refert, quod quidam a pollice, ab instante in pectus impacto, exanimis corruerit, in cujus sectione Empyema, a longis temporibus ibidem latens, a contusione tali ruptum, causa mortis fuit. Hæc itaque repentina mors a morbo latente potius producta fuit, quam a læsione. Sic a levi ictu scuticæ, *einer Peitsche*, in manum, vetula quædam repentine periit, quam tamen non tam ab ictu, quam apoplexia, mortuam esse, Colleg. Med. Augustanum ostendit. Vid. VALENTINI, *l. c. p.* 36. & 37. Tutissimum itaque est, immo absolute necessarium, cadaverum sectionem instituere, ut veritas causæ magis evidenter appareat.

3. Qu. *Quænam personæ ad inspectionem legalem sint necessariæ?*

Const. C. Carol. V. judicem, cum duobus Scabinis, Actuarium, & unum, vel plures Chirurgos, ad hunc actum exposcit. Vid. Art. 149. De personis politicis, ad hunc actum deputandis, non sumus solliciti; sed tantum de medicis. Necesse enim est, ut in omni inspectione Chirurgi, seu, quod magis est, Medici (nam Chirurgis solis vix creditur, vid. Cel. & Illustr. LVDOVICI, in *Comment. ad C. C. C. V. Art.* 147.) adhibeantur, quorum judicium requirendum, an lethale, an vero non sit vulnus inflictum. Eorum quoque sententia standum, & duobus, vel tribus Medicis hac in re magis creditur, quam decem, & viginti testibus non Medicis. CARPZ. *l. cit.* nempe in *Praxi Crim. n.* 43. Medici vero & Chirurgi (non Balneatores, non Barbitonsores & Pharmacopæi) sint in Anatomia periti & exercitati. Anatomia enim fundamentum est legalis inspectionis. Anatomici soli partium læsarum

ſitum, connexionem & uſum norunt; hinc functionem turbatam deſcribere, & quantitatem, qualitatemque vulnerum determinare poſſunt. Ejusmodi artifici, vel Anatomico, in ſua arte creditur, conſentientibus LL. legumque DD. Vid. STRYK. *de J. S. diſſ.* 1. *c.* 2. *n.* 20. Cum autem Chirurgi, in Anatomia verſati, rariſſimi ſint, inprimis, degentes in Germania; ideo etiam haud accuratum judicium de quantitate, & qualitate vulnerum ab illis expectare poſſunt judices. Et conſuetudo, quæ vim legis habet, ubique recepta, obtinuit, ut Medici, inprimis Doctores, Licentiati, non bullati, ſed legitime promoti, vel Phyſici jurati, in inſpectione cadaverum adhibeantur, utpote qui ſine Chirurgis, non vero excluſis plane his, lethalitatem determinare poſſunt. Medici enim, inprimis promoti, publica habent eruditionis, doctrinæ, & experientiæ teſtimonia, hincque illis, ob depoſitum in Promotionis actu juramentum, certior fides habenda. Vid. *Reſp. F. L. M.* in ZITTMANNI *Medicina Lipſ. for. C.* 2. *Caſ.* 34. & 61. It. WELSCHIVM, in *Renunciatione Vulner. lethal.*

4. Qu. *An Medicus ſolus, ſine Chirurgo, inſpectionem legalem inſtituere valeat?*

Utique Medico ſoli munus inſpectionis legalis concedi poteſt. Nam finis per omnia obtinetur, legitima ſcilicet ſectio, & inſpectio, & genuina depoſitio, vel relatio ſpeciei facti, cum ſufficienti de ea judicio. Vid. BOHN. *de Renunciat. Vulner. lethal. c.* 8.

5. Qu. *An ſenior, vel juvenis Medicus ad teſtificandum, & inſpiciendum, ſit adhibendus?*

Perinde eſt, dummodo ſenior judicio adhuc polleat, nec in ipſa ſenectute juvenis in eruditione exiſtat.

6. Qu.

6. Qu. *An postulari debeat ille Medicus, & Chirurgus, qui vulnerato vivo medebantur?*

Si haberi potest alius non. Nam, quando de lethalitate vulnerum per accidens quæstio oritur, in propria causa testari non possunt.

7. Qu. *An Medici ad singulos ejusmodi actus, in specie inspectionem, sint juramento confirmandi?*

Jurati Medici in *Constit. Crim. Carol. V.* requiruntur Art. 59. cum testibus non juratis, secundum axioma juridicum, non credatur, nec peritis quoad effectum juris, &, sine juramento, hinc nec Medicis, ne in favorem renunciasse videantur, fides plenaria adhibeatur. Quod si tamen Medicus in Doctorem, vel Licentiatum, promotus fuit, & juramentum solemne in promotionis actu jam præstiterit, vel si ab initio officii sui juraverit, vel si ad cadavera inspicienda in specie vocatus fuerit, & sub primo actu juramentum dixerit, illud reiterare non tenebitur, sed primum ad omnes actus extenditur. Ita judicat CLASSEN. & LVDOVICI, in *Notis ad C. Crim. Art.* 147. & 149. BRVNNEM. in *Process. de Testibus c.* 20. *n.* 63. CARPZ. *loc. cit. n.* 40. STRYK. *de J. S. l. c. n.* 30. Consultum autem est, secundum mentem posterioris, n. 32. ut, qui ab initio officii juravit, in actu inspectionis admoneatur istius juramenti, ad majorem curam in inspiciendo adhibendam. De Chirurgis itidem erit judicium, ut in actu inspectionis admoneantur istius juramenti. De eruditis tamen Chirurgis hic sermo est. Imperitis autem,

licet centies juraverint, fides nunquam erit adhibenda. Per juramentum enim ejusmodi imperitus & rudis non emendatur, & false observata nunquam per juramentum vera evadunt, sicuti recte judicat BOHN. *Lib. de Off. Med. p.* 444.

8. Qu. *Num unus, vel plures Chirurgi & Medici ad inspiciendum cadaver requirantur, & cuinam, si lis oriatur, plus credendum?*

Unus quidem expertus Medicus ad inspectionem cadaveris sufficit; quando vero plures adsunt, tunc & melius, & evidentius inspectionem peragere possunt. Plus enim vident oculi, quam oculus, & alter alterum juvare potest. Hinc *Const. Crim. Carol. V.* plures, si haberi possint, Medicos requirit. Interim tamen unus sufficit. Unus etiam Chirurgus, absque Medico, sufficeret, si de ejus peritia hac in re constaret. Sed cum ejusmodi Chirurgus in Germania rara sit avis, vix Chirurgo soli hoc officium committitur, sed Medicus semper addi solet, & debet (vid. LVDOV. *Comment. ad Constit. Crim.*) ne Inquisitus ansam habeat dolendi, & conquerendi, aut de imperitia Chirurgi, aut de inspectione, ob absentiam Medici, minus legali. Medici autem, qui actui inspectionis interesse volunt, sint requisiti, rogati & vocati. Hinc communiter in Attestatis præmittunt formulam: *Auf ergangene Requisition.* Interim aliis curiosis Medicis non præcluditur occasio aliquid addiscendi in ejusmodi casu, sed passive sese habeant, & spectatores agant, non inspectores. Contingit tamen interdum, quod, si unus Medicus a magistratu ablegetur, a parte rei, vel Inquisiti, alius adhuc ad rite inspiciendum cadaver invitetur, quod jure propitio fieri potest. Illius enim aucto-

ritati

ritati nihil detrahitur, cum in re, ſanguinem humanum concernente, omnem reſpectum, & auctoritatem, ſeponere debeamus, nec in re tam ardua nimis cauti, ac providi, eſſe queamus. Medici tamen hi in inſpectione amice conſentiant, in relatione non varient, ſpeciem facti unanimiter referant, cum ante oculos ipſorum ſit poſitum cadaver, quod tamdiu inſpicere valent, donec in deſcriptione vulneris conſentiant. Quando autem hi duo, aut tres, vel plures, a magiſtratu ſimul requiſiti, poſtea in judicio de vulneris qualitate, & effectibus, diſſentiunt, tunc, ſecundum STRYK. *l. c. n.* 21. ſtandum a parte peritioris. Aſt, cum difficile ſit, peritiam junius præ altero dignoſcere, plerumque integris Collegiis, & Facultatibus, Medicorum horum lis, ad decidendum, committitur.

9. Qu. *Quænam ſint requiſita Medici, inſpicientis & deponentis?*

Sunt ſequentia. 1) Peritus ſit. Peritia vero conſiſtit in exacta notitia partium corporis humani. Noſcat enim oportet ejusmodi Medicus omnium partium denominationem, ſitum, connexionem, ſtructuram & uſum. Hinc optimus Anatomicus eſt etiam optimus Medicus deponens. 2) Conſcientioſus ſit, pius & vir probus. Rationem enim reddere debet & ſuo tempore de hac actione coram ſummo tribunali Dei omniſcii, qui ſanguinem humanum, innocenter effuſum, non inultum ſinet. 3) Sit laborioſus. In inſpectione enim omnem diligentiam adhibere debet. Singula neceſſaria notet, ſumma cum circumſpectione, &, in relatione, obſervata ſua deſcribat, non obſcure, ſed perſpicue, ſecundum LL. artis, neque nimium conciſe ſed pro rei neceſſitate. 4) Honeſtus inſuper ſit, nec laſcivis oculis, impuris manibus, indecenti

joco,

joco, verbisque obscœnis tractet id, quod cum verecundia rimandum.

10. Qu. *Quomodo inspectio ipsa sit suscipienda?*

Ad inspectionem legalem rite perficiendam varia requiruntur. 1) Illa, quæ ante inspectionem. 2) quæ in ipsa inspectione, 3) quæ post illam sunt necessaria. Vid. VALENTINI *ff. Med. Leg. Part.* 2. *in Introd, Th.* 5. & BOHN. *de Renunciat. Vuln. lethal. P.* 10. Ante inspectionem 1) est tempus, ubi quæritur, quando inspiciendum cadaver. Respondetur: Satis tempestive, brevi tempore post mortem vulnerati, pro declinanda putredine superveniente. Hinc *Constitutio Crim.* etiam præcipit, ut fiat inspectio ante sepulturam. Putredo enim mutat 1) formam cadaveris, & læsionem, & in tali casu etiam Medicus peritissimus sugillationem vulnerum a sugillatione cadaverosa, necrosin cadaverosam a necrosi vulnerum, distinguere non potest. 2) Nec Medicus ejusmodi putridum corpus, cum dispendio sanitatis, ac propriæ salutis, inspiceret enetur. Vid. BOHN. *de Off. Med. P.* 2. *p.* 582. qui in duplici casu, ob fœtorem, sectionem postulatam renuit. 3) Talis inspectio nullius est usus. Nam Medicus, & judex, finem suum, scilicet exactum judicium de lethalitate, assequi non possunt. Interim tamen contingit, ut post sepulturam, si forsan illa antea neglecta, vel illegaliter peracta fuerit, inspectio occisi & effossi corporis instituatur. Hoc fieri potest tamen tantum in certis casibus, inprimis ad detegendas fracturas in ossibus, præsertim capitis, molliores vero partes citissime corrumpuntur. 2) Ad inspectionem legalem requiritur locus commodus, satisque lucidus, & si fieri potest, illa magis instituenda in libe-

ro

ro aere, quam clauſo conclavi. Inprimis autem evitetur enormis hominum confluxus, ne turbetur Medicus in ſuo opere. 3) Aliæ circumſtantiæ ante inſpectionem ſunt examinandæ, ſcilicet nomen & ætas occiſi, conſtitutio naturalis, & præternaturalis, ante, vel poſt vulnerationem. Arma, quibus læſus vulneratus fuerit, inquirenda ſunt, ſi fieri poteſt, & inſpicienda, ictus vehementia indaganda, item & ſitus corporis, qui in ipſa vulneratione obtinuit, examinandus. Diæta ante & poſt percuſſionem accurate indaganda. Adſtantium Chirurgorum & Medicorum ſolertia, & methodus medendi inquirenda. Tempus denique mortis probe inveſtigandum, ob efficaciam dierum criticorum. Vid. D. KNAVTH *Diſſ. inaug. ſub. Præſid. Ill.* WEDEL. *de Efficacia dierum criticor. in vulneribus.* Ejusmodi circumſtantiæ inſpectionem non tantum exactiorem faciunt, ſed & poſtea ad melius dijudicandum vulnus, & de lethalitate promtius ferendum judicium plurima ſubminiſtrant argumenta. Examen ejusmodi circumſtantiarum etiam expoſcit *C. C. C. V. Art.* 147. 4) Curet Medicus, inſpectioni deſtinatus, ne ante adventum ſuum Chirurgus initium inſpectionis, & inprimis ſectionis, faciat. Hoc ipſo enim dubius redditur Medicus, an ita ſeſe res ante inſpectionem & ſectionem habuerit? 5) Ante ſectionem profunditas vulneris neque ſtylo, neque ipſo ſecante, vel pungente inſtrumento inveſtiganda. Profunditas enim vulnerum nihil facit ad rem, & ipſa ſectio profunditatem vulnerum manifeſtare poteſt, & debet, &, quod maximum, vulnera nova ita fieri poſſunt. Attamen comparatio vulneris & inſtrumenti lædentis inſtitui poteſt.

II. Qu. *Quænam in ipso inspectionis actu sint observanda?*

Ad legalem inspectionem sectio legitima & anatomica requiritur. Non enim sufficit sola externa contemplatio, vel vulneris exploratio mediante stylo. Vid. VALENTIN. *ff. Med. Legal. P. II. Sect.* I. *c.* 6. Sed requiritur sectio sufficiens, quæ absolute necessaria est. Quod si tamen factum ipsum plane obvium & evidens fuerit, v. g. si infanti gula præcisa fuerit, aut si caput gladio bipartitum fuerit, tunc prolixa sectio non requiritur. Inspectio autem, vel lustratio, necessaria est. Sectio ipsa more Anatomicorum suscipienda est, provida & suspensa manu, ne vulnera prius efficiamus, quam investigemus, monente BOHN. *in Off. Med. P.* 2. *p.* 593. Commendat quoque hic Celeberrimus auctor, ut Medicus conscientiosus, inspectionis director, propriis manibus sectionem administret. Præstat enim manus, quam conscientiam cruentare & contaminare. Sectio etiam instituenda usitatis cultris anatomicis, non aliis. Querela enim sæpe oritur a defensore rei, quod instrumento inepto, quo facile partes incidi, & vasa amputari queant, ad arduum ejusmodi negotium Medicus, vel prosector, fuerit usus. Sic apud VALENTINI, in *ff. Med. Legal. P. II. Sect.* I. *Casu* 8. sectio, novacula instituta, nullitatis fuit accusata. Nam Medicum adhibita novacula arteriam subclaviam incaute dissecasse putarunt. Porro non solum pars vulnerata & læsa sectione est aperienda, examinanda, eluenda, spongiis mundificanda, & adstantibus Scabinis demonstranda, sed & cæteri ventres & cavitates sunt dissecandæ & aperiendæ, quia occisus non a vulnere forsan, sed ab alio quodam

morbo

morbo latente perire potuit, notante hoc VALENTINI, *l. c. in Introd. th.* 7. Immo BOHN. in *Officio Med. p.* 590. aliquod exempla læsionum internarum partium refert, absque externis violentiæ signis. Hinc apertio omnium cavitatum interdum requiritur, inprimis, si causa mortis sufficiens nondum inventa sit. In ipsa inspectione Medicus notet & conscribat, quæ viderit, aut conspexerit, aut aliis dictitet, Actuario nempe, ea, quæ annotanda, & de Specie facti, ac qualitate vulneris, consignanda fuerint. Memoria enim labilis est, vel evenit sæpius, ut, inter inspectores, lis oriatur, an hoc, vel illud in vulnere ita sese habuerit? Quod si sub ipso inspectionis actu hæc annotata fuerint, nulla dissensione, aut altercatione, opus erit.

12. Qu. *Quænam tandem post inspectionem sint facienda?*

Concipienda & extradenda est relatio, seu depositio, in cujus forma sequentia sunt annotanda. 1) Quod Medicus & Chirurgus sit requisitus, & a quonam. 2) Quibus præsentibus facta fuerit inspectio. 3) In quonam loco, & quo tempore inspectio facta sit. 4) In relatione nomen & ætas occisi, interdum quoque statura notetur. 5) Tempus vulnerationis, & tempus mortis, observetur. 6) Diæta, medicamenta, & tempus applicationis medicamentorum, aliæque circumstantiæ non sunt omittendæ. 7) Quomodo corpus externe se habuerit. Notandæ enim sunt, juxta *C. C. Carol. V. l. c.* omnes plagæ, livores, tumores, vulnera, ictus & contusiones, fracturæ in singulis regionibus. 8) Quænam partes læsæ, laceratæ, ruptæ, fractæ, dissectæ, & quomodo fuerint, 9) Genus vulneris, figura, longitudo, latitudo, & profunditas consignanda est.

10) Quid intus vulneratum, & quæ viſcera, quæ vaſa. 11) Sanguinis effuſi quantitas vel æſtimanda, vel ponderanda, & alia materia, in cavitatibus inventa, denominanda. 12) Ubi cruor hæſit, ubi feſtucæ in capite. 13) Status viſcerum reliquorum rimandus. 14) Tandem judicium de vulneratione addendum, cum rationibus anatomicis, phyſiologicis, pathologicis, chirurgicis, ubi conſulendi ſunt ZITTMANN. in *Medicina for. Lipſ.* BOHN. in *Officio Med. & in Tract. de Renunciat. Vulner. lethal.* WELSCHIVS, *de Renunciat. Vuln. lethal.* AMMANN. in *Medicina Critica, & Praxi Vuln. lethal.* VALENTINI, in *ff. Med. Legal. & Nov. Med. Legal.* FORTVNATVS FIDELIS, in *Tr. de Relat. Med.* ZACCHIAS in *Qu. Med. Legal.* aliique, ubi caſus præſens ſemper cum aliis eſt æquiparandus, ne hallucinetur in judicio Medicus. Non enim præcipitanter rem maximi momenti in chartam conjiciat, ſed præmeditato conſilio, & ſufficienti rationum & argumentorum numero. Judicium enim medicum ſemper de qualitate vulnerum expectat judex, quod fundamentum ſit omnis inquiſitionis, & talis proceſſus criminalis, (Vid. CARPZ. in *Praxi Crim. P. 1. Qu. 26.*) non tamen inutili prolixitate.

CAP. XXII.

DE VVLNERVM LETHALITATE.

1. Qu. *Quid per vulnus intelligendum?*

Vulnus ſignificat alias ſolutionem continui partium molliorum ab inſtrumento acuto, & contradiſtinguitur ulceribus, rupturis, &c. In Medicina legali autem ſub ſe comprehendit omnem læſionem externam, tum violentia factam, continuitatem partium ſolventem, ſive illa ſit *contu-*

tusio, punctio, sectio, plaga, fractura, distorsio, luxatio, percussio capitis, thoracis, dorsi, abdominis, &c. quæ omnia vulnera dicuntur, quando de lethalitate quæritur.

2. Qu. *Quid per τὸ lethale sit intelligendum?*

Lethale est id, quod mortem infert. Confunditur cum insanabili, sed falsè. Non enim omne insanabile statim mortiferum est. V. g. pars externa amputata per se non restituitur, uti auris, nasus, digitus, pes. Phthisis & hydrops interdum existit malum insanabile, non vero statim mortiferum est. Nec omne quod mortem infert, insanabile statim dicendum. Nam per incuriam Medicorum, Chirurgorum, errores ægrotantium & adstantium, &c. vulnera efficiuntur lethalia, quæ alias sanabilia existunt. Nec omne id, cujus pedissequa mors est, lethale, sive mortale, appellandum, ut communiter vulgus, immo prudentiores, qui in hoc genere non sunt versati, volunt. Sed id demum *lethale dicitur, quod revera per se, sua natura, & ut tale, consequentis mortis causa existit.* Hinc in scholis medicis distinguitur inter vulnus 1) per accidens lethale. 2) Inter vulnus ut plurimum lethale. 3) Inter vulnus simpliciter & absolute lethale. Vid. AMMANNI *Praxis Vuln. lethal.* *Per accidens lethale* est id, quod curari potuisset, nisi hoc, vel illud intervenisset, quod tamen non essentiale isti læsioni fuit, sed accidentale, vel committendo, vel omittendo, advenit. Vel vulnus per accidens lethale est id, ex quo, ut tali, nullus vulneratorum perit. *Ut plurimum lethale*, vel *frequenter lethale*, est, quod sæpius ex se male cedit, non tamen semper, aut saltim tardius quoque hominem interficit. Dicitur etiam *periculosum.* *Per se lethale* dicitur, quod im-

mediate hominem ex vivis aufert, seu, inter quod & mortem nulla alia causa reperitur. Hoc per se lethale sæpius æquiparatur & conjungitur cum *necessario, seu simpliciter & absolute lethali*, sed perperam, quemadmodum BOHNIVS *de Renunciat. Vuln. lethal. p.* 31. & 32. & *de Off. Med. P. I. c.* 5. monet, cum absolute & necessario lethale quidem per se lethale dici mereatur, sed per se lethale non statim ex necessitate, & sic absolute lethale existat. *Simpliciter & absolute lethale* ideo est id, quod, omnem medelam effugiens, semper, brevi tempore, vitam aufert, & omnem Medici & Chirurgi curam excludit. Hi termini quidem in Medicina legali sunt recepti & usitati. Ne vero confusio oriatur, & JCtis, ac defensoribus Advocatis occasio detur, sinistre Medicorum renunciationes interpretandi & distorquendi, ideo, secundum monitum BOHNII, *l. c.* vulnera potius distinguenda sunt 1) in per se, & 2) per accidens lethalia. In certis vero casibus addi potest terminus *absolute lethale*. Vid. ZITTMANNI *Medicina forens. p.* 700. & *seqq.* ubi notabile reperitur responsum.

3. Qu. *Itaque, quodnam vulnus in genere lethale per se sit dicendum?*

In renunciatione non adeo attendendum, an vulnus hujus, vel illius organi in genere ab auctoribus lethale dicatur; sed potius examinandum, an hoc præsens & individuale vulnus, de quo quæstio est, & de quo judicium ferre debet Medicus, sit lethale, an non: Nullius enim partis corporis humani vulnus, secundum nonnullos, in genere lethale dici potest; sed, pro diversitate, & vario læsionis modo, in hoc individuali subjecto taliter, vel taliter pronunciari debet. Hinc, secundum sententiam certorum auctorum, nec cordis, nec cerebri, nec ventriculi

vulnera

vulnera in genere, ſine omni reſpectu, ſimpliciter & abſolute lethalia æſtimari & dici debent, niſi profundiora fuerint, cum ſuperficiaria ad mortem non ſemper tendant, quemadmodum obſervationes confirmant, & confirmarunt olim. Deinde nec auctoritas venerandorum noſtrorum in arte partum, HIPPOCRATIS, GALENI, CELSI, aliorumve neotericorum ſententia, renunciatio & caſus, pro regula lethalitatis abſolute eſt ſtatuendus. aut cœco conſilio obtemperandum. Eorum enim auctoritas & experientia non ſemper ſufficit ad arduum hocce negotium expediendum. Agitur hic de vita inquiſiti, vel rei. Ideo in ejusmodi renunciatione potius omnes circumſtantiæ probe ſunt examinandæ, & judicium ferendum poſtea de Specie facti, de caſu hoc individuali, ſecundum principia anatomica, phyſiologia, pathologica & chirurgica. Hoc facto experientia aliorum in ſubſidium vocanda, & auctoritate eruditorum renunciatio confirmanda. Generalis itaque regula, ad quam vulnus in genere lethale dici meretur, & ex qua ſpeciales regulæ formari poſſunt, eſt hæc: *Quodcunque vulnus corporis noſtri machinam hydraulico vitalem lædit, ejusdem œconomiam turbat, ut vel in momento, vel poſt aliquod tempus, illa tollatur, & cui ruinæ ſubvenire nemo poteſt, illud mortale, ſive lethale dicendum.* Minor propoſitio ex ſpecialibus caſibus deſumenda, & poſtea concluſio formanda. E. hoc ſpeciale. Rite hinc omnia ſunt perpendenda, antecedentia, concomitantia & conſequentia, ut ſubſumtio recte inferatur. Cum autem a parte læſa præcipua ſumatur indicatio, ſi ad lethalitatem per ſe, aut abſolute talem, pervenire velimus, luſtremus ipſas partes corporis noſtri. Deſtribuuntur autem, ſecundum notam Hippocratis diviſionem, in continentes, contentas, & impetum facientes. Sub iſtis intelliguntur partes ſolidæ, ut cor, pulmones, ventriculus, vaſa, &c.

Sub

Sub illis humores, ut ſanguis, chylus, bilis, urina &c. Sub his ſpiritus, vel fluidum nerveum, qui ſunt motores corporis noſtri, & præſides actionum, quæ in œconomia noſtra peraguntur. Ex hac diviſione partium fluunt regulæ aliæ ſpeciales, & lethalitatem indicantes, & quidem prima hæc: *Quodcunque vulnus ſpiritus vel diſſipat, vel coagulat, vel influxum eorum, aut in totum, aut in tantum tollit, & ſedem ſpirituum deſtruit, illud lethale eſt dicendum.* Locum hæc regula invenit in vulneribus venenatis, capitis, cerebri, cerebelli, ſpinalis medullæ. Nam ibi ſpiritus elaborantur, ſecernuntur & diſtribuuntur, quæ lethalitas etiam mox ſe manifeſtat per ſubſequentem ἀνεσθησίαν, ſtuporem, apoplexiam, epilepſiam, vomitum. Hæc regula etiam applicari poteſt ad vulnera nervorum præcipuorum.

Secunda regula ſpecialis eſt: *Quodcunque vulnus enormem effuſionem humorum vitalium præſtat, ſive uno impetu, ſive ſucceſſive, & quidem in loco inacceſſibili, cui medicamenta ſtyptica, aliaque balſamica neceſſaria, non poſſunt applicari, illud lethale eſt.* Nam tollit circulationem ſanguinis & humorum. Circulationem ſanguinis principium eſſe vitæ, & ſanitatis præſidium, omnes concedunt. Vid. Ill. BERGER. *Diſſ. de Vita & Morte.* Hæc vero fieri non poteſt ſine ſufficienti ſanguinis quantitate, quæ vaſa convenienti modo replere & impellere debet. Hinc ſacer Codex, *Deutr. Cap.* 12. *v.* 23. ſanguinem etiam animam eſſe, affirmat. Quando itaque arteriæ & venæ, earumque rami majores inprimis, læduntur & ſecantur, vel in totum, vel in tantum, in loco inacceſſibili, lethalitas abſoluta & momentanea ſequitur. Vulnera enim arteriarum ubique difficillime coeunt. Nam ſunt in perpetuo & notabili motu. Hinc interdum in locis extremis quoque lethalitatem inferunt.

Huc

Huc pertinent & vulnera ductus thoracici, & choledochi.

Tertia reg. ſpecialis hæc eſt: *Quodcunque vulnus corporis noſtri organon, vel partem, ad vitam ſimpliciter neceſſariam, notabiliter, atque profunde lædit, ejusque actionem ſufflaminat, vel tollit, per ſe lethale eſt dicendum.* Hinc vulnera cordis, cerebri, ventriculi, inteſtinorum, hepatis, lienis, renum, diaphragmatis, ſecundum HIPPOCRATEM, *Aph.* 18. *S.* 6. mortalia pronunciantur, id quod CELSVS confirmat, *Lib. V. de Re medica, c.* 26. Hæc tamen pronunciata cum grano ſalis ſemper ſunt intelligenda. Nam levem læſionem organa talia interdum perferre poſſunt.

4. Qu. *Quænam circumſtantiæ porro ad τὸ per ſe lethale pertineant?*

Circumſtantiæ hæ ſunt ſequentes. 1) Vulneris quantitas, qualitas, & figura. 2) Partis læſæ textura, ſitus, & uſus. 3) Vulnerati ætas, & diſpoſitio naturalis corporis, morbi ejus antecedentes, & præſentes, ac tandem ſupervenientia ſymptomata, quæ omnia periculum variant.

Ratione quantitatis *per magnum vulnus* ſecundum trinam dimenſionem ſæpiſſime mortale eſſe ſolet. Nam ita enormiter ſtructura, & actio organi læditur, magna hæmorrhagia ſequitur, & conſolidatio difficillime procedit.

Anguſta vulnera, profunda tamen, quoque periculoſa ſunt, inprimis ſi dilatari non poſſunt. Nam ſanguis, & pus, item & alia materia, ibi ſtagnans, corruptionem præſtat. Hoc applicari poteſt ad vulnera cranii, capitis, thoracis, & abdominis.

Ratione qualitatis notandum, vulnera, cum contuſione, & dilaceratione facta, peſſima eſ-

se. Nam habent statim gravissima symptomata, nempe inflammationem, convulsionem, & νέκρωσιν. Punctim vero & cæsim facta fibras æqualiter segregant. Hinc ejusmodi symptomata non sequuntur.

Vulnera sclopetorum, & tormentorum bellicorum, contundunt, dilacerant, & adurant partes. Hinc statim ad νέκρωσιν disponunt. Ergo præ reliquis sunt lethalia.

Vulnera instrumentorum venenatorum inflictu etiam minimo lethalitatem inducunt. Nam venenum ita immediate sanguini communicatur, & vehementius in illum agit, quam venenum ore assumtum. Et sicuti alibi jam dictum fuit, in ventriculo, & intestinis a viscositate, ibi existente, venena in tantum alterantur, ac in activitate sua imminuuntur, id quod REDI, in *Observ. ad Dn. MAGALOTTI scriptis*, fusius ostendit.

Ratione figuræ vulnera rotunda aliis periculosiora judicantur. Nam latera ejusmodi vulnerum magis a centro distant, hincque difficillime coeunt, quæ observatio tamen magis ad πρόγνωσιν in vivo homine pertinet. Simile quid dicendum de vulneribus, cum imminutione substantiæ conjunctis, quæ etiam difficillime reunionem admittunt.

Ratione texturæ membranosarum partium, tendinosarum, nervosarum, item ex meris vasculis coagmentatarum, periculosiora sunt, quam musculosarum partium vulnera, quia, propter graviora symptomata, difficillime consolidantur. Hoc applicari potest, & debet, ad vulnera diaphragmatis, in centro nervoso, vesicæ in fundo, lineæ albæ, vel etiam circa ἀπονεύρωσις.

Ratione situs vulnera, quibus medicamenta immediata applicari non possunt, lethalia fiunt. Ex hac ratione censentur lethalia vulnera ventriculi, intestinorum, lienis, renum, pulmonum, &c. Ob situm quoque inconve-

convenientem vulnera nonnulla fiunt lethalia, inprimis, quando hæ partes comprimi non possunt. Hinc vulnera vasorum colli, jugularium, atque carotidis, axillarium, brachialium, & cruralium in partibus supremis, mortem inferunt. Vulnera in loco abdito, quo oculus Chirurgi, ejusque manus pertingere non possunt, inprimis, si externe nulla vulneratio in oculos incurrat, lethalia plerumque sunt, & fiunt. Huc pertinent vulnus plexus choroidæi, vulnera meningum, vasorum duræ, & piæ matris, a sola capitis contusione, sine cranii læsione. Nam etiam non læso cranio vasa interna rumpi possunt. Moritur igitur vulneratus ex sanguine putrescente.

Ratione usus omnium maxime lethalia fiunt vulnera in partibus nobilibus, & ad vitam simpliciter necessariis. Hinc vulnera cordis, &c. ex supra dictis, sunt lethalia. Nam turbant enormiter œconomiam corporis. Nec reliquæ circumstantiæ, supra allegatæ subjectum vulneratum concernentes, sunt negligendæ, ut ætas, dispositio naturalis, & prœternaturalis, animi affectus, &c. De lethalitate enim semper quæritur in subjecto individuali, Cajo, Titio, Sempronio, &c. Hinc si Cajus vulneratur lethaliter, nihil obstat, nec excusabit reum, quod infans fuerit, vel individualem conditionem habuerit, quæ eum disposuerit, ut facilius ad mortem lædi poterit. Augat potius illa conditio lethalitatem, quia concurrit ad immediatam mortis causam. Valet hic, quod alias de cotractu ex *L. 19. ff. de R. J.* JCti proponunt: Qui cum aliquo contrahit, non est, vel non esse debet ignarus conditionis ejus, cum quo contrahit. Simili modo, qui lædit infantem, vel senem, vel morbosum, scire debet, se ejusmodi subjectum vulnerare, quod ex hoc vulnere perire potest, præsertim cum in re illicita sit constitutus percutiens, omnem even-

tum hinc voluisse censetur, ex tali actu illicito provenientem.

Ratione ætatis si percussus fuerit infans, aut puer tenerioris texturæ, illa læsio semper erit major, & periculosior, ob partium corporis mollitiem, & sic minorem resistentiam. Inprimis autem læsio capitis minima, ob mollitiem cranii, evadere potest lethalis. Accedit & hoc, quod in infantium capitibus vulneratis non possit institui trepanatio, quæ ad sanguinem, sub cranio latitantem, educendum, unicum est remedium. In senili ætate etiam omnes læsiones sunt periculosiores, partim ob spirituum defectum, & nervorum debilitatem, partim ob sanguinem crassiorem. Hinc facile sequuntur gravissima symptomata, apoplexiæ, ἀνάδησις, convulsio, inflammatio, νέκρωσις.

Dispositio certa corporis etiam lethalitatem præstare potest, v. g. cranii extraordinaria constitutio, & subtilitas, partium internarum extraordinarius situs, immo inversus plane. Vid. HOFFMANNI *Diss. de Inversione cordis.* In statu morboso, v. g. hectica, phthisi, obstructionibus lienis, hepatis, hydrope, vulnera, etiam minima, & alias vix lethalia, lethalia fieri possunt, & causam mortis immediatam constituere. Nam ejusmodi personæ per se sunt debiles, & vitia sanguinis augent vehementiam symptomatum, ideoque lethalitatem. Vid. celeb BOHN. *de Lethalitate Vuln. Ed. nov. p. m.* 47. qui solide ibi ostendit, morbos antecedaneos lethalitatem vulnerum non tollere, & argumenta contradicentium ibi destruit. Interim tamen omnes circumstantiæ probe ponderandæ, ne fiat injuria.

Animi affectus, ut ira, terror, &c. si accesserint in vulnere, per se lethali, ejus lethalitati nihil derogare possunt. In vulnere autem non lethali per accidens illud lethale reddunt. Quando vero dubia est lethalitas, absolutam lethalitatem non inferunt, cum credibile sit, quod non vulnus,

sed

ſed potius animi affectus, immediata mortis cauſa extiterit, ſecundum notam in jure regulam, quod nempe in ſtatu dubio ſemper mitior ſententia ſit ferenda.

Symptomata quod attinet, ex eorum congerie & pluralitate, & vehementia in homine, adhuc vivo, concludunt Medici, tale vulnus eſſe lethale, & contra, vulnus, gravioribus ſymptomatibus deſtitutum, non lethale ordinarie præſumitur. Si vero de ſymptomatibus vulnerum poſt mortem vulnerati quæritur, tunc magna diſputatio plerumque oritur inter Medicos, & cauſarum patronos, de quæſtione nempe, an vulneratus ex ſymptomatibus potius, an vero ex vulnere perierit? In tali caſu ſymptomata probe ſunt examinanda, & diſtinguenda. Nam ſunt triplicis generis. Vid. celeberr. BOHN. *l. c. p.* 53. *& ſeqq.* 1) Quædam ſymptomata a vulnere ipſo, & parte læſa oriuntur, hincque inſeparabilia fere ſunt a vulnere. V. g. ſtupor, ſtertor, epilepſia, convulſio, delirium, vomitus, ſunt effectus læſionum capitis. Et porro vomitus, ſingultus, nauſea, in ventriculi vulneribus ſemper obſervantur. Si ideo ejusmodi ſymptomata ſtatim poſt læſionem obſervantur, & ad vltimum vitæ terminum usque perdurant, tunc genuinæ iſtius vulneris ſunt filiæ. Hinc æque lethalia ſunt, ac vulnera ipſa, cum ſint effectus vulnerum. 2) Quædam contra ſymptomata rariſſime contingunt, & fere nullum habent commercium cum vulnere, nec ex vulnere oriuntur, ſed ex alia cauſa, v. g. ſi in vulnere capitis oritur gangræna in pede. aut quando in vulnere veſicæ oritur pleuritis, aut in vulnere abdominis apoplexia. Si ex eiusmodi ſymptomate æger moritur, non moritur ex vulnere. Nam ejusmodi ſymptomata cum læſionibus nullam fere habent connexionem. 3) Quædam ſymptomata dicuntur media. Poſſunt ſaltem originem ducere ex vulnere partim, partim ex alia cauſa. Hæc ſymptomata

maximam in renunciando pariunt difficultatem, id qnod BOHN. *l. c.* confirmat, qui insimul ibi argumenta contradicentium exposuit. Optimo ideo hic judicio opus est. Nam regulæ generales hic non semper applicari possunt ad singula individua.

§. Qu. *Annon aliæ circumstantiæ, v. g. a telo lethifero, & tempore mortis desumtæ, ad lethalitatem, per se talem, quid faciant?*

Officium Medici quidem exposcit, & de his ex adstantibus quærere, instrumentum lædens oculis usurpare, tempus læsionis, insequentium symptomatum, immo mortis indagare, vulnerisque externam figuram considerare. Nullum tamen horum ad absolutam lethalitatem determinandam quid conferre potest. Præsumtio equidem est, quod gladio acuto, aut baculo grandiori, gravior læsio fieri possit, quam alio instrumento levi, & minus acuminato. Sed potest etiam levis tantum percussio fieri grandiori instrumento, secundum vires percutientis, ut non adeo notabiliter, multo minus ad lethalitatem usque, percussus vulneretur, & contra quando quis levi alias instrumento, magna quidem cum vehementia moto, percutitur, percussio talis lethalis evadere potest. Hinc ex solo instrumento ladente non desumitur argumentum lethalitatis per se, sed ex inspectione id demum innotescere debet. Hæc autem si negligenter instituitur, in anciptiti relinquitur, quousque penetraverit instrumentum lethiferum, aut quamnam partem, & quomodo læserit. Telum ideo lethiferum non semper certi quid in lethalitate determinare potest, quemadmodum ex instrumen-

to,

to, alias non lædente, non ſtatim quis argumentari poteſt ad lethalitatem per accidens. V. g. ſi ſola manu alterius caput quis feriat, commotio cerebri lethalis exinde fieri poteſt, & læſio hæc erit lethalis. Sic ſi quis percutitur circa regionem epigaſtrii, præſertim circa ſcrobiculum cordis, ſtatim ſequitur aſphyxia, reſpirationis interceptio, immo mox ipſa mors. Quis itaque dubitat de lethali hac læſione? Item ſi quis ferula, aut parvo baculo, caput hominis tenerrimæ conſtitutionis lædit, læſio fieri poteſt lethalis. Nam percuſſio non dijudicari debet, nec poteſt, ex inſtrumenti quantitate, & qualitate, ſed vires percutientis primario effectum præſtant. E. g. Milo Crotonienſis, athleta robuſtiſſimus, in certamine Olympiaco taurum ictu nudæ dextræ jugulavit, & Simſon maxilla carioſa aſini mille Philiſtæos.

An vero Inquiſitus, qui inſtrumento non lethifero hominem vulneravit, & interfecit, ordinaria pœna puniendus ſit, Medicus non determinat, ſed hoc JCtis relinquendum.

Ex tempore mortis, mox inſequentis, lethalitatem plerumque concludere ſolent JCti. Dicunt enim, naturam ipſam demonſtrare per breve temporis ſpatium, percuſſum ex vulnere mortuum eſſe, ut CARPZ. in *Praxi Crim. P. I. Qu. 26. n. 9.* MASCARD. *de Probat. Concl.* 1079. *n.* 5. BRVNNEMANN. *Proc. Crim. Inq. C. VII. n.* 27. FELTMANN. *de Cadav. Inſpect. C. VII. Th.* 7. STRYK. *de J. S. Diſſ.* 1. *C.* 3. *n.* 23. Dolendum vero, quo in termino conſtituendo admodum inter ſe ſint diſſentientes. Nonnulli enim ad duos, vel tres dies, alii octo, alii triennium, lethalitatis terminum extendunt, teſte FARINACEO, in *Praxi Crim.* CLASSEN. in *Not. ad Conſt. Crim. Carol. V. art.* 147. CARPZ. *l. c. n.* 90. Sed diſſenſus

JCto-

JCtorum in hac materia indicat, quod a tempore non tutum formetur argumentum, inprimis, cum non præsumtiones, sed probationes in criminal. a LL. desiderentur, secundum *L. fin. C. de Probat.* Quemadmodum enim ex traditate mortis non semper concludi potest, quo vulnus sit per accidens lethale; differunt enim subjecta, differunt circumstantiæ, quæ sane infinitæ sunt: Ita ex celeritate mortis non possumus concludere absolutam lethalitatem, monente hoc celeberrimo BOHNIO *l. c.* & III. WEDELIO, in *Dissert. de Fundamentis lethal. Vuln.* V. g. pinguedo obstruere potest vulnus vasorum, cuius hæmorrhagia alias lethalitatem momentaneam præstat, & sic per tempus mors differtur, non aufertur. Vid. SCHOEPFERI *Diss. de Hæmorrhagia Vuln.* 2.

CAP. XXIII.

DE LETHALITATE VVLNERVM SINGVLORVM ORGANORVM CORPORIS HVMANI.

I. Qu. *Quid statuendum sit de vulneribus capitis?*

Ad vulnera capitis pertinent vulnera integumentorum communium, cranii, duræ & piæ matris, cerebri, cerebelli & spinalis medullæ.

Sub vulneribus integumentorum comprehenduntur vulnera cutis, sive in parte capillata, circa verticem & regiones sincipitis, sive in occipite, sive in fronte, sive circa tempora. De his notandum, quod talia vulnera non sint letha-

lethalia, & se habeant, ut *schlechte Fleisch-Wunden*, sicuti Chirurgi nostro loquuntur.

Vulnera cranii, quæ penetrant vel externam tantum, vel externam & internam laminam simul, quoque non sunt lethalia, quo pertinent fracturæ, fissuræ & contrafissuræ cranii. Hæ enim læsiones omnes ad vulnera simpliciter lethalia non pertinent, docente hoc ratione, & confirmante experientia. Cranium enim est murus, & munimentum cerebri, injurias removens. Ideo ad vitam simpliciter necessarium organum non est, adeoque vulnus ejus, utut profundum, vitam hominis per se non tollit, remedia potius admittit, symptomata per se lethalia non efficit, multo minus causâ esse potest immediata mortis. Sic TVLPIVS, Medicus celeb. olim Amstelodam. fracturam cranii ingentem sola trepanatione curavit. Vid. *Observat.* ejus, *L. I. c.* 14. Et quamvis quamplurimi reperiantur, qui trepanationem periculosam, & difficilem operationem vocant; tamen infinita exempla non tantum, sed & ipsa ratio anatomica ejus certitudinem & excellentiam confirmat. Vid. BOHN. *Diss. de Trepanationis difficultate.* Sic & fungos cerebri, ex vulnere cranii, & meningum, post trepanationem natos, absque metu, excidi posse, testatur COWPERVS, in *Anatom. Corp. hum. fig.* 8. Vid. *Acta Erud. Lips. anno* 1699. Hancce de vulneribus cranii sententiam confirmant plures observationes aliæ. Sic in Dn. MANGOLDT, Med. Prof. in Acad. Rintelens. *Dissert. de Vulner. lethal.* reperitur sequens historia: Vir generosus, cujus caput, ante aliquot annos, acinace in Hungaria vulneratum, atrocissimis capitis doloribus vexatus fuit, ob cavitatem cariosam, stylum majorem ad duos digitos transversales admittentem, in concursu futurarum, coronalis & sagittalis, natam. Hic, ex consilio Professor. in Acad. Regiomontana, sustinuit trepanationem, & quidem pri-

mam prope dictum futurarum concurſum, ſecundam vero, & tertiam prope ſuturam lambdoidæam. Hiſce tribus foraminibus demum in unum triangulare, ſingulari ad hancce operationem confecta ſerra, redactis, in conſpectum veniebat fungus ingens cerebri, cum ſanguine corrupto, intra meninges, & cranium contento. Hoc vulnus autem poſtea conſolidatum fuit, & ſic æger felicisſime priſtinæ ſanitati reſtituebatur. Notabilem fracturam, immo comminutionem, in homine, per 40. annos ſuperſtite, ſpeciali diſſert. expoſuit celeberr. Prof. SALTZMANN, Argentorat. *von einem Bœttger, oder Weinküfer, dem ein Stück Faß Wein, ſo er vom Lager heben laſſen, unverſehens niederfællet, und ihm gleich das gantze* Os frontis *abſchlæget.* Sic & Dn. Dr. VOLLAND, Med. Greuſenſis, nobilem juvenem, qui a caſu ab alto fractura cranii, cum feſtucis laboravit, adhibitis debitis remediis feliciſſime curavit. Simile exemplum in puero octo annor. legitur in BONETTI *Medicina Septentrional. T. I. L. 1. Sect. 3.*

Vulnera muſculorum temporalium, item vulnera, in fronte, ſupra orbitæ oculi limbum ſuperiorem, inflicta, a nonnullis quidem valde periculoſa pronunciantur, ſed absque ſufficienti fundamento. Hinc merito illis contradicit BOHNIVS, *Tr. de Vulneribus leth. p.* 77. ubi exempla plura reperiuntur profundorum muſculi temporalis vulnerum, feliciſsime tamen reſtitutorum. Non tamen negandum, quod fiant læſiones cranii aliquando lethales, & ſecundum HIPPOCRATEM, nullum vulnus capitis, ne leviſsimum quidem, negligendum. Contingere autem ſolet, ut vulnera capitis lethalia fiant, 1) quando fiſſura, vel contrafiſſura, contingit. Vid. BOHN. *l. c. p.* 80. & 83. Inprimis vero, quando ejusmodi fiſſura cœca eſt. Et 2) Vulnera cranii fiunt periculoſa, quando non dignoſcuntur, nec reme-

remedia convenientia applicantur, vel applicari possunt. Nec fractura cranii semper lethalis erit, id quod confirmant antea allegata exempla, & inprimis major fractura cranii minus periculum inducit, quoniam sanguis per majorem fracturam citius educitur, quam per minorem. Quando vero, illæsa lamina externa, interna finditur, vel frangitur, inprimis in parte, læsioni opposita, qualia exempla BOHN. *l.c.* refert, tunc, cum PAWIO, *in Hippocratem, de Vulneribus Capitis, p.* 82. infelices, ac infortunatos ejusmodi percussos proclamare possumus, quoniam plerumque nec ipsi sciunt, an, & in quo loco sint læsi, nec Medicus, & Chirurgus de hac re certior fieri potest, nisi eo tempore, cum omnia conclamata sunt. Et PARÆVS inquit, „cum nullo certo signo fracturæ cranii genus di„gnosci possit, si quando ex tali vulnere mors consecuta „fuerit, venia dignum censendum esse Chirurgum. De fracturis cranii plura legi possunt in BERENGARII speciali *Tract. de Fractura Cranii.*

Vulnera cranii, per meningem duram, sive duram matrem, penetrantia, sunt quidem ambigua, & periculosa, sed non semper lethalia. Est quidem dura mater embolus cerebri, sive causa primaria motus fluidi nervosi; quæ pressione sua fluidum nerveum a cerebro per nervos ad partes promovet. Hinc, quando motus duræ matris, & sic ejus actio læditur, tunc necessario mors sequitur. Cum vero dura mater sit musculus, ideo ejusmodi vulnus consolidari potest, id quod ratio docet, & experientia confirmat. GLANDORP. in *Chirurg. Observ.* 4. expresse inquit, quod dura mater, quando, facta trepanatione, sub illa pus, aut sanguis, appareat, tutissime sit incidenda. Hoc confirmat BLANCARD, in *Obs. Med. Phys. C.* 1. *Obs.* 27. Vulnera quoque duræ matris, per sectionem inflicta, non adeo sunt periculosa, ac illa, quæ cum contusione, & dilaceratione quadam contingunt. Nam ibi erit in-

flammatio levis, hic vero enormis, & ſic per conſequens ſymptomata longe contingunt graviora, cum quibus vulnerati plerumque moriuntur.

Vulnera ſinuum duræ matris, inprimis majorum, ſunt lethalia. Etenim, ſecundum PACCHIONIVM, in *Tr. de dura matre*, concurrunt circa ſinus, falcatum inprimis ſuperiorem, & laterales exteriores, tendinis muſculorum duræ matris. & quemadmodum omnium tendinum vulnera periculoſiſſima ſunt, ita longe vehementiora erunt hæc vulnera, in quibus ſimul contingit enormis hæmorrhagia, quæ nullo remedio ſtiptico ſiſti poteſt. Hinc ſanguis effunditur intra ſpatia duræ, & piæ matris) cerebrum comprimitur, ejus tonus deſtruitur, & vulneratus plerumque paulo poſt moritur. Interim MARCETTVS, in *Obſ. Med. Chirurg. n.* 4. annotavit vulnus ſinus falcati, ad corpus calloſum penetrans, quod tamen goſſypio uſto, bolo Armena, ſanguine draconis, & albumine ovi feliciſſime fuit curatum. Sed una hirundo non facit ver, & hoc exemplum non probat, quod ideo omnia ejusmodi vulnera ſint ſanabilia.

Vulnera cranii, per meninges in ſubſtantiam cerebri corticoſam & medullarem penetrantia, ſinubus ſc. duræ matris ventriculisque & plexu chorroidæ illæſis, ad vulnerum, utplurimum lethalium, claſſem pertinent.

Hippocrates quidem omnia vulnera cerebri lethalia pronunciat, *L. 6. aph. n.* 18. & certum eſt, quod cerebrum ſit pars nobilis, immo nobiliſſima, ſpirituum animal. fons & origo, metropolis animæ; interim tamen, quando vulnera cerebri non concomitantur graviſſimis ſymptomatibus & ita ſunt comparata, ut remedia applicari queant, ſanguisque extravaſatus, & purulenta materia educi, tunc nonnullos evaſiſſe, experientia teſtatur. Vid. AMMANNI *Medicina Critica, Caſ.* 46. Sic in Bibliotheca Boruſſica Regiomontana

montana curiosis monstratur telum, quo nobilis Colonelli caput & cerebrum erat vulneratum, quod tamen postea, cum salute ægri, per palatum exivit. Similiter prodigiosorum vulnerum cerebri exempla, cum substantiæ effluxu, reperiuntur in SCHENCKII *Observ. L.* 1. *n.* 40. & 74.

Vulnera cerebri profunda, sive cum fractura cranii, & particulis ossium acutis, per corticem, & medullam cerebri penetrantibus, adacta, sive cum ventriculorum, corporis callosi, septi pellucidi, plexus choroidæi, corporum striatorum læsione, sanguinis extravasatione, intumescentia, putrescentia, simpliciter, & absolute lethalia judicantur. Nam 1) partis nobilissimæ actio hic plane sistitur. 2) Gravissima symptomata efficiuntur, ut apoplexia, ἀφωνία, sopor, stertor; convulsio, vomitus, ἀναισθησία, quæ omnia in vulneribus capitis plerumque funesta sunt signa. 3) Non potest suppuratio fieri, 4) nec medicamenta sufficientia applicari, unde mors statim, vel brevi post, sequitur.

Vulnera cerebelli, & principii spinalis medullæ, inprimis circa calamum scriptorium, omnia esse lethalia, & ratio docet, & experientia confirmat. Cerebellum enim primaria causa est motuum avtomaticorum, involuntariorum, & vitalium, mittit nervos ad cor, diaphragma, ventriculum, & intestina. Ideo vix, salva vita, lædi potest. Experientia etiam hoc confirmavit, dum omnia animalia a vulneribus cerebelli, & spinalis medullæ in principio, illico moriuntur. *Die Jæger nennen es den Nick-Fang.* PERRAVLT, *Mechanique des animaux*, *P. I. c.* 7. & VIEVSSENS, in sua νευρογραφία, it. & BOHN. *l. c. cap. de Vulneribus capitis*, hoc experimentis tentarunt, nimirum aperuerunt capita animalium, sic dissecto & exemto ce-

rebello, illæso cerebro, & spinali medulla, statim omnia animalia extincta fuerunt.

Vulnera, intra nasum, & oculorum angulum majorem per cranium in cerebrum penetrantia, lethalia sunt absolute. Læditur enim tota basis cerebri, & cerebelli, vulneratur origo nervorum, hincque in momento obmutescunt læsi, sensum & motum amittunt, redduntur apoplectici, &, cum stertore, brevi post extinguuntur.

Graviores capitis contusiones, & vehementes cerebri commotiones, a quibus, illæso etiam cranio, & dura matre, vel vasa sanguifera piæ matris, plexus choroidæi, cerebri rumpuntur, tubuli cerebri, & surculi nervorum radicales contorquentur, comprimuntur, vel præternaturaliter laxantur, aut protenduntur, mortalia fiunt, & fieri possunt. Nam ἀφωνία ita producitur, teste HIPPOCRATE, *Sect.* 7. *aph. n.* 58. item surditas, sopor gravis, apoplexia, & mors ipsa, secundum eundem HIPPOCRATEM, *l.* 5. *Epidem. n.* 59. Hoc assertum etiam confirmatur observatione HEINRICI ab HEHR. *Observ. n.* 12. Singularis, & ad hancce thesin pertinens observatio reperitur in Dn. MANHOLDT *Diss. cit.* Nempe civis Lubecensis in osse frontis ad sinistrum latus prope suturam coronalem urceo, cerevisia pleno, contusim læditur, æger sequentibus diebus, neglecto vulnere, ambulabat, in convivio hilariter compotabat, ast nono, aut decimo die post, subito in apoplexiam, & convulsiones incidebat, die 12. autem moriebatur. Medicus, & duo Chirurgi præsentia magistratus cranium aperiebant (nam externe nihil notatu dignum reperiebant) in cranio neque fracturam, neque fissuram, multo minus sanguinem coagulatum in regione contusa inveniebant, sed aliquot digitis transversis a loco læso contra-

fissuram

fissuram in interiori lamina cranii reperiebant, instar parvi semicirculi, *wie ein halber Marien-Groschen.* Remota pia & dura matre cordex cerebri in sinistro latere magna copia purulentæ materiæ oppletus conspiciebantur, quæ materia, cerebri medullam, usque ad basin, ultra os petrosum, corruperat. Testantur itaque, materiam purulentam arte medica tolli non potuisse, sed ægrum gravitati symptomatum ex necessitate succubuisse. An vero percussio, hujus materiæ purulentæ causa fuerit, nec ne, vel an æger potius, ante contusionem, dispositus fuerit ad talem cerebri suppurationem, ex sanguinis grumescentia spontanea fere natam, determinare noluerunt.

Vulnera profunda, spinali medullæ inflicta, absolute sunt lethalia. Nam ea observantur symptomata, quæ in vulneribus cerebri & cerebelli profundioribus adesse solent. Sequitur enim paraplegia, paralysis in organis inferioribus. Motus etiam spirituum ad cor, pulmones, musculos intercostales, & diaphragma turbatur, vel plane tollitur, ideoque vulneratus mox, vel suffocatus, vel convulsus, moritur. Ex hac ratione vulnus, cultro intra quartam & 5 colli vertebram inflictum, septimo die ægro moriente, pro lethali habuit F. Lips. teste WELSCHIO, in *Ratiocin. vuln. lethal. c.* 3. Sic juvenis, apud TVLPIVM, *L. III. obs. C.* 27. pugione in spinali medulla vulneratus, prævia alvi, & vesicæ obstructione, & abdominis intumescentia, tertio die lipothymicus mortuus est. Simile quid dicendum de luxationibus & fracturis vertebrarum, vel colli, vel thoracis, vel lumborum, quæ læsiones, quando spinalis medulla insimul læditur, comprimitur, vel disrumpitur, absolute lethales esse solent. Statim enim sequitur paralysis, & brevi post ipsa mors.

Ast non tantum enormia vulnera spinalis medullæ sunt lethalia, sed & fortes contusiones, immo exi-

guæ

guæ puncturæ mortem inferre possunt, ob symptomatum vehementiam, spasmos nempe, & convulsiones, it. & gangrænosas inflammationes. Conf. BOHN. *de vuln. lethal. p.* 116.

Quod de vulneribus cerebri, cerebelli, & spinalis medullæ dictum fuit, id etiam suo modo, ad nervorum vulnera applicari debet, & potest. Hinc læsiones illorum truncorum nervosorum, qui organis vitalibus ministerium, motus, & sensus præstant, inprimis octavi paris, plerumque sunt lethales. Nam nervi hi vulnerati, inprimis plane dissecti, lædunt statim respirationem, pulsum cordis, ventriculi, & intestinorum actiones. Hinc sequuntur spasmi in pectore & abdomine, vomitus item & spasmi organorum generationis. Et quamvis trunci hi nervosi, mox ab exortu suo vulnerati, per colli latera decurrentes, topica medicamenta admittant; hæc tamen non sufficiunt ad spasmos, aliosque effectus funestos tollendos. Est quidem alias in vulneribus nervorum ultimum remedium nervi abscissio: Ast talis in ejusmodi casu, vulnerato nempe ramo majori non instituenda. Alias perit statim omnis sensus & motus in organis vitalibus, cordis nempe & respirationis. Et porro ejusmodi abscissio fieri exinde non potest, quoniam nervi plerumque profundius paulo latitant, inprimis circa vasa majora.

Vulnera nervosorum plexuum, inprimis profundiora, ex varia ratione lethalia evadunt. 1.) enim remedia commode applicari non possunt, 2.) turbantur actiones viscerum vitalium, & quidem notabiliter, & 3.) excitantur ab ejusmodi vulneribus dolores intolerabiles, spasmi, convulsiones, febres, deliria, quæ omnium sunt periculosissima symptomata.

Quid vero de nervorum caudicibus, summitati humeri, & femori implantatis, eorumque vulneribus sentiendum sit, Medici, etiam oculatissimi, determinare noluerunt. Nostro vero judicio ejusmodi vulnera utique

vel

vel ad lethalia, vel ad periculosissima pertinent. Nam 1) ob situm, topica, seu externa remedia vix applicari possunt. 2) Incisione remediis via parari haud potest, ob viciniam vasorum sanguiferorum, quæ ita facile læduntur. 3) Nec amputatione membri, nec ambutatione nervi, tuta hic suscipitur cura.

2. Qu. *Quid sentiendum sid de vulneribus colli?*

Missis vulneribus capitis, vulnera colli examinanda veniunt. Quatuor autem, præter spinalem medullam, reperiuntur in collo partium genera, quarum vulnera frequentius funesta & lethalia esse solent, nempe vasa sanguifera, nervi, aspera arteria, vel trachea, & gula sive œsophagus. Et quoniam hæ partes arctius paulo inter se unitæ existunt, ideo rarissime solitarie vulnerantur, sed plerumque conjunctim. Hinc & lethalitas per concursum plurium læsionum maxime augetur.

Vulnera arteriarum carotidum, & cervicalium, venarum item jugularium internarum, & cervicalium, propter hæmorrhagiam enormem, lethalia evadunt. Nam 1) sunt vasa majora. 2) Medicamenta hic applicari non possunt, v. g. styptica ex pharmacevticis, nec ligaturæ, & compressiones ex chirurgicis, ob metum suffocationis. Nec cauteria locum inveniunt. Et quamvis hæc applicata sunt interdum in tali casu, & vulnere colli (vid. BOHN. *de Vuln. lethal. p.* 120.) tamen, eschara paulo post recedente, non solum hæmorrhagia recruduit, sed & post mortem in musculis a sanguine effuso notabilis corruptio observata fuit.

De vulneribus venarum jugularium externarum aliter sentiendum. Nam hæc remedia, jam laudata, admit-

tunt, nempe ſtyptica, compreſſiones, & in caſu vehementiori ipſa cauteria, & apud veteres more recepta erat harum venarum ſectio. Cujus rei veritatem, certitudinem & uſum propria experientia confirmarunt MARCVS AVREL. SEVERIN. *Lib. de Medicina efficaci*, in ſpecie HORNIVS, in Μικροτέχνη. RIVERIVS, in *Praxi*, *L.* 1. *c.* 2. BOTALDVS, in *Methodo incidendi venam.* BLANCARD. in *Collect. Med. Phyſ. obſ.* 65. Et veteres quoque ἀρτηριοτομίαν arteriarum carotidum externarum ſuſceperunt, quamvis non ſemper felici cum ſucceſſu. Hinc concludendum, quod vulnera venarum jugularium externarum, immo & arteriarum externarum carotidum, inprimis minorum ramorum, certis ſub conditionibus non ſemper lethalia ſint dicenda.

Vulnera aſperæ, arteriæ, ſeu fiſtulæ aeriæ, diverſimode contingunt, & contingere poſſunt, & quidem 1) fiunt externæ inciſiones, vel longitudinales, vel transverſales, vel cum ſubſtantiæ imminutione, ad inſtar ſemilunulæ, quæ, quando non ſunt enormes, coaleſcere poſſunt, teſte experientia, & inprimis notiſſima operatione chirurgica, quæ βρονχοτομία dicitur. Interim poſt coalitum ejusmodi vulneris remanet ſemper raucedo. Quando vero 2) aſpera arteria plane abſcinditur, adeo, ut pars abſciſſa, vi muſculorum, deorſum moveatur, tunc plerumque tale vulnus lethale eſt. Nam 1) extremitates abſciſſæ vix ac ne vix quidem conjungi poſſunt, neque per medicamenta, neque per ſuturas Chirurgorum. Ideo reſpiratio læditur, inflammationes graviores oriuntur, vel etiam, propter excreſcentiam carnis, ſuffocatio fieri debet.

Contuſiones ipſæ & percuſſiones circa laryngem, cartilaginem thyroidæam, & arytenoidæas, mortem inferre poſſunt, inprimis, quando, per violentiam illam, earum connexio ita turbatur, ut, ſibi propius adactæ, ſeu ar-

ctius conniventes, glottidem, ejusque rimulam claudant, sicque & inspiratio, & respiratio prohibeatur. Cum vero illis diducendis haud suppetant remedia, excepta βρονχοτομία ideo communissime mors sequitur, propter subsequentem inflammationem anginosam.

Trachea, sub claviculis, & in thorace recondita, vulnerata mortem post se trahit certissime. Nem 1) respiratio totaliter læditur, aer pulmones amplius non intrat, sed potius cavitatem thoracis, unde pulmones comprimuntur, & non possunt distendi, ut fieri debet in respiratione legitima, & sic brevi post sequitur suffocatio. 2) In ejusmodi vulnere nulla adsunt, vel applicari possunt, medicamenta, quæ conjunctionem labiorum vulnerum, & sic consolidationem præstare valeant, ideo necessario moriuntur hac ratione vulnerati.

Vulnera œsophagi cum alia sint majora, alia minora, alia longitudinaliter, alia transversaliter inflicta, alia œsophagum penetrent, intra collum constitutum, alia vero œsophagum, in thorace absconditum, ideo diversa de illis judicia ferenda. Vulnera proinde exigua, & inprimis summitati œsophagi, in collo constituti, illata, non dici possunt absolute lethalia. Nam 1) propter exiguitatem, tale vulnus neque lethalem inflammationem, neque dolorem vehementem efficit. 2) Per vulnus hoc elabentia alimenta, talia spatia non intrant, in quibus nocere, & putrescere possunt. 3) Per futuram non cruentam etiam jungi possunt. Hancce de vulneribus œsophagi theoriam BOHN. confirmat observationibus, *p.* 522. Alia vero res est, quando œsophagus, in thorace delitescens, vulneratur. Tale enim vulnus absolute lethale dicendum. Nam 1) alimenta intrant cavitatem thoracis, ibique putrescunt, & inflammationem gangrænosam efficiunt. 2) Medicamenta convenientia ibi applica-

ri haud possunt. Vulnera transversalia œsophagi periculosiora sunt, quam longitudinaria. Nam tunica musculosa œsophagi interior ex transversalibus, vel spiralibus potius, composita est fibris, unde hæ fibræ, a se invicem separatæ, magis recedunt, & difficillime conjunguntur. De gula, plane abscissa, nihil dicam, cum per se clarum sit, quod tale vulnus sit incurabile, & per consequens lethale. Neque enim futura cruenta hic locum invenire potest.

3. Qu. *Quid de vulneribus thoracis sit statuendum?*

In thorace varia existunt organa, quorum vulnera certo respectu lethalia esse solent, nempe spina dorsi, costæ, sternum musculi thoracis, & intercostales, pleura, mediastinum, corcum suis vasculis & pericardio, thymo, arteriæ, & venæ mammariæ, vena ἄζυγος, pulmones, cum suis vasculis, ductus thoracicus, diaphragma, nervi intercostales, phrenici, & octavi paris.

Vulnera musculorum thoracis, quando ad cavitatem thoracis non penetrant, non sunt lethalia. Quando vero cum aliqua latitudine, usque ad pleuram penetrant, tunc interdum fieri possunt lethalia. Nam succedit inflammatio pleuræ, vel pleuritis, quæ, mutata in empyema, vel in peripneumoniam, mortem inferre solet.

Vulnera exigua, ad cavitatem thoracis penetrantia, illæsis modo organis vitalibus, in thorace contentis, non sunt lethalia. Nam neque organa, ad vitam necessaria, læsa sunt, neque symptomata lethalia exinde fluunt. Quando vero ejusmodi vulnera sunt lata, adeo, ut aer externus majori in copia, & notabili impetu cavitatem thoracis intrare valeat, tunc pulmones comprimuntur, respiratio difficillima redditur, & plerumque homo brevi post extinguitur.

Et

Et cum ejusmodi vulnus per suturam conjungi non possit ideo lethale dicendum.

Vulnera thoracis, cum fracturis costarum, lethalia fieri possunt. Sunt quidem ex JCtis GIVRBA, *Consil.* 17. & CÆPOLLA, *L. III. Consil.* 61. qui fracturas costarum non pro vulneribus lethalibus admittere volunt. Ast hi celeberrimi viri, seducti auctoritate HIPPOCRATIS, GALENI, & CELSI, tale quid statuunt, quod tamen universaliter intelligi non debet. Nam costarum læsiones utique fieri possunt lethales. Lethales vero fiunt costarum læsiones 1) quando fragmenta intus latitant, quæ per Chirurgum extrahi non possunt. Hinc enim oritur lethalis inflammatio, exulceratio, & empyema. 2) In fracturis costarum interdum aer spatia musculorum intrat, sicque thorax intumescit, & respiratio enormiter læditur. 3) Costæ fractæ difficillime restituuntur, & per callositatem uniuntur. Nam costæ sunt in perpetuo motu, & sic unio vix locum invenire potest. Porro depressæ costæ vix attolluntur, neque instrumentis, neque manibus. 4) Et forte restitutæ costæ, & iterum unitæ, in situ vix contineri possunt. Nam organa hæc, ut jam dixi, sunt in perpetuo motu; & ex hac ratione consolidatio difficulter procedit. Concludendum itaque, quod fracturæ costarum facillime fieri possint lethales, subsequente nempe inflammatione, suppuratione & empyemate.

Inter viscera thoracis primum locum occupat cor, cujus vulnera aut musculos cordis tantum, aut vasa coronaria, aut ventriculos, sive cavitates, lædunt. Vulnera cordis, quando ventriculum alterutrum, aut utrumque penetrant, absolute, & statim sunt lethalia. Nam circulatio sanguinis ita in momento sistitur.

Vulnera, quæ vasa coronaria cordis lædunt, quoque statim, vel brevi post lethalia fiunt. Nam 1) enormiter sanguis funditur. Hinc incidunt vulnerati in lipothymiam. 2) Sanguis spatia aliena intrat, v. g. pericardium. Hinc, quando pericardium repletur an sanguine, sanguis ibi coagulatur, cor comprimitur, & sic motus cordis sistitur. 3) Cum vasa coronaria sint motores cordis, qui motum diastolicum cordis præstant, ideo læditur motus cordis, & sic homo extinguitur.

Vulnera cordis, quæ, intactis ventriculis, & vasis coronariis, tantum substantiam masculosam, & quidem in minima quantitate, lædunt, tamen lethalia fiunt. Dubitarunt equidem Medici de lethalitate vulnerum cordis in superficie ex hac ratione, quoniam cor sit musculus, vel machina musculorum, vulnera vero musculorum non sunt lethalia, sed ita comparata, ut consolidatio possit expectari. Ast hæc ratio in vulneribus cordis locum non invenit. Nam 1) cor est musculus, in perpetuo motu constitutus. Ergo quemadmodum vulnera reliquorum organorum, quorum motus perpetuus est, difficillime consolidantur; sic etiam cordis. 2) Singulis pulsibus notabilis quantitas sanguinis ex vulneribus cordis exstillare debet, & ideo successive oritur lethalis hæmorrhagia. Vulnerabatur hic Studiosus nobilis. In cordis superficie læsio erat exigua, & sane vix notabilis, sed spatio trium horarum incidebat Studiosus ille ex improviso in animi deliquium, & statim vita cessabat. 3) Cum vulnerum symptomata immediata sint inflammationes, ideo tale symptoma in corde lethalitatem quoque præstare potest. 4) Remedia non possunt applicari. 5) Cor non lædi potest, nisi cum vulnere pericardii. Cum itaque vulnera pericardii lethalia sint, multo magis vulnera cordis minima,

ma, & ſuperficiaria, cum vulnere pericardii conjuncta, lethalia ſunt dicenda.

Porro in tota ſuperficie cordis plura filamenta ſunt nervoſa. Ergo fieri aliter non poteſt, quam quod eveniat convulſio. Per convulſionem autem oritur ingens turbatio motuum cordis, & vita ſalva ita perſiſtere non poteſt. Porro per vulnerationem nervorum cordis nervi a ſe invicem ſeparantur, & ita oritur paralyſis in certo muſculo. Per ejusmodi paralyſin vero turbatur circulatio ſanguinis cordis, & per ſe conſequens vita turbatur. Hæc ſunt argumenta, quæ ad oculum oſtendunt abſolutam vulnerum cordis lethalitatem, quam & ipſe OVIDIVS, *lib.* 1. *de Pont. eleg.* 3. *v.* 21. agnovit, ubi inquit:

Afferat ipſe licet cunctas Epidaurius herbas:
Sanabit nulla vulnera cordis ope.

Quæ prolata ſunt de vulneribus cordis, argumenta, applicari debent ad vulnera auricularum, quæ etiam omnia ſunt lethalia dicenda.

De vulneribus pericardii auctores non conveniunt. Alii enim omnia vulnera pericardii abſolute lethalia pronunciant, alii vero ſub conditionibus vulnerum pericardii lethalitatem admittunt. Quicquid tamen ſit, vulnera pericardii certiſſime mortem inducunt. 1) Enim pericardium eſt membrana tendinoſo-nervoſa. Ergo ſpasmis & convulſionibus vulnera pericardii concomitantur. 2) Quando pericardium vulneratur, lympha pericardii effluit, cujus præſentia tamen ad motum cordis facilitandum abſolute neceſſaria eſt. 3) Quoniam pericardium in ſuperiori parte cum vaſis ſanguiferis, arteria magna & pulmonali, vena cava, & pulmonali cohæret, a parte inferiori vero cum tendinoſa diaphragmatis parte jungitur, ideo diaphragma convellitur, & ab inflammatione pericardii etiam paraphrenitis, ſeu inflammatio diaphragmatis, lethalis oritur. 4) Neque pericardium, neque cor vix vulneratur,

quin

quin & simul aliæ partes vicinæ vulnerentur. Hinc ex complicatione & multitudine vulnerum, lethalitas per se sequitur.

Quæ de vulneribus cordis dicta sunt, etiam applicari debent ad vulnera vasorum cordis communium, arteriæ nempe magnæ, arteriæ pulmonalis venæ cavæ, & venæ pulmonalis. Horum enim vasorum vulnera absolute lethalia fiunt, & icti statim concidunt. Nam circulatio sanguinis in momento sistitur, sanguis ad cavum thoracis effunditur, & sic homo in momento suffocatur. Sunt quidem maliti si Medici & JCti, qui ejusmodi vulnera, ut per accidens lethalia, defendere volunt, cum debili tamen argumentorum suppellectile. Dicunt enim 1) Vasa sanguifera non esse organa principalia, quod tamen absolute falsum est. Vasa enim sunt canaliculi in quibus circulatio absolvitur. Ergo sunt organa, ad vitam absolute necessaria. 2) Dicunt, non omnem sanguinis profusionem esse lethalem, & hoc argumentum in tantum concedendum, ast hic non applicandum. Nam vasa, in externis partibus læsa, comprimuntur, & sic hæmorrhagia sistitur; ast talis compressio vasorum in partibus internis nunquam fieri potest. 3) Dicunt, sanguinem e cavitate thoracis educi posse. Ast hoc non de omni quantitate, sed tantum de exigua intelligendum. 4) Venarum, & arteriarum vulnera coalescere posse affirmant. Ast hæc regula enim tantum valet in vulneribus vasorum manuum, atque pedum, nunquam vero applicari potest ad vulnera vasorum in partibus intrinsecis, sive ad vulnera capitis, thoracis, & abdominis.

Ob similem, supra allegatam, rationem hæmorrhagiæ ex venis & arteriis subclaviis mammariisque vulneratis, item vena ἀζύγω, dependentes, mortem citissime accelerant. Nam sanguis impetuose profunditur, cavitas thoracis ab eo repletur, circulatio sistitur, & vulneratus suffocatur. In ejusmodi vulnere quoque medicamenta applicati haud possunt, hæmorrhagiam subito sistentia. *De Hæmorrha-*

morrhagiis vulnerum legi meretur JCti Excell. SCHOEPFFERI *Diss.* Rostoch. habita, *de Hæmorrhagia vulneratorum*, (*von Verblutung der Verwundeten.*)

Vulnera & dilacerationes vasorum intercostalium, mediastini & sterni, in superficie hujus organi interna, etiam lethalitatem præstant. Nam 1.) remedia necessaria hinc non possunt applicari. 2.) Sanguis stillat ad cavitatem thoracis. Hinc motus cordis, pulmonum, & diaphragmatis impeditur. Et quamvis, per paracentesin, sanguis educi possit; tamen rarissime effectus speratus succedit. Nam cum vasa ejusmodi vulnerata sanguinem perpetuo fundant; hocce vero stillicidium remediis sisti non possit: Ideo vita quidem interdum ad aliquot dies prorogatur, plerumque tamen 5. vel 7. die fatis cedunt læsi. Sanguis enim successive deficere incipit. Hancce nostram sententiam de vulneribus vasorum intercostalium confirmat BOHN. *l.c. p.* 32. propria sua observatione.

Pulmonum vulnera non quidem semper lethalia deprehenduntur, id quod quotidiana docet experientia; tamen omnia dici possunt periculosa, immo periculosissima, quod ex sequentibus patebit. Non vero sunt lethalia dicenda illa, quæ in extremitatibus pulmonum fiunt. Nam 1) hæmorrhagia enormis non contingit. Vasa enim ibi sunt exigua. 2.) Sanguis ille, qui, in minima & tolerabili quantitate, ex ejusmodi vulnere ad cavitatem pectoris exstillat, vel per vulnus dilatatum, vel per paracentesin, in inferiori thoracis parte institutam educi potest.

Moriuntur vero homines ex vulneribua thoracis & pulmonum 1.) quando vasa pulmonum majora vulnerantur, & hoc fit propter enormem hæmorrhagiam, quæ nullo remedio sisti potest. 2.) Quando sanguis ex cavitate thoracis non effluit, sive per dilatationem vulneris, sive per suctionem, ore, aut

instrumentis institutam, sive per paracentesin. Ideo sanguis, in cavitate thoracis existens, putrescit, putrescensque inflammationem gangrænosam & necrosin instituit. 3.) Quando rami majores asperæ arteriæ simul vulnerantur. Ita enim aer intrat cavitatem thoracis, pulmones ab eo comprimuntur, & respiratio sufflaminantur. Ast quoniam bronchia, sive ramificationes asperæ arteriæ, undique a vasis sanguiferis pulmonum cinguntur, ideo vix asperæ arteriæ rami majores læduntur sine læsione majorum vasorum sanguiferorum, & tunc, ex duplici ratione, tale vulnus lethale evadit. 4.) Moriuntur ejusmodi vulnerati ex inflammatione pleuritica, & peripneumonica. Quando enim inflammatio conjungitur, & materia purulenta in suppuratione non per tussim evacuatur, fatis cedunt plerumque septimo die. Et quoniam inflammatio, & suppuratio, effectus vulneris est, ideo cautus sit Medicus in sua renunciatione. Et quamvis ejusmodi vulnerati restituantur; tamen per totam vitam miserabiles esse solent, & valetudinarii manent. Oritur enim plerumque constans dispnœa & tandem phthisis, ex coalitu pleuræ irregulari, & pulmonum.

Ductus thoracicus organon ad vitam absolute necessarium est. Hinc ejus vulnera per se, & simpliciter lethalia dicenda, id quod ~~valet de~~ eum receptaculo chyli lumbari. Nam 1.) motus chyli ad sanguinem intercipitur, & ita partes alibiles ad sanguinem non deferuntur. Sanguis & omnia fluida, item & solida ipsa, amplius non nutriuntur. Hinc ex tali læsione, vel repentina mors oritur, vel incurabilis hectica acceleratur. 2.) Chylus intrat spatia aliena, vel cavitatem abdominis, vel thoracis, ibique corrumpitur, putrescit, & lethales inflammationes præstat.

Vulnera diaphragmatis probe distinguenda sunt. Alia enim partem musculorum, alia vero nervosam, seu tendinosam, penetrant. Vulnera, parti tendinosæ dia-

phragma-

phragmatis inflicta, per se lethalia pronunciantur. Nam 1.) medicamenta non possunt applicari. 2.) Spasmodicæ oriuntur contractiones, quæ ipsam respirationem turbant, & enormiter lædunt, ac, subsequente inflammatione, lethale oritur delirium paraphreniticum. 3.) Consolidatio non expectanda, partim ob motum constantem hujus organi, partim quoniam hoc vulnus tendinum est. Tendines enim, ob soliditatem substantiæ, difficillime reuniuntur.

Vulnera vero, quæ partem musculosam lædunt, inprimis, in vicinia costarum, & insuper exigua sunt, periculosa tantum dicenda. Nam curam, quamvis difficillime, admittunt, hincq; non absolute lethalia dicenda. Experientia enim 1.) confirmat, quod tale vulnus sit consolidatum. 2.) In ejusmodi vulnere medicamenta, extus applicata, ad vulnus ipsum successive deferuntur. Quando vero vulnera talia majora existunt, mortifera fiunt 1.) ob respirationem enormiter turbatam. 2.) Ob inflammationem subsequentem enormem. 3.) Oriuntur spasmi lethales item & vomitus. 4.) Materia purulenta spatia aliena intrat, nec commode educi potest. Et 5.) quando vulnera talia diaphragmatis non in momento fiunt lethalia, tamen læsi moriuntur brevi post. Observarunt enim Medici, quod vulnera talia diaphragmatis interdum repleta fuerint a ventriculi, intestinorum, omenti, &c. notabili portione, quæ partes ibi interdum plane cum diaphragmate coalescere incipiunt. Ast quoniam oritur situs & positus viscerum irregularis, ideo actio viscerum quoque turbatur, & plerumque post aliquot septimanarum, vel mensium, spatia læsi moriuntur. Contusiones fortes thoracis fieri possunt lethales, ob contusionem diaphragmatis, inprimis, si fiunt circa scrobiculum cordis. Hæ subito & in momento motum diaphragmatis, ad respirationem & vitam absolute necessarium, tollunt, sublatam autem respirationem

sequitur suffocatio. Lethalium concussionum thoracis & diaphragmatis exempla extant apud BOHN. *L. c. p.* 138.

Tandem vulnera nervorum intercostalium, & paris vagi, ad cor, pulmones, & diaphragma tendentium, lethalia sunt. Organa enim vitalia motore suo destituuntur.

4. Qu. *Quid sit statuendum de vulneribus abdominis?*

Viscera, in abdomine contenta, quoque ad vitam continuandam necessaria sunt. Hinc eorum vulnera quoque lethalia fieri possunt, multis & infinitis modis. Ad viscera abdominis vero pertinent ventriculus, intestina, hepar, cum vesicula fellea, lien, pancreas Virsungi, & Asselli, mensenterium, omentum, vasa abdominis sanguifera, nervosa, lactea, renes, capsulæ atrabilariæ, vesica urinaria, ureteres, vasa spermatica in sexu nobiliori, & in sequiori sexu uterus. Vulnera ventriculi ab omnibus fere Medicis, tum antiquis, tum recentioribus, absolute lethalia pronunciantur, quoniam fere omnes illis moriuntur, & rarissime, vel nunquam, sanantur. Interim tamen dantur nonnulli, qui non omnia vulnera ventriculi lethalia esse, statuunt. Assertionem vero probare volunt per exempla cultrivororum tum Prussici, ne qua historia Becherus peculiarem edidit tractatum, tum Hallensis quidam, qui anno 1691. die 3. Jan. cultrum deglutivit, die 2do Augusti autem ej. anni iterum, cum ulcere abdominis, exivit culter deglutitus. Vid. Acta Erudit. Lipf. anno 1692. mens. Decembr.

Vulnera orificiorum ventriculi semper lethalia esse solent. inprimis vero vulnera orificii sinistri. Nam 1.) deglutitio impedtiur. Est enim orificium superius continuatio, vel finis potius, œsophagi. Hinc in vulnere hujus

jus orificii alimenta non ad cavitatem ventriculi deportantur, ſed potius ad cavitatem abdominis, ubi poſtea putreſcunt. 2.) Circa illud orificium par notabile nervorum exiſtit, qui nervi in ejusmodi vulnere neceſſario inſimul læduntur. Hinc lethalis oritur ſpaſmus, vomitus, cardialgia, aliaque peſſima ſymptomata. 3.) Circa orificium hocce vaſa adſunt ſanguifera copioſiora, coronaria nempe, quæ vulnerata hæmorrhagiam præſtant lethalem. 4.) Ibi ventriculus conjungitur cum diaphragmate. Ergo phrenitis, convulſiones, ſingultus, reſpirationes difficiles, nullo remedio curabiles, producuntur.

Nec minus vulnera orificii dextri, vel pylori, ſunt lethalia dicenda. Nam in motu ventriculi periſtaltico, qui conſtans & perpetuus eſt, chymus exprimitur ad cavitatem abdominis, nec defertur ad inteſtinum duodenum. Ergo imminuitur chylificatio, nutritio, & putreſcentia inſimul oritur in abdomine

Vulnera ventriculi, in fundo, ejusque parte inferiore exiſtentia, inprimis, ſi latiora ſunt, etiam mittunt alimenta ad cavitatem abdominis. Ergo ſunt lethalia. In ſummitate vero, ſi exigua ſunt, interdum, quamvis rariſſime, ſanantur.

Quando vero extra ordinem vulnera ventriculi conſolidantur, tunc hoc fieri ſolet ex quadruplici cauſa extraordinaria occaſionali. V. g. 1.) hoc fieri poteſt, quando vulnera ſunt minora, & quando per corrugationem ventriculi naturalem conſtringuntur & clauduntur. 2.) Quando labia vulnerum ventriculi aut cum peritonæo, aut diaphragmate, aut omento, aut muſculis abdominis, conjunguntur & conglutinantur, quale quid factum fuit in ruſtico quodam, apud SCHENCK. in *Obſerv.* qui per vulnus epigaſtrii ſatis duu alimenta effuſit, tandem

vero

vero integræ ſanitati reſtitutus fuit. 3.) Quando portiuncula omenti vulnus tale ventriculi obſtruit, & poſtea cum ventriculo coaleſcit. 4.) Quando labia vulnerum ventriculi cum abdominis integumentis per ſuturam chirurgicam jungi poſſunt. Cujus operationis poſſibilitatem confirmat SCHENCKIVS, in *Obſervat. Tit. de Vulneribus ventriculi.*

Inteſtinorum vulnera an omnia ſint abſolute lethalia dicenda, diſputant Medici, tum veteres, tum recentiores. Diſtinguuntur vero vulnera inteſtinorum 1.) in ſuperficiaria, & penetrantia. 2.) In magna, & parva. 3.) In longitudinalia, & transverſalia. 4.) In vulnera inteſtinorum tenuium, & craſſorum. Hinc ſuperficiaria, parva, recta, vel longitudinalia, ac craſſorum inteſtinorum, periculoſa quidem, ſed non ſimpliciter lethalia a nonnullis ſtatuuntur. Penetrantia vero, & majora, transverſalia, ac tenuium, per ſe lethalia pronunciantur.

Admitti quidem poſſunt hæ diſtinctiones in tantum, nunquam vero in totum. Moriuntur enim vulnerati a vulnere inteſtinorum tam exiguo, ut acu punctum eſſe videatur, propter inflammationem ſubſequentem, quale exemplum mihi notum eſt. Concludendum igitur, cum BOHNIO, in *Tr. de Vuln. lethal. p.* 145. & ipſo HIPPOCRATE, in *Coacis*, vulnera quæcunque inteſtinorum, inprimis majora, & gravioribus ſymptomatibus juncta, per ſe lethalia eſſe dicenda. Nam 1.) omnia inteſtina, partim a ſtatibus & fecibus, partim chymoſa ſubſtantia, perpetuo diſtenduntur, ac motu gaudent conſtanti peristaltico. Hinc vulnera eorum difficillime conjunguntur, & conſolidantur. 2.) Communiſſime inteſtinorum vulneribus jungitur gangrænoſa inflammatio. 3.) Chymus, flatus,

flatus, & feces ad abdominis cavitatem per hoc vulnus fluunt. 4.) Nec futura, nec alia remedia, v. g. injectiones, sufficientia, & convenientia satis, existunt.

Vulnera mesenterii per se lethalia esse non solent. Nam constat hoc ex tenuissimis tunicis, quæ perfossæ facile consolidantur. Quoniam vero vasa varia in mesenterio existunt, ideo, ex læsione horum vasorum, vulnera mesenterii fieri possunt lethalia. Ad vasa mesenterii vero pertinent. 1.) nervi plexus nervosi abdominis, qui, quando vulnerantur, notabiles dolores, anxietates, convulsiones, singultus, vomitusque efficiunt. 2.) Vasa sanguifera mesenterica. Hæc vulnerata lethalem, vel per se, vel per accidens, præstant hæmorrhagiam. Nam vel sanguis in maxima effluit copia, & sic brevi post circulatio, & vita sistitur, vel sanguis abdomen replet, &, dum putrescit, inflammationem viscerum abdominis præstat. 3.) Vasa lactea. De hisce vero nota, quod, quando unum horum vasorum vulneratur, tunc vulnus absolute lethale non sit dicendum. Nam 1.) reliqui rami vasorum lacteorum tantam chyli quantitatem adducunt, quanta requiritur ad nutritionem, & vitæ continuationem. 2.) Chylus liquor est, non adeo dispositus ad corruptionem, ut sanguis, & reliqua liquida. Quando itaque chylus exstillat in cavitatem abdominis, ibique colligitur, nullum alium morbum, quam hydropem, præstare potest.

Vulnera glandularum mesenterii, inprimis, quæ centrum mesenterii glandulosum penetrant, fiunt lethalia. Concurrunt enim in hoc centro omnia vasa lactea. Ergo 1.) maxima debet fieri chyli profusio. 2.) Glandulæ mesenterii sunt organa, quæ chylum filtrant, ejusque fluiditatem, & divisionem promovent. Quando itaque hoc organon vulneratur, hæc actio turbatur, & chylus crudus, ad nutritionem minus aptus, ad massam san-

ſanguineam defertur. Hinc nutritio enormiter læditur. 3.) Ibi ſunt copioſiſſima alia vaſa lymphatica, quæ lympham, ex inferioribus aſcendentem, ad hunc locum deferunt, quibus vulneratis oritur hydrops Sunt etiam ibi vaſa copioſiſſima ſanguifera, & inprimis truncus arteriæ meſeraicæ ſuperior ibi exiſtit, quo læſo oritur in momento lethalis hæmorrhagia. 5.) Eſt in centro meſenterii plexus nervoſus, cujus læſio vehementiſſima, & lethalia ſymptomata, dolores, inflammationes, anxietates, & convulſiones præſtat.

Vulnera vaſorum lacteorum ſecundi generis abſolute ſunt lethalia dicenda. Effunditur enim 1.) in momento omnis chylus & lympha, ibi in maxima copia exiſtens, a qua effuſione abdomen mox intumeſcit, & hydrops acceleratur, immo nutritio læditur notabiliter. 2.) Sunt ibi tendines diaphragmatis, qui neceſſario inſimul vulnerantur. Hinc oritur in momento reſpirationis maxima difficultas, paraphrenitis, & paulo poſt mors. 3.) Ibi truncus arteriæ magnæ deſcendens exiſtit, & vix receptaculum chyli vulneratur, ſine vulnere inſimul hujus arteriæ.

Pancreatis Virſungi vulnera inter non lethalia a BOHNIO referuntur, ex hac ratione, quoniam pancreas non ſit viſcus, in œconomia animali abſolute neceſſarium, hincque vulnera, & aliæ læſiones hujus viſceris, non turbent enormiter ſanitatem. Et ſi lethalitas ex vulneribus pancreatis ſequatur, illam potius jam laudatus auctor læſionibus vaſorum tribuere vult. Aſt an ratio hæc decidendi ſufficiens ſit, judicens alii. Ego ita judico: Succus pancreaticus ad chyli elaborationem abſolute neceſſarius eſt. Hic vero in vulnerato pancreate neque elaboratur, neque ſecernitur, neque ad inteſtinum duodenum defertur. Ergo læditur nutritio, ſanitas & vita.

Omenti vulnera etiam non dici poſſunt lethalia abſolute,

ſolute, niſi ſint conjuncta cum enormi & inſanabili vaſorum ſanguiferorum læſione, inprimis, cum certum ſit, quod portio notabilis omenti, quando extra corpus pendet, ſalva manente vita, & ſanitate, poſſit excindi.

Hepatis vulnera, diſtinguuntur in vulnera ſubſtantiæ, & vaſorum. Priora per accidens lethalia, poſteriora vero per ſe lethalia pronunciantur. Aſt hæc diſtinctio nullius eſt momenti, immo potius falſa. Hepar enim viſcus eſt, pure faſculoſum, quemadmodum demonſtravit RVYSCHIVS, in *Epiſtolis anatomicis*. Hinc nulla pars hepatis, absque notabili ſanguinis profuſione atque hæmorrhagia lethali, vulnerari poteſt. Id quod confirmat GLISSONIVS, in *Tr. de Hepate*, & quotidiana exempla hoc probant. In vulneribus enim hepatis ſtatim ſequitur hæmorrhagia ſanguinis obſcuri, adſunt ſtatim & vehementiſſima ſymptomata, anxietates, dololes, per totum corporis truncum extenſi, apparent vomitus bilioſi atque cruenti, item ſimiles alvi dejectiones, accedit æſtus, ſitis, lipothymia, & poſt breve tempus mors. Moriuntur enim ex hæmorrhagia & ſupra dictis ſymptomatibus, quæ nullo remedio ſiſti poſſunt. Sequitur ergo, quod omnes læſiones hepatis dicendæ ſint lethales.

Non tantum autem vulnera ſubſtantiæ hepatis ſunt lethalia, ſed & nonnulla vulnera vaſorum, in hepate exiſtentium. Ad vaſa hepatis pertinent & ſanguifera, & biliaria. Hinc vulnera arteriæ hepaticæ, venæ cavæ, & portæ, in momento vulneratos interficiunt. Nam maxima fit hæmorrhagia, & ex hac ratione illico moriuntur vulnerati.

Quid vero de vulneribus vaſorum biliariorum ſentiendum ſit, jam videbimus. Ad vaſa biliaria vero pertinent veſicula fellea, ductus hepatici, ductus cyſticus, & ductus choledochus. De lethalitate vulnerum veſicæ felleæ dubitarunt nonnulli Medici, & quidem ob ſequen-

tes rationes. 1) Putant, quod læsa etiam vesicula fellea tamen sufficiens bilis copia affluere valeat ad intestinum duodenum per ductum hepaticum, quæ chylificationem, & sic nutritionem ac vitam, continuare valeat. 2) Dicunt, structuram vesiculæ felleæ ita esse comparatam, ut ex vulnere non semper fiant lethalia symptomata. Nam est tenuis musculus excavatus. 3) Dicunt, bilem esse liquorem balsamicum, & ad corruptionem minus proclivem, hinc eum, quando fluit ad cavitatem abdominis non ibi statim corrumpi, uti sanguis, ut adeo talis effluxus lethalis haud judicari possit. Quæ jam dicta sunt de vesicula fellea, applicant, in gratiam & favorem inquisiti, ad ductus hepatici vulnera.

Aliter vero sentiendum, quando ductus choledochus præscinditur. Tale vulnus absolute lethale esse oportet. Nam bilis amplius fluere non potest ad intestinum duodenum. Sic turbatur plenarie chylificatio, nutritio, & tota corporis œconomia, &, si non subitanea, tamen lenta mors brevi tempore sequitur.

Vulnera lienis, sive ab instrumento secante, sive a contundente, inflicta, merito lethalibus annumerantur. Lien enim est viscus vasculosum, cujus vasa rupta, aut divisa, momentaneam, & lethalem præstant hæmorrhagiam. Dubitare nonnulli volunt de lethalitate vulnerum lienis, & quidem ex sequentibus rationibus. 1) Dicunt, quod lien sit viscus inutile, & novicum. Ast hoc dudum a Physiologis refutatum fuit, & potius demonstratum, quod lien sit viscus utilissimum, & summe necessarium in negotio bilificationis. 2) Dicunt, quod possit extirpari. Ast merito dubitatur, an extirpatio lienis operatio sit in corpore humano possibilis, & si detur extirpationis possibilitas, tamen ab hac operatione ad non lethalitatem vulnerum lienis concludi non potest. Quando enim extirpatio suscipi-

tur,

tur, vasa vinculis constringuntur, hincque hæmorrhagia fieri non potest. In vulneribus vero lienis vasa vulnerata neque constringi possunt ligaturis, neque adsunt styptica sufficientia, quæ a vulnere natam hæmorrhagiam supprimere possint.

Renum vulnera quoque a nonnullis ad non lethalia referuntur ex hisce rationibus. 1.) Quoniam HIPPOCRATES de renum vulneribus nihil relatum reliquit. 2.) Quoniam renes, seu substantia renum, tota interdum ab exulceratione successive fuerit consumta, absque momentaneo vitæ periculo. Sed respondeo 1.) Auctoritas HIPPOCRATIS hic nihil facit ad rem, & dantur alii, v. g. AVICENNA, & inprimis CELSVS, qui expresse inquiunt, servari illum non posse, cui renes sint vulnerati. 2.) Argumentum, ab exulceratione desumtum, etiam hic non potest applicari. Nam & pulmonum exulceratio toto die contingit, interim tamen vulnera pulmonum etiam dantur absolute lethalia. Concludendum ideo potius, secundum principia anatomica, 1.) vulnera renum superficiaria, & non conjuncta cum inflammatione nephritica, febri, anxietate, respiratione difficili, ischuria, vomitu, posse dici non lethalia. Nam substantia renum exterior ex vasculis paulo solidioribus componitur, in quibus consolidatio suo modo expectanda. 2.) Quando vero vulnus renum ad arcus arteriosos penetrat, oritur hæmorrhagia lethalis. 3.) Quando denique vulnera renum ad pelvim, & corpora mammillaria, penetrant, necessario non tantum supra recensita symptomata & hæmorrhagia contingunt, sed & stillicidium urinæ fit ad cavitatem abdominis, qui liquores, sanguis nempe & urina, ibi necessario putrescunt, & quod maximum, renum situs ita comparatus est, ut neque remedia styptica pro sanguine sistendo, neque balsamica pro vulnere consolidando possint applicari.

Uterum vulnera quoque mortalia dicenda. Nam 1.) Urina perpetuo exstillat, quantitate sua abdomen extendit, viscera molestat, & putredine sua illarum corruptionem promovet. 2.) Organa sunt, quæ per suturam chirurgicam non conjungi possunt, nec medicamentis consolidari.

De vulneribus vesicæ quid statuendum sit, nesciunt fere Medici, & Chirurgi, & potius lethalitatem ex effectu dijudicare volunt. Veteres Medici, HIPPOCRATES, GALENVS, CELSVS, immo ipse ARISTOTELES, *L III. Hist. Anim.* vulnera vesicæ lethalia pronunciant omnia. Alii distinguunt vulnera vesicæ in vulnera fundi, & vulnera cervicis, vel colli. Fundi vesicæ vulnera a nonnullis lethalia per se pronunciantur; Vulnera vero colli tantum per accidens. Ut vero, vulnera fundi esse lethalia, probent, dicunt, 1.) substantiam vesicæ esse membranaceam, ergo difficillime consollidari. 2.) Tale vulnus non tantum cum inflammationibus esse conjunctum, sed & doloribus intolerabilibus, & spasmis. 3.) Vesicam conjungi non posse per suturas, & 4.) urinam fluere perpetuo ad cavitatem abdominis. Ast hæ rattones decidendi non sufficiunt. 1.) Enim certum est, substantiam vesicæ non esse membranosam, sed musculosam, est enim musculus excavatus) musculi vero ad consolidationem admodum sunt proclives. 2.) Dantur observationes, & in primis notabilis observatio in DIONISII *Chirurgia*, de milite quodam, globulo sclopeti vulnerato, qui globus penetravit usque ad cavitatem vesicæ, ibique uucleum constituit calculi vesicæ, qui calculus postea per Lithotomum feliciter extractus fuit, & ipse auctor, jam cit. ex hoc fundamento commendat tertiam methodum, Franconicam, *die Obere Bereitschafft* dictam, & jam praxi confirmatam, ad calculum extrahendum.

De vulneribus colli vesicæ nemo dubitat, quod ejus vulne-

vulnera ſint tantum per accidens lethalia. Hoc enim confirmant obſervationes Lithotomorum. Quando enim lithotomia, vel potius Kyſtitomia, provide inſtituitur, vix centeſimus moritur.

Uteri vulnera rariora quidem eſſe ſolent, quoniam ſexus ſequior ad cruentas digladiationes non inclinat. Hinc quoque parum, vel nihil, de uteri vulneribus, eorumque lethalitate reperitur. Contingunt tamen variæ uteri læſiones, de quibus Medici in foro interdum interrogantur. Putant tamen nonnulli, quod uteri vulnera non ſint lethalia dicenda, & quidem ob ſequentes rationes. 1.) Quoniam uterus tantummodo pars ſit deſtinata ad procreationem ſobolis, non vero ad vitam matris. 2.) Dicunt, vulnera uteri non eſſe lethalia ex hac ratione, quoniam in partu cæſareo lata ſectione uterus vulneratur, 3.) Quoniam uterus abeſſe poteſt ſalva vita. Sed reſpondeo 1.) falſum eſſe, quod uterus non pertineat ad vitam matris. Eſt enim organon ſecretionis menſium, & ſine menſium ſecretione, quæ in utero & ejus vagina fit, ſanitas matris perſiſtere non poteſt. Secundum argumentum quoque facile corruit. Ab una enim obſervatione non poſſumus formare regulam. Plures inſuper fœminæ in partu cæſareo moriuntur, quam evadunt. Tertium quoque falſum eſt, vel ad minimum obſervationes ſunt rariſſimæ. Læſiones uteri vero longe ſunt periculoſiores geſtationis tempore, quam alio. Ita enim & mater & fœtus læditur, inprimis, quando uterus contunditur in parte antica circa pubem, & umbilicum, vel circa latera. Ita enim 1.) ſtigmata monſtroſa fœtum ſignare poſſunt, vel 2.) abortus promoveri poteſt momentaneus, ac fœtus ita extinguitur, poſteaque corruptus excluditur, vel 3.) turbari poteſt ſtructura uteri, cum diſruptione ejus, quæ diſruptio in momento matrem & fœtum extinguit.

Sed non omnia gravidis inflicta verbera, aut pedibus factæ læsiones, fœtui immediate vestigia & stigmata imprimunt, quemadmodum scite judicat BOHN. *de vuln. lethal. p.* 262. dum imaginatio matris inprimis accusari potest, & debet. Quanta enim imaginationis vis sit, ubique per exempla comprobatur, & nævi materni insimul testantur. Interim tamen, quando violentia cum imaginatione cunjungitur, fœtus magis lædi potest, vel defœdari.

Ad læsiones uteri lethales pertinent quoque illæ, quæ in partu contingunt ad improvida obstetricis manu. In partu enim multis modis læditur parturiens, dum, non tantum fœtus inconvenienti modo extrahuntur, sed & secundinæ, quibus laboribus facile uterus vel dilaceratur, vel insimul extrahitur, vel hæmorrhagia enormis, & inflammatio gangrænosa lethalis accersitur.

Vulnera partium genitalium in sexu masculino paulo rariora existunt, interim tamen interdum contingunt, &, si contingunt, Medici legalis atque forensis judicium JCti exposcunt. Contingere autem possunt 1.) vulnera vasorum spermaticorum, in abdomine delitescentium, quæ vulnera propter hæmorrhagiam, quæ nullo remedio sisti potest, dici debent lethalia. 2.) vulnera vasorum spermaticorum, extra abdomen existentium, non absolute dici possunt lethalia. 1.) Enim remedia admittunt, ut balsama, emplastra, liquores stypticos, &c. ac 2.) castratione ad minimum tale vulnus cosolidari potest.

Vulnera testium, item & contusiones testium, læsiones dici possunt lethales, accedentibus nimirum convulsionibus, spasmis, & gangrænosis inflammationibus. Quæ symptomata in hisce organis læsis communissime contingunt. Interim tamen, quando tempestive castratio suscipitur, hocce remedium hominis hac ratione vulnerati, vitam conservare potest. Castratio enim, experientia teste, operatio

ratio est chirurgica, satis tuta, inprimis, quando convenienti modo, & provida manu suscipitur. Plures enim conservantur ita. Interim tamen, quando illegitimo modo suscipitur, Chirurgus quoque accusari potest.

Vulnera vesicularum seminalium non quidem absolute dici possunt lethalia, sed tamen sunt periculosa. Constant enim ex tunicis tendinoso nervosis tenuioribus. Hinc vulnera dolores, & spasmos præstant, a quibus per accidens inflammatio gangrænosa ac mors producitur. Porro sunt receptacula seminis. Quando itaque vulnerantur, posteaque per callum consolidantur, aliqua producitur impotentia. Nam semen virile amplius in conveniente quantitate neque colligitur, neque conservatur neque ejicitur.

Vulnera corporum nervosorum penis non quidem absolute lethalia dici possunt; nam abscissio penis operatio possibilis est, id quod cubiculares Imperatoris Turcarum vivis exemplis testantur: Interim tamen valde periculosa sunt. Tale enim vulnus sine enormi dolore, sive excessiva hæmorrhagia, fieri vix potest, a quo dolore facile excitatur gangrænosa inflammatio, convulsio, aliaque periculosa symptomata. Hæmorrhagia quoque, in tali abscissione contingens, non omnia remedia admittit. Nec enim ustio, nec cauterisatio, nec ligatura in loco hoc, sensu exquisitissimo prædito, applicari potest. Quando itaque pulveres styptici, & liquores styptici, non sufficiunt, moriuntur ejusmodi miseri.

Artuum vulnera an sint per se lethalia dicenda, dubitant nonnulli, & quidem ex his rationibus, 1) quoniam non organa sint, ad vitam absolute necessaria. 2) Quia possint amputari. 3) Quoniam vulnera convenienti modo possint deligari, stypticis, suturis, cauteriis, aliisque similibus. Sed respondemus, quod jam allegatæ rationes

tan-

tantummodo possint applicari ad vulnera in artubus extremis. Quando vero vulnera artuum contingunt in partibus, trunco corporis propinquioribus, tunc rationes illæ non quadrant. Quando enim ibi vulnera contingunt, vasorum sanguiferorum, inprimis arteriarum, hæmorrhagia nullo remedio sisti potest. Et si sistitur hæmorrhagia, tamen sequitur in parte inferiori inflammatio gangrænosa. Moritur enim illa pars ob defectum circuli sanguinis. Quando contingunt vulnera nervorum majorum, oritur in parte inferiori momentanea paralysis, in parte superiori vero, immo in toto corpore, contingunt convulsiones & spasmi, qui nullo remedio fere tolluntur. Ad vulnera artuum pertinent quoque vulnera tendinum majorum, v. g. chordæ achilleæ, tendinumque in regione poplitum. Huc pertinent quoque ligamenta articulorum notabiliora, quæ, quando vulnerantur, secundum sententiam nonnullorum, absolutam lethalitatem efficiunt. Celeb. BOHN. ipse ejusmodi vulnerum lethalitatem non in totum negat, *p. 166. de vulner. lethal.* Et insuper tum ratio hoc docet, tum experientia confirmat. In ejusmodi enim vulneribus observantur intolerabiles dolores, qui pessimum symptoma subito introducunt, inflammationem nempe gangrænosam. BOHN. *l. c.* sententiæ hujus veritatem exemplo quodam confirmat, ubi ex vulnere tendinis majoris genu, (musculi nempe recti, cruralis & binorum vastorum) patellam involventis, sine prævia hæmorrhagia, & inflammatione, spatio 24. horarum sphacelus lethalis fuit productus, quamvis defensiva necessaria intus & extus fuerint applicata.

Ad vulnera merito referri debent aliæ læsiones, fustigationes, concussiones, & pedibus factæ calcitrationes, nec non omnes læsiones, instrumentis duris factæ, & sic plagæ incruentæ,

entæ, quæ, quamvis ſine integumentorum communium dilaceratione fiunt, tamen profunde ſatis carnem, vaſa ſanguifera, limphatica, & nervoſa disrumpunt, & dilacerant, nec non livores, ſugillationes, & ſanguinis periculoſas evacuationes poſt ſe relinqunt.

Cum vero omnis ſugillatio ita ſit comparata, ut ſanguis, ita ſtagnans, ad corruptionem inclinet, quæ corruptio, dum profunde latitat, nullo ſane remedio averti poteſt: Ideo talis læſio citiſſime gangrænoſa præſtat veſtigia, ut febrim, convulſiones, ſanguinis extraordinarias evacuationes, & mortem ipſam, inferre poteſt. In ejusmodi læſionibus aggreſſorum defenſores ſemper dubium movent, an a verberibus immediate; an vero ab alia cauſa, morbo nempe latente, vel a morboſa diſpoſitione, aut ab affectu qnoque, vel antecedaneo, vel concomitante, vel ſuperveniente, mors contigerit; Ad ejusmodi dubia reſpondere debet Medicus, ad legalem quæſtionem antea requiſitus. Quo vero hoc ſecundum conſcientiam fiat, attendere debet & examinare, an percuſſus olim fuerit perfecte ſanus. Si hoc certum, concludendum, ictuum gravitatem abſolute mortis cauſam extitiſſe, inprimis, ſi ſtatim poſt læſionem ſymptomata læthalia adfuerint, quæ ad finem vitæ usque perduraverunt. Inſpectio denique & luſtratio cadaveris omnia dubia ſolvere poteſt. Quando vero aliquis morbus, & diſpoſitio gravis, præceſſerit, utique dubius manere poteſt Medicus. Neſcit enim interdum, an a morbo, an a læſione mortuus ſit vulneratus. Conſiderari itaque debet morbus, ut cauſa ſocia, quæ cum læſione conjuncta, interitum acceleravit.

CAP. XXIV.

DE INFANTICIDIO.

Quando de infandicidio sermo est, duæ semper moventur quæstiones: *II. An partus vivus, an mortuus exclusus fuerit? II. An revera partus manu violenta occisus fuerit?* Prius ideo demonstrandum est, quoniam communissime infanticidæ excipiunt, fœtum vel in utero, vel in ipso actu partus extinctum esse, sine omni violentia adhibita. Posterius etiam demonstrandum, quoniam interdum miserrimæ personæ vel ex insania se accusant de hoc crimine, quod tamen ab illis non fuit perpetratum.

Vixisse autem fœtum ad partum usque, & post illum, ex sequentibus concludi debet:

1) Ex integritate, & conformatione convenienti, omnium organorum, quoad longitudinem, & crassitiem.

2) Cognosci debet ex funiculi umbilicalis conformatione. Funiculus enim succulentus nodosus, & candidus vivum & vitalem notat fœtum. Contra funiculus flavus, flaccidus, rugosus, putridus & dilacerabilis notat, fœtum mortuum esse ante partum. Interim status funiculi umbilicalis rugosus fallere potest. Ab aere enim facile corrumpitur, & exsiccatur.

3) Ex colore fœtus, vel infantis dignoscere possumus, aut vixisse illum in partu, aut ante partum mortuum esse. Nempe, quando infans rubet, & carnosus deprehenditur, vixisse credibile est; quando vero pallet, livetque & ejus corpus flaccidum & corrugatum est, tunc concludere possumus, fœtum ante partum mortuum esse. Quo pertinet suo modo calor corpusculi. Qando enim ab adstanti-

ſtantibus ſtatim poſt parum calidum fuit deprehenſum, tunc credibile eſt, fœtum in partu vixiſſe, & contra.

4) Videndum, an ex funiculo umbilicali, non deligato, ſanguis copiſe effluxerit. Si hoc, vivum extitiſſe, concludendum, & contra. Inprimis autem in fœtu mortuo mox ad putredinem inclinat funiculus umbilicalis. Et quando ex hæmorrhagia funiculi umbilicalis infans moritur, nulla, vel exigua ſanguinis quantitas, in corpuſculo, & viſceribus, deprehenditur. Corculum, cum ſuis auriculis, flaccidum eſt nec ſanguine repletum. Vaſa omnia, inprimis majora, ſunt evacuata. Hepar, lien & reliqua viſcera pallent.

5) Examinandæ ſunt circumſtantiæ, durante geſtatione notabiles, inprimis ultimis ante partum diebus, v. g. an per lapſum, & concuſſionem abdominis, medicamenta abortum promoventia, venæ ſectionem largiorem, ſternutationem, terrorem, iram, irregularem diætam, fœtus laſus ſit, vel debilitatus, & ſic ad partum ineptus redditus.

6) Examinandæ ſunt quoque circumſtantiæ, in partu ipſo præſentes, quo pertinent ſequentes. 1) An in partu motus fœtus adſuerit *(Ob das Kind ſich Zeit wæhrender Geburt beweget, und ob ſolche Bewegung die Mutter, oder die* Adſtantes *empfunden?* 2) An partus fuerit facilis, an vero doloroſus & difficilis? Facilis enim partus fœtum vivum extitiſſe notat & contra. In fœtu mortuo enim ſemper adeſt partus difficilis. Mortuus quippe fœtus nullum motum exercet, & exprimitur unice per vim matris. 3) Huc pertinet ſitus funiculi umbilicalis circa fœtum: *Ob das Kind in der Geburt ſich umſchlungen gehabt, in ſonderheit um den Hals?* Ita enim in partu fœtus ſuffocatur. 4) Examinandum, an ante partum, vel etiam in partu, ſanguis per pudenda muliebria notabiliter effluxerit. Hoc enim quoque notat ſeparationem placentæ fœtus, ante partum ab utero materno factam

& sic, per se consequens, mortuum esse fœtum ante partum.

7) Circumstantiæ etiam, post partum evenientes, examinandæ. V. g. An fluxus lochiorum enormis, & dolorosus, adfuerit, cum notabili imbecillitate? Hoc quidem in omni partu contingere potest: Interim tamen in partu difficili hoc primario fieri solet.

8) Videndum an separatio secundinarum sine molestia facta sit? Facillime enim separantur secundinæ in partu naturali, difficillime in præternaturali.

9) Si secundinæ haberi possunt, etiam illæ a Medico examinandæ sunt. Secundinæ enim turgidæ, & ubique sanguine repletæ, fœtum vixisse, notant, contra putredine corruptæ, flaccidæ, & corrugatæ fœtum in utero mortuum esse, significant.

In inspectione cadaverum varia sunt notanda, quæ violentiam illatam indicant. Hinc videndum: 1) An sugillatio hinc inde in corpore, in primis vero in capite, sit conspicua. Sugillatio enim vera cum livore, & sanguine extravasato, in vivo tantum corpore contingit, quum diu nempe circulatio sanguinis persistit. Talis sugillatio fit 1) in fontanella infantium, sive hiatu rhomboideo: *Wenn dem Kinde das Blætgen eingedruckt ist.* Et talis violentia mortis causa existit. 2) Sugillatio contingit interdum circa tempora a compressione, & violentia. 3) Contingit sugillatio talis cum fractura cranii, quod signum maximam violentiam illatam notat. 4) Sigillatio exigua in fontanella & circa tempora oritur, quando infans moritur a punctura aculeorum: (*Wenn das Kind mit einer Nadel ertœdtet wird.*) 5) Sugillatio talis interdum contingit circa nucham, in loco connexionis primæ vertebræ colli & ossis occipitis: *Wenn denen Kindern das Genick zerbrochen.* Idem moriuntur infantes ab acus punctura in nucha. 6) In toto collo, & aliis colli vertebris, fit similis sugillatio, quando collum intorquetur. 7) Sugillatio contingere

potest

potest in parte antica colli, circa laryngem, quando infans compressione violenta suffocatur. 8) Sugillatio etiam in pectore contingere potest: *VVenn, durch Zusammendrückung der Brust, sie das Kind ersticken.* 9) Sugillatio contingit circa scrobiculum cordis, item circa umbilicum: *Wenn,* per compressionem *daselbst, das Kind ertœdtet vvorden.* Ex his apparet, quod dentur varii modi interficiendi innocentem infantem, recens natum.

Ast ejusmodi signa externa non semper sufficiunt, sed lustranda deinceps viscera interna, non in una, sed in tribus illis cavitatibus, thorace sc. abdomine, & capite. Aperto cadavere 1) in abdomine examinanda sunt vasa umbilicalia, an sint sanguine repleta, an non? An sugillata & rupta? 2) An in abdomine sanguinis extravasatus contineatur? 3) An color hepatis & lienis sit rubicundus? 4) An ventriculus sit repletus, & distentus liquore amnii, non corrupto, nec putrido, sed recenti?

In pectore cor lustrandum venit, cum auriculis, atque ventriculis, an sit flaccidum, an vero rubrum & sanguine repletum? Quando enim cor, cum auriculis, a sanguine turget, indicatur, infantem non esse mortuum ab hæmorrhagia, per funiculum umbilicalem facta. Porro inspiciantur pulmones. De pulmonibus fœtus, eorumque statu disputant Medici veteres & recentes. Ipse GALENVS, *de usu partium, tit. 6.* pulmonem, inquit, in fœtu (h. e. in infante, in utero mortuo) esse rubrum, densum & ponderosum quoad suam substantiam, in vivo vero infante substantiam esse pulmonum albam, raram & levem. Hoc confirmat experientia omnium celeberrimorum Anatomicorum. Ideo etiam secundum hanc thesin instituunt docimasiam pulmonum in aqua, (*die VVasser-Probe mit der Lunge.*) & observant, quod pulmones fœtus, ante respirationem, & sic in utero mortui, in aqua fundum petere solent, fœtus vero vivi pulmones semper in aqua supernatent.

Wenn die Lunge sinkt so hat das Kind im Leibe nicht mehr Leben, et V. V.

1. wenn es respirirt hat nach der Geburt
2. wenn es lebendig partus im Leibe worden.

Hæc docimasia pulmonum in aqua, secundum regulas naturæ, vera, immo verissima est. Nam quando aer intrat pulmones, tunc nunquam penitus e pulmonibus egreditur, sed semper aliqua portio aeris in pulmonum cellulis manet, a quo aere pulmones fiunt leves hincque semper supernatant. Hoc multoties tentavi in fœtu vitulino, & semper experimentum successit.

Celeberrimus BEYERVS, JCtus, & Prof. P, Wittebergensis, in *Delineatione juris criminalis secundum C. C. C. V.* hancce pulmonum explorationem medicam probat, eamque insimul commendat, id, quod una facit Illustris LVDOVICI, in *Comment ad C. C.* jam citatam *Art.* 35. Interim tamen citatus BEYERVS, *l. c. p. m.* 59. insimul, non sine ratione, inquit, quod in hoc experimento caute sit procedendum, & quod 1) sit dispiciendum, an cadaver adhuc recens sit. Quando enim putredine resolvi pulmones incipiunt, & fœtorem spargunt licet extrinsecus aerem non hauserint, in aqua tamen eminent, & hoc fieri putat ideo, quoniam fermentatio & putrefactio, in pulmonibus sponte facta, aerem in mediis eorum penetralibus possit generare. Hoc argumentum etiam causidici nonnulli arripiunt, qui infanticidarum defensiones in se susceperunt. Nos præsentibus auditoribus anatomiæ sæpius sollicite hoc experimentum suscepimus in pulmonibus vitulorum. *Wir haben genommen die* Pulmones *derer todt-gebohrnen Kælber, und dieselbige zu* 3.4.5.6.7.8. *Tage lang faulen lassen, und sie in Wasser* probiret, *da wir denn gefunden, daß sie zwar nicht so geschwinde zu Boden fallen, und etwas leichter zu seyn scheinen, iedoch haben sie niemahlen oben schwimmen kœnnen, sondern sind successive gesuncken und zu Grunde gangen.* Hoc experimentum confirmat, quod nulla putredo, ne extrema quidem, pulmones fœtus ad eam levitatem perducere valeat, quæ reperitur in pulmonibus animalium, facta prius respiratione, vel aeris inflatione.

tione. Et contra per putredinem pulmones gravitatem quoque non acquirunt, id quod quoque nonnulli putarunt, qui dubium moverunt, an non pulmo post contractam putredinem in aqua fundum petat? Ad hancce objectionem jam Celeb. Medici Lipsienses, RIVINVS & LANGIVS, dudum responderunt, quam responsionem videbis in Dn. D. SCHREIERI *Erœrterung und Erklærung der Frage, ob es ein gewisses Zeichen, wenn eines todten Kindes Lunge im Wasser untersincket, daß solches im Mutter-Leibe gestorben sey? Zeiz* 1690. item in eruditissima Cel. SCHOEPFFERI *Dissert. juridica de Pulmone infantit natante, vel submergente, p.* 10. Hoc responsum hujus est tenoris. *Nachdem derselbe unlængst auf die vorgelegte Frage: Ob dieses vor ein gewiß Anzeichen zu achten sey, daß ein Kind todt auf die Welt kommen, wenn dessen Lungen im Wasser unterfielen? von uns zur Antwort bekommen, daß man allerdinges, Krafft gegebenen* Rationen *und* Experimenten, *gewiß seyn kœnne, es sey ein Kind nicht lebendig gebohren, sondern im Mutter-Leibe gestorben; und er ferner von uns zu wissen begehret, ob, wenn ein Stück von der Lunge eines todten Kindes, zumahl etliche Tage nach der Geburt, im Wasser untersincke, daraus abzunehmen, daß das Kind im Mutter-Leibe und noch vor der Geburt todt gewesen, oder ob solches aus andern Ursachen, ungeachtet das Kind lebendig zur Welt kommen, sich mit der Lunge gleichfalls zutragen kœnne: Als geben wir hierauf zur dienstlichen Antwort, daß, ob gleich nicht allein die damahl angeführten* Rationes *auch allerdings auf diesen Fall sich* extendiren, *wir dennoch, zu mehrerer Versicherung dessen unterschiedene* Experimente *angestellet, und die Lunge von einem Kalbe, so lebendig gebohren worden, so lange in die Erde vergraben, eine andere ins Wasser geleget, eine andere in die Lufft gehencket, bis sie insgesamt zu faulen, und zu stinken angefangen. Es ist aber eine so wohl,*

als

als die andere, gantz, und stückweiß oben geschwommen, eben wie zuvor, da sie noch frisch gewesen. Wenn denn unstreitig ist, daß Lungen, so einmahl Lufft geschœpffet, weder durch Faulung, noch andere Art und Weise kœnnen darzu gebracht werden, daß sie untersincken, als bleibt jederzeit auf festem Grunde stehen, daß wenn die Lunge eines todten Kindes, oder ein Stück davon, auch etliche Tage nach der Geburt untersincket, dieses aus keiner andern Ursache, als daher rühren kœnne, daß das Kind noch vor der Geburt im Mutter-Leibe todt gewesen. Solches haben wir, auf Begehren, hiemit bey unserm gutem Gewissen attestiren *wollen. Geschehen Leipzig, den* 18. *Julii*, 1684.

(L.S.) D. Aug. Quirin. Rivinus.
(L.S.) D. Christian Johann Lange.

Tit. *Herrn* D. Christian
Thomassio.

Secundum sententiam jam laudati BEYERI porro 2) fallere potest submersio pulmonum, quando pars pulmonum schirrhosa & calculis est oppleta. Hocce dubium quidem non sine ratione movetur, & concedo, quod talis materia schirrhosa & calculosa pulmonum gravitatem augere valeat, ast, an tanta exinde consurgat gravitas, quæ descensum pulmonum plenarium in aqua efficere possit, merito dubito. Et si in frusta diversa secantur pulmones, veritas mox apparebit. Nunquam enim tota substantia pulmonum scirrhosa, vel calculis oppleta, reperitur in adultis, multo minus in infantibus, recens natis.

Contingit interdum, ut pulmones infantis, ante partum, vel in partu jam mortui, a mulierculis adstantibus, quæ eum adhuc vivere credunt, inspirato, vel potius insflato, aere, expandantur. *Wenn dem todt-gebohrnen Kinde*

starck

ſtarck in dem Mund geblaſen wird. Ita per inflationem, in os factam, pulmones ab aere diſtenduntur, & poſtea ſupernatant. Huius rei poſſibilitatem ipſe BOHNIVS admittit, cum Facultate Medica Lipſienſi. Vide cit. auct. Librum *de Renunciatione vulnerum lethalium, p. m.* 182.

Fieri poteſt, ut infans, capite excluſus, (*Wenn das Kind mit dem Kopffe gebohren iſt*) antequam totus excludatur, reſpiraverit, ſtatim vero, antequam reliquo corpore utero egreſſus fuerit, moriatur, & quidem absque malitia matris. Hæc eſt circumſtantia non contemnenda, aſt a Medico non dedicenda, ſed a judice in inquiſitione inveſtiganda. BEYERVS hancce circumſtantiam pro naturaliter impoſſibili habet. Putat enim, quod, excluſo capite, corpus reliquum ſtatim facillime, absque mortis periculo, ſubſequatur. Veruntamen hic celleberrimus auctor fortaſſis non perpendit, quod infans, capite excluſo, poſſit ſuffocari, vel a funiculo umbilicali, eum ſtrangulante, (*wenn das Kind ſich um den Hals, mit der Nabel-Schnur, umſchlungen,*) vel quando uterus & pudenda muliebria externa conſtringuntur circa collum infantis, (*wenn die Gebær-Mutter ſich um den Hals des Kindes zuſchlieſſet, welches bey Geburten gar œffters geſchiehet.*) Ita ex duplici cauſa fœtus, capite excluſus, & qui ſemel reſpiravit, pulmonesque aere replevit, ſuffocatur in partu, ante excluſionem totius corporis.

Fœtus vivus interdum excluditur, antequam vero reſpiravit & aerem in pulmones recepit, a matre malitioſa, vel adſtantibus, ſtatim interficitur. Hinc ejus pulmones in aqua fundum petunt. Cl. BEYERVS hoc quoque admittere non vult. Arbitratur enim, quod infans illæſis involucris in partu, naſci non poſſit. Inquit ideo *theſ.* 29. *p.* 60. *l. c. denique, ut infans. lymphæ innatans, illæſis involuerisnaſcatur, impoſſibile eſt; iis vero ruptis. licet caput adhuc*

circumdent, partum non respirasse, nemo affirmare audebit, qui vim aeris, undique irruentis, perpendit.

Sed respondemus ad hocce dubium. 1) Quod infans nascatur illæsis involucris, in specie amnio, nullo modo impossibile esse, videtur. Contingit potius toto fere die non tantum in partu brutorum, ubi fere omnia animalia, tunicis & secundinis circumdata, excluduntur, sed & in ipso humano. Ideo Medici huncce partum perfecte naturalem vocant, quia, dum infans excluditur illæsis integumentis, & illæso inprimis amnio, excluditur, ut ovum. 2) Sæpissime contingit, infantem in laboribus partus debilitatum, & ita lipothymicum redditum, post partum se habere, ad aliquot momenta, ut mortuum. Hinc neque respirat, neque ullum indicium fere vitæ in eodem deprehenditur. Medici ideo & obstetrices tot commendant remedia, quæ excitantia sunt, & ejusmodi partum in vitam revocant, quo pertinent irritationes ani & pudendorum, inflationes aeris per os, frictiones factæ aqua Anhaltina, cinamoni, liliorum, convallium cum vino, balsamo embryonum, &c. Ex his, jam dictis, apparet, quod circumspecte sit procedendum, quando de infanticidio judicium est ferendum. De hac materia, tam ardua, tamque difficultatum plena, legi meretur ulterius Celeb. ZELLERI *Dissert. M. L.* cujus titulus est: *Infanticidas non absolvit, nec a tortura liberat pulmonum in aqua subsidentia*; BOHNIVS *de Offic. medici, part. 2. cap. de venunc. difficultatibus*; it. hujus Cl. auctoris tract. *de R. V. L.* in appendice novæ editionis Dissert. *de Infanticidio.*

Examinantur denique pulmones ex hac ratione, an nempe per suffocationem extinctus sit infans? in quo casu aspera arteria sero, & muco spumoso repleta deprehenditur, pulmones etiam livent, ob stagnantem in pulmonibus sanguinem, facies & collum in suffocatis omnibus

bus quoque tumet, cum aliquo colore fusco. Quando vero per vinculum strangulatio facta fuit, linea rubra in collo conspicitur.

Modi vero suffocationis varii sunt. 1) Per compressionem oris & narium. 2) Per repletionem oris & narium, quavis materia facta, v. g. linteaminibus, cinere, &c. 3) Facile suffocatur infans, quando sub integumentis crassioribus detinetur. 4) Quando infans a partu in faciem conversus ita per tempus relinquitur, (*wenn das Kind auf das Gesichte geleget wird.*) 5) Suffocatur infans per compressionem asperæ arteriæ in parte antica colli, quæ compressio multiplici modo, immo interdum casu, fieri potest.

Tandem caput aperiendum. Nam ibi quoque varia signa violentiæ externæ in oculos incurrunt. Omnis enim læsio capitis in infantibus, recens natis, plerumque funesta est & lethalis. Talis læsio fieri potest, 1) quando caput infantis in partu ab ossibus pubis matris comprimitur. 2) Læditur infans ab obstetrice interdum, quando nempe illa, vi quadam, ossa temporum luxat & comprimit. 3) Malitiose comprimitur fontanella infantium, vel acu perforatur, a quibus violentiis tamen semper oriuntur vertigia, stigmata, & sugillatio, sanguinisque profusio, vel circa meninges, vel etiam in ipso cerebro. 4) Tandem interire debet infans, si non statim a placenta uterina liberatur. Nam sanguis, qui per vasa umbilicalia a matre ad fœtum movetur, refrigeratur, vitalitatem suam deponit, & calorem naturalem, hincque coagulatur, & ad circulationem minus aptus redditur, a quo vitio varia symptomata, inprimis vero lipothymia & syncope infantis oritur.

Denique interire debet infans, quando convenienti modo non fovetur & reficitur. Fœtus enim atmosphæram intrat, hincque ex loco calido in frigidum. Ideo aeris libe-

rioris injurias perferre non potest. Oritur sic horripilatio, sanguinisque coagulatio, unde circulatio sanguinis cessat, & infans ex frigore moritur.

CAP. XXV.

DE TORTVRA ET POENIS CORPORIS AFFLICTIVIS.

1. Qu. *Quid sit tortura? quid pœna?*

Tortura Germ. *die Marter, oder peinliche Frage*, est actus, quo reus de crimine commisso interrogatur, &, pro qualitate delicti & indiciorum, ad confitendam veritatem, certis tormentorum generibus a carnifice cruciatur. Hæc definitio indicat, quod sit cruciatus & dolor, vel corporis, vel animi, ab extra illatus, vel verbis, vel instrumentis. Si enim territio verbalis instituitur, nullus corporis dolor excitatur, veruntamen animus rei afficitur & angitur.

Pœna criminalis est malum triste, corpus dolore afficiens, a judice reo impositum, satisfactionis ergo, pro delicto commisso præstandæ.

Hic non movebimus quæstionem, an tortura ad veritatem extorquendam modus sit legitimus, & an tortura sit contra jus naturale, divinum & civile. De eo enim disputant Philosophi, Theologi & JCti. Vid. Diss. Illustr. THOMAS. *de Tortura ex foris Christianorum proscribenda.* Nam docet quotidiana experientia, multos, etiam, qui gravissimos sub quæstione sustinuerunt cruciatus, non tamen fassos esse id, cujus gratia in jus fuerunt tracti, & contra

alios,

alios, vel ex impatientia & animi imbecillitate, atque horrore tormentorum, confessos esse ea crimina, quæ nunquam perpetrarunt, qualia exempla reperiuntur passim apud scriptores. Verum cum hactenus alius modus veritatem extorquendi non fuerit inventus in hanc usque diem quæstione tali inquisiti exercentur. Tortura interim semper ita instituenda, ut salvi & illæsi permaneant inquisiti, & ne vel in morborum, vel mortis pericula incidant, disponentibus sic legibus *tit. ff. de quæstionibus*, & *C. C. C. V. art.* 59. Hoc observarunt, inter alios *Dn. Scabini Lipsienses*, in inquisitione, contra nonnullos fures famosos, ob furtum, in ædibus Beichlingianis Dresdæ commissum, in respo fione, quæ exstat in illustr. WILDVOGEL nostri *Dissertat. de arbitrio judicis circa torturam. p.* 22. cujus verba ita sese habent: *Daraus so viel zu befinden, daß bey Vollstreckung der zu erkannten Tortur, in Ansehung der starken, wider sie streitenden,* Indicien, *und ihrer Hartnäckigkeit, auch anderer mit einlauffenden Umstände, die Binde über den Elenbogen, iedoch mit solcher Behutsamkeit, daß ihnen daraus an ihrem Leben und Gesundheit kein Schade entstehet, wohl zu gebrauchen, und sie auf solche Masse an denen Armen oben herunter zu schnüren.* Plura ejusmodi responsa cum cautelis prostant in CARPZOV. *Pr. criminal. part.* 3. *Qu.* 27. & *seqq.*

2. Qu. *Quot sint genera tormentorum?*

Dantur varia tormentorum genera, immo & varii gradus, qui vero omnes semper ita applicantur, ne reus, ad tormenta damnatus, sub tormentis, vel injuste, vel intempestive, pereat.

Genera torturarum non tantum CARPZ. *l. c.* pertractat, sed & KEISER, *Pr. criminali. Cap.* 9. ZANGERVS, *Tractat. de Tortura*, BRVNNEMANN. in *Pro-*

cessu inquisitionis; DAMHOVDER, in *Processu criminali*; aliique. Hi duo genera tormentorum statuunt. Primum genus est territio, alterum ipsa tortura.

Tertio iterum duplex est: Verbalis & realis. Illa fit per carnificem, qui verbis & gestibus severioribus, ad torquendum compositis, irruit in inquisitum, non aliter, ac si ipsum deprehendere & torquere velit, absque tamen apprehensione & tactu, (*daß blosse Vorstellen des Scharffrichters,*) quæ territio a Scabinis hisce verbis indicari solet: *Daß ihr wohl befugt*, Inquisitenden *Scharffrichter vorzustellen, und durch denselben, als wolte und solte er ihn angreiffen, iedoch unangegriffen, befragen lassen.*

Hæc autem, seu realis est, quando carnifex præter minas, manus quoque injicit, reum vestibus denudat, ad scalam ducit, instrumentis, quibus peragitur tortura, in conspectum ipsius ponit, forcipes digitorum affigit, (*Daumen-Stœcke, Daumen-Schrauben*, sive forcipes, quibus pollices comprimuntur, uno verbo polletra) & iisdem pollices inquisiti comprimit, quæ territio hisce verbis dictari solet: *Daß man wohl befugt*, Inquisiten *dem Scharffrichter auf diese Masse zu übergeben, daß er ihn mag ausziehen, entblœssen, zur Leiter führen, die zur Peinlichkeit gehœrigen* Instrumenta *vorzeigen, die Daumen-Stœcke anlegen, und damit zuschrauben, jedoch daß er bey dem, was iezt gedacht verbleibe.*

Alterum genus est ipsa tortura. Hujus tres sunt gradus, & primus quidem, quando non tantum forcipes manibus rei affiguntur, ac pollices comprimuntur, sed etiam adhibitis funiculis juncturæ manum arctissime usque ad ossa constringuntur, (Vid. CARPZ. *l. c. Qu.* 117. *n.* 60.) quem gradum Collegia juridica hisce formalibus dictare solent, *Daß, wenn* Inquisit *sein Bekantniß in Güte richtig nicht thun will, ihr wohl befugt, ihn dem Scharffrichter auf diese Masse zu übergeben, daß er ihn mag ausziehen,*

entblœssen,

entblœſſen, zur Leiter führen, die zur Peinlichkeit gehœrigem Inſtrumenta *vorzeigen, die Daumen-Stœcke anlegen, und damit zuſchrauben, auch, da dieſes nicht fruchtet, mit den Banden zuſchnüren.*

Secundus gradus dicitur, quando rei non tantum polletro, & funiculis, ſed præterea etiam inſtrumentis ferreis, per intervalla excavatis, circa tibias applicatis, cruciantur, ſcalæ imponuntur, & violenta quadam expanſione, ſeu extenſione membrorum & articulorum, affliguntur, (*wenn* Inquiſit *auf der Leiter gezogen oder gefoltert wird,*) qui gradus a Dicaſteriis Saxonicis his verbis pronunciatur: *Daſs man wohl befugt, den* Inquiſiten *mit der Scharffe ziemlicher maſſen anzugreiffen, und befragen zu laſſen.* Vid. CARPZ. *l. c.* Hic non oblivifci debemus novi inſtrumenti, ante paucos annos adhiberi ſoliti, collare dicti, quando rei collo inſtrumentum ferreum, cuſpidibus obtuſis aſperum, circumligatur, &, mediante illo, per funes, ex trochlea pendentes, in altum ille tollitur, & iterum dimittitur.

Tertius & ſummus gradus eſt, quando carnifex, ultra jam dicta & enarrata tormentorum genera, ſevericribus cruciatibus utitur, & vel caudentibus inſtrumentis, vel ſulphure & igne, cutem in certis corporis partibus adurit, aut extremas digitorum partes, immisſis infra ungues pineis cuneolis, iisque poſtmodum accenſis, aduſtione ladit, & quæ plura a ZANGERO & CARPZ. enarrantur, qui ultimus gradus an licitus ſit, judicent alii.

3. Qu. *Quænam ſint ſubjecta tortura?*

Cum tortura, uti ex jam dictis apparet, ſit res periculoſa; ideo, non omnes perſonas omnia tormentorum genera perferre poſſe, per ſe clarum eſt. Hinc judicis officium expoſcit, ut perſona, tormentis ſubjicienda, & phyſice

&

& moraliter consideretur. Vid. WILDVOGEL. *Dissert. cit. cap.* 7. Quænam vero personæ conditiones morales sint, exposuit TABOR, in *Tract. de Tortura.* Et CARPZ. *l. c.* universalem ponit regulam, quod nempe omnes tormentis subjici possint, nisi qui specialiter, vel ob defectum judicii, vel corporis debilitatem, aut etiam dignitatem, reperiuntur exemti. Nos Jurisconsultis relinquimus conditiones morales atque politicas personæ. Quales vero personæ, propter defectum judicii, & corporis imbecillitatem, a tormentis sint exemtæ, in præsenti examinabimus.

Absolute a tortura, si non omnimode, tamen ad certum tempus, liberantur 1) *gravidæ.* Hæc enim de re expressa lex reperitur *leg.* 3. *ff. de pœnis.* Ratio tam a fœtus quam matris parte est petenda. Fœtui enim, qui adhuc in ventre est, non nocere debet calamitas matris. Maximum autem detrimentum ei imminere, si mater torqueatur, obscurum esse non potest illi, qui considerat, quod fœtus per vasa umbilicalia, atq; placentæ cum utero matris cohæreat, atque per ea nutrimentum suum capiat. Quod si igitur mater in scala pendere cogeretur, aut funibus, hinc, illinc, cum impetu, traheretur, vincula illa facile lacerarentur, sicque empryo suo privaretur nutrimento. Ergo ad abortum necessario fœtus promovetur. Talis tortura neque ultimis mensibus, neque primis diebus post conceptionem permittenda. Ultimis mensibus fieri non potest, ob molem fœtus, qui facile a levi & extraordinario motu matris læditur, teste experientia. Nec primis mensibus hæc tortura locum invenit. Si enim famula illa, de qua HIPPOCR. *de Lib. de Natura puerorum*, loquitur, septimo a conceptu die abortum promovere potuit per saltum, multo magis per motus tormentorum hoc fieri potest. CARPZ. quidem putat, quod primis mensibus gravida torqueri possit, ex hac debili ratione, quia fœtus in tali gravida nondum animatus sit. Ast 1) ille æque peccat, qui nascentem deturbat animam, quam ille, qui

jam

jam natam ejicit. Insuper ex antecedentibus jam notum est, quod omnes Medici recentiores, statim post impraegnationem animam foetui accedere, statuunt. Sequitur ideo, quod nec territio verbalis in gravidis locum inveniat. Nam terror omni tempore abortum promovere potest. Quando autem abortus fit, non tantum foetus perit, sed & mater in pericula mortis, vel gravissimorum morborum, incidere potest, quae vel ab haemorrhagia, vel inflammatione, & subsequente uteri exulceratione, dependent.

A tortura immunes sunt 2.) *Puerperae*. Et quamvis *L. quaeritur §. 2. ff. de aedilitio edicto*, sanae & integrae valetudinis pronunciantur; misera tamen semper earum est conditio, teste ipsa Sacra Scriptura. Debiles enim sunt propter gestationis molestias, debiles sunt propter sanguinis fluxum, quem Medici lochia vocant. Hinc, quam diu sanguinis fluxus durat, disponuntur per se ad febres, purpuram, haemorrhagias uteri, inflammationes. Et quod terror puerperas insigniter laedere possit, quotidiana ostendit experientia. Ab JCtis quadraginta dies quidem assignantur, intra quos puerperas torqueri prohibetur; ast & hic terminus non semper sufficit ad restituendum uteri statum naturalem, immo ossium in nominatorum conniventiam, nihil dicam de morbis, a partu, inprimis difficili, interdum accersitis, qui in longa satis temporis spatia interdum perdurant.

3) *Lactantes* quoque a tortura liberantur. Nam 1) infans laeditur, quoniam debitum nutrimentum nec in convenienti quantitate, nec qualitate, capere potest. 2.) Foemina ipsa enormiter laeditur, partim quia facile a violenta super scalis extensione vasa mammaria dilacerantur, partim quoniam haemorrhagia uteri facile de novo excitatur, partim quia in epilepsiam, & alia gravissima symptomata, hisce subjectis communia, incidere possunt. 3) Hactenus

nus in criminalibus usu receptum fuit, quod non torqueantur homines, nisi jejuno ventriculo. Lactantes vero diu jejunia perferre nequeunt. Quando itaque, secundum JCtos, impastæ personæ tantum sunt torquendæ, lactantes quoque ex hoc capite torturam perferre non possunt. Nam abstinentia a potu & cibo in iis facile lipothymiam præstat. Cum vero cibis nutritæ personæ ad torturam ducuntur, in illa quasi suffocantur, vel vomitus, & excretiones alvi, ad minimum hunc actum solennem dehonestare possunt. 4) Nec ipsa territio in lactantibus locum invenit. A terrore enim nervi, & vasa omnia, crispantur, & convelluntur, lacque in mammis coagulatur. Oriuntur inde nodi mammarum, tumores inflammatorii, immo plane cancrosæ exulcerationes, quæ cum horrendis ac lethalibus conjunguntur symptomatibus. Porro lac a terrore in virulentum sane liquorem commutatur, qui, ab infante haustus, epilepsiæ auctor esse potest. Errant ideo CARPZ. & BRVNNEMANN, qui levius lactantes torqueri posse arbitrantur, modo scilicet hac ratione alumno nihil nutrimenti decedat, quod per naturam tamen est impossibile.

4) Nec *menstruantes*, sive illæ, quæ fluxu mensium laborant, facile torturæ subjiciuntur. Nam 1.) a levissimo dolore, terrore, aliove corporis affectu, facile fluxus irregularis contingit, sicut etiam mensium suppressio, quæ desinit postea vel in chlorosin, vel hydropem, vel phtisin, aliave mortifera symptomata. 2.) Quando torquentur, facillime vasa uteri, sanguine turgida, ab extensione illa violenta dilacerantur, & sic in hæmorrhagiam lethalem incidere possunt.

5.) Immunes sunt a tortura *infantes*, consentientibus legibus *ff. de quæstionibus*, in primis quoniam perfectæ cognitionis & judicii haud sunt capaces, nec intelligunt id, quod agunt, immo constitutio ipsa, sive robur corporis, in

hisce

hisce subjectis torturam non admittit. Membra enim non sunt satis solida. Hinc ossa, ligamenta, vasa sanguifera nervi & tendines facile in his subjectis læduntur, a quibus læsionibus mortifera interdum producuntur symptomata.

6.) Quoque immunes sunt *decrepiti*, secundum legem *si quis in gravi*, §. *ignoscitur ff. ad S. C. Syll.* Senes enim sunt bis pueri, physice & medice, ideo quoque moraliter ac juridice. Corporis namque vires non tantum deficiunt, unde inclinant ad lipothymias, sed & insuper corpus possident aridum, unde ossa, ligamenta, tendines, & vasa in tortura facile franguntur. Ne quidem territio in iis facile locum invenit, quia, ob debilitatem spirituum, facile incidunt in apoplexiam. Et, quod maximum, vigor mentis & judicii in senili ætate imminuitur. Hinc ab ipsis legibus infantibus & furiosis æquiparantur.

7.) Neque ii sunt torquendi, in quibus mens ægrotat, quales sunt *stolidi*, *stupidi*, *amentes*, *melancholici*, *maniaci*, quoniam in illis judicium & intellectus deficit.

8.) Huc pertinent *muti*, *surdi*. Hi enim fatuis annumerantur, quia auditus mentis porta est, per quam ipse intellectus instruitur. Nec ex mutis confessionem veram judex extorquere potest. In primis vero muti, a nativitate tales, ut plurimum sensu auditus destituuntur.

9.) *Valetudinarii*, *re vera tales*, neque territionem, neque ipsam torturam, sine notabili morbi exacerbatione, perferre possunt. Tales sunt *apoplectici*, *epileptici*, *phthisici*, *hydropici*, ad *hæmorrhagiam* & *hæmoptysin* dispositi. Hi itaque omnes ab omni torturæ genere excipiuntur.

C. C. C. V. art. 59. expresse monet, ut rei valetudo, & naturæ debilitas, vel infirmitas, semper in quæstione criminalia judice observetur. Hinc inquisiti, pro diversæ sanitatis conditione excipiuntur etiam a certis torturæ

gradibus atque speciebus. 1.) Speciatim torturam scalæ perferre non possunt illi, qui *proximi* sunt *annis pubertatis*, item, qui *in senili ætate constituti* sunt. Nam, propter, ligamentorum, tendinum, & ossium imbecillitatem, ejusmodi validam membrorum extensionem, sine enormi injuria sanitatis perferre non possunt. Et in genere in omni torturæ gradu ejusmodi subjecta mitius tractantur.

2.) A polletris liberantur illi, qui *paronychia*, sive tumore enormi digitorum inflammatorio afficiuntur. Si enim horum pollices comprimuntur, non tantum inflammatio augetur, sed & gangræna, sphacelus, immo caries ossium ita accelerantur.

3.) Quæstio oritur, an illi, qui *chiragra* laborant, funiculis & polletris sint torquendi; item, an *arthritici* sint tortura scalæ afficiendi; Alii enim hic affirmantem, alii contra negantem amplectuntur sententiam. Affirmativa placet GVIL. FABRIC. HILDANO, *cent.* 1. *obs.* 79. qui refert, plurimos per torturam ab arthritide & podagra liberatos fuisse. Nos vero, cum celeberrimo AMMANNO, in *Med. Crit. p.* 159. torturam pro remedio medico non æstimamus, nec podagricis torturam commendamus, potius affirmamus, quod cum podagra ipsa sit tortura, ergo afflicto non sit addenda afflictio. CARDILVC. in *Officin. sanitatis*, *cap.* 161. egregiam de hoc morbo sistit observationem: Deus, inquit, articulari morbo flagellat ignavos, luxuriosos, & castigat voluptuosos, tradens plerosque invisibili torturæ, sive carnifici, nimirum podagræ, cujus tormentis, etiam in mollissimis lectis, subjiciuntur, ut vix a corporeo carnifice pejus torqueri possint; ipsi tamen tam stupidi sunt, ut neque advertant, neque delicta sua, uti alias in tortura convenit, confiteantur. Ab equuleo dimissi in pristinæ vitæ instituto pergunt, præterea que itidem ad torturam rursus rapiuntur, donec tandem

dem in iisdem intereant. Utinam hocce monitum notent & observent omnes illi, qui libidinosam exercent juventutem. Arthritici itaque cum inflammationibus articulorum sint expositi, merito a tortura funiculorum & scalæ immunes manere debent, quoniam alias in majora inflammationum pericula incidere possunt.

4) A tortura scalæ excipiuntur, qui *brachiorum fracturam, vulnera, & ulcera* passi sunt, quo pertinent illi, qui *fonticulos* gestant. Dilacerantur enim ita brachia in primis, si illa ab ulceribus antiquis, vel longo fonticulorum usu, sint emaciata. Vid. ZACCH. *L. 6. tit. 2. Qu. IV.* Porro si fractura ossium laboraverunt, illa denuo facile franguntur, dum callus perfectam soliditatem osseam vix acquisivit. His annumerantur *illi* merito, *qui in tibiis ulcera inveterata scorbutica, venerea, gummata gallica, tophos, tumoresve alios fungosos gerunt.* Hi a compedibus merito liberantur. Item illi, quorum pedes ab *œdemate* tument, favente C. C. jam citata.

5.) A scalæ tormentis excipiuntur *illi quibus caput constanter dolet.* Cum enim cephalalgia, & cephalæa afflicti vix ambulare audeant, ob augmenta dolorum, multo magis tale quid exspectandum, si concutiantur in tortura. His annumerantur merito *vertiginosi*, qui sub tormentis facile in apoplexiam incidunt, cum prodromus apoplexiæ vertigo esse soleat, item *epileptici*, secundum CARPZ. *Pr. C. part.* 3. *qu.* 18. Si enim vera epilepsia adest, a tortura liberantur, & extraordinarie puniuntur; vel si incidunt, durante tortura, in epilepsiam, statim a tortura remittuntur. Hinc Dn. Scabini Lipsienses, in Dissertat. WILDVOGEL, citata, p. 43. in hoc casu ita respondebant: *Im Fall aber, bey der* Execution *dieses Urthels*, Inquisiten *die Schwere Noth anwandelte, ist so fort damit einzuhalten.*

6.) A tortura scalæ excipiuntur *illi, qui morbo pecto-*

ris laborant, v. g. *phthisi*, *asthmate*, *dyspnoea*, *vomica*, *tussi inveterata*, dispositi item ad *haemoptysin*, *cordisque palpitationes*. Hi enim facile incidunt in suffocationem, vel momentaneum mortis periculum. Nam organa, jam læsa, à forti extensione & quassatione facillime dilacerantur, empyemata, sanguinis excretiones, inflammationes & suffocationes producuntur.

7.) *Debiles*, & ad *lipothymias* dispositi, facile à tortura scalæ in syncopen incidunt; *gibbosi* in suffocationem; *hydropici* in mortis pericula. Ideo torturæ scalæ non subjiciuntur. Huc pertinent suo modo *obesi*, ob metum suffocationis.

8.) *Hernioſi*, sive sit hernia scrotalis, sive inguinalis, sive umbilicalis, quando in scala torquentur, non tantum in vomitum incidunt, sed & strangulationem. Hernia enim incarcerata producitur, quæ Miserere mei, sive ileum, post se relinquit.

9.) Collarii, sic dicti, cruciatus perferre non possunt, absque vitæ & sanitatis injuria, illi, qui *angina* laborant, aut quorum *tonsillae* atque *parotides* glandulæ inflammatæ existunt, vel suppuratæ; quo pertinent & illi, qui *strumas* & *scorphulas* in gutture gerunt. Periculum enim est, ne inflamationes augeantur, vel de novo accedant, aut respiratio turbetur, aut suffocatio inducatur.

4. Qu. *Quid statuendum de corporis pœnis afflictivis?*

Nulla infimitas quidem ab ultimo supplicio reos immunes reddit; interim tamen interdum occurrunt conditiones personarum, quæ a judice non sunt negligendæ.

Excipiuntur hinc ab ultimo supplicio 1) *juniores*, qui scilicet intra impubertatis annos sunt constituti. *L. fere in omnibus ff. de regulis juris. L. Infans ff. ad leg. Corn. de sicar.*

ficar. Quia enim delictum ex judicio & animo doloso delinquentis æstimatur; juniores autem perfectum judicium non possident: Ideo mitius puniuntur, nisi malitia suppleat ætatem, secundum *C. C. art.* 164.

2) *Decrepiti,* quoniam mentis alienationem conjunctam habent, etiam mitius puniuntur. *L.* 7. §. 3. *ff. ad S. C. Silan.* Quo pertinent *furiosi, maniaci & melancholici; L. Infans ff. ad leg. Cornel.* In maleficiis enim voluntas spectatur, non exitus. Illa autem in allegatis personis rite dirigi nequit; non dicam, quod furore perciri, suo furore satis puniantur *L.* 14. *ff. de offic. præsidis.* CARPZ. *P. C. part.* 3. *Qu.* 145. quidem arbitratur, quod, si furiosi eo tempore crimina committant, quando adsunt eorum lucida intervalla, tunc participes hujus privilegii fieri nequeant. Sed quid de lucidis intervallis furiosorum sit statuendum, videbis in Illustr. THOMAS. Diss. alibi citata, *Præsumtione furoris atque dementiæ.*

3) Ab ultimo supplicio ad tempus excipiuntur *prægnantes* secundum leges *ff. de pœnis. L. ff. prægnans ff. de statu hominum*, ne scilicet innocens partus, cum matre pereat; item *puerperae*, quæ, secundum usum modernum, non nisi exactis sex septimanis puniuntur.

4) Pœnis corporis afflictivis mitius puniuntur *pueri, pubertati non proximi*, ob teneram corporis structuram; item *senes* debiliores atque decrepiti. Nam possunt ita interire, quoniam possident nervos debiles, ac corpus exsangue. Similis causa militat pro *invalidis*, atque ex morbo debilibus. Aut enim morbi sopiti denuo excitantur, aut præsentes majora capiunt incrementa. In specie autem ab amputatione narium excipiuntur illi, qui *ozæna*, aliove ulcere narium, laborant. Hoc applicari debet quoque ad illos, in quibus, propter crimina militaria, amputatio aurium est suscipienda. Quando enim *strumis, scrophulis, parotidibus*, aut ulcere quodam, afficiuntur, tunc hæc mala

facile

facile exacerbantur. Denique, qui ex affectu articulorum ægrotant, amputationem manuum, absque vitæ periculo, sustinere vix possunt.

Ad pœnas corporis afflictivas referri denique potest *exilium, relegatio, & carcer*. Inter exilium & relegationem statuitur differentia, quod exules libertatem habeant, sese vel ad hanc, vel ad aliam regionem convertendi, relegati autem obstringantur, permanere in certa tantummodo regione. Si itaque relegati aerem in illa regione perferre non possint, & in morbos incidant, tunc locus relegationis merito mutatur, monente ZACCHIA, *lib. 6. tit. 2. qu.* 8. Carcerem quod concernit, ille ad reos vel detinendos, vel puniendos, plerumque adhibetur. Quando autem in carcere aer peccat pravitate effluviorum, vel humiditate, vel frigiditate nimia, tunc merito mutatur, monente CARPZ, *part. 3. qu.* 130. Judices, inquit, caveant, ne miseros reos detrudant in carceres horribiles atque immundos, id quod absque vitæ detrimento vix fieri potest; Nam per id interdum ansam præbent delinquenti, delictum majus in se ipsum perpetrandi.

S. D. L. & G.

INDEX

INDEX CAPITVM.

Præfatio.
Cap. I. de ætatum divisione.
Cap. II. de Primogenitis.
Cap. III. de necessaria fœtus ex utero matris, in partu mortuæ, exsectione.
Cap. IV. de virginitate.
Cap. V. de imprægnatione occulta.
Cap. VI. de imprægnatione affectata & simulata.
Cap. VII. de partu supposito, natorum item similitudine & dissimilitudine.
Cap. VIII. de tempore animationis fœtus.
Cap. IX. de partu perfecto & legitimo.
Cap. X. de abortu.
Cap. XI. de superfœtatione.
Cap. XII. de mola.
Cap. XIII. de monstris.
Cap. XIV. de hermaphroditis.
Cap. XV. de impotentia conjugali, inprimis in sexu virili.
Cap. XVI. de impedimentis coeundi & generandi ex parte mulieris.
Cap. XVII. de morbis fictis, sive simulatis.
Cap. XVIII. de morbis dissimulatis, sive celatis.
Cap. XIX. de peste.
Cap. XX. de venenis & veneficiis.
Cap. XXI. de necessaria cadaverum inspectione.
Cap. XXII. de vulnerum lethalitate.
Cap XXIII. de lethalitate vulnerum singulorum organorum corporis humani.
Cap. XXIV. de infanticidio.
Cap. XXV. de tortura, & pœnis afflictivis.

INDEX RERVM.

Abdominis in puerperis rugositas unde? 67. viscera quænam sint? 200
Abortum promoventia remedia quæ sint, & quomodo agant? 70 provocandi modi quomodo distinguantur? 73 ultimis gestationis mensibus factum, quæ consequantur symptomata? 70. 71
Abortus an provocandus, ut mater gravida a magno morbo morteque liberetur? 71. 72. 73. primis gestationis mensibus factus, cur difficulter cognoscatur; 69. 70 promoti pœna cur, secundum JCtos, levior, quam fœtus animati expulsi? 47 qualis? 46 promotos cur homicidium? 47 quid? 52. 65. 66
Achores in quibus subjectis contingant? 148 quid? 147 unde oriantur? ibid.

Adolescentem quo in casu fidiculis subiicere liceat? 1
Aegilops quid? 152
Aer quomodo pestis tempore purificandus? 158. 159
Aeris inquinatio unde? 158 putrefactio in quibus locis contingat? ibid. unde? ibid.
de Aetatibus quæ apud Juris peritos in controversiam vocentur? 1 quare in Medicina Legali tractandum sit? 1. 2
Aetatis decrepitæ termini. 10 virilis synonymum. 7
Aetas decrepita quid sit? 10 quid sit? 2 virilis quid sit? 7
Aetatum cognitio cur JCtis sit necessaria? 1 divisio. 1. 2. 3 limites quomodo apud JCtos determinentur? 2. 3 quomodo determinari debeant? ibid.
Alopecia quid? 147
Amentes cur a tortura exemti? 251
ab Amputatione aurium quinam exemti? 255. 256 narium quinam exemti? 255
Angina laborantes cur a tortura collarii exemti? 254
Anima quid? 47. 48
de Animæ cum corpore conjunctione sententiæ variorum 49. sententia auctoris 50
Animæ præsentia, vel absentia, ex quo concludi possit? 86. sedes 48. 86. 94. 95 cur non sit glandula pinealis? 48
Animalia, venenosis cibis nutrita, an sint venena? 172. 173
Antimonium an sit venenum, & quidni? 67
Aphthæ venereæ quid? 152
Apoplectici cur a tortura exemti? 251
Apoplexiæ cognatum. 139 remedia 140 signa. 139
Aquæ mulsæ propinatio cur sit signum fallax imprægnantiæ? 39
Arctitudo fœminæ an conjugium dissolvat? 129 an sanabilis? ib. quomodo a clausura differat? 129 130
Area quid? 147
Arsenici synonymia. 166
Arsenicum flavum quomodo paretur? ib. quid? ib. quomodo fiat? ib. rubrum quomodo paretur? ib.
Arteriarum carotidum vulnera an sint lethalia? 209. 210 cervicalium vulnera cur non sint lethalia? 209 vulnera, in parte in accessibili contingentia, cur sint absolute lethalia? 192
Arteriæ asperæ vulnera an sint lethalia? 210 hepaticæ vulnera cur sint lethalia? 22[illegible]
Arthritici cur a tortura funiculorum & scalæ exemti? 252. 253
Artuum vulnera an sint lethalia? 231. 232
Asperæ arteriæ vulnera an sint lethalia? 210
Asthmate laborantes cur a tortura scalæ exemti? 253. 254
Auripigmentum quid? 166 unde afferatur? ib.

ab

ab Aurium amputatione quinam exemti? 255. 256
Balnea cur peſtis tempore vitanda? 160
Baptiſmus an hermaphrodito conferendus, & cur? 108 an molæ conferendus? 84 an monſtro conferendus? 86. 95 hermaphroditi maſculi, pro fœmina baptizati, & v.v. an reiterandus ſit, & quidni? 108
in Brachiis fonticulos geſtantes cur a tortura ſcalæ exemti? 253
Brachiorum fracturam, ulcera, vulnera paſſi cur a tortura ſcalæ exemti? 253
Bruta an naſci poſſint ex hominibus? 87. 88
Bubo venereus quid? 150 quotuplex? ib.
Bubonum ſedes. 157
Cachexia quomodo ſimuletur? 135 ſimulata quomodo cognoſcatur? ib.
Cadaveris occiſi inſpectio an ſit neceſſaria & cur? 177 telo lethifero ſubito occiſi, ſectio an ſit neceſſaria, & cur? 178. 179
Cancer quomodo ſimuletur? 134
Capillorum defluvium in quibus morbis & ſubjectis contingat? 147
Capitis contuſiones graviores cur ſint lethales? 106 dolore conſtante affecti cur a tortura ſcalæ exemti? 253 dolores quibus ſymptomaticus concomitentur? 137 fœtus læſio quibus modis fieri poſſit? 243 vulnera. Vide vulnera capitis. Vulnerum effectus. 197
Carbunculi quid? 157
Carcer quando mutandus? 256
Carceris finis quotuplex? ib.
Caruncula urethræ unde oriatur? 150
Caſtrati an a matrimonio arcendi, & cur? 123 an a muneribus eccleſiaſticis arcendi, & cur? 123. 124 an cum fœminis coire poſſint, & cur? 123 an ſemen effundere poſſint, & quidni? 123 ex quo ſigno cognoſcantur? 127 qui dicantur? 121
Caſtraſtio quotuplex? ib.
Caudicum nervorum, ſummitati humeri & femori implantatorum, vulnera an ſint lethalia? 208. 209
Cercoſis quid 98
Cerebri vulnera an ſint lethalia? 204. 205
Chiragra laborantes cur a tortura funiculorum & polletrorum exemti? 252
Ciborum faſtidium cur ſit ſignum fallax impregnantiæ? 37
Clauſura fœminæ quomodo ab arctitudine differat? 129
Clitoridis ſtructura. 98
Cobalthi officinarum ſynonymia 166
Cobalthum officinarum quid? 165 unde afferatur. 166
Coemeteria cur extra urbes eſſe debeant? 158
Coitus cur tempore peſtis vitandus? 160 impedimenta ex parte fœminarum 127

a Collarii tortura quinam exemti? 254
Conceptionis consequentia. 74. 75
Conceptus posterius an prius nasci possit, & cur? 11 secundi cur raro sint vitales? 77
in Concubitu primo cur fœmina sanguinem profundat? 25
Concubitus fœminæ primus cur dolorosus? ib.
Conjugii finis. 110
Conjugium quoto anno ineundum? 33
Contagium in quo consistat? 144 quid? 143 quomodo corporis humani partes destruat? ibid.
Contagium quomodo cum altero communicetur? ib.
Contusiones capitis graviores cur sint lethales? 106 circa laryngem, cartilaginem thyroidæam & arytenoideas an sint lethales? 210. 211 fortes spinalis medullæ & thoracis cur sint lethales? 107 testium an sint lethales? 230. 231
Contusionum testium remedium ib.
ad Cordis palpitationes dispositi cur a tortura scalæ exemti? 254
Cordis vulnera cur sint lethalia? 213. 214. 215
Costarum fracturæ an sint lethales? 213
Cranii fractura major cur sit minus periculosa? 203 vulnera cur non sint lethalia? 201
Crypsorchis an ad generationem aptus? 126 quid? ib.
Cynanthropia. Vide Rabies canina.
Debiles cur a tortura scalæ exemti? 254
Decrepiti cur a tortura scalæ exemti? 251 cur mitius puniantur? ib.
Delirii chronici signa. 136
Delirium quotuplex? 135
Depositionis forma qualis esse debeat? 187. 188
Deus an sit causa monstrorum? 91. 92
Diaphragmatis vulnera an sint lethalia? 218 219
Dolor fictus quomodo cognoscatur? 137. 138. 139
Dolore capitis constante affecti cur a tortura scalæ exemti? 253
Dolores partium externarum cur raro fingantur? 137
Doloris vehementis remedia. 139 symptomata. ib.
Dolorum capitis symptomata 137 intestinorum symptomata. 138 pectoris symptomata 137 renum symptomata. 138 species. ib. ventriculi & vesicæ symptomata. ib.
Ductus hepatici vulnera an sint lethalia? 226 thoarcici vulnera cur sint lethalia? 218
Duræ matris vulnera. Vide Vulnera duræ matris.
Dysenteria quid? 145
Dysponea laborantes cur a tortura scalæ exemti? 253. 254
Ecstasis in quem finem fingatur? 140
Ectomiæ. Vide Castrati.

Ele-

Elephantiasis Arabum. Vide Lepra Græcorum.
Embryo an respirare possit, & quidni? 19 an vitam ad tempus post mortem matris continuare possit, & cur? 15 cur lædatur tortura, matrem exercente? 248. 249
Ἐντελέχεια quid? 47
Ephelides cur sint signum fallax imprægnantiæ? 37
Epilepsia ficta quomodo cognoscenda? 140
Epileptici cur a tortura exemti? 251
Eunuchi cur fœminis accenseantur? 107
Eunuchus quotuplex? 120
Excisi. Vide Castrati.
Exilium quomodo a relegatione differat? 256
Exsecti. Vide Castrati.
Fascinatio quomodo fiat? 114
Fastidium ciborum cur sit signum fallax imprægnantiæ? 37
Febris conciliata quomodo cognoscatur? 134 Hungarica quid? 145 Hungaricæ etymologia, symptomata, synonymia. ibid. quomodo concilietur? 135. 136
Febrium contagiosarum acutarum origo, signa 146
Fidiculis subjicere adolescentem quo in casu liceat? 1
Filia an in filium mutetur? 108. 109
Fœmina quando menstrua primum patiatur? 5
Fœminæ arctitudo. Vide Arctitudo fœminæ. clausura quomodo ab arctitudine differat? 129 quando concipiendi potentiam accipiant & amittant? 41 quibus ex causis partum supponant? 40 quibus ex causis utero se gerere fingant? ib.
Fœtui, in utero delitescenti, cur noceat tortura, matrem exercens? 248
Fœtum debilitantes causæ quæ? 60. 61. 62 ex utero matris, in partu mortuæ, exsecans Medicus & Chirurgus, nec omnes ceremonias, alias in hac operatione usitatas, observans, an de crimine quodam accusandus sit. & quidni? 19. 20 exclusum fuisse vivum, unde cognoscatur? 234. 235 manu violenta occisum esse, unde cognoscatur? 236. 243
Fœtus animati expulsi pœna qualis? 46 animatus quis dicatur? ib. capite exclusus, ex quibus causis mori possit? 241 conveniendi modo non fœtus, cur intereat? 243. 244 ex utero matris in partu mortuæ, an exsecandus & cur? 15-19 ex utero matris, in partu mortuæ, exsectio quasnam utilitates præstet? 18 ex utero matris, in partu mortuæ, exsectio quomodo suscipienda? 20 ex utero matris, in partu mortuæ, exsectionem quomodo susceperint veteres? 19 humanus belluino capite instructus, an sit homo? 95 in animatum & non animatum distinctio an ad-

mittenda? 46. 47 cur physice non admittenda? 47 in animatum & non animatum distinctioni quid ansam dederit? ib. in utero delitescens, cur lædatur tortura, matrem exercente? 249 in utero matris mortuæ adhuc vivi, signa. 15 in utero mortui, signum an sint pulmones submergentes? 239 maturus an servandæ matris causa occidendus? 71. 72 mortui inspectio quomodo fieri debeat? 234. 243 mortui partus cur sit difficilis? 235 mortui pulmones cur interdum in aqua supernatent; 240. 241 motus quando in utero percipi incipiat? 46 non statim a placenta uterina liberatus, cur intereat? 243 partus cur retardetur? 11 qui exclusis fuit vivus, ex quibus causis interdum non respiret? 241. 242 pulmones cur interdum in aqua submergant? 241 pulmones cur ordinarie in aqua supernatent? 238 qui septimum mensem in utero nondum superavit, an exsecandus, & cur? 19 quibus modis capite lædi possit? 243 interficiantur? 236 237 suffocari possit? 243 quomodo in jure dividatur? 46 septimestres plurimi cur pereant? 57 strangulati signum? 242 suffocati signum 242. 243

de Fœtus ex utero matris, in partu mortuæ, exsectione an in Corpore Juris lex reperiatur, & ubi? 15

Fonticulos in brachiis gestantes cur a tortura scalæ exemti? 253

Fractura cranii major cur sit minus periculosa? 203

Fracturæ costarum an sint lethales? 213 vertebrarum colli, thoracis, lumborum cum spinalis medullæ læsione conjunctæ, cur sint lethales? 107

Fracturam brachiorum passi cur a tortura scalæ exemti? 253

Furiosi cur mitius puniantur? 255 judicium quomodo ab infantis judicio differat? 9

Gemelli an sibi invicem agritudinem communicent? 1 quot gaudeant placentis uterinis? ib.

Gemellorum, ex matris utero exsectorum, uter prior natus præsumendus? 13. 14 ex matris utero exsectorum is qui primum in Chirurgi manus incidit, quidni prior natus præsumendus? 14 posterius conceptus an prius nasci possit, & cur? 11 pulchrior quidni in statu dubio prior natus præsumendus? 13 quis in statu dubio prior natus præsumendus? 12

Gibbosi cur a tortura scalæ exemti? 254

Glandula pinealis cur non sit sedes animæ? 48

Glandularum mesenterii actio. 225 vulnera cur sint lethalia? ib.

Gonorrhœa virulenta quid? 149. 150

Gra-

Gravidæ cur a tortura ſcalæ exemtæ? 249 mortuæ ſigna an dentur? 16
Gulæ diſſectæ vulnus cur ſit lethale? 212
Gummata Gallica quid? 152
Gutta roſacea quid? 148
ad Hæmoptyſin diſpoſiti cur a tortura exemti? 251. 254
Hæmorrhagiæ, ex venis & arteriis ſubclaviis, mammariisque, item vena ἀξύγω, vulneratis, dependentes, cur ſint lethales? 216
ad Hæmorrhagiam diſpoſiti cur a tortura exemti? 251
Harmonia præſtabilita an ſit cauſa monſtrorum? 92
Hepatis vaſa quænam ſint? 225 vulnera. Vide Vulnera hepatis.
Hermaphroditi an ſint monſtra? 102. 103 etymologia. 100 cauſæ 100. 101. 102
an Hermaphroditi maſculi, pro fœmina baptizati, & v. v. baptiſmus reiterandus ſit, & quidni? 108
Hermaphroditis baptizandis an maſculinum an fœmininum nomen tribuendum? ib.
in Hermaphroditis quomodo ſexus prævalentia dignoſcenda ſit? 103. 104. 105
Hermaphrodito affines perſonæ. 108
an Hermaphrodito, utroque organo ad generandum perfecte inſtructo, liceat utroque modo coire? 106
Hermaphroditus an ad matrimonium habilis ſit? 105. 106 an baptizandus, & cur? 108 an in foro teſtari queat, & quidni? 107 an munere publico fungi queat, & quidni? 107. 108 an ſuccedat in feudis, & quidni? 107 fœmina deſcribitur. 97 maſculus deſcribitur. ib. maſculus & fœmina ſimul an detur? 98. 99. 100 quid? 96 quotuplex? 97. 98
Hernia venerea. Vide Tumor teſtium.
Herniosi cur a tortura ſcalæ exemti? 254
Homines an naſci poſſint ex brutis? 87. 88
Hydropici cur a tortura exemti? 251. 254
Hymen an detur? 22. 23 an in omnibus virginibus detur, & quidni? 23 quid? 22
Imaginatio an potentiam ſeminis effigiemque conceptus mutare valeat? 45 an ſit cauſa monſtrorum? 89. 90 quomodo in fœtum agat? 90
Impotentia coeundi quid? 111 generandi quid? ib.
Impotentiæ coujugalis cauſſæ 111 ſeqq. 176
Imprægnantiæ ſigna an dentur? 34 quæ ſint? 35 ſignum fallax cur ſint ephelides? 37 cur ſit aquæ mulſæ propinatio? 39 cur ſit lac in mammis? 36 cur ſit faſtidium ciborum? 37 cur ſit orificii uteri interni conniventia? 39 cur ſitpica?

37 cur sit suffumigatio aromatibus facta? 39 cur sit vomitus matutinus? 37
Imprægnationem quibus casibus diffiteantur fœminæ? 33. 34 simulantes, in quibus motus fœtus nondum apparet, an in custodia tenendæ? 42
Imprægnationis simulatæ signa quæ? 41
Impuberes cur a supplicio ultimo immunes? 254. 255 cur a tortura scalæ axemti? 252 cur mitius puniantur? 255
Infans cur in juris negotiis furioso comparetur? 3 cur loqui non censeatur? ib. quis sit? ib.
Infantem furioso æquiparari, quo sensu dicatur? 4
Infantes cur a tortura exemti? 150. 251
Infantia quid sit? 3. 4
Infantis judicium quomodo a furiosi judicio differat? 4 præ furioso prærogativæ ubi recensitæ sint? ib. ratio an sit sana, & cur? ib.
Infantium vulnera cur sint periculosa? 196
Infibulatio quid? 118
Inspectio cadaveris occisi an sit necessaria & cur? 177 post sepulturam cur nullius sit usus? 184 quando & quomodo suscipienda sit; ib. fœtus mortui quomodo fieri debeat? 234-243
in Inspectione cadaveris cur Medicus notare debeat, quæ vidit? 187 occisi quæ sint facienda? 186. 187
Inspectionem legalem cadaveris occisi an Medicus solus instituere valeat, & cur? 180
ad Inspectionem cadaveris occisi an Medicus & Chirurgus, qui vulnerato vivo medebatur, adhibendus sit? 181 an Medicus & Chirurgus juramento confirmandus sit? ib. an, præter Medicum, a magistratu ablegatum, etiam inquisitus alium ablegare possit, & cur? 182 an senior, an junior Medicus adhibendus sit? 180 an unus vel plures Medici & Chirurgi requirantur? 182 quales Medici requirendi? 183 qualis locus requiratur? 184
ante Inspectionem legalem cadaveris occisi quæ sint facienda? 184. 185
post Inspectionem cadaveris occisi quæ sint facienda? 187
ad Inspectionem legalem cadaveris occisi quales personæ sint necessariæ, & cur Medici, vel Chirurgi, Anatomiæ periti? 179
Inter inspiciendum cadaver occisi si lis oriatur, cuinam plus credendum? 182
Intestinorum dolores quibus symptomatibus concomitentur? 138 vulnera. Vide Vulnera intestinorum.
Juventus an a virili ætate distincta sit, & quidni? 7 quid sit? ib.
Juventutis jura, synonyma, temperamentum. ib.

Lac

Lac in mammis cur sit signum fallax imprægnantiæ? 36 puerperis quomodo a lacte, a mensium obstructionibus superveniente, dignoscendum? 68
Lactantes cur a tortura exemtæ? 249. 250
Lactis in mammis defectus cur sit signum fallax prægnantiæ simulatæ? 41. 42
Læsio capitis fœtus quibus modis fieri possit? 243
Læsiones uteri cur sint periculosiores gestationis tempore, quam alio? 229
Læsionum, siue integumentorum communium dilaceratione factarum, quænam sint lethales? 232. 233
Leontiasis. Vid. Lepra Græcorum.
Lepra Græcorum in quo consistat? 149 quid? 148. 149
Lepræ Græcorum cognatum. 152 synonymia. 148. 149
Lethale quid? 189. 190
Lethalitas vulnerum quomodo cognoscatur? 185
de Lethalitate vulnerum secundum quam regulam pronunciandum sit? 190. 191. 192
Lienis vulnera an sint lethalia? 226. 227
ad Lipothymias dispositi cur a tortura scalæ exemti? 254
Lippitudo oculorum quid? 148
Lochiorum fluxus quamdiu duret? 67 quomodo a fluxu mensium dignoscendus? ib. unde oriatur? ib.
Lues venerea quid? 149
Luis venereæ cognatum? 152 species & synonymia. 149
Maculæ faciei cur sint signum fallax imprægnantiæ? 36. 37
Mammarum soliditas an virginitatem probet, & quidni? 27 turgescentia in gravidis unde? 36
Mania simulata quomodo cognoscatur? 136. 137
Maniaci cur a tortura exemti? 251 cur mitius puniantur? 255 qui? 136
Mares quando generandi potentiam accipiant & amittant? 41
Masticatoriorum balsamicorum species. 169
Matre mortua an actum quoque sit de vita embryonis, & quidni? 15
a Matrimonio an arcendi sint morbo hæreditario affecti? 152. 153
Matrimonium quo anno ineundum? 33
ad Matrimonium an hermaphroditus sit habilis? 105. 106
Mediastini vulnera cur sint lethalia? 217
Medici cur venenorum perfectam habere debeant notitiam? 161
Melancholia quid? 135. 136 simulata quomodo cognoscatur? ib.
Melancholici cur a tortura exemti? 251 cur mitius puniantur? 255
Menses fluentes quid significent? 32 quo tempore fluere incipiant? 5. 33

Menſium fluxu laborantes cur a tortura exemtæ? 250. fluxus quamdiu duret? 67 quomodo a ſanguinis per pudenda muliebria effluxu, poſt puerperium contingente, dignoſcendus? ib. unde oriatur? ib.
Menſtrua. Vide Menſes.
Mentula, juſto brevior, an imprægnationem impediat, & quidni? 117. 118
Mentulæ vitia quænam? 114. ſeqq.
Mercurius dulcis quando ſine noxa aſſumatur? 165
Meſenterii vaſa quænam ſint? 223 vulnera an ſint lethalia? ib.
Metus cur peſtis tempore abdicandus? 160
Mola an absque imprægnatione generari poſſit? 83 an baptizanda? 84 an in caſtis generari poſſit? 79. 81 83 quid? 78 quomodo ex ovulo, a ſemine virili actuato, & non actuato, generari poſſit? 80 quomodo ex ſanguine uterino generari poſſit? 79
de Mola quibus de cauſis in foro juridico & medico quæſtio oriatur? 78
Molæ cauſæ. 79 ſigna an dentur? 83 quænam ſint? 83. 84
Molam gerens an privilegiis gaudeat prægnantium? 84
Molarum differentiæ. 81. 82
Monorchis an generare poſſit, & cur? 124. 125
de Monſtris ubi in foro juridico & theologico agatur? 85
Monſtrorum cauſa. 89. 93. 102
in Monſtrorum formatione an erret anima rationalis, an ſenſitiva? 86
Monſtrum an baptizandum? 86. 95 an occidendum? 95. 66 an ſit vitale? 94 an ſuccedat in hæreditatem? 95 bicorporeum an ſit homo duplex? 94 cur partu difficili excludatur? 94 cur plerumque ante partum pereat? ib. cur plerumque per abortum excludatur? ib. quid? 85 86. quodnam anima rationali præditum ſit, quodnam minus? 94
Monſtrum quomodo generetur? 93. 94 quotuplex? 86-89
Morbi an conjugium diſſolvant? 113 contagioſi acuti quinam ſint? 144. 145. 146 chronici quinam ſint? 146. 147 quinam ſint? 143 quotuplices? 144 hæreditarii an dentur? 153 in quem finem celentur? 142 pectoris quinam ſint? 254 venerei partiales quinam ſint? 149. 150 totales quinam ſint? 150. 151. 152
Morbilli quid? 144
Morbo hæreditario affecti an a conjugio arcendi? 152. 153 pectoris laborantes cur a tortura ſcalæ exemti? 253. 254
Morborum, an venenis ortorum, ſigna an dentur? 173 176. quinam ſimulentur? 131-141 ſimulatio ex quibus cauſis fiat? 130. 131

Mor-

Morbosorum vulnera cur sint lethalia? 196
Morbus fictus, sive simulatus, quomodo a vero distinguendus sit? 131
Morbus S. Lazari. Vide Lepra Græcorum.
Mortis, a venenis ortæ, signa. 575
Musculorum cordis vulnera an sint lethalia? 214 thoracis vulnera an sint lethalia? 212
Muti cur a tortura exemti? 251
Nævi materni unde? 45
a Narium amputatione quinam exemti? 255
Natorum similitudo unde? 43. 44
Nervorum intercostalium & paris vagi vulnera an sint lethalia? 220
Nuptiæ quo tempore instituendæ? 33
Obesi cur a tortura scalæ exemti? 254
Obsessionis signa. 141. 142
Oculorum lippitudo quid? 148
Oesophagi vulnera. Vide Vulnera oesophagi.
Omenti vulnera an sint lethalia? 224. 225
Ophiasis quid? 147
Orificiorum ventriculi vulnera cur sint lethalia? 220. 221
Ostentum. Vide Portentum.
Ovulum, a semine virili actuatum, & non actuatum, quomodo in molam abire possit? 80
Ozœna quid? 152
Pancreatis Virsungi vulnera cur sint lethalia? 224
Papillarum in mammis color roseus an virginitatem probet, & quidni? 27
Parotidibus affecti cur ab amputatione aurium excipiantur? 255. 256 glandulis inflammatis, vel suppuratis, laborantes cur a tortura collarii exemti? 254
Partes corporis humani. Vide Corporis humani partes.
Partium externarum dolores cur raro fingantur? 137 inaccessibilium vulnera an sint lethalia? 194. 195 membranosarum, tendinosarum, nervosarum, ex meris vasculis compositarum, vulnera cur sint periculosa? 194 nobilium vulnera cur sint lethalia? 195
de Partu, ante mensem septimum facto, quid statuendum? 55 decimestri & duodecimestri quid statuendum? 62 seqq. octimestri quid statuendum? 57 septimestri quid statuendum? 62 undecimestri quid statuendum ib.
Parturientes quibus modis lædantur? 230
Partus duodecimestris an sit legitimus? 63 causæ. 62. 63 fœtus cur retardetur? 11 mortui cur sit difficilis? 235 intempestivi consequentia. 62 legitimus quid? 52 maturitas unde noscenda? 59. 60 olim factus, cur difficulter cognoscatur? 68 perfecti synonimum. 53 perfectus quid? ib. quibus de causis

ſupponatur? 43 quid? 52. 65 recens facti, ſigna. 66. 67 suppositi ſigna. 43 tempus an ſit certum? 53 ordinarium. ib. tredecim menſium, & ultra, an poſſibilis? 63 64 vitalis quid? 52 vivi ſynonyma. ib. vivus quid? ib. undecimeſtris an ſit legitimus? 63 cauſæ 62. 63
Pectoris dolores quibus ſymptomatibus coucomitentur? 137 morbus. Vide Morbus pectoris.
Penis corporum nervoſorum vulnera cur ſint periculoſa? 231 retractio unde? 115
Pentorchis an alios potentia coeundi ſuperet? 125. 126
Percuſſio circa regionem epigaſtrii cur ſit lethalis? 199
Percuſſiones circa laryngem, cartilaginem thyroidæam & arytenoideas an ſint lethales? 210. 211
Pericardii vulnera cur ſint lethalia? 215
de Peſte ſuſpecti an ante quadragenam in rempublicam admitti poſſint? 155 quamdiu e republica excludendi? 154
Peſtis effectus. 144 quid? ib. remedia præſervativa. 157-160 ſigna. 159 tempore cur a balneis, coitu & purgantibus abſtinendum? 160 cur cryptæ ſubterraneæ non aperiendæ? 158 quæ alimenta aſſumenda? 160 quæ alimenta vitanda? 159 quæ merces excludendæ? 155. 156
Peſtis tempore quomodo aer purificandus? 158 159
Phimoſis quotuplex? 115. 116 venerea cur veſicula cryſtallina dicatur? 150
Phthiſici cur a tortura exemti? 251. 254
Phthiſis quid? 147
Pica cur ſit ſignum fallax imprægnantiæ? 37
quot Placentis uterinis gemelli gaudeant? 11
Plexuum nervoſorum vulnera an ſint lethalia? 208
Pœna mitior quibus obtingat? 255. 256 quid? 244
a Pollectorum tortura quinam exemti? 252
Porrigo quid? 148
Portentum quid? 85. 87
Poſthumi cur patri magis ſimiles, quam alii liberi? 45
Prægnantes cur a ſupplicio ultimo ad tempus exemtæ? 255
Prægnantiam quibus ex cauſis fœminæ fingant? 43
Prægnantis urina qualis? 38
Primogenitus cur prior natus a Jureconſultis habeatur? 12 quis dicatur? 11 12
Privilegiis prægnantium an gaudeat mulier, molam gerens? 84
Pſora quid? 148
Pſorophthalmia quid? ib.
Pubertas quid ſit? 5
Pubertatis initium. ib. ſigna quæ? 5. 6 ſynonyma. 5

Puden-

Pudendagra quid? 148
Pudendorum muliebrium tumor œdematosus in puerperis unde? 67
Pueri cum furioso comparatio quousque extensa sit? 4 stuprati signa, 31
Pueris cur testamentum condere non liceat? 4
Pueris cur testimonium dicere non liceat? ib.
Pueritia quid sit? ib.
Pueritiæ divisio, finis, initium, synonyma. ib.
Puerorum actus cur non sint validi? ib. tenerorum vulnera cur sint periculosa? 196
Pueros furiosis æquiparari, quo sensu dicatur? 4
Puerperæ cur a tortura exemtæ? 249
Pulchritudinis causa. 12
Pulmones fœtus mortui cur interdum in aqua supernatent? 240. 241 qui exclusus fuit vivus, cur interdum in aqua submergant? 241 cur ordinarie in aqua supernatent? 238 submergentes an sint signum fœtus, in utero mortui? 139
Pulmonum fœtuum docimasia in aqua quibus cautionibus instituenda secundum Beyerum? 238. 280
Pulsus quomodo mutetur? 132
Punctura exiguæ spinalis medullæ cur sint lethales? 107
Purgantia cur pestis tempore vitanda? 160
Purpura alba quid? 145 quid? ib.
Purpuræ albæ synonymia. ibid. synonymia. ib.
Rabiei caninæ origo, synonymia. 146
Rabies canina quid. ib.
Receptaculi chyli lumbaris vulnera cur sint lethalia? 218
Recutitio an sit possibilis? 119 ex quibus signis cognoscatur? 119. 120
Relegatio quomodo ab exilio differat? 256
Relegationis locus quando mutandus? ib.
Renum dolores quibus symptomatibus concomitentur? 138 vulnera an sint lethalia? 227
Rhagades quid? 152
Robur quotuplex? 12
Sacchari Saturni effectus. 167. 168 Saccharum Saturni cur caute adhibendum? 168 ex qua materia paretur? 167
Salviæ crebrior excretio quomodo promoveatur? 160
Sanguinis ex pudendo muliebri effluxus in, vel post coitum an signum stupri violenti sit? 28 per pudenda muliebria effluxus, post puerperium contingens, quomodo a fluxu mensium dignoscendus? 67 unde oriatur? ib.
Sanitas quid? 113
Σατυριασμός. Vide Lepra Græcorum.
Scabiei species. 147. 148
Scabies Gallica. Vide Lues venerea.
Scabies humida quid? 148 quid? 147

a Scalæ tortura quinam exemti? 252. 253. 254
Scorbutus in quibus regionibus inprimis grassetur? 146 in quo consistat? ibid. quæ mala pariat? ib.
Scrophulas in gutture gerentes cur a tortura collarii exemti? 254
Scrophulis affecti cur ab amputatione aurium exemti? 255. 256
Sectio cadaveris occisi cur usitatis cultris anatomicis instituenda sit? 186
Sectio cadaveris occisi quomodo instituenda sit? ib.
Sectio cæsarea primi generis an absolute lethalis, & quidni? 18
in Sectione cadaveris occisi cur etiam ventres non vulnerati dissecandi sint? 186 187
Semen masculinum minus activum unde? 61
Semen muliebre, quomodo in molam abire possit? 80
Seminis virilis ubertas an sit causa monstrorum? 93
Semiviri. Vide Castrati.
Senectus in quot partes dividatur? 9 quid sit? 7
Senectutis formalitas, jura, termini. 8
Senes an generare & concipere valeant? 9 an inter infirmos censendi sint? ib. cur a tortura exemti? 251. 252 decrepiti cur mitius puniantur? 255
Senum affectus. 10 vulnera cur sint periculosa? 196
Sepultura in templis cur illicita? 158
Serpigo quid? 148
Sexum masculinum quænam partes forment, quænam fœmininum? 103. 104
Sexus mutatio an detur? 108. 109
Siderum influxus an sit causa monstrorum? 92. 93
Similitudinis natorum causa. 43. 44
Sinuum duræ matris vulnera cur sint lethalia? 204
Sodomitici congressus hominum cum brutis an sint causa monstrorum? 92
Smalta quomodo paretur. 166
Smaltæ synonymia. ib.
Spado quid? 121 122
Spinalis medullæ exiguæ punctura, & fortes contusiones cur sint lethales? 107
Spinalis medullæ vulnera an sint lethalia? 107. 205 cur sint lethalia? 107
Sterilitatis causæ. 176
Sterni vulnera in superficie interna cur sint lethalia? 217
Stolidi cur a tortura exemti? 251
Strangulati fœtus signum. 242
Strumas in gutture gerentes cur a tortura collarii exemti? 254
Strumis affecti cur ab amputatione aurium exemti? 255. 256
Stupidi cur a tortura exemti? 251
Stupri, in puerum commissi, signa. 31, 32 violenti effectus. 28 signum an sit sanguinis ex pudendo muliebri effluxus in, vel post coitum? 28

Stu-

Stuprum in quos committatur? 31 violentum an musculus virgini nubili inferre possit? 28
Sudor Anglicanus quid? 145
Suffocati fœtus signum. 242. 243
Suffocatio fœtus quibus modis fieri possit? 243
Suffumigatio cur sit signum fallax imprægnantiæ? 39
Superfœratio an detur? 74. 75 in quibus subjectis & quomodo fiat? 75 76 quid? 73 quo tempore fiat? 76
Superfœrationis modus cur difficultercognoscatur? 75 signa an dentur? ib. tempus an computari possit, & quidni? 77
a Supplicio ultimo quinam exemti? 254
Surdi cur a tortura exemti? 251
Syncope ficta cur statim cognoscatur? 139 quid? ib.
Syncopes cognatum, signa, ib. remedia. 140
Tendinum majorum vulnera cur sint lethalia? 232
Territio cur in lactantibus & puerperis locum non inveniat? 250 cur in senibus locum non facile inveniat? 251 quid & quotuplex; 246 realis quomodo fiat? ib. verbalis cur in gravidis locum non inveniat? 249 quomodo fiat 246
Terroris effectus in fluxu mensium laborantibus & lactantibus. 250 in puerperis. 249
Testicondus. Vide Crypsorchis.
Testiculi venerei origo, synonymia. 150
Testium vitia quænam? 120 seq. vulnera, & contusiones. Vide Vulnera testium, Contusiones testium.
Tetrorchis an alios potentia coeundi superet? 125. 126
Thlibiæ qui dicantur? 121
Thladiæ, Thlasiæ qui dicantur? ib.
Thoracis contusiones fortes cur sint lethales? 219. 220 vulnera. Vide vulnera thoracis.
Tinea quid? 147
Tonsillis inpammatis, vel suppuratis, laborantes, cur a tortura collarii exemti? 254
Tortura nocturna quid? 152 quid? 244 quomodo instituenda? 245 quotuplex? 245. 246
a Tortura collarii quinam exemti? 254 cur exemtæ gravidæ? 248
a Tortura exemtarum personarum conditiones physicæ quænam sint? 148. 254 polletrorum quinam exemti? 252 scalæ quinam exemti? 252. 253. 254
in Tortura dictanda quid spectandum? 9
Torturæ stricte sumtæ gradus. 246. 247 subjectum? 246 - 254 cur non omnes personæ? 247 cur solæ personæ impastæ? 250 synonymia. 244. 245
circa Torturam quodnam sit officium judicis? 247

Tra-

Tracheæ, ſub clavicules, & in thorace reconditæ, vulnera cur ſint lethalia? 211
Triorchis an alios potentia coeundi ſuperet? 125. 126
Trunci nervoſi, organis vitalibus motus & ſenſus præſtantes, cur non abſcindendi? 208
Truncorum nervoſorum, organis vitalibus motus & ſenſus præſtantium, vulnera an ſint lethalia? 208
Tumor quomodo concilietur? 139
Tumoris teſtium origo, ſynonymia. 150
Tuſſi inveterata laborantes cur a tortura ſcalæ exemti? 253. 254

Vaginæ rugoſitas & arctitudo cur deſtructa ad priſtinum interdum redeat tonum? 24 cur non ſemper deſtruatur uno alteroque congreſſu? ib. quam variet? 24 unde? 23. 24 uteri dilatatio in puerperis unde? 67
Valetudinarii cur a tortura exemti? 251 quinam ſint? ib.
Variola magna quid? 152
Variolæ quid? 144
Vaſa biliaria quænam ſint? 225 ſanguifera cur ſint ad vitam abſolute neceſſaria? 216
Vaſorum biliariorum vulnera an ſint lethalia? 225. 226 cordis communium (arteriæ magnæ, arteriæ pulmonalis, venæ cavæ, venæ pulmonalis) vulnera cur ſint lethalia? 216 coronariorum cordis vulnera? 213. 224 intercoſtalium vulnera cur ſint lethalia? 217 lacteorum ſecundi generis vulnera cur ſint lethalia? 224 ſanguiferorum meſentericorum vulnera cur ſint lethalia? 223 ſpermaticorum vulnera an ſint lethalia? 230
Venæ cavæ & portæ vulnera cur ſint lethalia? 225
Venarum cervicalium vulnera cur ſint lethalia? 209 jugularium vulnera cur ſint lethalia? 209. 210
Venena animalium quænam ſint? 171. 172. 173 applicandi modus quotuplex? 163 extus applicata an tanta celeritate agere valeant, quanta intus applicata? 162. 163 mineralium cur aſſumta ſtatim agant? 163 quænam ſint? 164. 169 venena quænam ſint? 163. 164 quotuplicia? 163 vegetabilium cur commode propinari poſſint? 170. 171 quænam ſint? 170
Veneni præſentia in corpore humano quomodo cognoſcatur? 174
Venenorum animalium effectus. 171. 172 effectus an aliis morbis ſint communes? 173 quinam ſint? ib. emmenagogorum ſpecies. 171
Venenorum perfectam notitiam cur habere debeant Medici? 161
Venenum, improprie tale, ſive non mortiferum, quid? ib. peſtiferum a quibus corporibus recipiatur? 155. 156 proprie tale, ſive mortiferum, quid? 161 quid & quotuplex? ib.

Ven-

Ventriculi dolores quibus symptomatibus concomitentur? 138 vulnera an sint lethalia? 220. 221. 222 vulnerum effectus. 197
Ventriculorum cordis vulnera cur sint lethalia? 213
Ventris imprægnationem simulantium inspectio quomodo suscipienda sit? 42 inspectio quibus committenda sit, & quidni solis obstetricibus? 29. 30 quomodo suscipienda sit? tactum recusare, an in puellæ examinandæ sit arbitrio? 31 tumores, a morbo producti, quomodo ab iis, qui imprægnationem testantur, dignosci possint? 35
Vermiculi in semine an sint causa monstrorum? 93
Verrucæ venereæ quotuplices? 152
Verrucarum venerearum sedes, 151
Vertebrarum colli, thoracis, lumborum fracturæ, cum spinalis medullæ læsione conjunctæ, cur sint lethales? 107
Vertiginosi cur a tortura scalæ exemti? 253
Vesicæ dolores quibus symptomatibus concomitentur? 138 felleæ vulnera an sint lethalia? 225. 226 vulnera. Vide Vulnera vesicæ.
Vesicularum seminalium vulnera cur sint periculosa? 231
Vibices quid? 157
Violenta manu occisum esse fœtum, unde cognoscatur? 236. 243
Virginitas quibus mediis restitui possit? 30. 31 quid & quotuplex? 20
Virginitatis, pluribus congressibus recens læsæ, signa. 27. 28 signa an dentur? 21. 22 dubia quæ? 26. 27 signa quæ? 22. 26
ad Virginitatis examen qui requirendi sint? 29. 30
in Virginitatis examine instituendo ad quæ attendendum sit? 27
Virgo dormiens an inscia imprægnari possit? 25 quidni sit nubilis, antequam menstrua patiatur? 32
Viscera abdominis quænam sint? 220
Vlcera brachiorum passi cur a tortura scalæ exemti? 253
Vlcerum crustosorum causæ. 176 præputii, glandis atque freni effectus. 150
Vlcus fictum quomodo a vero dignoscatur? 134. 135
Vomica laborantes cur a tortura scalæ exemti? 253. 254
Vomitus matutinus cur sit signum fallax imprægnantiæ? 37 quid? 165
Vreterum vulnera cur sint lethalia? 228
Vrina crassa & turbida, ac cum sedimento farinaceo mixta, cur sit signum fallax imprægnantiæ? 38. 39 prægnantis qualis? 38 tenuis an virginitatem probet, & quidni? ib.
Vteri læsiones cur sint periculosiores gestationis tempore, quam alio? 229

Vterus cur pars sit, ad vitam destinata? 229
Vulnera angusta & profunda cur sint periculosa? 193 arteriæ hepaticæ cur sint lethalia? 225 arteriarum carotidum an sint lethalia? 209. 210 cervicalium cur sint lethalia? 209 in parte inaccessibili contingentia, cur sint absolute lethalia? 192 artuum an sint lethalia? 231. 232 asperæ arteriæ an sint lethalia. 210 baculo grandiori facta, an sint per se lethalia? 198 capitis an sint lethalia. 200 seqq. quænam sint? 200 quando fiant lethalia? 202. 203 caudicum nervosorum summitati humeri & femori implantatorum, an sint lethalia? 208. 209 brachiorum passi cur a tortura scalæ exemti? 253 cerebelli cur sint lethalia? 205 cerebri an sint lethalia? 204. 205 colli lethalia quænam sint? 209 cordis an sint lethalia? 213. 214. 215 corporum nervosorum penis cur sint periculosa? 231 cranii cur non sint lethalia? 201 cum contusione & dilaceratione facta, cur sint pessima? 193, 194 diaphragmatis an sint lethalia? 218. 219 ductus hepatici an sint lethalia? 226 thoraci cur sint lethalia? 218 duræ matris an sint lethalia? 203 per sectionem inflictæ, cur sint minus periculosa, ac cum contusione, & dilaceratione conjuncta? 203. 204 gladio acuto facta, an sint per se lethalia? 198 glandularum mesenterii cur sint lethalia? 223 hepatis cur sint lethalia? 225 quotuplicia? 225 infantium tenerorum-puerorum & senum cur sint periculosa? 196 instrumentis venenatis facta, cur sint lethalia? 194 intestinorum cur difficillime consolidendur? 222 cur sint lethalia? ib. quotuplicia? ib. intra nasum & oculorum angulum majorem per cranium in cerebrum penetrantia, cur sint lethalia? 106 lienis cur sint lethalia? 226. 227 mediastini cur sint lethalia? 217 mesenterii an sint lethalia? 223 morbosis inflicta, cur sint lethalia? 196 musculorum cordis cur sint lethalia? 214 thoracis an sint lethalia? 212 nervorum intercostalium & paris vagi an sint lethalia? 220 nervosorum plexuum an sint lethalia? 208 œsophagi an sint lethalia? 211. 212 transversalia cur sint periculosiora longitudinariis? 212 omenti an sint lethalia? 224. 245 orificiorum ventriculi cur sint lethalia? 220. 221 pancreatis Virsungi cur sint lethalia? 224 partium inaccessibilium an sint lethalia? 192. 194. 195 membranosarum, tendinosarum, ex meris musculis compositarum, cur sint periculosa? 194 nobilium cur sint lethalia? 195 per se lethalia

lia quænam sint? 193-200 pericardii cur sint lethalia? 215 permagna cur sint lethalia? 193 profunda & angusta cur sint periculosa? 193 profunda spinalis medullæ cur sint lethalia? 207 pulmonum an sint lethalia? 217. 218 quæ mox mors sequitur, an sint per se lethalia? 199. 200 receptaculi chyli lumbaris cur sint lethalia? 218 renum an sint lethalia? 227 rotunda cur sint periculosa? 194 sclopetis facta, cur sint lethalia? ib. sinuum duræ matris cur sint lethalia? 204 spinalis medullæ an sint lethalia? 205. 207 sterni in superficie interna cur sint lethalia? 217 telo lethifero facta, an sint per se lethalia? 198 tendinum majorum cur sint lethalia? 232 testium an sint lethalia? 230. 231 thoracis, ad cavitatem ejus penetrantia, an sint lethalia? 212. 213 thoracis, cum fracturis costarum conjuncta, an sint lethalia? 213 tracheæ, sub claviculis, & in thorace reconditæ, cur sint lethalia? 211 truncorum nervosorum, organis vitalibus motus & sensus præstantium, an sint lethalia? 208 vasorum biliariorum an sint lethalia? 225. 226 cordis communium (arteriæ magnæ, arteriæ pulmonalis, venæ cavæ, venæ pulmonalis) cur sint lethalia? 216 coronariorum cordis cur sint lethalia? 213. 214 intercostalium cur sint lethalia? 217 lacteorum secundi generis cur sint lethalia? 225 sanguiferorum mesentericorum cur sint lethalia? 223 spermaticorum an sint lethalia? 230 vehementibus symptomatibus comitata, an sint lethalia? 197 venæ cavæ & portæ cur sint lethalia? 209 jugularium an sint lethalia? 209. 210 ventriculi an sint lethalia? 220. 221. 223 ventriculi ex quibus causis extraordinarie consolidentur? 221. 222 ventriculorum cordis cur sint lethalia? 213 vesicæ an sint lethalia? 228. 229 quotuplicia? 228 vesicæ felleæ an sint lethalia? 225. 226 vesicularum seminalium cur sint periculosa? 221 ureterum cur sint lethalia? 228

Vulneratus an ex symptomatibus, an ex vulnere perierit, quomodo cognoscatur? 197

Vulneris, ut plurimum lethalis, synonymia. 188

Vulnerum capitis effectus? 197 lethalitas quomodo cognoscatur? 185 symptomata an sint lethalia? 197 quotuplicia? ib. testium remedium. 230. 231 ventriculi effectus. 197

de Vulnerum lethalitate secundum quam regulam pronunciandum sit? 190-193

Vulnus, enormem effusionem humorum vitalium in parte inaccessibili

præstans, cur sit lethale? 192 gulæ dissectæ cur sit lethale? 212 lethale quotuplex? 189. 190 per accidens lethale quid? 188 per se lethale quid? 189. 190 periculosum quid? 188 vulnus quid? 188 simpliciter & absolute lethale quid? 190 utplurimum lethale quid? 188

INDEX AVCTORVM.

Adami. 17
Aegineta. 121
Albericus. 3
Albertus M. 110
Amatus Lusitanus. 113. 114
Aristoteles. 47. 54. 228
Ammannus. 28. 56. 63. 72. 119. 188. 189. 204. 252
Aretinus. 31
Arnisæus. 54
Arumæus. 58
Averrhoes. 110
Augenius. 21
Ausonius. 97
Avicenna. 22. 39. 227
Baldus. 3. 36. 95. 106
Barba. 158
Bartholinus. 22. 36. 77. 82. 90
Bauhinus. 87. 98. 102
Beckerus. 92
Berengarius. 22. 203
Bergerus. 33. 192. 193
Besoldus. 55
Beyerus. 30. 238. 240. 241
Blancardus. 99. 203. 210
Bocerus. 36
Bodinus. 91
Bohnius. 5. 22. 30. 33. 34. 72. 82. 106. 178. 180. 182. 184. 186. 188. 190. 196. 197. 198. 200. 201. 202. 203. 205. 208. 211. 217. 220. 222. 224. 230. 232. 241. 242
Bonaventura 58
Bonetus. 121. 202
Bontekoe. 265
Borellus. 114. 115
Botaldus. 210
Bourdelot. 92
Brendelius. 50
Brunellus. 111. 113
Brunnemannus. 178. 181. 199
Cagnolus. 35. 40
Camerarius. 37
Capivac. 21
de Caranza. 13. 41. 46. 55. 85. 95
Cardilucius. 252
Carpzovius. 8. 28. 29. 46. 55. 58. 59. 106. 161. 178. 179. 181. 188. 199. 245. 246. 247. 248. 250. 253. 256
Cartesius. 48. 95
a Castro. 24. 34. 36. 87. 98
Celsus. 61. 119. 136. 193. 213. 227. 228
Choppinus. 55
Chrysippus. 48
Clarus. 31
Classenius. 178. 181. 199
Coccejus. 13. 51. 55
Codronchius. 9. 21. 24. 34. 174

Colum-

Columbus. 105
Connor. 158
de la Courve. 80
Cowperus. 201
Craanen. 56
Cujacius. 21
Cyprianus. 64
Damhouder. 246
Delrio. 91
Democritus. 48
Deventer. 11. 17
Deusingius. 36. 90. 158
Digbeus 90
Diogenes. 48
Dionis. 18. 22. 32. 72. 119. 228
Dioscorides. 135
Dodonæus. 81
Dolæus. 15
Donatus. 81. 90. 113
Elsholzius. 64
Empedocles. 48
Epicurus. 48
Erasistratus. ib.
Erndl. 168
Ettmullerus. 89. 94. 102. 166
Eusebius Pamphilius. 102
Ewaldus. 121
Fallopius. 22
Farinacius. 8. 26. 31. 41. 43. 46. 199
Feltmannus. 199
Fidelis. 9. 21. 24. 27. 34. 39. 55. 95. 134. 174. 188
Fienus. 49
Forestus. 38. 82. 83. 60
Francius. 77
Gackenholtzius. 144
Gailus. 41
Galenus. 7. 9. 44. 48. 49. 134. 213. 228. 237
Gerhardus. 108
Giurba. 213
Glandorpius. 203
Glissonius. 225
Godofredus. 58. 85
Goekelius. 168
de Graff. 23
a Güldenklee. 1. 9. 44
Guillemau. 21
Hafenrefferus. 148
Hagedorn. 36
Hamelius. 49
Hamikon. 145
Hahnius. 58. 59. 121
Harprecht. 46
Harsdörffer. 44
Harveus. 56. 88
ab Hehr. 206
Heigius. 6
Heisterus. 17. 23
Helmontius. 48. 100
Helwigius. 86. 89. 90. 94
Hermolaus Barbarus. 47
Herophilus. 48
Hertius. 31
Hesiodus. 33.
Hildanus. 90. 114. 252
Hippocrates. 5. 9. 10. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 48. 49. 52. 54. 55. 57. 58. 60. 61. 62. 68. 111. 191. 202. 204. 206. 213. 222. 228. 248

Hobekenius. 48
Hoffmannus. 3. 89. 91. 163. 164. 166. 174. 196
Homerus. 43
Horatius. 45
Hornius. 210
Horstius. 81. 82. 90
Hostiensis. 5. 6. 111
Iosephus. 119
Ioubertus. 21. 36
Iuvenalis. 32. 121
Keiser. 245
Kerckringius. 60. 77. 79. 82. 84
Kleinius. 92
Knauth. 185
Kunckelius. 167
Lamswerdius. 80
Lancisius. 48
Langius. 26. 125. 239. 140
Laurentius. 5. 36. 77
Lauterbachius. 8
Levinus Lemnius. 100
Leewenhœckius. 49. 93
Licetus. 87. 90. 115
Lossius. 82
Lotichius. 37
Lowetus. 95
Ludovici. 46. 47. 86. 87. 179. 181. 182. 238
Ludwell. 46. 106
Lutherus. 51
Magirus. 48
Mangettus. 48. 64
Mangoldt. 201. 206
Marcettus. 204
Marcus Aurelius Severinus. 210
Martialis 32
Mascardus. 8. 12. 35. 41. 43. 178. 199
Matthiolus. 133
Mauriceau. 11. 21. 77
Menochius. 4. 8. 10. 36. 40. 46. 136. 178
Menzelius. 97
Mercurialis. 5. 49. 102. 108. 158
Mollerus. 98
Monconysius. 172
Montagniere. 64
Morgagni. 22. 23
Müllerus. 43. 84
Munnickius. 22
Nonius Marcellus. 65
Nymannus. 17
Oldekop. 178
Orthius. 64
Ortlobius. 5
Ovidius. 215
Pacchionius. 204
Pacianus. 31
Paræus. 21. 88. 98. 109. 134. 203
Pawius. 203
Perrault. 205
Peyssonel. 55
Pineus. 21. 24. 25. 67. 109
Platerus. 9. 82. 160
Plato. 33
Plinius. 54
Posnerus. 47
Ranchinus. 21. 24. 27. 36. 156
Redi. 194
a Reyes. 26. 44. 45. 91. 98
Rhodius. 81

ten Rhyne. 124
Riolanus. 21. 22. 71
Rittershusius. 106
Riverius. 210
Rivinus. 160. 239. 240
Rolfincius. 105. 115
Rosenthal. 106
Rousettus. 18
Ruellus. 133
Ruyschius. 23. 82. 225
Salmuthus. 82
Saltzmann. 202
Sanchez. 21. 129
Sachsius. 91
Scultetus. 124
Schenckius. 9. 17. 36. 63. 102. 105. 115. 117. 120. 205. 221. 222
Schöpferus. 200. 217. 239
Schookius. 91
Schottus. 88. 89. 93. 95
Schreierus. 239
Schröckius. 86
Schröderus. 166
Schurigius. 87. 99. 106. 114. 115. 117
Sebizius. 26
Seneca. 112
Sennertus. 9. 34. 38. 47. 58
Simon. 31. 91. 106. 121. 130
Slevogtius. 37. 38
Sinibaldus. 26
Speckhan. 102
Sperlingius. 48. 56
Spigelius. 55. 56
Stahlius. 167
Stephani. 20. 29
Stockhusius. 168
Strabo. 48
Struvius. 106
Stryckius. 6. 31. 55. 106. 130. 177. 178. 180. 181. 183. 199
Swammerdammius. 23
Sylvaticus. 21. 34. 110. 130. 133. 174
Tabor. 248
Taurinus. 30
Thomasius. 92. 137. 244. 255
Tiraquellus. 12. 13. 66. 112
Torreblanca. 26. 91
Tulpius. 82. 201. 207
Valentini. 1. 25. 28. 32. 42. 45 49. 53. 56. 58. 63. 106. 116. 117. 118. 123. 164. 166. 178. 179. 184. 186. 188
Valeriola. 9
Vaterus. 15. 18. 144. 172
Verheynius. 23
Vieussens. 205
Vipianus. 129
Vnzerus. 159
Voigt. 44
Vossius. 48
Wagnitius. 165
Webster. 92
Wedelius. 37. 38. 45. 58. 86. 92. 95. 119. 142. 144. 159. 185. 200
van der Weil. 81. 82
Weinreichius. 85. 87
Welschius. 89. 180. 188. 207
Wesenbecius. 4. 10. 46
Westphalus. 91
Wierus. ib.
Wildvogelius. 16. 245. 247. 253. 255

Willisius. 167
Winslovius. 48
Zacchias. 4. 10. 13. 24. 29. 30. 34. 40. 41. 49. 57. 66. 72. 84. 96. 104. 105. 110 112. 113. 115. 116. 117. 129. 133. 138. 140. 147. 156. 159. 160. 161. 169. 172. 188. 253. 256
Zangerus. 36. 245. 247
Zaunschleiffer. 102
Zellerus. 168. 242
Zieglerus. 59. 169
Zittmannus. 25. 30. 56. 117. 118. 180. 188. 190
Zwingerus. 145

13

Yo